

**T.C.
Hitit Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı**

AKKİRMANÎ ALİ EFENDİ (ö.1028/1619)'NİN NİKAH VE TALAK İLE İLGİLİ FETVALARI

Elif COŞKUN

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ferhat KOCA

Çorum 2018

**AKKIRMANÎ ALİ EFENDİ (ö.1028/1619)'NİN NİKAH VE TALAK İLE İLGİLİ
FETVALARI**

Elif COŞKUN

Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ferhat KOCA

Çorum 2018

KABUL VE ONAY

Elif Coşkun tarafından hazırlanan “**Akkirmânî Ali Efendi (ö.1028/1618)’nin Nikâh ve Talak ile İlgili Fetvaları**” başlıklı bu çalışma, 04.05.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak oy birliği ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Ferhat Koca (Danışman)

Üye: Prof. Dr. Osman Şahin

Üye: Prof. Dr. Abdullah Çolak

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

18.../05/2018

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (04/05/2018)

Elif Coşkun

ÖZET

COŞKUN, *Elif. Akkirmânî Ali Efendi (ö. 1028/1618)'nin Nikah Ve Talak İle İlgili Fetvaları*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2018.

Bu tez 16-17. yüzyıllar arasında yaşamış olan Akkirmânî Ali Efendi'nin yaşadığı asra genel bir bakış, hayatı, fihhi yönü ve "Fetâvâ Akkirmanî" adıyla anılan fetva mecmuasındaki nikah ve talakla ilgili fetvalarının çevirim yazısı ve tahkiki konularını kapsamaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde Akkirmani Ali Efendi'nin yaşadığı bölge, 16.yüzyılın son yarısı ve 17. yüzyılın başları Osmanlı Devleti hakkında siyasi ve sosyal bilgilere yer verilmiş, daha sonra müellif Ali Efendi'nin hayatı ve fihhi yönü ele alınmış ve fetva mecmuası hakkında bilgilere yer verilmiştir.

İkinci Bölümde Fetâvâ Akkirmanî'nin "Nikah" ve "Talak" bölümlerinin çevirim yazısı ve tahkiki yer almaktadır.

Çalışmanın son bölümünde genel bir değerlendirmeye ve ekte ise çevirim yazısı yapılan bölümlerin orjinal metinlerine yer verilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Akkirmanî Ali Efendi, Fetâvâ, Osmanlı, Nikah, Talak

ABSTRACT

COŞKUN, Elif, *Akkirmanî Ali Efendi (ö.1028/1619)'s Fatwas Related to Marriage and Divorce*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2018

This thesis includes translation and examination of the fetwas about marriage and divorce in Akkirmani Ali Efendi's work "Fetâvâ Akkirmanî" with an overview of Ali Efendi's biography, his other works, the direction of his fiqh and the time when he lived in the Ottoman Empire during the 16-17th century.

In the first part of the study political and social information about the Ottoman Empire in the time between the end of the 16th century and the beginning of the 17th century was given. Then the life, works and the direction of the author Ali Efendi were discussed and information about the existing copies were given.

In the second part, the translation of the "marriage" and "divorce" sections of Fetâvâ Akkirmanî were presented.

In the last part of the work, there is a general evaluation and original texts of the fetwas studied.

Keywords: Akkirmanî Ali Efendi, Fatwa, Ottoman, Marriage, Divorce

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	v
ÖNSÖZ.....	vii

GİRİŞ

AKKİRMANİ ALİ EFENDİ'NİN (ö.1028/1619) YAŞADIĞI ASRA GENEL BİR BAKIŞ.....	1
--	---

BİRİNCİ BÖLÜM

AKKİRMANİ ALİ EFENDİ'NİN (ö.1028/1619) HAYATI, FETVALARI VE FIKHİ YÖNÜ	
---	--

1.HAYATI.....	8
2. FETVALARI: FETÂVÂ-YI AKKİRMÂNÎ.....	10
3. FIKHİ YÖNÜ.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

AKKİRMANÎ ALİ EFENDİ (ö.1028/1619)'NİN NİKAH VE TALAK İLE İLGİLİ FETVALARININ TAHKİKİ VE ÇEVİRİM YAZISI	
1.TAHKİKTE İZLENEN METOD.....	38
2.TAHKİK VE ÇEVİRİM YAZI.....	40
2.1. Kitabü'n-Nikah.....	40

2.2. Kitabu't-Talak.....	73
SONUÇ.....	121
KAYNAKÇA.....	124
EKLER:	
EK-1: Nukûl-u Akkirmânî.....	128
EK-2: Kitabu'n-Nikah ve Kitabu't-Talak Orjinal Metinleri....	129

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser.

as: Aleyhisselam.

A.Ş. : Anonim Şirketi.

b. : Bin, İbn.

bkz. : Bakınız.

c. : Cilt.

DİA. : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.

DİB. : Diyanet İşleri Başkanlığı.

dpnt. : Dipnot.

h. : Hicri.

h.n. : Hadis numarası.

hk.bk. : Hakkında bak.

Hz. : Hazreti.

İA : Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi.

İFAV : Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

ktp.: Kütüphane

m. : Miladi.

mm. : Milimetre.

MEB. : Milli Eğitim Bakanlığı.

nşr.: Neşreden.

ö. : Ölümü.

s. : Sayfa.

ss.: Sayfaları arasında.

Sy. : Sayı.

Sad. : Sadeleştiren.

s.a.v.: Sallahu Aleyhi Vesellem.

Slm. ktp.: Süleymaniye Kütüphanesi

TDK : Türk Dil Kurumu

trc.: Tercüme

ty. : Tarih yok.

vb.: Ve benzeri.

vd.: Ve diğerleri.

vr. : Varak.

y. : Yıl.

yey. : Yayınevi yok

yy. : Yayın yeri yok

ÖNSÖZ

Dinin hayatımızdaki yeri ve fonksiyonu, insanlık tarihi boyunca gelmiş geçmiş bütün örnekleriyle insan hayatına yol göstermektir. Her biri birer din bilgini sayılabilecek olan fakihin görevi ise hayatın önümüze koyduğu problemlere İslam'ın geniş ufku çerçevesinde çözümler üretebilmektir. Bu bağlamda insanların hayat münasebetlerini Allah'ın dinine tâbi kılarak çözümler üretme ihtiyacı İslam tarihi boyunca her zaman hissedilir. Bu ihtiyacı karşılamak adına ortaya çıkan mekanizmalardan biri ise fetva işlemidir.

Tarihte olduğu gibi günümüzde de hukuk, toplum ve aile üçlüsü birbirinden bağımsız düşünülemez. Toplumu her yönüyle etkileyen en temel yapı ailedir. Bu konu ile ilgili olarak araştırılması gereken pek çok tarihi eser, hâtırât, mecmua vb. kaynaklar bizler tarafından ortaya çıkarılacakları günleri beklemektedir. Tarihimizde oldukça zengin örneklerine rastladığımız fetva literatürü de günümüzde en önemli araştırma sahalarından biridir.

Biz de bu çerçevede XVII. yüzyıl ulemasından Ali b. Abdullah Akkirmânî'nin fetva mecmuasından nikah akdi ve talakla ilgili fetvalarını tesbit ederek tercüme ve tahkik etmeye çalıştık.

Fıkhi bir terim olarak fetva; fakih bir kişinin sorulan fıkhi bir meseleye yazılı veya sözlü olarak verdiği cevap, ortaya koyduğu hüküm demektir.¹ Fetva kelimesinin terim anlamı konusunda daha farklı tanımlamalar da mevcuttur. Bu tanımlamalar fetvanın sözlük anlamı, ehliyeti, elde edilme yöntemi, kaza ile arasındaki fark, fetvanın kaynağı, kapsamı ve açıklama yöntemine göre şekillenmektedir.² Yukarıda verdiğimiz tanımdan da anlaşılacağı üzere dini ve hukuki hükmü açıklayan kişinin ehil bir kimse olması gerekir.

İslam Hukuku sahasında fetva deyince ilk akla gelen Şeyhu'l-İslamlık yani meşîhat makamıdır. Ebussuud Efendi başta olmak üzere bir çok Şeyhu'l-İslam'ın fetva mecmuaları akademik alanda ele alınmaktadır. Ancak Meşîhat makamının temsilcisi olarak çeşitli vilayet ve kazâlara gönderilen müftülerin fetvalarına ait nüshaların tez

---

¹ Fetva hk. bk. Fahrettin Atar, "Fetva", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul 1995, XII, 486-496.

² Osman Şahin, *Fetva Adabı*, Samsun, Ceylan Ofset, 2009, s.34,35.

konusu olarak ele alınması bir yana, gün yüzüne çıkarılması konusunda bile kayda değer bir çalışma görülmemektedir.

"*Osmanlı Döneminde Fetva literatürü*" başlıklı makalede belirtildiği üzere kadıların bilirkişi olarak en çok müracât ettikleri şahısların başında müftüler gelmektedir. Bu literatür içerisinde çalışmamızın konusunu oluşturan Fetâvây-ı Akkirmani müellifi Ali Efendi, Anadolu-Balkan uleması zinciri içerisinde yer almaktadır.³

Bu çalışmada Fetâvây-ı Akkirmanî'de yer alan talak ve nikah bölümlerindeki fetvaları inceleyerek dönemin taşra müftülerinden olan Ali Efendi'nin fetvada kullandığı yöntem ve başvurduğu kaynaklar ortaya konacak; bu dönemde aile hukuku alanında müftülere sunulan problemler tesbit edilecek; aynı zamanda dönemin toplumsal yapısı ve insanların sosyal hayatları hakkında bilgi edinme fırsatını elde edeceğiz.

İki ana bölümden oluşan çalışmamızın giriş bölümünü fetvalar ile dönemin içtimai yapısı arasındaki ilişkiyi görebilmek adına müellifin yaşadığı dönemin özeti; birinci bölümü Akkirmânî Ali Efendi'nin hayatı, fetvaları ve fikhî yönü oluşturmaktadır.

İkinci bölümde çalışmamızın asıl konusunu oluşturan Fetâvâ Akkirmanî'de yer alan nikah ve talak bölümlerindeki Osmanlıca fetvaların çevrim yazısı ile tahkiki yer almaktadır.

Sonuç bölümünde ise tezin asıl amacı olan Osmanlı taşra müftülerine ait Osmanlıca fetva mecmuasının örnekliği değerlendirilecektir. Esas aldığımız nüshada tezimize konu olan bölümlerin Osmanlıca metni de ek olarak yer alacaktır.

Bu çalışmanın dipnotlarındaki âyet meallerinde Türkiye Diyanet Vakfı Yayınlarından çıkan Kur'an-ı Kerim Tercümesi adlı eser tercih edilirken, Arapça ibareler ise tarafımızdan tercüme edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın eksik ve kusurları tarafıma ait olmakla birlikte, araştırma süresi boyunca tavsiye ve yardımları ile beni yönlendiren tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Ferhat KOCA'ya, İslam hukuku alanındaki ilim ve tecrübelerinden faydalanmama imkan sağlayan Sayın Hocam Dr. Pehlül DÜZENLİ'ye, Osmanlıca'yı bana sevdiren ve okuma konusunda yardımlarını esirgemeyen Sayın Hocam Dr. Mustafa KÜÇÜK'e, yoğun mesaisine rağmen vakit ayırıp sorularıma cevap vererek çalışmama katkı

³ Şükrü Özen, *Osmanlı Döneminde Fetva literatürü*, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, c. III, sy. 5, 2005, 249-378.

sağlayan İstanbul Kağıthane İlçe Vaizesi Sayın Eda UĞUR hanımefendiye, metni okuma nezâketi göstererek değerli tavsiyelerde bulunan Ömer Faruk KÖSE'ye, ayrıca Çorum'da bulunduğum zamanlarda desteklerini esirgemeyen dostum Esra ÖZTÜRK ve eşi Yunus ÖZTÜRK'e, teşekkürlerimi sunmayı bir borç telakki eder, çalışma süresince maddi ve manevi her türlü desteği ile yanımda olan değerli ailem ve bilhassa eşim Mehmet Emin COŞKUN'a en kalbî teşekkürlerimi sunarım.

Elif COŞKUN
Çorum, 2018

GİRİŞ

AKKİRMÂNÎ ALİ EFENDİ'NİN YAŞADIĞI ASRA GENEL BİR BAKIŞ

Ali Efendi'nin doğum tarihi bilinmemekle birlikte miladi 1592 (h.1000) yılında memleketi Akkirman'da müftülük görevini icra ettiği kaynaklara geçmektedir.⁴ Dolayısıyla burada Kanuni Sultan Süleyman'dan (Hükümdarlık Dönemi, 1520-1566)⁵ sonra II. Selim (Hükümdarlık Dönemi, 1566-1574)⁶ ile başlayan inhitat devrinin siyasi, sosyal ve ilmi panoraması aktarılmaya çalışılacaktır.

Osmanlı Devleti "Devlet-i ebed müddet"⁷ anlayışı içerisinde cihan hakimiyetini gerçekleştirmiş ve tarihte bu anlayışın oluşturduğu mükemmel bir mekanizma içerisinde dünya devletlerine örnek olmayı başarmıştır. Devletin cihana adalet içerisinde yayılarak her sahada yükselmesini sağlayan temel prensipleri, toplumu ayakta tutan değerleri, çeşitli yöntemler ve yenilikler ile korumaya çalışan halef, kendisine miras kalan bu muazzam yapıyı, değişen dünya düzeni içerisinde sağlam tutmak için çabalamıştır.

İlk olarak Padişahlar ve siyasi olayları özetleyecek olursak; Osman Gazi'den (Hükümdarlık Dönemi, 1302-1324)⁸ Kanuni Sultan Süleyman'a kadar yükselmekte olan Osmanlı Devleti, Kanuni'den sonra genellikle vasat hükümdarlar ile devam etmiştir. Babasının 46 yıllık pâyitahtını devralan II. Selim, bu ağır yükü omuzlamak yerine saraya çekilmiş, zevk ve sefaya bürünmüş, devlet işlerini Sokullu Mehmet Paşa⁹ ve diğer devlet ricaline bırakmıştır. O, devr-i saltanatında bir çok fetihler olmasına rağmen hiç sefere çıkmayan padişah olarak tarihteki yerini almıştır. Döneminde Sokullu gibi bir sadrazamın ve Şeyhu'l-İslam Ebu's-Suud Efendi¹⁰ gibi büyük bir alimin varlığı Kanuni Devri esintilerini sürdürmüştür. II. Selim döneminde en önemli harekât Kıbrıs

⁴ Nev'izâde Atâullah Efendi Atâî, *Hadâiku'l-Hakâyık fî Tekmileti's-Şakâik* (nşr. Abdülkadir Özcan), Çağrı Yayınları, İstanbul 1989, II, 639.

⁵ Kanuni Sultan Süleyman hk.bk. Feridun Emecan, "Süleyman I", *DİA*, XXXVIII, 62-74, M. Tayyib Gökbilgin, "Süleyman I", *İslam Ansiklopedisi (İA)*, İstanbul, 1979, Milli Eğitim Basımevi, XI, 99-155.

⁶ II.Selim hk.bk. Feridun Emecan, "Selim II", *DİA*, XXXVI, 414-418, Şerafeddin Turan, "Selim II", *İA*, X, 434-441.

⁷ Osman Turan, *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi*, Ötüken Yay., İstanbul 2009, s.426

⁸ Osman Gazi hk. bk. Halil İnalçık, "Osman I", *DİA*, XXXIII, 443-453, M. Tayyib Gökbilgin, "Osman I", *İA*, IX, 431-443.

⁹ Sokullu Mehmed Paşa hk. bk. İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul, 1972, Türkiye Yayınevi, III, 46-49; Erhan Afyoncu, "Sokullu Mehmed Paşa", *DİA*, XXXVII, 354-357.

¹⁰ Ebu's-Su'ud Efendi hk. bk. Abdülkadir Altınsu, *Osmanlı Şeyhülislamı*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1972, 28-34.

seferidir.¹¹ Kıbrıs'ı kurtarmak için yardıma gelen Haçlıların İnebahtı'da Türk donanmasını yakması, II. Selim'i son derece üzmüş ve bu üzüntü neticesinde eskisinden daha büyük bir donanmanın yapılmasına karar vermiştir.¹² Donanma inşası biter bitmez Akdeniz'e açılma emri vermiş ve bundan bir yıl sonra Tunus fethedilmiştir.¹³ II. Selim sekiz senelik saltanatı içerisinde en güzel örneğini Mimar Sinan'ın¹⁴ eseri Edirne-Selimiye Camisi olarak gösterebileceğimiz pek çok hayrat yaptırmıştır.

III. Murad (Hükümdarlık dönemi, 1574-1595)¹⁵ beş kardeşini öldürterek tahta geçmiştir. Bu dönemde Fas Osmanlı nüfuzuna geçmiş, uzun yıllardan beri İran ile korunan anlaşma II. Şah İsmail'in tahta geçmesi ile bozularak Osmanlı-İran Savaşı başlamıştır.¹⁶ Döneminde Çıldır, Tiflis, Koyungeçidi, Tebriz gibi birtakım yerlerin fetihleri gerçekleşmiş, Kafkasya'da ilk Osmanlı idari teşkilatı kurulmuştur.¹⁷ III. Murad zamanında Sokullu Mehmed Paşa'nın süikast sonucu ölümünden¹⁸ sonra Osmanlı'nın duraklama devrine girdiği kaydedilir. 12 yıl süren Osmanlı-İran savaşları sebebiyle özellikle Avrupa ülkeleri ile ilişkiler zayıf kalmıştır. Devlet bürokrasisinde makam-mevki kavgaları bu dönemde daha çok kendini göstermeye başlamış ve görevde liyakat azalmıştır. Osmanlı devleti makam kavgaları ile uğraşırken Avrupalı devletler sanat ve ticaret alanında adım adım ilerlemekte idi.

Sultan III. Murad'ın vefatından sonra tahta geçen Eğri Fatih III. Mehmet (Hükümdarlık dönemi, 1595-1603)¹⁹ döneminde bir takım fetihler devam etse de Avrupa Devletleri ile ilişkilerin bozulmasına sebep olan Osmanlı- Avusturya Savaşı ve ileride uzun yıllar etkisini sürdürecektir olan iç isyanların da başladığı yıllar olarak söylenebilir.²⁰

¹¹ Kıbrıs Seferi hk.bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, t.y., III, 9-14.

¹² İnebahtı Deniz Savaşı hk.bk., İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, III, 15-20.

¹³ Tunus fethi hk.bk., *a.g.e.*, III, 29.

¹⁴ Mimar Sinan hk.bk. Selçuk Mülayim, "Sinan", *DİA*, XXXIV, 224-227, Oktay Aslanapa, "Sinan", *İA*, X, 655-661.

¹⁵ III. Murad hk.bk. Bekir Kütükoğlu, "Murad III", *DİA*, XXXI, 172-176, Bekir Kütükoğlu, "Murad III", *İA*, VIII, 615-625.

¹⁶ İran Seferleri hk. bk. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, III, 63-66.

¹⁷ Bu idari teşkilat hk. bk. Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, III, 25-27.

¹⁸ Peçevi Tairih'nde Sokullu Mehmed Paşa'nın korkunç ve iğrenç bir biçimde şehid edildiği ve ölümüne göz yaşı dökmeyen kimsenin kalmadığı belirtilmektedir. Peçevî İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, hzr. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982, II, 56.

¹⁹ III. Mehmet hk.bk. M. Tayyib Gökbilgin, "Mehmed III", *İA*, VII, 535-547; Feridun Emecan, "Mehmed III", *DİA*, XXVIII, 407-413.

²⁰ Anadolu isyanları hk.bk. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III, 99-13.

17. yüzyıla damgasını vuran, birçok yönden devleti etkilemekle beraber daha çok sosyal ve ekonomik açıdan kötü etkilere yol açan diğer bir olay da Celali isyanlarıdır. Yavuz Sultan Selim'in (Hükümdarlık Dönemi,1512-1520)²¹ hükümdarlığının sonlarına yaklaşırken Anadolu'da Bozoklu Celal adında bir sipahi subayının ayaklanması, çıkan diğer ayaklanmalara isimde öncülük etmiş ve bundan sonraki isyanlar Celali adını almıştır. Başlangıçta küçük çaplı ayaklanmalar yerini daha sonra hükümete karşı olan grupları da içine alarak genişlemiş, 17. yüzyılın ilk yarısından itibaren artık idari olayları da etkileyen bir durum halini almıştır.²²

III. Mehmet'in ölümünden sonra 14 yaşındaki oğlu I. Ahmet (Hükümdarlık Dönemi, 1603-1617)²³ 14. Padişah olarak başa geçmiş ve 14 yıl tahtta kalmıştır. I. Ahmet hükümdarlığı döneminde Avusturya ile Zıtvatoruk Andlaşması²⁴ yapılmış ve 1593'ten beri devam eden savaş sona ermiştir. Batıda Avusturya ile anlaşma sağlanırken doğuda İran ile mücadele devam etmekte idi. I. Ahmet'in tahta geçmesi ile sadaret makamına getirilen Kuyucu Murad Paşa²⁵ ilk iş olarak Celaliler üzerine gitmeyi hedeflemiştir.²⁶ Celalileri bastırmayı başaran Kuyucu Murad Paşa, İran seferine yol açmış olsa da bu isyanlar ve etkileri devletin çöküş süreci boyunca devam edecektir.

I. Ahmet'ten sonra babadan oğula geçen saltanat sistemi kardeşe intikal ederek I. Mustafa²⁷ (Birinci Saltanatı, 1617-1618) tahta getirilmiştir. Kaynaklar I. Mustafa'nın şuurunun yerinde olmaması sebebi ile tahta geçmesinde devlet adamları arasında anlaşmazlık çıktığını kaydeder. Zamanla düzeleceği iddia edilerek tahta geçirilen Sultan Mustafa'nın durumunun iyi bir hal almaması üzerine ulema ve vezirler onu tahttan indirmekte mutabık kalmışlardır. Yerine bu karışık yıllara adını Genç Osman olarak yazdıran II. Osman (Hükümdarlık Dönemi, 1618-1622)²⁸ tahta geçer.

---

²¹ Yavuz Sultan Selim hk.bk. Feridun Emecen, "Selim I", DİA, XXXVI, 407-414, Şinasi Altundağ, "Selim I", İA, X, 423-434.

²² Celali İsyancıları hk.bk. Mücteba İlgürel, "Celali İsyancıları", DİA, VII, 252-256.

²³ I. Ahmet hk.bk. M. Cavid Baysun, "Ahmed I", İA, I, 161-164, Mücteba İlgürel, "Ahmed I", DİA, II, 30-33.

²⁴ Zıtvatoruk Andlaşması hk.bk., Danişmend, a.g.e., III, 246, 247.

²⁵ Kuyucu Murad Paşa hk.bk. Ömer İşbilir, "Kuyucu Murad Paşa", DİA, XXVI, 507-508.

²⁶ Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, III, 248.

²⁷ I. Mustafa hk.bk. Feridun Emecen, "Mustafa I", DİA, XXXI, 272-275, M. Münir Aktepe, "Mustafa I", İA, VIII, 692-695.

²⁸ II. Osman hk.bk. Feridun Emecen, "Osman II", DİA, XXXIII, 453-456, Şinasi Altundağ, "Osman II", İA, IX, 443-448.

II. Osman içten içe çürümekte olan devleti kurtarma adına birtakım yenilikler yapmak istemiştir.²⁹ Özellikle askerlerin intizamını sağlamaya ve taşradaki kuvvetleri düzenlemeye yönelik girişimleri olduğu ve kurmak istediği düzeni bozmaya çalışanlara da sert cezalar verdiği kaydedilir. 1612 yılında İran ile yapılan anlaşma bozulmuş, İran Seferi tekrardan gündeme gelmiştir. Aynı şekilde, Lehistan ile de anlaşmanın bozulması sonucu savaş kararı alınmış, ancak uzun mücadelelerden sonra tekrar anlaşma sağlanabilmiştir. Bu dönemde Avrupa da ise Otuz Yıl Savaşları devam etmekte idi. Avusturya ile İspanya, Fransa ile İsveç savaş halindeydi. Sultan Genç Osman bu karışıklıklardan faydalanmak istemiştir. Ancak yeniçeriler ve sipahi ocaklarını kaldırma girişimleri sebebiyle askeri karşısına alması, yapmak istediği pek çok yenilik önünde en büyük engel olarak durmuştur.

Sultan Osman'ın, dönemin Şeyhu'l-İslam'ı Esad Efendi'nin³⁰ karşı çıkmasına rağmen hacca gitmek istemesi yeniçeriler ve sipahilerin isyanına sebep olmuştur. Kaynaklar bu sebebin altında Sultan Osman'ın hacca gitmek bahanesi ile Suriye ve Mısır Türkmenlerinden yeni bir ordu kurmak istemesi iddiasının yattığını kaydeder.³¹ Nihayet yeniçeriler II. Osman'ı derdest ederek Yedikule'ye hapsedtiler ve 20 Mayıs 1622 tarihinde on sekiz yaşını henüz doldurmadan katlettiler. Tarihe ilk öldürülen Padişah olarak geçmiştir. Genç Osman'ın ölümüne sebep olanlar Sultan Mustafa'yı ikinci defa tahta geçirdiler. Bu durum asker ve ehl-i örf arasında artık yöneten bir Padişah değil kendi çıkar ve isteklerine göre yönetilen bir Padişah istendiğini göstermektedir.

Burada siyasi olaylara nokta koyarken Osmanlı toplumu içerisindeki gruplardan, özellikle ilmiye teşkilatından bahsetmek istiyoruz.

Osmanlı toplumu yönetenler ve yönetilenler olarak ikiye ayrılır; yönetilenlere reâya denilirken yönetenler de kendi içinde ehl-i örf ve ehl-i şer' olarak ikiye ayrılırlar.

Ehl-i örf Enderun gibi askeri eğitim içerisinde geçip Sadrazamlığa kadar yükselebilen "Seyfiyye" olarak da adlandırılan kesimdir.³²

²⁹ Sultan Osman'ın yapmak istediği yenilikler hk. bk."II. Osman", *Osmanlı Ansiklopedisi*, İstanbul 1996, İz yayıncılık, IV, 16.

³⁰ Esad Efendi hk.bk. Münir Aktepe, "Esad Efendi", *DİA*, XI, 340-341.

³¹ İsyanın sebepleri hk. bk., Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi.*, III, 290-299.

³² Ehl-i Örf hk.bk. Mehmet İpşirli, "Ehl-i Örf", *DİA*, XLIV, 519-520.

Ehl-i şer' ise medreselerde eğitimini tamamlayıp müderris, kadı ve müftü gibi çeşitli dini görevlere sahip olup Şeyhu'l-İslamı kadar yükselebilen, "İlmiye" olarak da adlandırılan ulema zümresidir.³³

16. yüzyıl sonlarında ehl-i örfün halk üzerindeki birtakım baskı ve zulmü artırmalarından dolayı devlet bu tarz yönelimlere engel olabilmek için ehl-i şer'i devreye sokmuştur. Bu sebeple ilmiye sınıfı 16. yüzyıldan itibaren eğitim ve yargı alanında etkin konuma gelmeye başlamıştır. İlmiyenin en üst konumunda Şeyhu'l-İslam bulunurken aynı zamanda Sadrazam dışında tüm idari makamların da üzerinde sayılmakta idi. 16. yüzyıl ortalarına kadar müftülük ve kadılık nadiren de olsa aynı şahısta birleşirken 16. yüzyılın son çeyreğinden itibaren müftülük tek başına bir müesseseye haline gelmiş, reislerine Şeyhu'l-İslam adı verilmiş ve taşrada ise 'kenar müftüleri'³⁴ de denilen müftüler görevlendirilmiştir.³⁵

İslam ilim medeniyetinin camiler, tekkeler ve medreseler olarak üç yapıdan meydana geldiği söylenebilir. Osmanlıda bu üç müesseseyi birbirinden ayrı düşünmek pek mümkün değildir. Tekkeler ilim ve eğitim bakımından medreselerden farklı olmamakla birlikte müderrisler de çeşitli tekkelerin müdavimi konumunda olabilirlerdi.³⁶ İlmiye teşkilatının oluşmasında bu üç yapı arasında en önemli yeri şüphesiz medreseler almaktadır.

Osmanlılarda ilk medrese Orhan Bey tarafından İznik'te kurulmuş ve müderrisliğine Şerefüddin Davud-i Kayseri³⁷ tayin edilmiştir. Fatih Sultan Mehmet döneminde Sahn-ı Seman medreselerinin açılması ile medreselerin esas yapısı oluşmuştur.³⁸ Bundan sonra söz konusu teşkilatın zirvesini Osmanlı Devleti'nin de zirvesini oluşturan Kanuni dönemi Süleymaniye Medreseleri teşkil eder. Süleymaniye Medreselerinin Sahn Medreselerinden farkı ihtiyaç üzerine tıp ve matematik ilimlerini

³³ Ehl-i Şer' hk. bk. Mehmet İpşirli, "İlmiye", *DİA*, XXII, 141-145.

³⁴ Ahmed Akkündüz, *İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri*, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy.14, 2009, ss. 13-48.

³⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, Ankara 1988, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 174; Mehmet Bulut, *Osmanlı'dan Günümüze Müftülerin Seçimleri, Atanmaları Ve Seçimlerinde Esas Alınan Eğitim Kriterleri*, Dini Araştırmalar Dergisi, Sy : 41, 2012, C.15, ss. 80- 98.

³⁶ "Celvetiye tarikatının kurucusu Aziz Mahmud Hüdayi medrese tahsilinden sonra müderrislik, kadılık, vaizlik ve tekkede şeyhlik yapmıştır." Cahit Baltacı, *Klasik Dönem Osmanlı İlim Müesseseleri*, İslamî Araştırmalar Dergisi, XII, sy. 3-4, 1999, 259-262.

³⁷ Davudi Kayseri hk. bk. Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul, Meral Yayınevi, I, 85-86.

³⁸ Sahn-ı Seman hk.bk. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, 5-10.

de kapsamıdır.³⁹ Bundan sonra çalışmamıza konu olan fetvaların sahibi Ali Efendi'nin medrese eğitimi aldığı ve müderrislik yaptığı yılları da kapsayan, ilmiye teşkilatının en verimli olduğu ve medrese sisteminin iyice yerleştiği hatta müderris sayısının oldukça arttığı dönemler gelmektedir.

Öte yandan Osmanlı ilim hayatı farklı ülkelerden gelen alimler sayesinde de gelişmekte idi. Ne var ki, II. Murad ile başlayan bu gelenek 17. yüzyılda azalmış, buna bağlı olarak da yavaş yavaş ilmi duraklamaların yaşanması söz konusu olmuştur. Bu duraklamanın bir başka sebebi olarak da ilmiye içerisindeki imtiyazlı talebelerin kolaylıkla müderris, müftü, kadı gibi görevlere getirilmesi olduğu zikredilir.⁴⁰ Aynı imtiyazın çalışmadan ve hak etmeden yükselen ulema çocuklarına da sağlanması sonucu medreselerdeki gerileme hızlanmıştır.⁴¹

16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı'nın büyük bir ekonomik kriz içine girdiği söylenebilir.⁴² Para değeri giderek düşerken devletin yeni paralar basması ekonomik problemler doğurmuş ve halk maddi anlamda sıkıntıya düşmüştür. 17. yüzyıl sonlarına doğru devlet yönetimi giderek ehliyetsizleşmiş, ilim alanında liyakat azalmış, bir de ekonomik buhranlar söz konusu olunca devletin eski dönemlere geri dönmesi bir yana, duraklamayı durdurmak bile güç hale gelmiştir. Tüm bunların yanında Avrupa'nın siyasi ve ticari alanlarda üstünlük sağlaması Osmanlı'nın gerileme dönemine girmesine sebep olmuştur.

Özetle 17. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin "duraklama dönemi" diye bildiğimiz yıllara adım attığı asırdır. Yapılan savaşların uzaması ve yeni fetihlerin azalması yanında toprak kayıpları, sosyal ve ekonomik ve hatta siyasi arenalarda birtakım sorunlara sebep olan iç isyanların artması, duraklamanın önemli sebepleri olarak zikredilebilir.

---

³⁹ Süleymaniye Medreseleri hk. bk., *a.g.e.*, 33-38.

⁴⁰ "Mülâzemet kanununa aykırı olarak Kanuni Sultan Süleyman, kendisine güzel kasideler takdimiyle teveccühünü kazanmış olan Şair Baki'yi sıra bekletmeden mülâzım defterine kaydettirerek bir sene sonra 971 H. (1563 M.)'de yirmi beş akçe ile Hâşiye-i tecrid müderrisliğine tâyinini irade etmiştir. Halbuki Ruznamçe-i hümayunda kayıtlı olup nevbet bekleyen mülâzımlar varken bir medrese talebesinin iki sene içinde mülâzım ve arkasından da müderris olmasının doğru olmadığını Rumeli kazaskeri Hâmid Efendi arz ile itiraz etmiş ise de Pâdişâh kati olarak emredince Baki Efendi 971 Şevval (1564 Mayıs)'de otuz akçe ile Silivri'de Piri Paşa medresesi müderrisliğine tâyin edilmiştir." Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, 46.

⁴¹ Medreselerdeki gerileme hk. bk. Cahit Baltacı, *XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 2005, İFAV, I, 149-158.

⁴² Halil İnalcık, *Devlet-i Aliyye*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016, I, 191-197.

Bunların yanında; ordu ve yönetimdeki bazı bozulmalar akabinde gelen mali olumsuzluklar, devlet ricalinin ehliyetsizliği, Avrupa'nın bilim ve teknik alanda ilerlemesi ve bazı devletlerin askeri alanda güçlü konuma gelmeleri, devletin coğrafi konum itibariyle doğal sınırlarına ulaşması duraklamanın görünen sebepleridir. Bu sebepler yanında ahlakın zayıflaması ve ilmin ilerleyememesi gibi duraklamayı hızlandıran birtakım amiller de söz konusudur.

BİRİNCİ BÖLÜM

AKKİRMÂNÎ ALİ EFENDİ'NİN HAYATI, FETVALARI VE FIKHÎ YÖNÜ

I. HAYATI

Ali Efendi'nin doğum yeri ve tarihi hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Kaynaklar ve fetva nüshalarında belirtildiği üzere, memleketi Akkirman şehridir.

Akkirman, Ukrayna'nın Odesa eyaletinde Dinyester Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü yerde bir körfezde bulunur. Rusya'nın en eski şehirlerinden ve Avrupa'yı Asya'ya bağlayan önemli ticaret merkezlerinden biridir. Akkirman Fatih Sultan Mehmet döneminde kuşatılmışsa da ancak II. Bayezid devrinde (4 Ağustos 1484) fethedilmiştir.⁴³

Akkirmanî Ali Efendi'nin hayatına dair edindiğimiz bilgilerin çoğu fetva mecmuasında da yer verildiği üzere Ataî'den alınmıştır.

Müellifin adı kaynaklarda ve incelediğimiz nüshaların çoğunluğunda Ali b. Abdullah el-Akkirmanî olarak geçerken, iki nüshada Ali b. Yusuf⁴⁴, bir nüshada ise Akkirmani Muhammed Efendi ismine⁴⁵ rastalamaktayız. Fetva nüshaları da genellikle Fetava-yı Akkirmani, bazılarında ise Vâkîât-ı Akkirmanî şeklinde adlandırılmaktadır.

Ali Efendi'nin eğitimi konusunda Ataî'nin eserinde zikredilen bilgiler bizlere fikir verebilecek niteliktedir. Memleketi olan Akkirman'da ilim tahsili için çeşitli meclisler dolaşmış ve Çivizade yakını olan Ali Efendi isminde bir zâtın hizmetine girmiştir. Üsküdar'da Valide Sultan Medresesi'nden mülâzemet alarak müderrislik hayatına başlamıştır.⁴⁶ Bu medresenin İstanbul'un Üsküdar semtinde bulunan Atik Valide Medresesi olduğunu düşünmekteyiz; zira bu isimle Üsküdar'da başka bir medrese bulunmamaktadır.

Atik Valide Medresesi II. Selim'in karısı Nurbanu Sultan tarafından hicri 987 (m.1579) senesinde yaptırılmıştır.⁴⁷ Bu medresenin pâyeye bakımından altmışlı

⁴³ Akkirman hk. bk. Mustafa L. Bilge, "Akkirman", *DİA*, II, 269-270, Besim Darkot, "Akkerman", *İA*, I, 251.

⁴⁴ DİB 1252, vr.223b; Konya Bölge Yazma eserler Kütüphanesi, Burdur 1874, vr 3a.

Varak numaraları nüshaların asılları dikkate alınarak el yazması rakamlara göre belirtilmiştir.

⁴⁵ Nuruosmaniye 1972, kapak sayfası.

⁴⁶ Ataî, *Hadâiku'l-Hakâyık*, II., 639.

⁴⁷ Atik Valide Medresesi hk.bk. Baltacı, *XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri*, II, 748-752.

medreseler⁴⁸ arasında yer alması Ali Efendi'nin iyi bir medrese eğitimi aldığını göstermektedir. Çünkü 16. yüzyılda altmışlı medrese demek; fıkıh, kelam, hadis, tefsir ve usul-i fıkıh derslerinin okutulduğu medreseler demektir. Fıkıh alanında el-Hidâye⁴⁹ ve Şerh-i Ferâiz⁵⁰ okutulurken usul-i fıkıhta ise Telvîh⁵¹ okutulmakta idi.⁵²

Valide Sultan Medresesi müderrislerine baktığımızda Osmanlı Şeyhu'l-İslamlarından Sun'ullah Efendi⁵³ ve Yahya Efendi'nin⁵⁴ o dönemin müderrisleri arasında yer aldığını görmekteyiz. Ali Efendi'nin hicri 1000 senesinde müftülük görevini aldığını biliyoruz. Buradan hareketle onun 996 (m.1588)'larda müderris olan Sun'ullah Efendi'den eğitim aldığını söyleyebiliriz.

Mülazemet; medreselerdeki eğitimini tamamlayan kişilerin görev alabilmeleri için getirilen bir sistemdir.⁵⁵ Bu sistem medreseler ve müderris adaylarının çoğalmasi sebebiyle yürürlüğe konmuştur. Mülazemet 16. yüzyıllarda çeşitli yollarla olmakta idi. Ali Efendi'nin hangi yoldan mülazemet aldığı bilinmemektedir. Ancak ellili medreseler arasında yer alan Hacı İbrahim Medresesi'ne⁵⁶ tayin edilmeden önce çeşitli medreselerde müderrislik yaptığı ve kırklı pâyeye ulaştığı yine Ataî'de belirtilmektedir. Bundan sonra hicri 1000 (m.1592) senesi sonlarına doğru memleketi Akkırman'da hem müderrislik hem de müftülük görevini icra etmeye başlamıştır. Her iki görevi birden idare etmesi onun bu alanda ehil bir kimse olduğunu göstermektedir. Ataî, Ali Efendi'nin hicri 1030 senesi sonlarında vefat ettiğini belirtirken⁵⁷, Bağdatlı İsmail Paşa ise onun vefat tarihini hicri 1028 olarak vermektedir. Bağdatlı İsmail Paşa, Ataî'nin de

⁴⁸ Altmışlı Medreseler hk. bk. Baltacı, *XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri*, I,126-129.

⁴⁹ Hidaye hk.bk. Cengiz Kallek,"el-Hidaye", *DİA*, XVII, 471-473.

⁵⁰ Sirâcuddin Muhammed es-Secâvendî (ö.1200)'nin yazdığı "Ferâizu's-Secâvendî" adlı esere Seyyid Şerif Cürçânî tarafından yazılan şerh miras hukuku ile ilgili konuları kapsamaktadır. Secavendî ve eserleri hk. bk. Ahmet Özel, "Secavendî", *DİA*, XXXVI, 266-268, Cürçânî ve eserleri hk. bk., Sadrettin Gümüş, "Cürçânî ", *DİA*, VIII, 134-136.

⁵¹ Telvîh hk. bk. Şükrü Özen, "Tenkîhu'l-Usul", *DİA*, XL, 454-458.

⁵² Medreselerde okutulan dersler hk. bk. Baltacı, *a.g.e.*, I, 126-129, Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinde İlmiye Teşkilatı*, 39-43, Mefail Hızlı, "Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVII, Sy. 1, 2008, 25-46.

⁵³ Sun'ullah Efendi hk.bk. Altınsu, *Osmanlı Şeyhulislamları*,. 51-53.

⁵⁴ Yahya Efendi hk.bk., *a.g.e.* 60-63.

⁵⁵ Mülâzemet hk. bk. Mehmet İspirli, "Mülâzemet", *DİA*, XXXI, 537-539.

⁵⁶ Hacı İbrahim Medresesi hk. bk. Baltacı, *XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri*, I, 442-444.

⁵⁷ Ataî, *Hadâiku'l-Hakâyık*,II., 639.

belirttiği üzere, onun beş fende risalesi bulunduğunu ve fetvalarının da meşhur olduğunu söyler.⁵⁸

II. FETVALARI: FETÂVÂ-YI AKKİRMÂNÎ

Nikah akdi ve talakla ilgili bölümlerin çevrim yazı ve tahkikine yer vereceğimiz Fetâvâ-yı Akkirmânî Bağdatlı İsmail Paşa'nın Keşfu'z-Zunûn Zeyli'nde Fetâvâ el-Akkirmânî adıyla kayıtlı bulunmaktadır.⁵⁹

Türkiye Yazma Eser Kütüphaneleri'nden yapmış olduğumuz araştırmalar sonucunda Akkirmanî Ali Efendi'ye nisbet edilen yirmi nüsha bulunduğunu görmekteyiz. Nüshaların çokluğu aralarında müellif hattının da bulunması ihtimalini doğurduğundan, yirmi nüshanın tamamını bu açıdan inceledik. Ancak, onların arasında müellif hattının olmadığını tespit ettik.

Fetâvâ-yı Akkirmanî, "mukaddimeli mecmua" ve aynı zamanda "nukûllu fetva" denilen fetva kitaplarından biridir. Osmanlı döneminde genellikle müftülerin verdikleri fetvalar sonunda bulunan nukûller; verilen fetvada dayandıkları delilleri gösteren eser isimlerini ve fıkıh kaynaklarından birebir yapılan alıntıları kapsamaktadır.⁶⁰ Bu eserlere fetva sonunda yer verildiği gibi mecmuaların zahriyelerinde de bir nukûl listesi bulunabilir. Nukul-u Akkirmani'den ileride ayrıntılı bahsedilecektir.

Mukaddimeye gelince; onun yazarı aynı zamanda Ali Efendi'nin fetvalarını da derleyen Derviş Mehmed b. Hasan'dır. Bazı nüshalarda onun ismi "el-İstanbulî" ziyadesi ile geçmektedir. Hakkında bilgi bulunmayan Derviş Mehmed mukaddimede Ali Efendi'ye övgüde bulunmuş ve fetva evrakı hakkında, "kalem-i mu'cez rakamlarıyla mühella" ifadesine yer vermiştir. Buradan Ali Efendi'nin fetvaları yazılı olmakla birlikte bir arada bulunmadığı anlaşılmaktadır. Derviş Mehmed b. Hasan el-İstanbulî bu fetva evraklarını şehir ahalisinden toplayarak bir kitap haline getirdiğini yazmaktadır. Bu ilk derleme günümüze ulaşmamakla birlikte sonradan istinsah edilen en eski nüshanın,

---

⁵⁸ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l Arifin, Esmâ'ül-Müellifin ve Asaru'l-Musannifin*, İstanbul 1951, I, s. 704.

⁵⁹ Bağdatlı İsmail Paşa, *Keşf ez-Zunun Zeyli*, Maârif Vekâleti Matbaası, yy., 1947, II, 155.

⁶⁰ Nukûllu Fetva Mecmuaları hk. bk., Emine Arslan, "Osmanlı Dönemi Nukûllu Fetva Mecmualarının Oluşum Süreci ve Bu Mecmualarda Kaynak Gösterme Usulü", t.y. y.y, Kaynak: https://www.academia.edu/22257692/OSMANLI_DONEMI_NUKULLU_FETVA_MECMUALARININ_OLUSUM_SURECI_VE_BU_MECMUALARDA_KAYNAK_GOSTERME_USULU (Erişim Tarihi: 21.04.2017)

müellifin ölümünden önce istinsah edildiğini görmekteyiz. Nüshaların çoğunluğunda yer verilen bu mukaddime şöyledir:

[Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm

Elhamdülillahillezî mâ se'ele illâ ecâb ve mâ de'â illâ vâcâb. Vessalatu vesselamu alâ fâtihati kitabe'n-nübüvve ve hâtimetri risâleti'r-risâle Muhammed sâhibu'l-makâm-u'l-Mahmud vel'havzu'l-mevrûd ve alâ âlihî ve sahbihi'l-Kirâm. Mâ tebesemet ed-defâtiru bi bekâ'î'l-eklâm.

Emmâ be'ad; vakta ki bu abd-i fakir kesiru't-taksîrdir derviş Mehmed b. Hasan sahrâ-yı sirru erba'inde bî sır ve sâ mân ve mübtelâ-yı fakr-i duyûn bî tâbân olmağla ve âlihi hîrân ve pûyân-ı serkerdân olup zarurat-i fakr ilcasıyla bin sal'ında iftade ve hîran niyâbet hıdmetiyle sağr-u Akkirman'a vardıkda Aliyyu'z-zât ve kuddusu's-sıfat el-aklu'l-hâdî aşar rûhu'l-Kudus fî sûret-i beşer hasenet-i zamana ve nuhbet-i asrihi ve evânihi sağr-u mezbûrda bâlâ neşîn-i ilm ve takva ve zînet-i efzâ-yı destkâh-ı fetvâ iken vâsıl-ı rahmet ve tâ'iru riyaz-ı cennet olan tûdu'l-fezâ'il ve bahru'l-ulûm Ali Efendi merhumun kalem-i mu'cez rakamlarıyla muhelli olan evrak-ı perişan-ı fetvaya ki her biri merdan fetevâ-yı havahân-ı habl-i metin ve urve-i vüskâdır ahâli-i sağr-ı mezbûrdan dest res bulup her birin kütûbe tevzi' ve mahallinde îrâdda teşmîr-u sâk ihtimâm edip ve hayr ile itmam müyesser oldu. Fe hamden sümme hamden Nuzzâr-ı kerem mi'yâr-ı cenablarından rica ve niyaz olunur ki bu mecmû'a-i matbu'ayı ta'lik-i nazar buyurdıklarında bu abd-i fakirlerine duada kerem lutufların derkâr buyuralar. Vallahu tevfik ve'l-Hidaye fi'l-bidaye ve'n-nihâye.]⁶¹

Fetva mecmualarının nüshalarının genelinde fihristlere yer verilmiştir. Fetâvâ-yı Akkirmani'de geçen kitap başlıkları klasik fıkıh kitaplarının sistematiğini taşır. Buna göre kimi başlıklar şöyledir: Taharet, Salat, Zekat, Savm, Nikah, Rada', Talak, İtâk, Eymân, Hudûd, Siyer, Şirket, Vakıf, Buyû', Mesâil Şettâ, Kefâle, Havale, Vekâle, Edebü'l-Kâdî, Şehadet, Da'vâ, İkrar, Sulh, Mudârabe, Hibe, İcâre, Vedîa, Âriyet, Hacr, Me'zûn, İkrâh, Şuf'a, Rehn, Lakît ve Lukata, Âbık ve'l-Mefkûd, İhyaü'l-mevât, Kısmet, Kerahiyye ve'l-İstihsan, Diyât, Cinâyât, Sirkat, Eşribe, Sarf, Gasb ve Damânât, el-fazı'l-küfr, Ahkamü'l-Arazi, Vasâyâ, Velâ', Ferâiz.

⁶¹ Veliyyüddin, 1470, mukaddime.

Bu nüshalardan Vakıât-ı Akkirmanî adıyla kayıtlı bir nüsha Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesinde bulunmaktadır. DİB yazma eserler kataloğunda, bu kitabın h. 1105 tarihli Ali b. Yusuf Akkirmani adına kayıtlı ve müellif hattı bir eser olduğu söylenmekte ise de, Ali Efendi'nin vefatı bu tarihten öncedir.⁶² Dolayısıyla Vâkıât-ı Akkirmanî'nin müellif hattı olması mümkün değildir. Aşağıda nüshaların tanıtımı sırasında bu konulara ayrıntısıyla değinilecektir.

Akkirmani Ali Efendi'nin hayatı hakkındaki bilgilerin Ataî'den nakil yapılarak nüshaların baş kısımlarına yazıldığı görülmektedir. Ataî, Akkirmanî Ali Efendi'ye ait olan risalelerden bahsederken bunların Gazi Giray Han Cengizî namı ile yazıldığını ve bizzat gördüğünü kaydetmektedir.⁶³ Ancak bu risaleler hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık.

A. MEVCUT NÜSHALAR

1. Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyyüddin Efendi 1470 Numaralı Nüsha (h.1021):

Beyazıt Devlet Kütüphanesi yazma eserler koleksiyonu Veliyyüddin Efendi bölümünde 1470 numara ile kayıtlı bulunan nüsha tespitlerimize göre Akkirmani Ali Efendi fetvalarının günümüze ulaşmış en eski nüshasıdır. Bu nüshayı önemli kılan özelliği müellifin ölümünden önceki bir tarih olan h.1021 kaydının bulunmasıdır. Ayrıca zahriyede 1175 senesi, Şeyhu'l-İslam İbnu'l-Merhûm el-Hâc Mustafa Ağa İbnu'l-Merhûm el-Hâc Hüseyin Ağa vakfı olduğu belirtilmekte, aynı zamanda sene 22 Mehmed el-Mengenî el-Kâdî'nin temellük kaydı ve Şeyhu'l-İslam Veliyyüddin Efendi'nin mührü bulunmakta, daha sonra fihrist, nukûl ve Ali Efendi'nin hayatı hakkında Ataî'den nakil yer almaktadır. Bundan sonra ise, Derviş Mehmed b. Hasan tarafından yazılan takriz ve mukaddime bulunmaktadır.

Nüsha şekil özellikleri bakımından 29 satırlı, 317 yaprakta, bölüm başlıkları, mesele ve el-cevap kelimeleri kırmızı ile yazılmış ve rika hattı kullanılmıştır. Son derece düzgün yazılan nüshanın bir diğer özelliği de kontrol edilerek düzeltilmiş olmasıdır. Fetvalarda bazı cümle veya kelimeler derkenarda düzeltilerek altına yazılan "sahha (صح)" ifadesi bunu göstermektedir. Ayrıca meselelerin hangi konulardan

⁶² Abdullah Ceylan, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi El Yazması Eserler Kataloğu*, Ankara 1994, DİB Yayınları, II, 351,352.

⁶³ Atai, *Hadâiku'l-Hakâyık*, II., 639.

bahsettiğinin sayfa kenarlarına not olarak düşülmesi aranan fetvaların daha kolay bulunmasını sağlamaktadır.

Müstensihî Mustafa b. Mehmed b. Halil olan bu nüsha şu sözler ile son bulur:

قد وقع الفراغ من تسويد هذا الكتاب....مسطفى بن محمد بن خليل...فى سنة احدى و عشرين و الف من هجرة من له العزّ و الشرف حامدا لله و مصليا على نبيه و على اله و اصحابه و عتيرته.

2. Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyyüddin Efendi 1471 Numaralı Nüsha (h.1050):

Bu nüsha, Beyazıt Devlet Kütüphanesi yazma eserler koleksiyonunda Veliyyüddin Efendi bölümünde 1471 numara ile kayıtlı bulunmaktadır. Eser, rika hattıyla yazılmış 25 satırlı, 335 yaprakta, bölüm başlıkları, mesele ve el-cevap kelimeleri kırmızı ile yazılmıştır. Zahriyede müellif hakkında Atâi'den nakil ve "Mine'l-kitâb el-mevzu'a bi yedi'l-fakiri ileyhi azze şânuhu Sıtkı Zâde Ahmed Reşid el-Müfettiş bi umûri'l-evkâf gufire lehuma sene 1121 H." ifadeleri yer alan mühür bulunmaktadır. Nüshanın bir özelliği olarak söylemek gerekirse, hâmişlerde farklı şahıslara ait fetvaların da bulunduğu görülmektedir. Örneğin transkriptini yaptığımız bölümlerde "Nukile min hatt-ı Ebu's-suud" ifadesi yer almaktadır.⁶⁴ Mukaddimesi bulunmayan nüsha Kitabu't-taharet ile başlamaktadır.

وقع الفراغ بعونه سبحانه و تعالى من تنميق هذه النسخة الشريفه عن يد العبد المذنب المختاج الى الله الملك الوليّ ابو بكر بن الحاجى على... فى قسطنطينية المحميّة... فى اليوم السابع عشر من جمادى الاخره سنة خمسين و الف من هجرة من له العزّ و الشرف

Ferağ kaydındaki bu sözler nüshanın, h. 1050 senesinde Ebu Bekir b. Hacı Ali tarafından İstanbul'da istinsah edildiğini göstermektedir.

3. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Şer'iyye Nüshası (h.1052):

Bu nüsha, İstanbul Millet Yazma Eser Kütüphanesi'nde Ali Emiri-Şer'iyye bölümünde 104 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Nüshanın zahriyesinde fihrist ve bir takım karalanmış fetvalar yer almaktadır. Fihristte diğer iki nüshaya göre Kitabu's-sirkat bölümü bulunmamaktadır. Besmele, hamdele ve salveleden sonra Derviş Mehmed b. Hasan'ın mukaddimesine yer verilmektedir. Ferağ kaydında h.1052 tarihi yer alırken müstensih ismi belirtilmemiştir. 25 satırlı toplam 427 varakta son bulan nüshada yer yer hâmişler bulunmaktadır. Ayrıca "sahha" ifadesine bu nüshada da rastlanmaktadır.

⁶⁴ Bu fetvalar hk. bk. 285. dpnt.

4. Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi Nüshası (h.1053):

Eserin bu nüshası İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hafid Efendi bölümünde 98 numarada yer almaktadır. Nüshanın ilk sayfalarında farklı kişilere ait bazı fetvalar bulunmaktadır. Daha sonra fihrist ve Ali Efendi hakkındaki Atâî'nin nakli burada da yer almaktadır. Takriz ve mukaddime bulunmazken besmele ve dua cümlelerinin ardından Kitabu't-taharet ile başlar. Ferağ kaydında Muhammed b. Hasan el-Kefevî tarafından h. 1053 senesinde İstanbul'da istinsah edildiği belirtilmektedir.

5. Milli Kütüphanesi B Nüshası (h.1057):

Ankara Milli Kütüphane Türkçe yazmalar bölümünde bulunan bu nüsha 1134 numara ile kayıtlıdır. Başta fihrist, besmele ve mukaddime yer almaktadır. Talik kırması hattıyla, 261x187-185x125mm ölçüsünde, 19 satırlı II + 320 yaprakta, birleşik harf filigranlı, h. 1057 senesi 15 Rabi'ul-evvel Pazar günü Muhammed b. Veli Katib el-Kefevi tarafından yazılmıştır. Duracaklar, söz başları ve keşideler kırmızıdır. Nüsha;

قد وقع الفراغ من كتابة هذه النسخة الجليل على يد ائققر الورى الحاج محمد بن ولى كاتب الكفوى...

sözleri ile son bulmaktadır.

6.Konya 1. Nüsha (h.1066):

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde yer alan bu nüsha 1571 numara ile kayıtlıdır. Varak Ia'da Ebu's-suud Efendi Hazretlerinin her gün müdavemet buyurdıkları vird-i şerif bulunmaktadır.

بسم... الحمد لله الذى ما سئل الا اجاب... وكتاكه بو عبد فقير كثير التقصير دروش محمد بن حسن
الاستانبولى صحراى سرّ اربعينده....

sözleri ile başlar. Hicri 1066 senesi Cemadiye'l-ahira ayı ortasında talik hattı ile yazılmıştır. 327 yaprak olup söz başları ile duracaklar kırmızıdır.

حرر فى اواسط شهر جمادى الاخر لسنة ست و ستين و الف...

sözleri ile biter.

7. Hekimoğlu Nüshası (h.1075):

Süleymaniye Kütüphanesi Hekimoğlu bölümünde yer alan bu nüsha 405 numara ile kayıtlı bulunmaktadır. Zahriyede Veziru'l-Azam Ali Paşa İbnu'l-Merhum Nuh Efendi'nin mührü bulunmaktadır. Bu nüshada kitabın ismi Fetava-yı Akkirmani me'a

Üskûbi olarak geçmekte ve hamişlerde Üskubî'nin fetvalarına yer verilmektedir.⁶⁵ 397 Yaprak olup söz başları kırmızıdır.

بِسْمِ... الحمد لله الذى ما سئل إلا أجاب... أما بعد وكتاكه بو عبد فقير كثير التقصير دروش محمد بن حسن
الاستانبولى صحراى سرّ اربعينده...

sözleri ile başlayan bu nüsha Amr b. Derviş el-Edirnevi tarafından h.1075 senesi 28 Şaban Pazartesi günü yazılmıştır.

8. İzmir Milli Kütüphane Nüshası (h.1080):

İzmir Milli Kütüphane Türkçe yazmaları bölümünde 420 numara ile kayıtlı bulunan bu nüsha h. 1080 tarihinde Muhammed b. Mahmud tarafından istinsah edilmiştir. 427 vr., 25 satır, nesih hattı ile yazılan nüshada sırasıyla fihrist, nukul ve mukaddime bulunmaktadır. Zahriyede Vakafe Ahmed Ağa mührü ve Fetâvâ Kirmani Efendi kaydı düşülmüştür.

9. Burdur 1. Nüsha (h.1084):

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Burdur İl Halk Kütüphanesi koleksiyonunda 545 numara ile kayıtlı olan bu nüshanın başından 9 yaprak eksiktir. 10. sayfa fetvalar ile başlar ve aynı sayfada net okunmamakla birlikte "Vakafe haza'l-Kitab Seyyid Şeyh Mustafa" ifadeleri yer alan mühür bulunmaktadır. Yine bu sayfada serlevaha olarak Fetâvâ-yı Ali Akkirmanî ifadesi yer alır.

Ahmed b. Mehmed tarafından h. 1084 yılının Şevval ayının sekizinci günü yazılmıştır. Şekilsel özellikleri; söz başları ve ilk üç cetvel kırmızı, 206x145-145x91 mm. ölçüsünde, 227 yaprak, 25 satırlı, kağıt türü koç filigranlı, yazı türü nesih kırmasıdır.

10. Topkapı Sarayı Nüshası (h.1092):

Bu nüsha İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe yazmaları bölümünde A.842 demirbaş numarası ile kayıtlıdır. Mukaddimeye yer verilirken,

⁶⁵ Üskubî Pîr Mehmet Efendi, Akkirmanî Ali Efendi ile aynı sırada yaşamış bir Osmanlı alimidir. Kaynaklar ölümünü h. 1020 olarak vermektedir. Meşhur olarak bilinen eseri bir fetva kitabı olan *Muînu'l-Müfti fi'l-Cevâb ale'l-Müsteftî* (Fetâvâ-yı Üskûbî- Fetava Kör Müftü) adlı eseridir. Yazma Eser Kütüphanelerinde eserin bir çok nüshası bulunmaktadır. Eserde fetvalar ve arapça nakiller fıkıh kitapları sistematığına göre sıralanmıştır. Üskubî hk.bk. Şükrü Özen, "Pîr Mehmed Efendi", *DİA*, XXXIV, 276-277.

بسم... الحمد لله الذى ما سئل إلا أجاب...إما بعد وكتاكه بو عبد فقير كثير التقصير دروش محمد بن حسن
الاستانبولى صحراى سرّ اربعينده...

sözleri ile başlamaktadır. Halife Mehmed b. Ebu Bekir tarafından Cemadiye'l-Ahira h. 1092 senesinde yazılmıştır. İlk beş sayfada fihrist yer almakta ayrıca 1115 tarihli Sultan Ahmed Han Vakıf mührü bulunmaktadır. 230x124 mm. ölçüsünde, 458 yaprak, 21 satırlı, ince nesih hatlı ve kağıt türü ahrarlı olup serlevha müzehhep, cetveller yaldızlı, yekşah tezhipli, şemse ve zencirekli, vişne çürüğü deri cilt kapaklıdır. Nüsha,

قد وقع الفراغ من هذه النسخة...سنة اثنى و تسعين و الف...فى بلدة الخانية من جزرة اقريطش...

sözleri ile sona ermektedir.

11. Milli Kütüphane A Nüshası (h.1101):

Ankara Milli Kütüphane Türkçe yazmalar koleksiyonu bölümünde bulunan eser 4392 numara ile kayıtlıdır. Zahriyede bazı fetvalar yer alırken "Vâkıât-ı Akkirmani Merhum Ali Efendi" kaydı düşünülmüştür. Baş kısmında fihristi vardır.

اللهم اعصمنى عن الزيف والذلل واخفظنى عن الخطاوالخلل...

duası ile başlamaktadır. Bu nüshada mukaddime bulunmamaktadır. Sırtı tamir görmüş, şemseli, zencirekli, köşebendli, koyu bordo meşin bir cilt içerisinde. Süleyman b. Hamza tarafından h. 1101 senesinde yazılmıştır. Söz başları kırmızıdır. Yapraklar rutubet lekeli. 210x140 - 170x90 mm. ölçüsünde 256 yaprak, 23 satırlı, yazı türü talik, kağıt türü ay filigranlıdır. 256 b'de "Vakıât-ı Akkirmani'den menkul-i anı olan kitabın esâmiyyesidir zikrolunur" başlığı ile nukûl yer alırken, Atâî'den yapılan nakil ise 257 b'de bulunmaktadır.

تمت بعون من عطاياه عمت فتاوى الفاضل العالم الربانى مولانا على افندى الاقرمانى بيد العبد المزنّب
الفقير الى الله الغني القدير سليمان بن حمزه...لسنة احدى و مائة و الف

sözleri ile bitmektedir.

12. DİB 1. Nüsha (h.1105):

Diyanet İşleri Başkanlığı yazma eserler koleksiyonunda eski numara 580, yeni numara 1252 ile kayıtlı bulunan bu nüshanın ismi eserin yanak kısmında Vâkıât-ı Akkirmanî olarak geçmektedir. "Vakaftu hazel kitab ala en yesta'mile fi beyt'it-tatbik Fi 16 Zi'l-hicce sene 295" ifadeleri yazılı temellük kaydı vardır. Zahriyede nukul ve fihristten sonra besmele ve dua ile başlamakta mukaddime bulunmamaktadır.

Nüsha sonunda müellifin adı Akkirmani Ali b. Yusuf olarak geçmekte, istinsah tarihi h. 1105 olarak belirtilirken müstensih ismi bulunmamaktadır.

13. Balıkesir Nüshası (h.1118):

Balıkesir İl Halk Kütüphanesi yazma eserler bölümünde yer alan nüsha 954 numara ile kayıtlıdır. Dibacede besmele, hamdele ve salveleden sonra Derviş Mehmed b. Hasan'ın takrizleri ile başlamaktadır. H.1118 senesinde Akkirman'da yazılmıştır. Baş tarafında 25 Cemaziye'l-Ahir 1228 tarihli Mehmet Efendi oğulları Ahmed ve İbrahim vakfı olduğuna dair temellük kaydı bulunmaktadır. Eser 569 yaprak olup nesih hattı ile yazılmıştır. Nüsha,

قد وقع الفراغ عن تسويد هذه النسخة الشريف...لسنة ثمان عشرة و مائة و الف..

sözleri ile sona ermektedir.

14. Manisa Nüshası (h.1129):

Bu nüsha Manisa İl Halk Kütüphanesi yazma eserler bölümünde 4810 numara ile kayıtlıdır.

بسم.... الحمد لله الذى ما سئل إلا أجاب...أما بعد وكتاكه بو عبد فقير كثير التقصير دروش محمد بن حسن
الاستانبولى صحراى سرّ اربعينده...

sözleri ile başlamaktadır. Ahmed b. Mahmud tarafından h. 1129 senesinde yazılmıştır. 215x140-180x80 mm. ölçüsünde, I+417 yaprak, 13 satırlı, yazı türü kırma nesih olup kağıt türü Kopça, üzümlü taç filigranlıdır. Başta bir yaprakta fihrist bulunmaktadır.

حرر الفقير احمد بن الحاجى محمود الشهير بتاجى المعنسى غفر الله له ولوالديه و الجميع الممنين
والمؤمنات في ١١٢٩

sözleri ile sona ermektedir.

15. Marmara İlahiyat Kütüphanesi Nüshası (h.1161):

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'nde 138 numara ile kayıtlı bulunan bu nüsha 36 satırlı 180 varakta son bulmaktadır. İstinsah tarihi h. 1161 olarak geçerken müstensih belirtilmemiştir. Zahriyede 1238 tarihli vakıf kaydı, fihrist ve h. 1258 tarihli temellük kaydı yer alır. Besmele ve mukaddime ile başlamakta mesele ve el-cevab kelimeleri kırmızı ile yazılmaktadır. Bu kitabın diğer bir özelliği iki farklı fetva kitabının peş peşe istinsah edilmiş olmasıdır. Fetâvâ-yı Akkirmani'den sonra gelen bu fetvaların, gerek mukaddimedede gerek ferağ kaydında belirtildiği üzere aynı tarihte

istinsah edilen, Şeyhu'l-İslam Yenişehirli Abdullah Efendi'nin Behçetü'l-Fetâvâ'sı olduğunu görmekteyiz.

16. Burdur 2. Nüsha (h.1260):

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Burdur koleksiyonunda yer alan bu nüsha 1874 numara ile kayıtlıdır. Nüşhada mukaddime bulunmamaktadır. Besmeleden sonra Vâkıât-ı Akkirmani'den nukûl olduğu ve bu eserin müellifi Müfti Ali b. Yusuf Akkirmani'nin h. 1028'de vefat ettiği belirtilmektedir.

Neccarzade Abdülhafız b. Muhammed tarafından h.1260 senesinde yazılan bu nüsha; 240x170-170x190 mm. ölçüsünde 23 satırlı, 454 yaprak, yazı türü talik kağıt türü arma filigranlıdır.

17. Nuruosmaniye Nüşhası (t.y.):

Bu nüsha, Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nde 1972 numara ile kayıtlı bulunmaktadır. Eser adı yanakta Fetâvâ-yı Akkirmânî olarak geçmekte zahriyede ise, Fetâvâ-yı Akkirmânî Muhammed Efendi olarak yazmaktadır. " الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ " duası yazılı mühür, vakfiye kaydı ve fihrist yer almaktadır. Mukaddime ile başlayan nüshanın istinsah tarihi ve müstensihi belirtilmemiştir.

18. Bursa İnebey Nüşhası (t.y.):

Bu eser, Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi'nde 16 Ha 362 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Zahriyeden ilk üç yaprak boş, daha sonra Atâ'den nakil, fihrist, fıkhi parçalar bulunmaktadır. Eserde besmele ve mukaddimededen sonra 2a'da Haraççı oğlunun 1163/1750 m. tarihli vakıf mührü yer almaktadır. 23 satır, 217 varakta son bulan nüshanın istinsah tarihi ve müstensihi belirtilmemiştir.

19. DİB 2. Nüsha (t.y.):

Diyanet İşleri Başkanlığı Yazma Eser Kütüphanesi'nde 559 numara ile kayıtlı bulunan bu nüshanın müstensihi Muhammed Alevî'dir. Eserin istinsah tarihi belirtilmemiştir. Eser adı Fetâvâ-yı Akkirmani olarak geçmekte, kitab başlıkları mesele ve el-cevab kelimeleri kırmızı ile yazılmıştır. DİB kataloğundan kitabın baş kısmı sonda, son kısmı baş tarafta olarak yerleştirilmiş, ancak kitab içerisinde herhangi bir

eksiklik bulunmamaktadır.⁶⁶ 19 satırlı 123 varakta son bulan nüshada mukaddimeye yer verilmemiştir.

20. Konya 233 Numaralı Nüsha (t.y.):

Bu nüsha, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 233 numara ile kayıtlı bulunmaktadır. Baştan ilk yedi sayfanın eksik olduğunu gördüğümüz bu nüsha sekizinci sahifeden başlamaktadır. Nesih hattıyla yazılmış, 25 satırlı 426 varakta son bulan nüshanın istinsah tarihi ve müstensihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

B- FETVA MECMUASININ KAYNAKLARI

Osmanlı fetva geleneğinde müftülerin verdikleri fetvalarda kaynaklarını zikretmeleri zorunludur. Ali Efendi'nin fetvaları da bu formattadır. O, fetva sonlarında verdiği kaynaklarda Hanefî mezhebi çerçevesinde öncelikle temel kaynakları, ardından şerhleri ve son olarak da fetva kitaplarını zikretmiştir. Yaşadığı asırdaki telif çalışmalarını da takip ederek fetvalarında son dönem kaynaklarını da zikrettiğini görmekteyiz.

Fetâvâ-yı Akkirmani'nin incelediğimiz bazı nüshalarında bir nukul listesine yer verildiğini söylemiş idik. Esas aldığımız en eski tarihli nüshada yer alan bu nukul listesinde 131 kaynak ismi geçmektedir. Kaynak isimlerinin nüshadaki şekliyle ifadesini parantez içinde belirtmekle beraber burada asıl isimlerine ve müelliflerine nüshadaki sıralamaya göre yer vereceğiz.

1- İbnü'n-Nakîb el-Makdisî (ö. 698/1298), *Et-Tahrirü ve't-tahbîr li akvali eimmeti't-tefsir fi meani kelami's-semî'l-basîr*, (et-Tefsîru'l-Müsemmâ bi't-Tahrîr ve't-Tahbîr).

2- Beyzâvî (ö. 685/1286), *Envâru't-tenzil*, (Tefsîru'l-Kâdî).

3-Muhyiddin Muhammed b. Muslihuddin Mustafa el-Kocevî (ö. 950/1543), *Hâşiye-i Şeyhzâde ale'l-Kâdî Beyzâvî*, (Hâşiyetü'l-Beyzâvî-Şeyhzâde).

4- Zemahşerî (ö. 538/1144), *el-Keşşâf an hakâiki't-Tenzil ve uyûnu'l-akâvil fi vucûhi't-te'vîl*, (Zemahşerî).

5- Şeyhu'l-İslam Ebu's-Suud Efendi (ö. 982/1574), *İrşadü'l-akli's-selim ilâ mezâyâ'l-Kur'âni'l-azîm*, (Tefsiru Ebu's-Suud).

⁶⁶ Ceylan, *DİB Kütüphanesi El Yazması Eserler Kataloğu*, 262.

- 6- Begavî (ö. 516/1122), *Meâlimü't-tenzîl*, (Tefsîru Begavî).
- 7- Sağanî (ö. 650/1252), *Meşâriku'l-envâri'n-nebeviyye*, (Meşârik).
- 8- İbn Melek (Firişteoğlu) (ö. 821/1418'den sonra), *Mebâriku'l-ezhâr fî şerhi Meşâriku'l-envâr* (Mebârik Şerhu'l-Meşârik).
- 9- İmam Mâlik b. Enes el-Esbâhî (ö. 179/795) *el-Muvattâ*.
- 10- Kâdî İyâz (ö. 544/1149), *Kitâbu'ş-Şifâ bi-ta'rîfi hukûki'l-Mustafâ*, (Şifâ-i Kâdî İyâz).
- 11- Kemalpaşazâde (ö. 940/1534), *Şerhu'l-ehâdisi'l-erbaîn*, (Şerhu'l-ehâdisi'l-erbaîn li-İbn Kemal Paşa).
- 12- Kudûrî (ö. 428/1037), *el-Muhtasar*.
- 13- Ebû Abdullah Reşîdüddin Mahmûd b. Ramazan er-Rûmî,(?) *el-Yenâbi' fî ma'rifeti'l-usûl ve't-tefâri'*, (Yanabi' Şerhu'l-Kudurî).
- 14- Zahidî (ö. 658/1260), *el- Müctebâ* (Zahidî li'l-Kudûrî).
- 15- Hâherzâde (ö. 483/1090), *Şerhu Muhtasari'l-Kudurî* (Şerhu Kudurî li'l-Fâzıl Hâherzâde).
- 16- *Bedriye şerhu'l-Kuduri*⁶⁷
- 17- Hâherzâde (ö. 483/1090), *Şerhu Müşkilâti'l-Kudurî*.
- 18- *Keşfü'l-Kudurî*.⁶⁸
- 19- Burhânüşşerîa Mahmud b. Ubeydullah b. Mahmud el- Mahbûbî (VII/XIV.asır), *el-Vikâye*.
- 20- Sadruşşerîa es-Sânî (Sadruşşerîa el-Asgar) (ö. 747/1346), *Şerhu'l-Vikaye*.
- 21- Kara Sinan (ö. 885/1480), *Hâşiye alâ Şerhi'l-Vikâye*, (Riâyetü'l-Vikâye li-Kara Sinan).
- 22- Zeynüddin Cüneyd b. Sindel el-Bağdadi (?/?), *Tevfikü'l-inaye fî şerhi'l-Vikaye*, (Tevfik li'l-Vikâye).
- 23- Yakub Paşa (ö. 891/1486), *Hâşiyetü Sadrişşerîa*.
- 24- Ahîzâde (ö. 905/1500), *Zâhîratü'l-ukbâ fî Şerhi Sadrişşerîati'l-uzmâ*, (Zâhîratü'l-Ukbâ li-Âhi Çelebi).
- 25- Ali b. Ahmed er-Râzî (ö. 598/1201), *Hulâsatu'd-delâil* (Hulasa Şerhu Kudurî).

⁶⁷ Bu eserin kime ait olduğunu tespit edemedik.

⁶⁸ Bu eserin kime ait olduğunu tespit edemedik.

- 26- İsmail el-Karamanî (?/?), *Hâşiye-i Sadrişşerîa* (Hâşiye-i Sadrişşerîa li- Kara Kemal).
- 27- Hasan b. Seyyid el-Kumenati Sivasi(?/?), *Înâye Şerhu'l-Vikâye*, (Înâye Şerhu'l-Vikâye li's-Seyyid Hüsamüddin el-Kumanânî).
- 28- Ahîzâde (ö. 905/1500), *Hediyyetü'l-Mühtedîn*, (Hediyyetü'l-Mehdiyyîn-Ahi Çelebi) .
- 29- İbn Melek (Firişteoğlu) (821/1418'den sonra), *Şerhu'l-Vikâye*.
- 30- Burhânüddin el-Merğînânî (593/1197), *el-Hidâye*.
- 31- Kureşî (775/1373), *el-Înâye fî tahrîci ahâdisi'l-Hidâye*, (Înâye-i Hidâye).
- 32- Sıgnâkî (714/1314), *en-Nihâye*.
- 33- Taşköprüzâde Kemal Efendi (ö. 1030/1621), *Uddetü ashâbi'l-bidâye ve 'n-nihâye fî tecrîdi mesâili'l-Hidâye*, (Tecrîdü'l-Hidâye).
- 34- Zenbilli Ali Efendi, Alaüddin Ali b. Ahmed el-Cemali, (ö. 932/1525), *Muhtârâtü'l-Hidâye*.
- 35- Sadruşşerîa es-Sânî (Sadruşşerîa el-Asgar) (ö. 747/1346), *en-Nukâye*.
- 36- Mahmud b. Sadruşşerîa el-Evvel (ö. 673/1274), *Muhtasarü'l-Vikâye*.
- 37- Şümünnî (ö. 872/1468), *Kemalü'd-dirâye fî şerhi'n-Nukâye* (Şerhu li'ş-Şümünnî, Şerhu'n-Nukâye).
- 38- Abdülvacid b. Muhammed b. Muhammed el-Acemi el Kütahyevî,(ö. 838/1434), *İhtiyârât Şerhu'n-Nukâye*.
- 39- Kemalpaşazâde (ö. 940/1534), *Islâhu'l-Vikâye* (Îzâhu'l-Islâh, Islâh Îzâh).
- 40- Hâfızuddin en-Nesefî (ö. 710/1310), *Kenzü'd-dekâik*.
- 41- Zeylaî (ö. 743/1343), *Tebyînü'l-hakâik*, (Şerhu'l-Kenz li'z-Zeylaî).
- 42- *Şerhu'n-Nukâye li'l-Vâhidî*.
- 43- Zeylaî (ö. 743/1343), *Tebyînü'l-hakâik*.
- 44- Mevsilî (ö. 683/1284), *el-İhtiyâr li-ta'lîli'l-Muhtâr*.
- 45- Molla Hüsvrev (ö. 885/1480), *Düreru'l-hukkâm fî Şerhi Gururu'l-ahkâm*.
- 46- Çivizâde (ö. 954/1547), *Hâşiye ale'd-Dürer*, (Havâşî Çivizâde ale'd-Dürer).
- 47- Halebî (ö.956/1549), *Mülteka'l-ebhur*.
- 48- İtkânî (ö. 758/1357), *Ğâyetü'l-beyân*.
- 49- Semerkandî (ö. 556/1161), *el-Mültekat fî'l-fetâva'l- Hanefiyye*.
- 50- İbn Melek (Firişteoğlu), (821/1418'den sonra), *Şerhu'l-Menar*.

- 51- Sadruşşerîa es-Sânî (Sadruşşerîa el-Asgar) (ö. 747/1346), *et-Tavdîh fî halli gavâmidi't-Tenkîh*.
- 52- Kemalpaşazâde (ö. 940/1534), *Tağyîrû't-Tenkîh*.
- 53-Kadi Ahmed Burhaneddin Erzincan'li, (ö. 800/1397), *et-Tercih Haşiyetü't-Telvîh*. (Hâşiyeye-i Telvîh li-Erzincânî)
- 54- Hasan Çelebi (ö. 891/1486), *Hâşiyetü't-Telvîh*.
- 55- Maturîdî (ö. 333/944), *Kitâbu'l-Cedel fî usûli'l-fikh* (Usul-i Mâturîdî).
- 56- Kâdî İyâz (ö. 544/1149), *Ğunye: Fihristü şüyuhî'l-Kâdî İyâz*.
- 57- Necmüddin Muhtar b. Mahmud el-Gazmini el-Hanefi ez-Zahidi (ö. 658/1259), *el-Havi li-Mesaili'l-Münye*, (Hâvi'l-Münye).
- 58- Tarsûsî (ö. 758/1357), *Enfau'l-vesâil ilâ tahrîri'l-mesâil*.
- 59- er-Reşîdü'l-Kaşgârî (ö. 687/1288), *Tehzîbü'l-Vâkıât İbn Mâze*.
- 60- İbn Melek(Firişteoğlu), (821/1418'den sonra), *Şerhu'l-Mecma'*.
- 61- Kaşgârî (ö. 705/1305), *Münyetü'l-musallî ğunyetu'l-mubtedî*.
- 62- Sicistânî (ö. 639/1240), *Münyetü'l-müftî*.
- 63- Zeynüddin el- Merğinânî (ö. 670/1271), *Fusui'l-İmâdiyye*, (İmâdiyye).
- 64- Radiyyüddin es-Serahsî (ö. 571/1176) *el-Vecîz*.
- 65- Ğaznevî (ö. 593/1197), *el-Hâvi'l-Kudsî*.
- 66- Radiyyüddin es-Serahsî (ö. 571/1176), *Muhîtu's-Serahsî*.
- 67- Neseî (ö. 710/1310), *el-Kâfî*, (Kâfî şerhu'l-Vâfî).
- 68- Ebû Nasr (Ebü'l-Kâsım) Zeynüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ömer el-Attâbî el-Buhârî (ö. 586/1190), *el-Fetâva 'l-Attâbiyye*, (Attâbiyye).
- 69- *Fevâidü'l-Fukahâ*.⁶⁹
- 70- Allame Ebu'l-Kasım Ali b. Muhammed b. Ahmed er-Rahabi es-Semnânî (ö. 499/1105), *Ravdatü'l-kudât ve tarîku 'n-necât*, (Ravdatü'l-Kudât)
- 71- Lü'lüü (ö. 671/1272), *el-Hakâik*, (Şerhu'l-Manzûmeti'l-Hakâik).

⁶⁹ Bu eserin kime ait olduğunu tespit edemedik.

- 72- İbn Nüceym (ö. 970/1563), *Eşbâh ve'n-Nezâir*.
- 73- Şemsüleimme es-Serahsî (ö. 483/1090), *el-Mebsût*.
- 74- İbn Vehbân (ö. 768/1366), *Manzûmetü İbn Vehbân*.
- 75- Hattâb b. Ebü'l-Kâsım Karahisârî (ö.--), *el-Kâfî fî şerhi Nazmi 'l-hilâfiyyât li'n-Neseîfî*, (Şerhu'l-Manzûmeti'n-Neseîfiyye Hattâb el-Karahisârî).
- 76- İbn Kâdî Simavne(ö. 823/1420), *Câmiu'l-Fusûleyn*.
- 77- Hatib el-Osmani (780/1378'den sonra), *Rahmetü'l-ümme fî ihtilâfi'l-eimme*.
- 78- Neseîfî (ö. 710/1310), *el-Müstasfâ*, (Şerhu'n-Nâfi' Mustasfâ).
- 79- Kemalpaşazâde (ö. 940/1534), *Mühimmâtü'l-Müftî*.
- 80- İbn Kâdî Simavne (ö. 823/1420), *et-Teshîl*, (Letâifu'l-İşârât şerhi).
- 81- Suğdî (ö. 461/1068), *en-Nutef fî'l-fetâvâ*.
- 82- Ebu Abdillâh Muhammed en-Naşiri el-Yemeni eş-Şafîi, (ö. 874/1469), *İzâhu'l-fetava fî'n-nüketi'l-müteallikati bi'l-hâvî*, (İzâhu'l-Fetâvâ Şerhu Muhtasar).
- 83- Timurtâşî (ö. 601/1205), *Şerhu'l-Câmi's-sağîr*.
- 84- Ali b. Muhammed b. İsmail es-Semerkindi el-İsbicâbî (ö. 535/1140), *Şerhun alâ Muhtasar et-Tahâvî*, (Şerhu'-t-Tahâvî Ali).
- 85- Muhammed b. Hatîb (ö. 940/1533), *Ravdu'l-ahyâr*.
- 86- Hâkim el-Cüşemî (ö. 494/1101), *Uyûnü'l-Mesâil* (Uyûn).
- 87- İbnü's-Sââtî (ö. 694/1295), *Mecma'ul-bahreyn ve mülteka'n-neyyireyn*, (Mecma'ul-bahreyn)
- 88-, Ebu'l-Mekârim b. Abdullâh b. Muhammed, el-Mekârimî (ö.-/-), *Şerhu Muhtasari'l-vikaye*, (Muhtasaru'l-Ebu Kârim).
- 89- Sadruşşehîd Hüsamüddin (ö. 536/1141), *Kitabu's-şuyu' min Müellifât*.
- 90- Kırşehrî (ö. 734/1334), *el-Mübteğâ fî'l-furu'*.

- 91- Üsmendî (ö. 552/1157), *Muhtelifu'r-rivâye fî şerhi'l-Manzûme*.
- 92- Tarâblusî (ö. 849/ 1445'ten sonra), *Muînu'l-hukkâm fîmâ yetereddedu beyne'l-hasmeyn mine'l-ahkâm*.
- 93- İbnu'ş-Şihne (ö. 882/1477), *Lisânu'l-hukkâm fî ma'rifeti'l-ahkâm*.
- 94- Fahrüddin er-Rûmî (ö. 864/1460), *Müştemilu'l-ahkâm fi'l-fetâva'l-Hanefiyye*.
- 95- Kudurî (ö.428/1037), *et-Tecrîd*, (Tecrîdü'l-fikh).
- 96- Abdullah b. Ahmed b. Mahmud en-Neseî (ö. 710/1310), *el-Kâfî*.
- 97- Abdullah b. Ahmed b. Mahmud en-Neseî (ö. 710/1310), *el-Müsetasfâ fî Şerhi manzûmeti 'n-neseî*, (Şerhu'l-Manzûmeti'n-Neseîyye).
- 98- Hılâtî (ö. 652/1254), *Telhîsu'l-Câmi'l-Kebîr*.
- 99- Semenânî (VIII/ XIV. asır), *Hizânetü'l-müftîn*.
- 100- İbnü'l-Gars (ö. 894/1489), *el-Fevâkihü'l-bedriyye fi'l-akziyeti'l-hükmiyye*, (Akziye).
- 101- *Gurûru'l-furuk*.⁷⁰
- 102- Ebû Alî el-Hüseyn b. Alî b. Yezîd el-Kerâbisî el-Bağdâdî (ö. 248/862), (*el-Kerâbisî*).
- 103- Muslihüddin Mustafa Ahterî (ö. 968/1560-61), *Câmi'u'l-Mesâil (el-Mühimme)*.
- 104- Muhtar b. Mahmud Ebu'r-reca Necmüddin ez-Zahidî el-Kazvînî, (ö. 658/1260), *Şerhu Muhtasari'l-Kudurî*, (Şerhu Necmüddin).
- 105- Bezzâzî (ö. 827/1424), *el-Fetâva'l-Bezzâziyye*.
- 106- Buhârî (ö. 542/1147), *Hulâsatü'l-Fetâvâ*.
- 107- İbn Kâdî Simavne (ö. 823/1420), *Câmiu'l-Fetâvâ*.

⁷⁰ Bu eserin kime ait olduğunu tespit edemedik.

- 108- Neseî (ö. 537/1142), *Fetâva'n-Neseîyye*.
- 109- Ebu Ali es- Semerkandî (ö. 450/1058'den sonra), *Mecmuu'l-fetâvâ*.
- 110- İbn Nüceym (ö. 970/1563), *Fetâva'z-Zeyniyye*.
- 111- Remli (ö. 1081/1671), *el-Fetâva'l-Hayriyye fî nef'i'l-berîyye*, (Fetâvâ-yı Hayriyye).
- 112- Ebu'l-Leys es-Semerkandî (ö. 98, 3/1003), *en-Nevâzil*.
- 113- Kâdîhân (ö. 592/1196), *el-Fetâva'l-Hâniyye*.
- 114- Alim b. el- Alâ' (ö. 786/1384), *el-Fetâva't-Tatarhâniyye*.
- 115- Buhârî (ö. 542/1147), *Hizânetü'l-Fetâvâ*.
- 116- Kirmânî (ö. 543/1149), *Cevâhiru'l-Fetâvâ*.
- 117- Buhârî (ö. 619/1222), *el-Fetâva'z-Zahîriyye*.
- 118- Kâriu'l-Hidâye (ö. 829/1426), *Fetâvâ Kârii'l-Hidâye*.
- 119- Ebu'l-Leys es-Semerkandî (ö. 983/1003), *Mukaddime fi's-salât*.
- 120- Kara Kemal el-Karamânî (?/?), *Şerhu'l-Mukaddime-i Tavdîh el- Karamânî*
- 121- İbrahim el-Halebî (ö. 956/1549), *Ğunyetü'l-Mütemellî*
- 122- İmâmzâde (ö. 573/1177), *Şir'atü'l-İslâm ilâ dâri's-selâm*.
- 123- Ya'kub b. Seyyid Ali er-Rûmî el-Bursevî (ö. 931/1524), *Mefâtîhü'l-cinân ve mesâbîhu'l-cenân*, (Şir'ati'l-İslâm şerhi).
- 124- *Ahkâmu'l-Arâzî li-İbn Kemal Paşa ve li- Ebu's-Suud*.⁷¹
- 125- Kemalüddin ed-Demîrî (ö. 808/1405), *Hayâtü'l-Hayevân*.
- 126- Siracüddin Ali b. Osman el-Uşî (ö. 575/1179), *el-Emâlî, Kasidetu Yekülü'l- Abd*, (Yekülü'l-abd).
- 127- Fîrûzâbâdî (ö. 817/1415), *el-Kâmûsu'l-muhît*, (Kâmûs).

⁷¹ Bu isimde müstakil bir eser bulunmamaktadır. Ahkâmu'l-arâzî, İbn-i Kemal ve Ebussuud Efendi'nin fetva mecmualarında geçen fetva metinlerinden ibarettir.

128- Kâşğârî (ö. 705/1305), *Tâlibetü't-Talebe*.

129- Seyyid Şerif Cürcânî (ö. 816/1413), *Şerhu's-Sirâciyye*, (Şerhu'l-Ferâiz li's-Seyyid).

130- Mehmed Şah Fenârî (ö. 839/1435), *Şerhu Ferâizi's-Secâvendî*.

131- Kemalpaşazâde (ö. 940/1534), *Şerhu'l-Ferâizi's-Sirâciyye*.

III. FIKHİ YÖNÜ

Ali Efendi'nin fikhî yönüyle ilgili tesbitlerimize geçmeden önce Ataî'nin şu cümlelerine yer vermek istiyoruz: "Fezâil-i celîle ile meşhur, envâ'ı ulûm ile muallem, fetvaları metîn ve muhkem idi. Risâle-i ta'likâtı makbul-i cumhur, bazı fetvası mecmualarda mastûrdur, bâ husus tahrim-i bencde⁷² olan fetvası müteârif ve meşhurdur."⁷³

Ali Efendi'nin fetvalarında kullandığı deliller, Hanefî mezhebi içinde yahut farklı mezheplerden tercihleri ve kaynak belirtmeden verdiği fetvaların içtihat özelliği taşıyıp taşımadığı gibi konular, bizlere Ali Efendi'nin fikhî yönünü gösterecek alanlardır. Bu sebeple biz Ali Efendi'nin fetvalarını üç başlık altında değerlendirmeye çalışacağız. İlk olarak onun fıkıh usulü çerçevesinde delilleri ve hükümleri kullanmasına; ikinci olarak iman, itikad gibi meselelerle ilgili fetvalarına, son olarak da Hanefî mezhebi içerisindeki kaynaklardan yararlanma yöntemi ve mezhep içerisindeki tercihlerine dair örneklerle yer vereceğiz.

1- Şer'i Delilleri ve Hükümleri Kullanma Yöntemi:

Akkirmanî Ali Efendi'nin fikhî yönünü anlayabilmemiz için onun fıkıh usulü çerçevesinde fetvalarını incelemek gerekmektedir. Bu çerçevede onun şer'i delilleri ve hükümleri kullanma yöntemine baktığımızda Kuran, Sünnet, İcma ve Kıyas delillerini kullandığını, ayrıca bazı fetvalarında istihsan, mesâlih-i âmme ve istishâb gibi ifadelerle yer verdiğini görmekteyiz. Bir mesele hakkında Kur'an'dan ayetlerle delil getirdiği gibi, ayete ayetle delil getirme yöntemini de kullanmıştır. Mesela; karısını döven bir adam hakkında kendisine yöneltilen soruya, Talâk Suresi'nde geçen ﴿ أَسْكُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ ﴾

⁷² "Benc; ban otu denilen uyku verici ve gözbebeğini açan bir ot", Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Doğu Matbaası, Ankara 1970, s. 104.

⁷³ Atâî, *Hadâiku'l-Hakâyık*, II, s.639.

ولاتضروهنَّ} 75) ayetini delil getirmiş, Hak Teâlâ'nın bu ayetine yine aynı ayetteki 74) وَجِدْكُمْ } ifadesini delil göstererek fetvasını takyit etmiştir. 76

Akkirmânî bazı hadisleri lafzî olarak birebir aktarırken bazılarını da manâ olarak zikretme yoluna gitmiştir: "Âkile ve bâliğa-i bîkr olan Hind nefsinin Zeyd'e tezvîc ve nikâha izin ve rıza virüb babasının izni ve rızası dahi Zeyd'e nikâh üzere iken Hind'i Amr dahi hitbe idüb nikâh murâd idüb Hind'in ve babasının Amr'a aslâ rızaları yoğiken kadı "ben Amr'a nikâh iderin" diyüb Zeyd'e nikâha izin ve tezkire virmese kadının tezkiresi olmadın Hind'i rızâsıyla babası Zeyd'e inkâh etmek câiz midir?" sorusuna: "Câiz ve sahihtir. Hind'in babası velisi var iken kadının inkâhında kat'an velâyeti ve alâkası yokdur. Husûsan Hind âkile ve bâliğa ola. Kadıya tefvîz olunan velisi olmayan sığar ve sağâyırın tezvîcidir. Kadıdan bâliğayı tezvîcde tezkire aldıkları sıhhat-i nikâh için değildir." 77 "اعلنوا الزفاف ولو بالدُّفوف" 77 hadisi müsted'âsınca nikâhı i'lân ve teşhir içündür." 78 Burada zikredilen hadis birebir hadis kitaptarında bu şekilde geçmemektedir. Ancak benzer rivayetler bulunmaktadır. Müftü bu sualde geçen kadının verdiği tezkirenin amacını ilgili hadisin manası ile açıklamıştır.

Akkirmânî'nin icma ile ilgili, "ittifâken, bi'l-icma, muttefekun aleyh, mucme-i aleyh" gibi lafızları kullandığı fetvaları bulunurken kıyasla ilgili net ve açıklayıcı fetvalara pek rastlanmamaktadır. Ancak icma ile birlikte "kıyas dahi budur" şeklinde cevabını kuvvetlendirme yoluna gittiği olmuştur.

"Hind'in li-ebeveyn ammîsi oğlı hâzır iken Zeyd'e tezvîc ve inkâhda anası velî olur mu?" sorusuna, "el-Cevâb: Olmaz. Bil-icma'-ı imam kavli üzerine akâribden gayrı asabât için aslâ velâyete tezvîc yokdur. Kıyas dahi budur. Ve İmam-ı A'zâm'dan bu dahi rivâyettir. Ve Ebu Yusuf ale'l-eşher İmam Muhammed iledir. Mes'ele nikâh-ı *Hidâye*'den bâb-ı evliyâda mezkûredir. Bu takdirce ümmü re'sen tezvîcde velî olmaz." 79

74 "O kadınları, durumunuza uygun olarak kendi oturduğunuz yerde oturtun..." *Kuran-ı Kerim*, Talâk 65/6

75 "Onlara zarar vermeyin...", *Talak*, 65/6.

76 Veliyyüddin, 1470, vr. 15a-b.

77 Bu rivayet kaynaklarda bulunamadı ancak benzer bir rivayet şöyledir: قَالَ: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: أَعْلَنُوا هَذَا النِّكَاحَ، وَاجْعَلُوهُ فِي الْمَسَاجِدِ، وَاضْرِبُوا عَلَيْهِ بِالْأُفُوفِ Hz. Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Nikahı ilan edin, onu mescidlerde yapın. Üzerine de def vurun." İbrahim Canan, *Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, C.15, s.528, hn. 5636.

78 Veliyyüddin, 1470, vr. 16b.

79 Veliyyüddin, 1470, vr. 14a.

İstishâb mevcut bir vasfın değiştiğine dair delil bulunmadıkça aynen devam etmesi, şüphe ile bu vasfın ortadan kalkmaması anlamına gelir. Gâib olan bir kimsenin, mevti sabit olmadıkça hayatta olduğuna hükmedilir. Bu delilden yola çıkarak, "şüphe ile yakîn zâil olmaz" kâidesi konmuştur.⁸⁰ Ali Efendi'nin şu fetvası bu kâideye dayanmaktadır:

"Zeyd âhar diyâra sefer itdikde dört beş sene gâ'ib olub hayatı ve memâtı ma'lûm değil iken zevcesi Hind akd-i nikâh ile zevc-i âhara varmağa kâdire olur mu? "el-Cevâb: Olmaz. Zeyd istishâb-ı hâl ile hayydır mevti şer'an sâbit olub yâhud doksan yıl geçmek gerek."⁸¹ Yine Akkirmânî'nin benzer bir soruya verdiği cevapta, "zevcesi gayra nikâh olunmaz hâli bilinmedin malı dahi taksim olunmaz"⁸² ziyadesi bulunmaktadır.

Maslahata dayalı fetvasına ise şu örnek gösterilebilir: "Bir beldenin istisnâ ve takyîdsiz umûmen ve mutlakan keferesine Cenâb-ı Sultan'dan bir teklif oldukda bazı keferesi biz müslimiz ve ulûfeciyiz diyu virmiyûb sâir kefereye tahmîle kâdir olur mu? el-Cevâb: Olmazlar bire bir verirler bu makûle nevâib-i Sultâniyeyi hakk-ı tevvecûhu'l-metâlibe sâir duyunun fevkindedir. Husûsan mesâlih-i âmme için olâ ve ol bazının hisseleri gayrihî tahmil oluna."⁸³ Mesâlih-i âmme tabiri ile kamu zararı ve maslahatın umumi olması özelliğine vurgu yapmıştır.

Ayrıca Akkirmânî Ali Efendi'nin zamanın değişmesi esasına dayalı fetvalarına da rastlamaktayız. Alimler arasında ihtilâflı bir konu olan Kur'an öğretiminden alınan ücretin helal olup olmadığı konusunda alimlerin çoğunluğu bunun helal olduğunu kabul etmişlerdir. Ali Efendi de fetvasını bu yönde vermektedir: "Kur'ân-ı Azîmu'ş-şân tâlim iden muallime oğlancıklar cuma ertesi haftalık nâmına ikişer akçe getürseler ol muallim-i merkûma helal olur mu? el-Cevâb: Hafta başında virilen ve bazı surelere çıkıldıda gönderilen helaldir. Husûsan bilâ şart an tav'an verilip gönderilen fî zamânina tâlim-i Kur'ân-ı Kerîm için icâre dahi sahihdir."⁸⁴ demiştir.

16. yüzyıl aile kurumu incelendiği fesâd-ı zamân gerekçesi ile Hanefî mezhebi dışında bir takım uygulamalara gidildiği görölmektedir. Bu uygulama Ebu's-Suûd

⁸⁰ İstishâb hk. bk., Zekiyyüddin řa'ban, *İslam Hukuk İlminin Esasları (Usulü'l-Fıkıh)*, trc. İbrahim Kafi Dönmez, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2008, s.217-221.

⁸¹ Veliyyüddin, 1470, vr. 13a.

⁸² Veliyyüddin, 1470, vr. 19a.

⁸³ Veliyyüddin, 1470, vr. 252a.

⁸⁴ Veliyyüddin, 1470, vr. 253a.

Efendi'nin fetvalarında da gördüğümüz, nikâh için velinin izninin şart koşulmasıdır.⁸⁵ Akkirmânî bu konu hakkında kendisine sorulan sorulara; "Fî zamânınâ nikâhda izn-i velî lâzımdır.", "Batıldır. Hatta Zeyd-i merkûm mezkûreye talâk virse vakı' olmaz ve ihdâ-humâ fevt olsa âhar miras yemez. Fî zamânınâ kavlı müftâ bih budur. Ve kudât bununla me'mûrlardır" dedikten sonra, burada fetvasını delillendiren bir nakil yapar ve devam eder; " ihdâ ve hamsîne ve tis'a-mi'e tarihinde kudât mutlaka izn-i velîsiz nikâh itmeyüb ihtiyat ile amel ideler diyu me'murlardır. Ve mutlaka hilâfıyla amelden mahcûrlardır. Emr-i şerîfin aslı emsâr-ı selâse mahkemelerinde mahfuzdur. Ve ilâ'l-ân hükmü cârîdir. Hilâfına emir virilüb fesh tarî olmamıştır."⁸⁶ şeklinde cevaplar vermiştir.

Ali Efendi'nin fetvalarına şer'î hükümler çerçevesinde baktığımızda teklifi hükümlerden vâcib ile ilgili şu fetvası dikkate değerdir:

Kendisine sorulan " Abdestin vâcibâtı kaçtır?" sorusuna verdiği cevapta "Abdestin aslâ vâcibâtı yoktur. Nitekim bazı mu'teberâtta beyân olunmuştur. Bu fetvâyı şerîfeyi bazı ulemâ efendiler gördükde abdestte ferâiz ve sünen ve müstehabât olub vâcib olmamak neden, salâta cümlesi var abdestte dahi vardır çünkü bu kadar nass-ı sarîhle tafsîl lâzım idi deyu şübhe bıraktılar. Uzak yerden kasden bu şübheyi izale için geldim. Allah-u Teâlâ tafsîl-i izale buyurub müsâb ve me'cûr olasız. el-Cevâb: Ol ulemâ efendiler âlim bi-eyyâmillah zümresinden imiş âlim bi-ahkâmillah böyle söz zöylemez"⁸⁷ dedikten sonra Ebu'l-Leys Es-Semerkandî'nin meşhur *Mukaddimesi* diye zikrettiği eserden alıntı yaparak görüşünü delillendirmektedir.⁸⁸ Ali Efendi bu eserde abdestin farzları, sünnetleri, nafileleri, müstehâbları, âdabları, mekruhları ve nehiyelerinin zikredilmekte olduğunu vâcibâtının yer almadığını söylemektedir.⁸⁹ Daha sonra bu mevzunun geçtiği diğer kaynakları da zikrederek fetvasını kuvvetlendirmektedir. Görüldüğü üzere Akkirmânî Ali Efendi, verdiği fetvada bir takım şüphelerin bulunması halkın kafasını karıştıracağından son derece hassas davranarak bu şüpheleri gidermek için dayandığı delilleri tafsîlâtı ile açıklamaktan geri durmamıştır.

⁸⁵ Pehlul Düzenli, *Ma'rûzât Şeyhu'l-İslam Ebu's-Suud Efendi*, Klasik Yayınları, İstanbul 2013, s. 73, 74.

⁸⁶ Veliyyüddin, 1470, vr. 21b-22a.

⁸⁷ Veliyyüddin, 1471, vr. 1a-1b.

⁸⁸ Mukaddimetü es-Salat isimli eser hk.bk, Ferit Dinler, *Ebu'l-Leys Es-Semerkandî ve Mukaddimetü es-Salat İsimli Eserinin Tahkiki*, (Yüksek Lisans), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2006.

⁸⁹ Bu eserdeki abdest ile ilgili kısımlar şu şekildedir "Abdestin farzları dörttür. Abdestin sünnetleri ondur, Abdestin nafileleri altıdır, Abdestin müstehabları altıdır, Abdestin adapları altıdır, Abdestin mekruhları altıdır, Abdestin nehiyeleri altıdır." Dinler, *Ebu'l-Leys Es-Semerkandî ve Mukaddimetü es-Salat İsimli Eserinin Tahkiki*, s. 51.

Akkirmânî Ali Efendi'nin fetvalarında bazı genel kâidelere işaret ettiğine de rastlamaktayız. Örnek olarak şu fetvalar verilebilir:

Özür sebebiyle vâcibi terk etmenin câiz olduğuna dâir fetvası: "Zeydin müslümanım diyub şehâdet getirib müslümanlar ile namaz kılıb ramazan ayını sâim olub îd oldukda kendinin ve üzerine lazım olanın sadaka-i fitrını virub lakin sünnet olmağı İslâm'a geldikde ihmal eyleseler, (sünnet) etmeseler kendi bir cemiyet idub müslümanları yedirib ve içirib âdet üzere bir şenlik ile sunnet olayın diyu bu özr ile nev'an tehir edib badehû müslümanlar ile dâru'l-harbe gazâyâ varub harb-i küffâr ile cenkden yaralanub evine geldikde yaradan vefât eylese sünnetsiz diyu müslüman değildir diyub yumayub namazın kılmayub mekâbir-i müslimîne defin itmemek olur mu?" "el-Cevâb: Olmaz özr ile vâcibi terk câizdir, sünneti terk evlâ bi't-tarîk-i hitân ki sünnet olmaktır, sünnettir. Zeyd-i merkûm müslüman-ı hâlisdir yunmak ve namazı kılınmak ve mekâbir-i müslimîne defin olunmak vâcibdir. Rahmetullâhi teâlâ." ⁹⁰

Başka bir fetvasında mübâh bir yolla bir hastalığın tedavisi bulunurken haram ile tedaviye cevaz yoktur kâidesine yer vermiştir:

"Zeyd bir maraza mübtelâ olub marazına kelb sidiğini içmeyi devâ-i mücerredir diseler şifa için kelb sidiğini içmek câiz olur mu?"

"el-Cevâb: Olmaz kelb necîsü'l-ayndır. Ale's-sahih husûsan İmâmeyn katlarında eklini bi-cemî' bi-eczâihi haramdır. Hakk-ı Subhânehû ve Teâlâ haram ittiği nesnede şifa yaratmamıştır. Ve kelb sidüğünde ol maraza şifa maktûun bih değildir. Husûsan mübah ile devâ kâbil iken haram ile devâyâ mesâğ yokdur." ⁹¹

Bir başka örnekte ise delillerin teâruzu konusunda mübâhın haram ile çatışmasında haram olan tercih edilir kâidesini görmekteyiz:

"At eti helal midir ve kasabda satılması şer'î midir mufassal ve şurûh beyân buyurula."

"el-Cevâb: İmam [Ebu] Hanife aleyhi'r-rahme katında ekli mekruhtur. Ve İmâmân aleyimâ'r-rahme katlarında lâ-be'sdir." dedikten sonra İmam Â'zâm'ın kerâhatten kastının harama yakın mekruh olduğunu, bunun da kayıtlı olduğu kaynakları zikreder. Ancak diğer taraftan mübâh olduğuna dâir de kaynaklarda bulunan verilerden dolayı mübah ve haramın çatışması kâidesini hatırlatarak şöyle devam eder: "...Mübâh

⁹⁰ Veliyyüddin, 1470, vr. 251b-252a.

⁹¹ Veliyyüddin, 1470, vr. 254a.

ve muharrem teâruz idecek hurmet cânibi tercih ve ihtiyâr olunduğu usûl ve furûda kâide-i mukarreredir. Boğazlanub kasab dükkanında satılması taklîl-i âlet-i cihâda bâis-i fesâd olduğundan gayrı ihtirâmına dahi munhaldir men olunmak gerekdir. Tazîm ve tekrîmi lazımdır."⁹²

Bu cevabında atların cihâta kullanılması münâsebetiyle kesilip azalmaları durumuna dikkat çekerken, yaşadığı kültür ve coğrafyanın etkisi ile cihâd maslahatının fetvasına yansdığı görülmektedir.

Vazî hükümlerden olan sebep, şart, sıhhat, fesâd ve butlan gibi hükümler tahkikini yaptığımız nikâh ve talâk bölümlerinde sıkça geçmekte olup burada özellikle şart ile alakalı bazı örneklere yer vereceğiz:

İki baba küçük oğlan ve kızlarını kimsenin olmadığı bir yerde belli bir mehir tayin ederek nikâhlasalar, kable'd-dühûl oğlan vefat ettiğinde babaları vech-i meşrûh üzere akidlerini ilân etseler kızın babası belirlenen mehri istemeye hakkı olur mu sualine; "Olmaz. Ber vech-i meşrûh akid sahîh değildir. İ'nde'l-akd huzûr-ı şâhideyn şart-ı sıhhatdir."⁹³ cevâbını vererek Akkirmânî böyle bir nikahın fasid olduğuna; fasid nikahın da zıfâf olmadıkça hiç bir hukuki netice doğurmayacağına işaret etmiştir.

Talâk konusunda gündeme gelen şartlı boşamalara örnek olarak;

"Zeyd zevcesi Hind'e mehrinden ve sâ'ir levâzım-ı nikâhından ferâğâtı mukâbelesinde talâk virüb ba'de't-talâk eğer ferâğ itdüğü mehrini ve sâ'irini talep iderse talâk vakı' olmayub Hind yine zevcesi olmak üzere şart iylese ba'de 't-talâk Hind ferâğ itdüğü mehrini ve sâ'irini Zeyd'den talep iylese Hind yine Zeyd'in zevcesi olur mu?" sorusuna "Olmaz talâk vakı' şart fâsittir" cevabını vermiştir.

Yine talâkta kullanılan meşhur lafızlardan "alub alacağım" lafzına dâir fetvası, Ali Efendi'nin Arap diline hakimiyetini göstermesi açısından dikkate değerdir:

"Zeyd "eğer Zeyneb'i tezevvüc idecek olursam alub ve alacağım üç talâk boş olsun" dise ba'dehû Zeyneb-i merkûmeyi tezevvüc iylese merkûme üç talâk boş olur mu? "el-Cevâb: Bir talâk ile bile boş olmaz.Zeyneb şart-ı in'ikâd-ı yemîndir ve

⁹² Veliyyüddin, 1470, vr. 251a.

⁹³ Veliyyüddin, 1470, vr. 23a.

ma'rifedir. Yemîn ise nekre üzerine vakı'olmuştur. Şarttaki ma'rife cezadaki nekre tahtında dahile olmaz. Mer'e-yi âharı tezevvüc iderse sâniye boş olur."⁹⁴

Bu örnekler Ali Efendi'nin derin bir usûl-ü fıkıh bilgisine sahip olduğunu göstermektedir. Yine ileride vereceğimiz çeşitli fetva örneklerinde de fıkıh usûlünün izlerini görmeye devam edeceğiz.

2- Kelam ve Akâid ile İlgili Bazı Fetvaları:

Burada Ali Efendi'nin imân ve îtikâd ile alakalı fetvaları üzerinde durmaya çalışacağız.

Fetva nüshaları genellikle imân konusu ile başlarken Ali Efendi'nin fetvalarında böyle bir bölüm bulunmamaktadır. Ancak yine akâid ile ilgili konulardan olan elfâz-ı küfür ve aynı zamanda istihsân ve kerâhiyye bölümlerindeki bazı fetvaları onun Kelam ve Akâid alanındaki derinliği hakkında bizlere fikir verebilecek niteliktedir.

Kelam ilminin en önemli tartışma alanlarından birisi büyük günahlar meselesidir. Ali Efendi bir fetvasında sünneti tehir sebebiyle tekfir etmeyi ekber-i kebâirden kabul etmiştir. Fetva şu şekildedir:

"Zeyd-i mezkûra mücerred sünneti tehir ile kâfirdir diyene ne lazım gelir?"

"el-Cevâb: Bu makûleye kâfir demek ekber-i kebâirdendir. Zeyd İslam'dan mütedarrir ve küfre iğdârdır. Eğer kâfir diyen kâfir olmasına îtikâd ile dirse kâfir olur"⁹⁵ demiştir.

Bir başka mes'ele müslüman olmak için söylenmesi gereken kelamın sadece kelime-i şehâdet ile olmayacağına dâirdir: "Dâr-ı İslam'da bir zımmî zımmiyye zevcesi ile içüb sarhoş olduklarında zevcesini dövse zevcesi dahi ziyâde sarhoş ve lâ ya'kıl iken beni döversin ben müslüman olunur dise badehu ayıldıkda zevcem beni dövdüğünü ve ben müslüman olunur dedüğümü aslâ bilmem müslüman dahi olmam dise cebren sen İslam'a geldin diyu müslüman itmeğe kâdir olurlar mı?"

"el-Cevâb: Olmazlar. İslam dârında sâkin olan Nasârâ ve Yahûd ihtiyarları ile kelime-i şehâdeti götürüb ben müslüman oldum diseler İslamlarına hükm olunmaz müslüman olmamış olurlar. Müslüman olmalarına yevm-i niyyetden sonra sâbikan oldukları dinlerinden teberrî idüb dîn-i İslâm'a dâhil oldum demek gerektir. Meselen

⁹⁴ Veliyyüddin, 1470, vr. 28b.

⁹⁵ Veliyyüddin, 1470, vr. 252a.

Nasrânî kelime-i şehâdeti getürüb Nasrâniyet'ten beri oldum ve dîn-i İslam'a dâhil oldum demeyince müslüman olmaz, Yahudî dahi kezâ külli fekeyfe ki sarhoşla ola ve müslüman olurun diyu va'd eyleye."⁹⁶

Ali Efendi elfâz-ı küfürle ilgili ihtilaflı meselelerde bazen tercihini belirtirken bazen de net cevaplar vermek yerine ihtilaf vardır demekle yetinmiştir:

"Zeyd zevcesi Hind'e namaz kıl dedikte Hind la'net namaza deyüb istihfâf eylese mezkûreye ne lazım olur?"

"el-Cevâb: İhtilaf vardır. Bu makûle kelime-i küfür zevceden sudûr itse ifsâd-ı nikâhda amel idüb firkat vâkıa olur mu olmaz mı sahih-i amel idüb vukû' firkatdır. Hind'e İslam ve nikâhını tecdîd lazımdır. Salât vesâire şer'an muazzam olanları istihfâf küfürdür. Lakin zevc-i âhara tezevvüce kâdire değildir. Yine zevci Zey'de nikâh olunur."⁹⁷ derken; "kâfir idim müslüman oldum" diyene ise "ihtilaf vardır bazıları kâfir olur bazıları olmaz demişler"⁹⁸ şeklinde cevap vermiştir.

Ali Efendi'nin özellikle hurafeler konusunda taviz vermediğini görmekteyiz. Mesela, sefer ayında nikâh olur mu sefere gidilir mi gibi sorulara diğer aylardan farksızdır şeklinde cevap vermiştir.⁹⁹

3- Hanefi Mezhebi Kaynaklarından Yararlanma Yöntemi ve Mezhep İçerisindeki Tercihleri:

Bir müftînin fetvasını vermeden önce dikkat etmesi gereken bazı usûl ve yöntemler bulunmaktadır.¹⁰⁰ Öncelikle verilen fetvanın sağlam bir delile dayanması gerekmektedir. Bu deliller Kur'an ve sünnet başta olmak üzere fıkıh usûlünde incelenen deliller ya da fikhî kaynaklardır. İkinci olarak da fetvada insanların dünya ve ahirette maslahatları gözetilmelidir. Çünkü şeriatın temel amacı kulların maslahatlarını gözetmektir. Dolayısıyla fetva Şâri'in bu maksadına uygun olmalıdır.¹⁰¹

Burada fetva verirken taklit yöntemine dair bazı kaidelere kısaca değinerek Ali Efendi'nin fetvalarındaki tercihlerinden örnekler vermeye çalışacağız.

⁹⁶ Veliyyüddin, 1471, vr. 254b.

⁹⁷ Milli Kütüphane B Nüshası, vr.287b.

⁹⁸ Milli Kütüphane B Nüshası, vr. 291b.

⁹⁹ Veliyyüddin, 1470, vr. 252a.

¹⁰⁰ Fetvayı hazırlamada kullanılacak yöntemler hk. bk, Osman Şahin, *Fetva Adabı*, s. 146-223.

¹⁰¹ Makâsıdu's-Şeria hk.bk., Ali Pekcan, *İslam Hukukunda Gaye Problemi (Zaruriyat, Hacıyyat, Tahsiniyyat)*, Ek Kitap, İstanbul 2012, 2. baskı, 31-38.

Taklit bir mesele hakkında delillere bakmadan önceden verilen hükmü uygulamaktır.¹⁰² Ancak mukallit müftü için bağlı bulunduğu mezhebin müctehid imamlarına ait görüşleri tercih etmesinde yahud tercih kuralları çerçevesinde kendi tercih ettiği görüşleri fetvalarında kullanmalarında bir sakınca görülmemiştir. Önemli olan müftünün nakil yaptığı kitabın sağlamlığına dikkat etmesi ve tercih ettiği görüşün mezhep imamına ait olup olmadığı konusunda emin olmasıdır.¹⁰³

Ali Efendi'nin fetvalarında başvurduğu kaynaklardan daha önce bahsetmiş idik. Tercihlerini belirttiği bazı fetvaları şu şekildedir:

"Zeyd zevcesi Hind'den âhar diyara ticarete gitmekle beş sene gâyib olub gelmedikde gaybetinin iki senesinden sonra Hind zevc-i âhara varub veled getirse ba'dehû Zeyd hayyen gelse veled-i merkûm hangisinin olur? "el-Cevâb: İhtilaf vardır. Lâkin müftâ bih hazret-i İmâm-ı Â'zâm'ın kavli mercû'u ileyhdır ki sânînin olmakdır."¹⁰⁴

Ebu Hanîfe'ye karşı İmâmeyni tercihinde dönemin Şeyhu'l-İslâm'ının ziyâdesini de ekleyerek verdiği fetvası da şöyledir : "Zeyd zevcesine talâk virse; kırk gün mürûrundan sonra mutallaka-i mezkûre bu müddet içinde "üç kere hayız gördüm müddet-i iddetim munkazıyye oldu" deyu haber virse kavline tasdik olunur mu?" sorusuna; "Ekall-i müddet-i hayızına mer'e-i hurre anda tasdik oluna. İmam Ebu Hanîfe katında altmış gündür. İmâmeyn katlarında otuz dokuz gündür. Şeyhu'l-İslâm¹⁰⁵ iğtisâl için üç saat dahi ziyâde ihtiyâr eylemişdir. Eğer mutallaka-i mezkûre otuz dokuz gün üç saatte müddet-i iddetim tamam oldu deyu haber verirse İmâmeyn katlarında kavline tasdik olunub amel olunur. Nisa erhâmında olandan ihbarda eminelendir."¹⁰⁶ cevâbını vermiştir.

İmam Züfer'in görüşlerine yer verdiği fetvaları da şu şekildedir: "Zeyd zevcesi Hind'e "bre kahbe" deyu şetm itdüğinden gayrı yapışub "elbette var yıkıl git" diyüb kapusundan taşra kovsa talâk vâki' olur mu ve Zeyd'e ne lâzım olur?" "el-Cevâb: Eğer Zeyd böyle dedikde talâka niyet eylediyse talâk vâki' olur. Husûsan İmam Züfer kavli

¹⁰² Taklid hk. bk. Eyyüp Said Kaya, "Taklid", *DİA*, XXXIX, 461-465.

¹⁰³ Şahin, *a.g.e.*, 198-225.

¹⁰⁴ Veliyyüddin, 1471, vr. 33b.

¹⁰⁵ Haneî fıkh literatüründe "Şeyhülislâm" denildiğinde ilk akla gelen kişi İbn Abidîn'e göre "Hâherzâde"; Cevahirü'l-mudîe sahibi Kuraşî'ye göre ise Ali b. Muhammed b. İsmail b. Ali b. Ahmed el-İsbicâbî es-Semerkindî'dir.

¹⁰⁶ Veliyyüddin, 1470, vr. 40b.

üzere kahbe deyu Şetm ile hadd lâzım olmaz. Arabdan ehl-i Yemen avrata kahbe deyu ta'bîr ederler."¹⁰⁷

"Muhallil olan zevc-i sâni-i mezkûre ba'de'l-vat'ı bir talâkla tatlık idüb iddetinde iken te'hîr itmeyüb sâniyen tezevvüc idüb sonra kable'd-duhûl yine tatlık idüb kable inkızâ'il-iddet zevc-i evvel tezevvüc eylese vech-i meşrûh üzere olan nikâhı sahih olur mu?" "el-Cevâb: Vech-i meşrûh üzere olan nikâhda iddetin sukûtuna ve nikâhın sıhhatine imam Züfer zâhib olmuştur. Eğer hâkim imâm-ı mezbûrun kavliyle amel idüb bu nikâhın vukû'undan sonra sıhhatine hüküm iderse hükmü sahih ve kazâsı nâfizdir. Nikâh sahih olur."¹⁰⁸

Ali Efendi Hanefî mezhebi içerisinde iki nakilden birini fetvasında şöyle tercih etmiştir: "Hind zevci Zeyd izinsiz vâlidesi evine varağan olıcak Zeyd gezmemek için zevcesi Hind'e hiddet arasında "eğer benim izinsiz anan evine varırsan boş olursun" deyuib tahvîf murad eylese bir kaç günden sonra Hind yine anası evine varsa talâk vâki' olur mu?"

"el-Cevâb: Tatarhâniyye'de kitâbu'l-eymândan on yedinci fasılda fetâvâ Ebu'l-Leys'den naklen "bu vechile mukaddemâ Hind'in talâkına şart ve yemîn itdin mi idi" deyu Zeyd'e su'âl olunur. Eğer "itdim idi" deyu haber virirse bu şimdiki kelâmıyla vukû'-u talâka hükmolunur. Ve eğer mukaddemâ "şart ve yemîn yokdur" dise kavli makbuldür. Talâk vâki' olmaz" demiştir. Ba'dehû Fetâvâ-yı Şeyhu'l-İslam Özcendî'den naklen "zevc bu kelamla "tahvîf murad eyledim" dedikde tasdik olunmaz" demiştir. Amel bi'l-ihtiyat vâcibdir. Zeyd nikâhını tecdîd etmek gerek."¹⁰⁹

Osmanlı uleması arasında tartışma konusu olan bir mesele de tasavvufta raks ve devrânla zikrullah etme konusudur. Bu konuda sûfiler ve fıkıhçılar arasında tartışmalar olmakla birlikte fıkıhçıların kendi arasında da ihtilaflar meydana gelmiştir.¹¹⁰ Ali Efendi'ye yöneltilen soruda onun bu konuda hangi tarafı tercih ettiğini net bir şekilde görmekteyiz. Fetva şu şekildedir:

"Bir alay âdemler ayakları ile yeri dövüb raks ve devrân ile zikrullah itseler mezkûrlara ne lazım olur?"

¹⁰⁷ Veliyyüddin, 1470, vr. 39b.

¹⁰⁸ Veliyyüddin, 1470, vr. 40b.

¹⁰⁹ Veliyyüddin, 1470, vr. 30b-31a.

¹¹⁰ Raks ve Devran tartışmaları hk. bk., Ferhat Koca, "Osmanlı Fakihlerinin Semâ, Raks ve Devran Hakkındaki Tartışmaları", *Tasavvuf İlmî Ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2014 , Y.5, sy. 13, s. 25-74.

"el-Cevâb: Cezbe-i ilâhiyye ile âlim teklifden münsalih olmayub akılları başlarından gitmeyüb ve âlem-i şehâdete müteallik şuûnda şuurları yerinde iken ihtiyârları ile raks ve devrânla zikrullah itmek haram olub ve bunu helal ve ibâdât îtikâd idüb idenlerin kâfir olmaları *Cevâhiru'l-Fetâvâ* ve *Câmiu'l-Fetâvâ* ve *Bezzâziyye* ve *Hâvi'l-Münye* ve sâir fetâvâda mansûstur." dedikten sonra İmam Kurtubî'den dört mezheb imamının icmâını nakleder ve "ziyâde ihtirâz ve içtinâb lazımdır husûsuan fi zamâninâ."¹¹¹ diyerek fetvasında raks ve devrân ile zikrullah etmenin haramlığını savunan görüşü tercih etmektedir.

Öte yandan, Akkirmânî Ali Efendi'nin Hanefî mezhebi dışındaki mezheplerden de bazı tercihlerde bulunduğunu görmekteyiz. Benc ve Haşîş adlı uyuşturucunun haramlığına dâir verdiği fetvasında Hanefî imamlardan Esed b. Amr'ın mübahdır fetvasına karşılık hem Hanefî hem Şafîî kaynaklardan deliller ve nakiller yaparak uzun bir fetva vermiştir. Onun bu konudaki fetvasının meşhur olduğu kaynaklarda da zikredilmektedir. Fetvanın tamamını burada zikretmek yerine özet bir şekilde aktarmaya çalışacağız.

Kendisine yöneltilen "Benc ve haşîş ki varak-ı kınnebdır ve eşrâr mâ-beyninde esrar dimekle ma'rufdur. Helal midir haram mıdır tafsilen beyan buyurub müsâb oluna." Sorusuna öncelikle "İbtidâ, hurmetine eimme-i Şâfiyye'den İmam Müzenî fetva virüb, eimme-i Hanefiyye'den İmam Esed b. Amr'a vâsıl oldukda redd idüb ibâhatine fetva virmişdir. Ba'dehu esâfil ve evbâş¹¹² min gayri mübâlât ve tehâşi¹¹³ tenavül ve ekl idüb arz-ı Irak'a belki cümle âfâka fitnesi âmme ve bileşi tâmme olucak eimme-i Hanefiyye dahi alâ vefk-i fetva'l-Müzenî hurmetine fetva virüb el-yevm fetvâ-yı mezhebeyn hurmeti üzerinedir. *Nukâye* şerhi *İhtiyârât*'dan Kitâb-ı talâkda İmam Timürtâşi'nin *Câmiu's-Sağîr*'inde naklen ziyâde tafsîl ile musarrahdır. Ve *Mültekâ*'nın Kitâb-ı talâkının mesâil-i şetâsında hurmeti bu ibâretle mansûsdur." buyurur. Burada nakillere yer verdikten sonra Şeyhulislam Kemalpaşazâde'nin İmam Esed fetvası ile mübah olduğuna dâir fetva verdiğini, ancak sonradan haramlığı konusunda icma' olduğundan bu fetvasının kabul görmediğini söylemektedir. "İcmâ-ı lâhik hilâf-ı sâbıkı ref' ider" yani sonradan gelen icmâ önceki ihtilafları ortadan kaldırır kâidesi gereği tercih edilenin bu olduğunu, kitapların çoğunluğunda bulunan ruhsatın; bir maraza devâ olduğu zannı

¹¹¹ Veliyyüddin, 1470, vr. 251b.

¹¹² "Ayak takımı, terbiyesiz, aşağılık kimse." Develioğlu, s. 286.

¹¹³ "Korkup çekinme, sakınma." *age.*, s. 1272.

söz konusu ise geçerli olacağından bahseder. Ancak kendi zamanında bu gerekçe ile değil, zevk ve keyif ile günah işleme maksadının bulunduğunu ifade etmektedir.¹¹⁴

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Ali Efendi kendi döneminin şartlarını göz önüne alarak verilen bütün fetvaları değerlendirmiş, Şâfiî kaynakları ve delilleri de zikretmekten geri durmayarak buna göre fetvasını vermiştir.

Ali Efendi'nin fetvalarında hangi görüşün müteber olup olmadığı konusundaki tercihini gösteren örneklere de rastlamaktayız. Karısını üç talâk ile boşayana hulesiz bir yol var mıdır sorusuna verdiği cevapta; "Yokdur. Said bin Müseyyeb ve Said bin Cübeyr ve Bişr el-Merisî ve Dâvud Tâhir'in kavilleri hilafdır. İhtilâf değildir. Amel olunmaz. Ve bunların kavilleriyle ki mutallaka-i selâse zevc-i âhara tezevüc eylese ve zevc-i âhar kable'd-duhûl tatlik eylese zevc-i evvele nikâh câiz olmaktadır. Kadı hüküm eylese hükmü nafiz değildir. Fe keyfe ki âhara re'sen nikâh olmadın zevc-i evvel ala."¹¹⁵ buyurmuştur.

Bir başka fetvada ise halveti sahîhadan sonra duhul gerçekleşmeden üç talâk verene hulesiz nikâh câiz midir diye sorulmuş; cevâben şöyle demiştir: " Olmaz. Hulle lâzımdır. *Vikâye* şerhi *Riâye*'de ve İbn Melek'in *Mecma* ' şerhinde zikr olunan ile amel olunmaz. Bıkr üzerine talâk-ı selâseyi def'a ikâ' ile tefrîk ile ikâ'ın mâbeynini fark itmiyüb ve i'tibar umûm-ı lazıf olub husûs-ı sebep olmaduğundan gafletten nâşîdir. Mesele *Dürer* ve sâ'ir mu'teberâtta mezkûredir."¹¹⁶

Ali Efendi bir meselede "kahbe" için had cezası gerektiğini söyleyen Sadru's-Şeria'nın bu görüşünün makbul olmadığını belirterek, aksinin İmam Â'zâm katında, (*Dürer* ve sâir muteberâtın had ile ilgili bölümlerinde) zikredildiğini söylemiş, Sadru's-Şeria'nın, menşe-i sukûtu menşe-i subût kıldığını belirtmiştir.¹¹⁷

¹¹⁴ Veliyyüddin, 1470, vr. 255a/b, 256a.

¹¹⁵ Veliyyüddin, 1470, vr. 30b.

¹¹⁶ Veliyyüddin, 1470, vr. 26b.

¹¹⁷ Veliyyüddin, 1470, vr. 38b.

İKİNCİ BÖLÜM
AKKIRMANİ ALİ EFENDİ'NİN NİKAH AKDİ VE
TALAK İLE İLGİLİ FETVALARININ TAHKİKİ VE ÇEVİRİM
YAZISI

1. TAHKİKTE İZLENEN METOD

Akkirmânî Ali Efendi'nin fetva mecmuasıyla ilgili elde ettiğimiz nüshaların neler olduğunu birinci bölümde nüsha tanıtımı başlığı altında anlatmış idik. Bu bölümde ise Kitabı'n-nikah başlığı altında 90, Kitabı't-talak başlığında 122 fetva olmak üzere, toplam 212 fetvanın tahkiki ve çevrim yazısına, bununla birlikte metnin içerisinde geçen Arapça ibarelerin tercümelerine yer vereceğiz.

Tahkikte tarih bakımından sırası ile en eski üç nüshayı esas aldık. Kullandığımız nüshaların isimlendirmeleri bölüm ve numaraları belirtilerek yapılmıştır:

1. Beyazıd Devlet Kütüphanesi Veliyyüddin Efendi 1470 numaralı nüsha:
Veliyyüddin 1470

2. Beyazıd Devlet Kütüphanesi Veliyyüddin Efendi 1471 numaralı nüsha:
Veliyyüddin 1471

3. Millet Yazma Eserler Kütüphanesi Ali Emiri Şeriyye Nüshası: Ali Emirî Şeriyye

En eski tarihli nüsha Veliyyüddin 1470 nüshasıdır ve esas aldığımız bu nüshanın ve tahkikte kullanılan nüshaların sayfa numaraları asıllarında yer alan numaralar dikkate alınarak konulmuş ve vr 1a / vr 1b şeklinde metin içerisinde belirtilmiştir. Tahkik yaparken, esas aldığımız nüsha üzerinde değişikliğe gidilmeyip diğer nüshalardaki farklılıklar dipnotlarda belirtilerek nüshanın aslı korunmuştur. Araştırmacılara kolaylık olması açısından bazı fetvaların başına köşeli parantez içinde fetvada bahsedilen konu kısaca belirtilmiştir. Nüsha farklılıklarında eş anlamlı kelimeler veya anlam bakımından farklı kelimeler, metin içerisinde veya hamişlerde geçen farklı fetvalar, yine hamişlerde müstensihe ait ibarelere yer verilmiş, aynı zamanda dil bilgisi çerçevesinde anlamı değiştiren bir farklılık söz konusu ise dipnotlarda gösterilmiştir. Fetvaların daha iyi anlaşılmasını sağlamak için dönemin diline ait olup günümüzde kullanılmayan bazı

Türkçe kelimeler ve yöresel kelimelerin günümüz Türkçesi ile ne anlama geldiği dipnotlarda belirtilmiştir.

Fetvalarda ayetlere ait kelimeler { } işareti içerisinde alınarak asıl metinlerine yer verilmiş; ayet mealleri, sure ve numaraları ile birlikte dipnotta yazılmıştır. Metinde geçen hadislerden bazıları Kütüb-i Sitte ve Kütüb-i Tis'a içerisinde tesbit edilmiş, bunlar içerisinde tesbit edemediklerimiz için ise tefsir kaynaklarına başvurulmuştur. Tesbit edebildiğimiz hadislerin tam metni ve tercümeleri dipnotta yer verilmiş, tesbit edilemeyen rivayetlere ise "kaynaklarda bulunamadı" kaydı düşülmüştür. Metin içerisindeki Arapça ibareler ve nakiller Arap harfleri ile aynen yazılıp tercümesi yine dipnotlarda belirtilmiştir. Tercüme sırasında bazı kelimelerin eksik ya da yanlış yazıldığını düşündüğümüz noktalarda anlama uygun ifadeler kullanılmaya çalışılmıştır.

Nüsha farklılıklarında ziyade veya eksik olan kelime veya cümleler dipnotta aynen yazılarak peşinden bulunduğu nüsha belirtilmiştir. Örneğin; tahkikte esas aldığımız nüshada geçen bir fetvada cevap olarak sadece "Olunmaz" ifadesi yer alırken diğer nüshalardaki cevap ziyadesi ile birlikte "Olmaz. لما فرغ سمعك أنفا" şeklinde belirtilmiş ve ardından farklılığın bulunduğu nüsha varak numarası ile birlikte "..... vr. 16b; ..... vr. 17b" şeklinde yazılmıştır. Farklılıkların cümle olarak yazılması gereken yerlerde cümle uzunsa başından veya sonundan üç nokta getirilerek yazılmıştır. Cümle uzun değilse tamamı yazılarak farklılıklar belirtilmiştir. Anlamı değiştirmeyen harf ve bağlaç gibi farklılıklara yer verilmemiştir. Kişilere ait konuşmalar tırnak içinde belirtilirken, diğer noktalama işaretleri ve mes'elelerin başındaki numaralandırmalar metnin aslından olmayıp tarafımızdan konulmuştur. Metinde "ayın" ve "hemze" harfleri kesme (‘/) işareti ile gösterilmişlerdir. Yanlış telaffuz edilmemesi için uzun â,û ve î harfleri de belirtilmiştir. Ayrıca bazı Türkçe kelimeler metnin ruhunu bozmamak amacıyla 16. ve 17. yüzyıllardaki telaffuzları ile yazılmıştır.

2. TAHKİK VE ÇEVİRİM YAZI

Akkirmani Ali Efendi, Fetvâvâ-yı Akkirmânî

2.1. Kitabu'n-Nikâh

Veliyyüddin Efendi 1470, Vr 12b

1- Mes'ele: Zeyneb kendünün bazı mülk esbâbını zevc-i sâbıktan olan kızını Hind'in evine alıgıdüp kosa ba'dehû Zeyneb'in zevci Zeyd, Hind'in zevci Amr'a "kayın anan Zeyneb esbâbını senin evine komış elbette getir" dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Aslâ kâdir olmaz. Zeyneb mülk-i hâs ve hâlisinde nice dilerse tasarruf ider. Zeyd'in dahli değil, ilmi bile lâzım değildir.

Min bâbi'r-ric'a min talâki'd-Dürer ve mine'l-kavli fi'l-milk mine'l-Eşbâh ve min vasâya bâb-i mâlik (vr 13a) mine'l-Musaffâ ve gayriha.

2- Bu surette¹¹⁸: Zeyneb mülk-i esbâbını kendü kızının evine kodığı töhmete addolunur mu?¹¹⁹

el-Cevab: Olunmaz.¹²⁰

[**Konu: Hür üzerine cariyenin nikahı**]

3- Bu sûrette; Zeyneb kendü mülk-i müstakilli olan evinde zevci Zeyd'in alakası yoğiken sâkin olsa; Zeyd ile böyle iken Zeyd ol evde Zeyneb'in üzerine genç câriyeler tutub vat' iyelse, Zeyneb Zeyd'e "benim kendü mülk evimde oturub gözime karşı bana böyle cefâ itmene tahammül edemem. Bir gayrı ev tut, ve ol¹²¹ cariyelerini anda al git ne işlersen eyle"¹²², dimeğe kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olur.

Min-fasli fîmâ yekûnu li'l-mer'e en-tef'al min-nikâhin *Hizânetü'l-Fetâvâ* ve min fasli fî-hakkı'z-zevci ale'l-mer'e ve hakkuhâ aleyhi min-nikâhin *Mecma'u'l-Fetâvâ* ve gayriha¹²³.

¹¹⁸ Veliyyüddin 1471'de "Bu surette", "Suret-i mezburede" ifadeleriyle başlayan cümlelerin başına kırmızı mürekkep ile "Mes'ele" ziyadesi yazılırken, Ali Emiri Şeriyeye nüshasında ise "Mes'ele" kaydı bulunmayıp sadece cevaplarda "el-Cevap" ifadesi yazmaktadır.

¹¹⁹ "Töhmet olur mu", Veliyyüddin, 1471, vr. 16b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 17b.

¹²⁰ "Olmaz. لما فرغ سمعك أنفا", Veliyyüddin, 1471, vr. 16b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 17b.

¹²¹ "var", Veliyyüddin, 1471, vr.17a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 17b.

¹²² "ne eylersen eyle", Veliyyüddin, 1471, vr. 17a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 17b.

¹²³ "Gayrihima", Veliyyüddin, 1471, vr. 17a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 17b.

4- Mes'ele: Zeyd âhar diyâra sefer itdikde dört beş sene gâ'ib olub hayatı ve memâtı ma'lûm değil iken zevcesi Hind akd-i nikâh ile zevc-i âhara varmağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Zeyd istishâb-ı hâl ile hayyır mevte şer'an sâbit olub yahud doksan yıl geçmek gerek.

Kezâ fi mefkûd *Sadru's-Şerî'a* ve gayrihi.

5- Mes'ele: Amr'ın menkûhası Hind'i ecnebi Zeyd ile bozhanede tutduklarında ehli örf Hind'i tutub cerîmesini aldıktan sonra tekrar nikah itmedin Amr'a avrat idinmek caiz midir?¹²⁴

el-Cevâb: Esbâb-ı firkatten bir şey' müte'arrız olmayub mücerred Hind'in fücuru ile Amr'dan boş olmaz, caizdir. Amr üzerine tatlık dahi vacib değildir. Hind'e istigfar ve tövbe etmek lazımdır.

Mine'l-hazır ve'l-ibâha min *Şerhi'l- Kuduri li'z-Zahidî*.

6- Bu surette¹²⁵: Amr ulufeci olub bir alay Müslümanlar ulûfecilere ulûfelerini tevzi' iderken bir top aba isteyüb vermediklerinde gazabla kalkub "la'net ulûfenize de ve suratınıza da" diyüb Müslümanlara tahkir işlese ne lâzım olur?

el-Cevâb: Ta'zîr olunur.

Mine'l-fasli's-sânî¹²⁶ min hudûdi't-*Tatarhâniyye*.

7- Bu surette: Hind-i medhulin bihaya vaka'at¹²⁷ ve tefrîk ile üç talâk vakı' olub ba'dehu Amr nikah eylemek istedikde hulle etmek lazım mıdır?

el-Cevâb: Lazımdır.

Min bab-i îkâ'i't-talâk ve min bâbi'r-ric'a min talâki'd-*Dürer*.¹²⁸

8- Mes'ele: Hind Zeyd'e nikah olunduktan sonra Zeyd dâhil ve cem' olmadın Hind taht-ı nikahında iken fevt olsa mehr-i müsemmasını vârislerine Zeyd bi't-tamam virmek lazım olur mu?

el-Cevap: Bi't-tamam mehr-i müsemmasını virmek lazımdır.

Min babi'l-mehr min nikâhi'd-*Dürer ve'l-Hidaye* ve şuruhihâ.

¹²⁴"Amr idinmek câiz midir", Veliyyüddin, 1471, vr. 17a.

¹²⁵ Bu mesele nikah ile ilgili olmadığından olsa gerek Ali Emiri Şeriyeye'de bulunmamaktadır.

¹²⁶ "Sâmin", Veliyyüddin, 1471, vr. 17a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 18a.

¹²⁷ "Defa'at", Veliyyüddin, 1471, vr. 17b.

¹²⁸ "Dürer ve'l-Gurer", Veliyyüddin, 1471, vr. 17b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 18a.

[**Konu: Mehr-i Müeccel**]

9- Mes'ele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikde mehr-i mu'eccel¹²⁹ bir mikdar esbâb tesmiye ve ta'yin idüb anın üzerine akd-i nikah olunub virmedin dâhil olub ba'de zamanin fevt olsa metrukâtından Hind almağa kadire olur mu?

el-Cevâb: Olur. (**vr 13b**) Ba'de's-subût Hind almayub ve hibe itmeyüb ve bir vechile ibrâ itmedüğine yemîn iderse.

Min bâbi'l-emhâr min nikâh-i *Fevâidi'l-fukahâ'* ve min vasâyâ'l-*Hâniye*.

10- Mes'ele: Zeyd fevt oldukda asla malı kalmayub validesi Hind irsle almağa kabil bir şey'i¹³⁰ olmayub kat'an mirasın yememişken zevcesi Zeyneb mehr-i müsemmasın Hind'den almağa kâdire olur mu?¹³¹

el-Cevâb: Olmaz.

Mine's-sâmin ve'l-ısrîn mine'l-*İmâdiyye*.

11- Mes'ele: Zeyd Amr'a kızı Hind'i tezvüc itdikde "otuz bin akçe cihâzı vardır" diyüb anınçün Amr dahi yirmi bin akçe ağırlık virüb ve yirmi bin akçe nikâh idüb ba'dehû Amr Hind'e babası evinde dâhil olub cihâz virilmeyüb sonra Zeyd fevt olub ba'dehû Hind fevt olsa anası Zeynep ve zevci Amr kalsa Amr "ya otuz bin akçelik cihâzı meydana getir ve illa mehr-i misilden ziyadesini virmem"¹³² dise Zeyneb dahi "cihâz yokdur" dise Amr ağırlığından ve mehr-i mü'eccelden ikisinden bile mehr-i misilden ziyadesini tutmamağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: İhtilaf vardır. Kâdir olmamak râcih görünür.¹³³

Mine'l-fasli rabi'a aşar mine'l-*İmâdiyye*; mine'l-fasli'l-ısrîn min *Câmi'i'l-Fusuleyn*.

12- Mes'ele¹³⁴: Dâr-ı İslâm'da olan Zeyd-i zımmî İslâm'a geldikde dâr-ı İslâm'da sekiz yaşında bir nâ-bâliga kızı olub zevcesi olan Hind-i zımmiye İslâm'a gelmeyüb ba'dehû Zeyd fevt olub kızı anası Hind bir kâfire virmek istese babasına tebe'iyetle Müslime olur mu yohsa kâfire virilmek câiz olur mu?

¹²⁹ "Mehr-i mu'accel", Veliyyüddin, 1471, vr. 18a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 18b.

¹³⁰ "Nesnesi", Veliyyüddin, 1471, vr. 18a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 18b.

¹³¹ "Mücerred vâlidisi idin diyu", Veliyyüddin, 1471, vr. 18a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 18b.

¹³² "Ya otuz bin akçelik cihaz meydana gelsin gelmezse mehr-i mislinden ziyadeyi virmem", Veliyyüddin, 1471, vr. 18a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 18b.

¹³³ "Râcihdir", Veliyyüddin, 1471, vr. 18a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 18b.

¹³⁴ Veliyyüddin, 1471'de bu mes'ele bulunmamaktadır.

el- Cevâb: Babasına tebe'iyetle müslimedir. Kâfire virilmek câiz değildir.

Min bâbi'n-nikâhi'r-*Rakîk* ve'l-kâfir min nikâhi'd-*Dürer ve'l-Vikāye* ve şuruhihâ ve gayriha.

13- Mes'ele¹³⁵: Zeyd Hind-i bikre namzed oldıkda kable'n-nikâh ceddesi Zehra'ya hediye bir at gönderse ba'de'l-kabz Hind-i bikt¹³⁶ nikâh olunub Zeyd dâhil oldukdan sonra rucû' idüb Hind fevt oldı diyu atı Zehra'dan almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz.

Min âhiri bâbi'l-mehr min nikâhi'r-*Ri'âye ve't-Tevfik*.¹³⁷

14- Mes'ele: Zeyd bir câriyeyi oğlu Amr'dan iştirâ itdikden sonra müdebbere idüb ba'dehû fevt olıcak Amr "câriye benim mülkümdür" diyu da'vâ itdikde¹³⁸ babası Zeyd'e bey' idüb mülküne dühûldan sonra merkûm-i mezkûreyi müdebbere eyledüğine Müslümanlar şehâdet itseler¹³⁹ sâbit olub hüccet-i şer'iyye almış¹⁴⁰ iken Zeyd cebren câriye-i merkûmeyi alub bilâ-nikâh yirmi sene¹⁴¹ mikdarı zaman tasarruf idüb evlâdı zuhûr eyledikde kadı haber alub bu hususu Müslümanlardan su'al eyledikde (**vr 14a**) vech-i meşrûh üzere bey' ve tedbire şehâdet iyleyüb sicil olunsa Zeyd'e ne lâzım olur ve merkûmeden hâsıl olan evlâd veled-i zina olur mu?¹⁴²

el-Cevâb: Hulle-i vat'ı nikahla ya mülk-i yemînle olur.¹⁴³ Sûret-i muharrerede ikisi bile mefkud ve câriye-i mezkûrenin tedbiriyle itkına hükmolunub babasının dahi mülkünden çıkdıktan sonra vat'ı bilâ-akd olıcak hadd-i dar'e¹⁴⁴ şüphe ve iştibâh ve şüphe-i hükmiye iddi'âsına mecal olmaz. Hadd-i zina lâzım olur.¹⁴⁵ Ve evlâdı veled-i zina¹⁴⁶ olurlar. Nesebleri ancak analarından sâbit olur, Amr zâniden sâbit olmaz eğerçi iddi'â dahi iderse.

Ba'zuhû min nikâhi'l-*Fetava'z-Zeyniyye* ve ba'zuhû min nikâh-i da'vâ *Münyeti'l-Müftî*.

¹³⁵ Veliyyüddin, 1471'de bu mes'ele bulunmamaktadır.

¹³⁶ "Hind'e", Ali Emiri Şeriyye, vr. 18a.

¹³⁷ "ve lehu", Ali Emiri Şeriyye, vr.18a.

¹³⁸ "Eyledikde": Veliyyüddin, 1471, vr. 17b.

¹³⁹ "Şehâdetleriyle", Veliyyüddin, 1471, vr. 17b.

¹⁴⁰ "Olmuş", Veliyyüddin, 1471, vr. 17b.

¹⁴¹ "Yıl", Veliyyüddin, 1471, vr. 17b.

¹⁴² "Evlâdı evlâd-ı zinâ olurlar mı?", Veliyyüddin, 1471, vr. 17b.

¹⁴³ "Hulle-i vatî mülk-i nikâh ya mülk-i yemîn ile olur", Veliyyüddin, 1471, vr. 17b.

¹⁴⁴ "Dar'e iden", Veliyyüddin, 1471, vr. 17b.

¹⁴⁵ "vâcib olur", Veliyyüddin, 1471, vr. 17b.

¹⁴⁶ "Evlâd-ı zinâ", Veliyyüddin, 1471, vr. 17b.

15- Mes'ele¹⁴⁷: Zeyd Amr'ın kızına namzed oldıkda Amr'a bir at ve üç çift çizme ve sekiz çift başmak ve beş kantar bal ağırlık virecek olub ba'dehû yüz yirmi filori¹⁴⁸ mehir tesmiye olunub kızına akd-i nikâh olunub Zeyd dâhil oldıktan sonra mezkûre kız fevt olsa lâkin Zeyd virecek olub ikrâr iyledüğü ağırlığı Amr'a teslim etmemiş olsa Zeyd'den Amr talep idüb almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz.

Fî fasli'l-ibâha ve's-sârı ve'r-rüşve min hibet-i *Hâvi'l-Münyeti'l-Müftî* ve min fasli fî'r-rüşve ve mâ fi ma'nâhâ mine'l-hazri ve'l-ibâha min *Şerhi'l-Kudurî li'z-Zahidî*.

[**Konu: Nikahta velâyet**]

16- Mes'ele: Hind'in li-ebeveyn ammisi oğlu hâzır iken Zeyd'e tezvîc ve inkâhda anası velî olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Bil-icma' imam kavli üzerine akâribden gayrı asabât için aslâ velâyete tezvîc yokdur. Kıyas dahi budur. Ve İmam-ı A'zâm'dan bu dahi rivâyetdir. Ve Ebu Yusuf ale'l-eşher İmam Muhammed iledir. Mes'ele nikâh-i *Hidâye*'den bâb-i evliyâda mezkûredir. Bu takdirce ümmü re'sen tezvîcde velî olmaz.

17- Bu surette; İbn-i amm-i hâzırın izni yoğiken Hind'i anası Zeyd'e bilâ rızâhâ inkâh iylese akdi sahîh olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Hind ile velisi ibn-i amminin izni lâzımdır.

Kezâ fî bâbi'l-evliyâ' min nikâhi'l-*Kâfi* ve'l-*Hidâye* ve'z-*Zeylâ 'î*.

18- Bu surette; Anası nikâha izin virdikde Hind âkile ve bâliga iken yanında hâzıra olub sükut iylese mezkûre bkr olıcak sükutu izin ve kabul olur mu?

el-Cevâb: Anası velî olmak rivayeti üzere bile ibn-i ammı mevcut iken Hind'den istîzân idüb sükut iylese sükutu izin olmaz. Seyyib gibi nutuk ve tevkîl lâzımdır.

Kezâ fî bâbi'l-velî min nikâhi'l-*Vikâye* ve'r-*Riâye* ve gayriha¹⁴⁹.

¹⁴⁷ Veliyyüddin, 1471'de bu mes'ele bulunmamaktadır.

¹⁴⁸ TDK Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü'nde "altın para" olarak geçmektedir. Kaynak :http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bati&arama=kelime&guid=TDK.BATI.58fc7988a33547.47807769 (Erişim tarihi: 23.04.2017), Ertuğrul Düzdağ ise şöyle tanımlamıştır: "Miladi 11. asırdan evvel Floransa'da çıkarılan üzeri çiçek nakışlı altının adı. Daha sonra Avrupa'da basılan başka altın paralara da bu isim verildi. Bizde ilk olarak Fatih tarafından bastırılan altın paranın adı sadece "altın" idi. Fakat "filori" de denmiştir." *Kanuni Devri Şeyhulislam'ı Ebussuud Efendi Fetvaları*, Kapı Yayınları, 2012, s. 287.

¹⁴⁹ "Gayrihimâ", Veliyyüddin, 1471, vr. 18b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 19a.

[**Konu: Haram bir izdivaç şer-i tahlil yerine geçmez**]

19- Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind'i talâk-ı selâse ile boşayıp Hind Zeyd'den veled ile emzikli olsa ve Zeyd Hind'i tezevvüc¹⁵⁰ murâd iylese ba'de itmami'l-iddet bir radî' oğlancığa velisi izniyle Hind nikâh olunub ba'dehû (**vr 14b**) radî'-i merkûmu emzirib radî'a haram ve andan boş olsa "zevc-i sâninin mezkûreyi vat'ı lâzımdır mücerred akd-i nikâhla Zeyd'e helâl olmaz" buyurulub bu vechile "nikâh ve tefrik Zeyd'e helâl olmağa hulle yerine geçer" diyüb nikâh murad iden kadıyı men' buyuruldukda Hind bu mertebeden sonra Bekr-i bâliga nikâh olunub Bekr dühûl ve vat' idüb ba'dehû Hind'e talâk virse ba'de itmami'l-iddet Hind hulle etmiş olup Zeyd'e helâl olur mu?

el-Cevâb: Ebeden helâl olmaz. Hind Zeyd'in rıdâ'an oğlunun halîlesi ve zevcesi olmuş olur.

Min nikâh-i *Şerhu Manzumeti İbn Vehbân li-İbn Şihne*.

20- Bu surete; Hind Amr'ın izniyle bir abd-i mürâhika iki şahid huzurunda tezevvüc idüb abd-i merkûm Hind'i vat' idüb ba'dehû Hind esbâb-ı mülkden bir sebeple abd-i merkûmu temellük idüb nikâh batıl olsa ba'dehû Hind abd-i merkûmunu âhar beldeye gönderib satdırsa tahlili şâyi' olmaz ba'dehû Hind zevc-i evveli Zeyd'e nikâh olunsa ba'zı ehl-i arz inde'l-ibtılâ' böyle iderler bu vechile idecek Zeyd'e helâl olur mu?

el-Cevâb: Olur.

Min fasli fî't-tahlil min talâk-i *Hızâneti'l-Fetavâ* ve min fasli fîmâ yuhallilu¹⁵¹ bih el-mutallaka min bâbi'r-ric'â min talâk-i tebyîni'z-Zeylâ 'î ve gayrihâ¹⁵².

21- Bu surette; Mutallaka-i mezkûre¹⁵³ küfvi olmayana nikâh idüb dühûl ve vat' idüb talâk virse¹⁵⁴ "zevc-i evveline helâl olmaz" dir ba'zı sikât. Bu mes'elenin aslı var mıdır?

el-Cevâb: Vardır.

ذكر صدر الاسلام ان المطلقة ثلاث¹⁵⁵ لوزوجت نفسها من غير كفوف دخل بها الزوج ثم طلقها لاتحل على الزوج الأول على ما هو المختار¹⁵⁶ من روايته الحسن عن ابي ح¹⁵⁷ و قلت هذا مما يجب حفظه لكثرة وقوعه¹⁵⁸

¹⁵⁰ "Yine tezvîc", Veliyyüddin, 1471, vr. 18b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 19a.

¹⁵¹ "تحل", Veliyyüddin, 1471, vr. 19a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 19b.

¹⁵² "Gayrihima", Veliyyüddin, 1471, vr. 19a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 19b.

¹⁵³ "Matluka-i mezkure nefsini", Veliyyüddin, 1471, vr. 19a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 19b.

¹⁵⁴ "Mezkure", Veliyyüddin, 1471, vr. 19a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 19b.

¹⁵⁵ "ثلاث", Veliyyüddin, 1471, vr. 19a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 19b.

Min bab-i nikah *Fetava'ş-Şafi'i*¹⁵⁹ *mine'l-Hakâyık* ve fi bab-i'r-ric'a min talak *Riâyeti'l-Vikaye*.

ولوزجت تلك المطلقة نفسها من غير كفو و دخل بها ثم طلقها لا تحل على الاول على ما هو المختار¹⁶⁰

22- Bu surette; Tahlilde *Hızâne* ve *Tebyîn*'den ve gayriden naklolunan mes'ele ile nice amel olunur?

Abd-i hurreye küfüv değil idüğü zâhirdir. Kâle fi'l-faslır'râbi' fi'n-nikâh min hiyeli't-Tatarhaniyye.

بعد ذكر محل¹⁶¹ تحليل¹⁶²

العبد المراهق هكذا ذكر الخصاص هذه الحيلة ثم قال قال الامام¹⁶³ الحلواني

في هذه الحيلة شبهة ونظرٌ اماً أولاً فلا نها زوجت نفسها من عبد فيكون هذا نكاحاً من غير كفو الاختلاف فيه معروف واما ثانياً فلان في حلها للزوج الاول بوطنى المراهق اختلاف المتقدمين¹⁶⁴

Şübhe-i ûlâ ve İbn Ebî Nuceym¹⁶⁵ *Eşbah ve Nezâir*'inden fenn-i hıyelde i'tirâz nakl ile cevâb vermiştir. İbareti budur.

ونظر فيها بان العبد ليس بكفو ويمكن على عدم اعتراضه منه حمله على رضى

الولى او انها لادخالها الى هنا¹⁶⁶كلامه واقول والجواب عن الشبهة الثانية ان في حلها

(vr 15a)

¹⁵⁶ bu kısım Ali Emiri Şeriyye, vr. 19b'de üstü kırmızı ile çizilmiştir.

¹⁵⁷ "ابى حنيفه..."; Ali Emiri Şeriyye, vr. 19b.

¹⁵⁸ "Sadru'l-İslam; üç talakla boşanmış kadın, eğer dengi olmayan birisi duhul edip sonra onu boşasa ilk kocasına helal olmaz, Ebu Hanife'den Hasan rivayeti ile gelip tercih edilen görüş budur diye zikretti, ben bunun vukuu çok olduğu için hıfzedilmesi gereken konulardan olduğunu söyledim."

¹⁵⁹ "Fetava bab-ı'n-Nikah", Veliyyüddin, 1471, vr. 19a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 19b.

¹⁶⁰ "على المختار", Veliyyüddin, 1471, vr. 19a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 19b.

"Eşi tarafından üç talakla boşanmış bir kadın dengi olmayan biri ile evlenip duhul vaki olursa, daha sonra (ikinci eşi tarafından) boşanırsa birinci eşine helal olmaz. Tercih edilen görüş budur."

¹⁶¹ "الحل", Veliyyüddin, 1471, vr. 19a, "المحل",; Ali Emiri Şeriyye, vr. 19b.

¹⁶² "بتحليل", Veliyyüddin, 1471, vr. 19a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 19b.

¹⁶³ "ثم قال الامام", Ali Emiri Şeriyye, vr. 19b.

¹⁶⁴ "Hassaf mürahik köle (on iki yaşını doldurduğu halde henüz ergenliğe ulaşmamış erkek çocuk) ile evlenme meselesini zikrettikten sonra İmam Halvani'nin bu meselede şüphe ve farklı görüşler vardır dediğini zikretti. Birincisi; kadın kendisini köle ile evlendirdiğinde bu denklik olmayan bir nikahdır. (Çünkü kadın hürse hür bir erkek ile evlenebilir.) Bu meselede ihtilaf olduğu bilinmektedir. İkincisi; mürahik köle ile vat'ın ilk eşi helal kılması meselesinde mütekaddimin ihtilaf etmiştir."

¹⁶⁵ "Şübhe-i ulâ'dan İbn-i Nuceym", Veliyyüddin, 1471, vr. 19b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 20a.

İbn Ebî Nuceym ifadesi hatalı olup metnin aslını bozmamak için bu şekilde yazılmıştır. Aslen İbn Nuceym olmalıdır.

¹⁶⁶ "...ويمكن حمله على رضى الولى او انها لا ولى لها الى هنا", Veliyyüddin, 1471, vr. 19b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 20a

للزوج الاول بوطئى المراهق اتفاق المتأخرين كما يدل عليه النظر فى كتبهم وهو المختار لأن الشرط كما مرجوابه¹⁶⁷ الايلاج دون الانزال وهو موجود فيه كما فى البالغ و فى ذكر النبى عم العسيلة فى حديث التحليل بصيغة التصغير اشارة الى ان غيبوبته الخشفة

كافية فى الاحلال¹⁶⁸ وفى ذكر الذوق¹⁶⁹ فيه اشارة الى ان الانزال¹⁷⁰ ليس بشرط لانه شيع¹⁷¹

23- Mese'ele: Zeyd zevcesi Hind'i talâk-ı selase ile tatlîk idüb yine almak istedikte Hind zekeri ve ünseyeyni¹⁷² dibinden bil-külliyeye kesilmiş bir hâdîma nikâh olunub hâdîm-ı merkûm ba'de'd-dühûl Hind'e talâk virse zevc-i evvele hulle olunub helâl olur mu?

el-Cevâb: Eğer hâdîm-ı merkûmdan hâmil olunub veled getirürse hulle olunmuş olur ve Zeyd'e helâl olur ve illa helâl olmaz.

المطلقة ثلثا اذا تزوجت بمحبوب و طلقها بعد الدخول ان لم تحبل من المحبوب لا تحل للاول لانه لم يوجد الدخول لاحقيقة ولا حكما وان حبلت وولدت حلت للاول وصارت محصنة عند ابي يوسف خلافا لزر لان الدخول وجد حكماً لثبوت النسب منه ولهذا لا يثبت النسب من الرضيع من باب طلاق التبيين¹⁷³ من طلاق تهذيب واقعات ابن مازه و فى اخر نكاح الينايع ولو فرق بينها وبين المحبوب فجاءت بولد ثبت نسبه منه ولم تبطل¹⁷⁴ الفرقة والمحبوب هو الذى قطع ذكره والخصى هو الذى¹⁷⁵ اخرجت أنثياه وبقي ذكره ويثبت النسب من المحبوب والخصى اذا كان ينزل هكذا فى رواية ابي حفص وذكر فى شرح الكرخى قال ابو يسف فى المحبوب الذى لا ينزل لعدة عليها فان جاءت بولد لأقل من ستة اشهر يثبت نسبه والافلا¹⁷⁶

¹⁶⁷ "صرحوابه", Veliyyüddin, 1471, vr. 19b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 20a.

¹⁶⁸ "الخشفة فى الاحلال", Veliyyüddin, 1471, vr. 19b.

¹⁶⁹ "فى ذكر الهدايته الزوق", Ali Emiri Şeriyye, vr. 20a.

¹⁷⁰ "الى الانزال", Veliyyüddin, 1471, vr. 19b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 20a.

¹⁷¹ "Bu konudaki itiraz kölenin denk olmamasıdır. Meselenin velinin rızasına veya burada velinin olmamasına hamledilmesiyle itiraz ortadan kaldırılabılır. İkinci şüphe ile ilgili cevap olarak kadının mürahik köle ile ilişkiye girmesiyle ilk eşine helal olması konusunda muteahhirinin ittifakı olduğunu söylerim. Kitaplarındaki görüş de buna delalet eder ki bu tercih edilen bir görüştür. Çünkü buradaki şart, bunun cevabı daha önce geçmişti, inzal değil ilactır. Ve bu durum bâliğ olan kimsede olduğu gibi mürahik kölede de vardır. Peygamber (sav)'in tahlil hadisinde "balcağızını" (yani bal kelimesini) tasgir sigası ile zikretmesi haşafenin içerde kaybolmasının (bahsedilen meselede kadının) helal olmasında yeterli olduğuna işaretler. Hadiste zevkin zikredilmesi ise inzalin şart olmadığına işaretler çünkü o doyum noktasıdır."

¹⁷² "Husiyetini"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 20a.

¹⁷³ "طلاق السير"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 20a; "طلاق السين", Veliyyüddin, 1471, vr. 19b;

¹⁷⁴ "...بولد ثبت نسبه ولم تبطل", Veliyyüddin, 1471, vr. 20a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 20a.

¹⁷⁵ "والخصى الذى", Veliyyüddin, 1471, vr. 20a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 20a.

¹⁷⁶ "Talak-ı selase ile boşanmış kadın mecbub (hadım edilmiş) bir kimse ile evlense duhulden sonra kadını boşasa, eğer mecbub kimseden hamile kalmazsa ilk eşe helal olmaz. Çünkü duhul hakikaten ve hükmen gerçekleşmemiş olur. Züfer'in bu konuda muhalefeti vardır. Eğer hamile kalır ve çocuk doğarsa ilk eşe helal olur ve Züfer'e hilafen Ebu Yusuf'a göre muhsan olur. Çünkü nesebin sübutu için hükmen duhul gerçekleşmiş kabul edilmektedir. Mine'r-radi' min babı't-talak-ı Tebyin min talak-ı Tehzib-i Vakiât-ı İbn Maze ve fî ahar nikah-ı Yenabi'. Mecbub kimse ile kadın ayrılrsa ve daha sonra bir çocuk doğsa

24- Mes'ele:¹⁷⁷ Hind "zevcim Zeyd beni döğir muttasıl cefa ve ezâ ider" diyüb karyeden şehre gelüb dayısı Amr'ın evinde sâkine olub "artık Zeyd oldığı yere varmam ve böyle sâkine olmam" diyüb Zeyd "cefa etmim ve şehirde kal'ada bir ev tutim"¹⁷⁸ ve levazımını göreyim böyle sâkin olayım"¹⁷⁹ diyüb kal'ada sâkin olduğu eve Hind'i getürmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Hak-ı Teâlâ'nın ﴿أَسْكِنُوهُمْ مِّنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجُوهِكُمْ﴾¹⁸⁰ kavli adem-i ızrarla mukayyedir. Eğer Zeyd didüğü gibi nefsinde Hind'e bî-vech cefa itmeyüb ve kal'ada tuttuğu evin salih komşuları olub cefa ve ezâ iderse gelüb hâkime haber virirlerse kâdir olur.

Min fasli fî beyan-i mâ li'z-zevci en yefale min nikâhi't-*Tatarhâniyye* ve mine'n-nafakati¹⁸¹ min nikâh-i *Münyeti'l-Müfî* ve mine'l-fasli't-tâsi' aşare min nikâhi'l-*Hulâsa* ve min bâbi'l-mehr mine'r-*Riâye* ve min mes'eleti talebi'z-zevci's-sefer bi-zevcetihî min enfei'l-mesâ'il.¹⁸²

[**Konu: Cefa gören kadının evi terki erkeğe itaatsizlik değildir**]

25- Mes'ele: Zeyd Hind'i bir kasabada tezevvüc idüb bir mikdar sâkin olduktan sonra cefa murad idüb kasabada tezevvüc idüb karyesine alıgidüb¹⁸³ dört beş yıl anda hapsidüb ve ekser evkatda bila sebep (**vr 15b**) muhkem döğüb Hind'e bu vechile muttasıl zulm idüb talâk dahi virmeyüb Hind'i varıb babası kasabaya getürdükde Zeyd "elbette karyeye alur giderin döğirin söğirin" diyu her yerde söylese Hind "karyene varmam kasabada sâkine olurun çünkü talâk virmezsin karyene var gel ben varıb kendime zarar ve cefa itdirmezsin" dimeğe kâdire olur mu?

çocuğun nesebi bu mecbub kimseye ait olur, firkat batıl olmaz. Mecbub erkeklik uzvu kesilen kimsedir. Hasiyy ise hayası alınmış ancak erkeklik uzvu bulunan demektir. Mecbub ve hasiyden (cima sırasında meni) geldiği zaman neseb sabit olur. Ebu Haf'sın rivayetinde de böyledir. Kerhî'nin şerhinde şöyle zikredilmiştir: Ebu Yusuf nüzül olmayan mecbubdan dolayı iddet gerekmez demiştir. Ayrıldıktan sonra en az altı ay içinde çocuk doğarsa nesebi sabit olur aksi takdirde neseb mecbuba ait olmaz."

¹⁷⁷ Ali Emiri Şeriyeye nüshasında vr. 20b ve 21a sayfaları eksiktir.

¹⁷⁸ "karyeye alagitmeyeyim", Veliyyüddin, 1471, vr. 20a.

¹⁷⁹ "olalum", Veliyyüddin, 1471, vr. 20a.

¹⁸⁰ "O kadınları, durumunuza uygun olarak kendi oturduğunuz yerde oturtun..." *Kuran-ı Kerim*, Talâk 65/6

¹⁸¹ "ve mine'n-nafâti", Veliyyüddin, 1471, vr. 20a.

¹⁸² "min enfe'l-vesâil", Veliyyüddin, 1471, vr. 20a.

¹⁸³ "kasabada müslümanlar içinde mumkin karyesine alagidüb", Veliyyüddin, 1471, vr. 20a.

el-Cevâb: Olur. Hakk-ı Teâlâ'nın ﴿ اَسْكُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكْنْتُمْ ¹⁸⁴﴾ kavli adem-i ızrar ile mukayyedir. ﴿ وَلَا تَضْرَوْهُنَّ ¹⁸⁵﴾ وقوله تعالى ﴿ كَادِيٌّ عَلَيْهِنَّ لَئِيْلٌ بَدِيْلٌ سَبَاقِ الْاِيَةِ ﴾ Kadı üzerine dahi Zeyd'i zecr ve Hind'e bu vechile tadrîrden ¹⁸⁶ men' lâzımdır.

Min babi'l-mehr min nikahi'r-Riaye ve Şerhu İbn-i Melek li'l-Vikaye ve min Havaşi Yakub Paşa ve min fasli fi beyâni mâ li'z-zevci en yefale min nikahi't-Tatarhaniyye ve min nikah-i Münyeti'l-Müftû.

[Konu: İddetin başlangıcı]

26- Mes'ele: Hind-i zımmiyye zevci zımmî ¹⁸⁷ gâyb iken İslâm'a gelüb ba'dehû Zeyd ellinci günde hâzır oldukda İslâm arz olunub ibâ idecek Hind-i Müslime Amr-i Müslim'e varmak murad itse iddeti İslâm'ı gününden mi i'tibâr olunur yohsa ibâ ile kadının tefriki gününden mi i'tibâr olunur?

el-Cevâb: İslâm âsım ve müekked mülkdür. Kat' ve firkate müsebbebiyet salih olmaz. Anıñçün zevce arz-ı İslâm lâzımdır. İbâ idecek me'a'l-kadr imsak bi'l-ma'rûfî târik olur. Kadı dahi tesrîhde ¹⁸⁸ menâbına nâ'ib olub tefrik ider. Bi-sebebi'l-ibâ' tefrik-i kadı talâk-ı bayindir. Firkate ve talâk-ı ibâyâ muzâf olur. İslâm'a değil ba'de'l-ibâ- ilâ tefrîki'l-kâdı nikâh bâkî olmuş olur. İbtidâ-i iddet akîb-i talâkda olur. Talâk ise tefrîk-i kâdîdir. Yevm-i tefrikden i'tibâr olunur.

Min bâb-ı nikâhi'r-Rakîk ve'l-kâfir min nikâhi'r-Riaye ve't-Tevfik ve'd-Dürer ve min nikâh-i ¹⁸⁹ ehli'ş-şirke min nikâhi'l-İnâye ve'l-Hidâye ve'n-Nihâye.

27- Mes'ele: Zeyd zevce-i medhulün bihâsına talâk virüb ve mehr-i müsemmasını virmeyüb zimmetinde iken mezkûre, zevc-i âhara varıb ba'dehû fevt oldıkda Zeyd'den bir oğlunu ve zevcini mezkûrden iki kızını terk iylese zimmet-i Zeyd'de olan mehr-i müsemması mezkûrlara miras olur mu ve nice taksim olunur?

el-Cevâb: Miras olur. Sa'ir terikesi gibidir. Dört sehimin biri zevcine verildikten sonra bâkî ¹⁹⁰ ﴿ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْاِنثِيْنِ ¹⁹¹﴾ evlâdı beyninde taksim olunur.

¹⁸⁴ Talâk 65/6.

¹⁸⁵ Önce geçen ayetin delili Allahü Teala'nın şu sözüdür; "Onlara zarar vermeyin...", Talak, 65/6.

¹⁸⁶ "teaddiden", Veliyyüddin, 1471, vr. 20b.

¹⁸⁷ "Zeyd-i zımmî", Veliyyüddin, 1471, vr. 20b.

¹⁸⁸ "salıverme, bırakma, boşama." Develioğlu, s.1313.

¹⁸⁹ "Ve min bab-ı nikah-ı ", Veliyyüddin, 1471, vr. 20b.

¹⁹⁰ "mâ bakıye", Veliyyüddin, 1471, vr. 21a.

¹⁹¹ "Allah size çocuklarınız hakkında erkeğe, iki kadın payı kadar (vermenizi) emreder" Nisa 4/11,176.

28- Bu surette; mezbûrede zevc-i merkûm mehr-i mezkûrdan kendünün rub‘ hissesini ve iki kızları fevt olmuş olıcak anların hisselerini Zeyd'den talep idüb almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur. Zeyd'in lâzımu'l-edâ deynidir. Hatta (**vr 16a**) fevt olsa terikesinden alınır.

Min bâbi'l-mehr min nikahi'l-*Hidâye*.

29- Mes'ele: Hind-i bâligayı anası Zeyneb ve üvey babası Amr nikahla Zeyd'e virmek istediklerinde Hind'in aslâ rızası ve izni olmasa¹⁹² mezkûrân Hind'i cebren Zeyd'e inkâha kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar. Hind'in izni ve rızası elbette lâzımdır bikr ise de.

Min bâbi'l-velî min nikâhi'd-*Dürer ve'l-gürer ve'l-Hidâye ve'l-Vikâye*.

30- Mes'ele: Bâliga ve bikr olan Hind kendüyi küfvi olan Zeyd'e inkâha izin virüb akd-i nikâh olunduktan sonra mezkûrenin anası ve babasının li-eb ve ümm er karındaşının kızı Zeyneb akd-i merkûma rıza virmem diyüb ba‘de'l-vukû‘ fesh itdirmeye kâdir olur mu ?

el-Cevâb: Olmaz.

ولاتتبت هذه الاولاية لذوى الارحام وانما تثبت للعصبات¹⁹³

Kezâ fî fasli fî'l-kefâ'e min nikah-i *Hizâneti'l-Fetavâ*.

31- Mes'ele: Seyyib¹⁹⁴ olan Hind'in kendünün ve babası Zeyd'in aslâ izni ve rızaları yoğiken mezkûre için Halid "mukaddemâ benim akrabamdan olan Amr'ın zevcesi idi fevt oldıktan sonra gayra aldırmmam cebren rızası yohsa da ben kendüme nikâh iderin" dimeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Seyyib-i bâliğaya babası gayra nikâh olunmasın murad itse bile icbara kâdir değildir. Fe keyfe ki gayra icbara kâdir ola. Mezkûrenin elbette izni lâzımdır. Madem ki rızası olmaya cebren nikâh sahih değildir.

32- Mes'ele: Hind Zeyd'e tezvîc olundukda iki kat mehr-i mü'eccel¹⁹⁵ esbâb ta'yin olunub anın üzerine akd-i nikâh olunub lâkin Zeyd adet üzere düğün idüb ol iki

¹⁹² "Ve hiç rıza ve izin virmese", Veliyyüddin, 1471, vr. 21a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 21b.

¹⁹³ "Zevilerham için bu velayet geçerli değildir. Bu konumdaki velayet hakkı asabât (Kuran'da miras hakkı tesbit edilmemiş amca, amca çocukları vb akrabalar) için geçerli olur."

¹⁹⁴ "Seyyibe", Veliyyüddin, 1471, vr. 21a.

¹⁹⁵ "mehr-i muaccel", Veliyyüddin, 1471, vr. 21b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 21b.

kat esbâbı Müslümanlar ile göndermeyüb menkûhası Hind'e dâhil olub ba'dehû ol iki kat esbâbını ta'yin olunduğu üzere Hind'e teslim idüb nice yıl tasarrufundan sonra Zeyd fevt oldıkda sa'ir vârisleri ol iki kat mehr-i mü'eccel¹⁹⁶ esbabını Hind'den almağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar. Eğer Hind'e teslim etmemiş olsa Hind Zeyd'in metrukâtından alır.

Min bâbi'l-emhâr min nikâh-i *Fevâ'idi'l-fukahâ*.

33- Mes'ele: Babası vefat iden sağîrların ancak anası Hind ve li-ebin bâliğ bir er karındaşı olub Hind-i mezkûre ecnebi ere varıcak hakk-ı hidâne hangisindir?

el-Cevâb: Karındaşınıdır.

Kezâ fi *Münyeti'l-Müftâ*.¹⁹⁷

34- Mes'ele: Âkile ve bâliğa-i biker olan Hind nefsinin Zeyd'e tezvîc ve inkâha izin ve rıza virüb babasının izn ve rızası dahi Zeyd'e inkâh üzere iken Hind'i Amr dahi hitbe idüb nikâh murad idüb Hind'in ve babasının Amr'a aslâ rızaları yoğiken¹⁹⁸ kadı "ben Amr'a nikâh iderin" diyüb Zeyd'e nikâha izin ve tezkire virmese kadının (vr 16b) tezkiresi olmadın Hind'i rızâsıyla babası Zeyd'e inkâh etmek câiz midir?

el-Cevâb: Câiz ve sahihtir. Hind'in babası velisi var iken kadının inkâhında kat'an velâyeti ve alâkası yokdur. Hususan Hind âkile ve bâliğa ola. Kadıya tefvîz olunan velisi olmayan sığar ve sağâyırın tezvicidir. Kadıdan bâliğayı tezvicde tezkire aldıkları sıhhat-i nikâh için değildir. "اعلنوا الزفاف ولو بالذفوف"¹⁹⁹ hadisi müsted'âsınca nikâhı i'lân ve teşhir içündür.

وفي المنتقى قال محمد اذا كان للصغيرة²⁰⁰ والدو جد لم يزوجها القاضي وفي الظهيرية ومادام له قريب فالقاضي ليس بولي²⁰¹

¹⁹⁶ "mehr-i muaccel", Veliyyüddin, 1471, vr. 21b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 22a.

¹⁹⁷ "Keza fi nikah-ı Münyeti'l-Müftâ", Veliyyüddin, 1471, vr. 21b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 22a.

¹⁹⁸ "Hind'in ve babasının Amr'a izin ve tezkire virmese kadının tezkiresi olmadın..."; Ali Emiri Şeriyye, vr. 22a.

¹⁹⁹ "بالذفوف", Veliyyüddin, 1471, vr. 22a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 22a, Bu rivayet kaynaklarda bulunamadı ancak benzer bir rivayet şöyledir: "عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله: أعلنوا هذا النكاح، واجعلوه في المساجد، واضربوا عليه بالذفوف" Tirmizî, Nikah 6, (1089) "Hz. Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Nikahı ilan edin, onu mescidlerde yapın. Üzerine de def vurun." İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları, C.15, s.528, hn. 5636.

²⁰⁰ "للغيرة", Veliyyüddin, 1471, vr. 22a.

²⁰¹ "... في قال ابى حنيفة رحمه الله و عند صاحبيه ما دام له عصبه فالقاضي ليس بولي", Veliyyüddin, 1471, vr. 22a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 22a.

Mine'l-fasli'l-hâdî aşar min nikâhi't-*Tatarhaniye*.

35- Mes'ele²⁰²: Zeyd'in bir milk-i cariyesinden oğlu hâsıl olduktan sonra mezbûre kendüye bin akçe mehr-i mü'eccel ile nikâh iylese ba'dehû Zeyd fevt olıcak mezkûre mehrini metrukatından almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Eğer i'tâk etmedin nikâh itdiyse olmaz ve eğer ba'de'l-i'tâk nikâh itdiyse olur.

Min fasli's-sâmin min nikâhi't-*Tatarhâniyye*.

36- Mes'ele: Zeyd fevt oldıkda zevcesi Hind "mehr-i müsemmâm on bin akçedir" diyu da'vâ ve taleb idüb beyyine ikamet iylese sa'ir vârisleri "mehr-i müsemmân altı bin akçedir" diyu da'vâ idüb beyyine ikamet iyleseler hangisinin beyyinesiyle amel olunur?

el-Cevâb: Hind'in beyyinesiyle amel olunur.

Min bâbi'l-mehr min nikahi'l-*Vikāye* ve'l-*Hidaye* ve şurûhihimâ.

37- Mes'ele: Hind gâyb olan zevci Zeyd'in mevt haberi geldikde iddeti tamam olduktan sonra zevc-i âhara tezevvüc iylese ba'dehû yine Hind'e Zeyd'in hayatı haberi gelse zevc-i âhara nikâh batıl olur mu?

el-Cevâb: Eğer evvel mevti haberin virene tasdik idüb âhara tezevvüc iylediyse batıl olmaz.

امراة بُلِّغَ خبر موت زوجها فا قامت هي واهله رسم التعزيتة فاعتدت وتزوجت بزواج اخر ثم جاء اخر
واخبران زوجها حياً فان كانت المرءة صدقت المخبر الاول²⁰³ لم يمكنها ان تُصدِّق المُخْبِرَ الثاني ولا يبطل نكاح
الثاني²⁰⁴

"Münteka'da Muhammed dedi ki; Küçük kızın dedesi, babası varsa kadı onu evlendiremez. Zahiriyye'de eğer onun bir yakını olduğu sürece kâdı veli olamaz."

²⁰²"Mes'ele: Zeyd gaib iken iki müslüman zevcesine gelüb zevcin Zeyd seni fülân yerde benden zevcem fülâne mutallaka olsun diyüb bizüm huzurumuzda boşadı diyu haber virseler mezkure dahi tasdik eylese ve haberlerinden sonra dört ay geçse mezkure zevat hayızdan olıcak iddeti tamam olmuş olub zevc-i ahara nikah olunmak caiz olur mu? El-Cevab: Zevci gâyb iken iki müslüman mezkureye zevcinin tatlikini haber virüb kadı huzuruna varub şehadet eylememişler ise de ba'de tamamü'l-iddet zevc-i âhara tezvüci helal olur. Ve mezkûrenin iddeti üç kâmil hayızla tamam olur. Ve İmâm-ı Â'zâm Rahmehullah katında üç hayızı iki ayda tamam gördüm dirse tasdik olunur. İmâmeyn katlarında otuz dokuz günde tasdik olunur. Muhtar İmâm Â'zam kavlidir. Min fasli'l-bey' min kerahiyyeti'n-*Nihaye* ve min fasli's-salise aşar mine'l-*İmâdiyye* ve min babi'r-redd min siyeri'l-*Hâniyye* ve min fasli intikâli'l-iddet min bab-i'l-iddet min talâki'l-*Hâniyye* eydan ve mine'l-fasli's-samin min talâki'l-*Hulâsa*." Veliyyüddin, 1471, vr. 22a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 22a-22b.

²⁰³"صدقت الاول", Veliyyüddin, 1471, vr. 22b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 23a.

Min âhiri'l-bâbi's-sâlis min *Cevâhiri'l-Fetavâ*.

وفى الأسؤله والأجوبته من الفتاوى النسفية امرأة لها زوجان صورته جاء إليها رجل وأخبر بموت زوجها فعدت وتزوجت باخر و دخل بها ثم جاء اخر واخبر ان زوجها حيٌ كيف حال نكاحها مع الثانى قال ان كانت صدقت المخبر الاؤل لم يمكنها ان تصدق المخبر الثانى²⁰⁵ ولهما ان يقيما على هذا النكاح²⁰⁶

38- Mes'ele: Bir zımmiyye-i dul avrat rızâsıyla bir gayib-i zımmîye nikâh olunub gayib cânibinden (**vr 17a**) babası nikâhı fuzulen kabul iyleyüb gayib gelmicek mezkûre-i zımmiyyeye bir Müslüman talib olub gayibin babası "otuz gün va'de alub varayın oğlumu getüreyin eğer otuz güne deyin getüremezsem nikahımız fesh olunsun" diyüb gidüb dört ay olub gelmedikde mezkûre-i zımmiyye Müslüman olub dahi öteden haber gelmedin ol tâlib-i müslümana nikâhı câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Nikâh-ı merkûm mezkûre hakkında lâzım ve gayib hakkında mevkufdur. Eğer gayibe haber virilüb İslâm'a gelüb nikâh-ı merkûmu kabul iderse mezkûre zevcesi olur. Eğer İslâm'a gelmez ise yahud nikâh-ı merkûmu kabul etmezse²⁰⁷ nikâh fesh olunur. Gayibin kabulü ve reddi mütebeyyin olmayınca mezkûre âhara nikâh olunamaz. Gayib-i mezkûrun babasının va'desine ve va'denin geçmesine ve fesh olunsun dimesine i'tibar yokdur. Feshe kâdir değildir.

Mine'r-râbi' ve'l-'işrîn mine'l-*İmâdiye* ve min fasli fî'l-vekâle bi'n-nikâhi min babi'l-evliya-i min nikahi'l-*Hidaye* ve şuruhiha²⁰⁸ ve min babi fi taliki't-talak mine'l-bâbi's-sâdis min nikâhi *Cevâhiri'l-Fetâvâ*.

[**Konu: Halvet-i sahiha mehrin tümünü hak etme sebebidir**]

39- Mes'ele: Zeyd şâbb-ı bikri²⁰⁹ tezevvüc idüb dâhil-i halvet-i sahîha olub beş altı yıl me'an olub vat' idemiyüb Hind'in bekâreti zâil olmasa tefrik olunur mu?

²⁰⁴ "Kocasının vefatı bildirilen kadın kendisi ve ailesi tâziye merasimi yapsa, iddet süresini bekleyip sonra tekrardan başka biri ile evlense sonra başka bir kimse (ilk eşinin) sağ olduğu haberini verirse, kadın birinci haberciye inandığı için ikinci habercinin haberini tasdik etmez, ikinci nikah batıl olmaz."

²⁰⁵ "...ولا يبطل نكاح الثانى...", Veliyyüddin, 1471, vr. 22b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 23a.

²⁰⁶ "Fetâva'n- Nesefi'den Es'ile ve Ecvibe'de; iki eşi olan bir kadına bir adam eşinin ölüm haberini getirirse, kadın iddet süresini bekleyip başka biri ile evlense ve duhul olsa sonra başka biri ilk eşinin yaşadığını söylese böylece iki eşi olan kadın hakkında, ikinci haber ile birlikte bu kadının nikahının durumu nasıldır? Dediki; birinci haberciye tasdik ettiyse ikinci haberciye tasdik etmesi mümkün değildir, buna göre bu nikah devam eder."

²⁰⁷ "...İslam'a gelmezse yahud gelüb nikah-ı merkumu kabul etmezse..", Veliyyüddin, 1471, vr. 23a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 23a.

²⁰⁸ "şuruhahâ", Veliyyüddin, 1471, vr. 23a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 23a.

²⁰⁹ "şâbb-ı Hind-i bikri", Veliyyüddin, 1471, vr. 23a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 23a.

Ba'dehû Hind'e mukaddemâ virilen nişan ve esbâbın "mehr-i mü'ecceldir"²¹⁰ diyu virmeyüb bi't-tamam mehr-i müsemması almağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Eğer Hind 'inde'l-kadı husûmet idüb tefriki taleb iderse Zeyd dahi 'innetine ve Hind'e adem-i vusulüne ikrâr idüb yahud iddi'â-ı vusul idüb ve Hind münkire olub "ben hâlâ bikrim" diyüb kadı nîsâya gördürüp bir avrat kafiyedir ikisi ahvattır bikridir diyüb adem-i vusul muhakkak olursa kadı Zeyd'e bir sene-i kameriyye müddet virir razı olmazsa dahi. Eğer vakit te'cıldir bir sene tamam olub Zeyd yine vat' itmemiş olub adem-i vat'ı'da ikrâr veya irâ'et-i nîsâ ile mukarrer olub Hind firkate ihtiyar iderse kadı Zeyd'e tefrikle emrider. Eğer ibâ' iderse kadı "firkat-i beynikümâ" diyüb tefrik ider. Tefriki dahi talâk-ı bâyin olur ve Hind mü'eccelen²¹¹ virilen esbâbı virmez ve mehr-i müsemması bi't-tamam alır. İddet vâcibe olur. Ve beş altı yıl Hind'in sukutu hâlen husûmet ve talebini ibtal etmez ve ol kadar zaman mürûrû lağv olub anınla tefrik olunmaz. Taleb ve te'cıl ve ba'dehû adem-i vusul ba'dehû ihtiyar-ı firkat lâzımdır.

Min fasli'l-'innîn min nikâhi'l-*Hâniyye* ve min bâb-i firkati'l-'innîn min talâki'l-*Vecizi's-Serahsi* ve gayrihima.

Varak 17 b

[**Konu: Nikahta velinin izni**]

40- Mes'ele: Zeyd kızı Hind-i baliğayı Amr'a namzed idüb mezkûre "ben Amr'a varırım" dirken babası Zeyd-i merkûm virmemeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Fî zamanınâ nikahda izn-i velî lâzımdır.

Kezâ fî bâbi'l-velî min nikahi'd-*Dürer*.

[**Konu: Nikahta tarafların rızası**]

41- Sûret-i mezbûrede²¹²; Hind "Amr'dan gayrıya varmam" dirken babası cebren gayra nikâha kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Bıkr-i bâliğanın izni ve rızası lâzımdır. Velisi cebre kâdir değildir.

Kezâ fî bâbi'l-velî min nikâhi'd-*Dürer* ve'l-*Vikâye*.

²¹⁰ "Mehr-i muaccelimdir", Veliyyüddin, 1471, vr. 23a; "Mehr-i muacceldir"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 23b.

²¹¹ "muaccelen", Veliyyüddin, 1471, vr. 23b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 23b.

²¹² Ali Emiri Şeriyye nüshasında bu mes'ele yoktur.

[**Konu: Velayetin kötüye kullanılmasının nikah akdine etkisi**]

42- Sûret-i mezbûrede; Amr Hind'in küfvi olup ve Amr talib olup Hind dahi "varırın" dirken babası bir garaz idüb virmese kadı nikâh idüb virmek câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur. Böyle olıcak babasının rızasına bakılmaz.

Kezâ fî'l-faslı's-sânî min nikâhi'l-*Bezzâziyye* ve fî bâbi'l-velâye min nikâh-i *Hâvi'l-Kudsî*.

[**Konu: Evlat edinmenin nikaha etkisi**]

43- Mes'ele: Hind Zeyd-i ecnebîyi yakasından çeküb oğul idinse ba'dehû Zeyd'e nikahla varmak câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur.

Min bâbi'l-*Muhîti's-Serahsi* ve min fasli fî haddi'l-meriz الذى يصير²¹³ به المطلق²¹⁴ min talâk-i *Mecma'u'l-Fetâvâ* ve min âhir-i rida'i'l-*Kâfi fî Şerhi'l-Vâfi*.

44- Mes'ele: Zeyd Amr'ın kız karındaşına namzed oldukda başlık nâmına hediye bir at virse ba'dehû Zeyd ol kızı akd-i nikâh idüb aldıktan sonra virdiği atı Amr'dan zor ile alsın ba'de'z-zaman Amr dahi ol atın yerine Zeyd'in bir atını zor ile alsın Zeyd Amr'a "sen benim fuzulen zor ile bilâ sebep bir atımı aldın" diyüb tazmine kâdir olur mu?

el-Cevâb: Cânibeynden akârib-i âhara virilen hayvan ve sevb ve gayrı müstakbelde beyinlerinde cereyan-ı akd ile mukayyide-i hediye'dir. Ba'de'l-akd rucû'u sahih değildir. At Amr'ın mülkü olmuştur. Amr atına bedel Zeyd'den atda gâsib ve fuzulî değildir. Ale'l-muhtârî's-sahih Amr mevcut ise aynıyla atını alır değilse aldığı at atına kıymette müsavî ise takas iderler değilse hangi cânibde ziyade var ise öbürüne virir.

Min bâbi'l-mehr min nikâhi'r-*Riâye* ve't-*Tevfik* ve mine'l-fasli's-sânî ve's-sülüseyn mine'l-kerâhe ve mine'l-fasli's-sâdis mine'l-gasb mine't-*Tatarhâniyye*.

45- Mes'ele: Zeyd Zeyneb-i bikre namzed olup ağırlık nâmına yüz altın ve iki sığır ve beş kantar bal mehr-i mü'eccel²¹⁵ virecek olsa bunları virmedin Zeneb'in karındaşı Amr Zeyneb'i alub kaçub virmese Zeyd dahi zikr olunan şeyleri Amr'a virdim diyü beyyine ile isbât iylese Amr'dan taleb idüb (**vr 18a**) almağa kâdir olur mu?

²¹³ "يعتبر"; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 24a.

²¹⁴ "Bu şekilde boşanmayla talak-ı far olur ." (Talâk-ı far; karısının miras almasını engellemek için maraz-ı mevte yakalanmış kimsenin yaptığı boşamaya denir).

²¹⁵ "Mehr-i muaccel", Veliyyüddin, 1471, vr. 24a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 24a.

el-Cevâb: Olur. Beyyine huccet-i mülzimedir. Mes'ele da'vânın meşhurâtındandır.

[**Konu: Nikahtan sonraki nüşuz kadının mehri hak etmesine engel değildir**]

46- Mes'ele: Hind zevci Zeyd ile evinde sâkine iken Zeyd'in haberi yoğiken bir nâmahrem levend ile başı hoş olub levende uyub evinden çıkub böyle âhar diyara gitdikde Zeyd haberdar oldukda Hind'i gâ'ibe iken fucurundan ötürü boşasa mehrini mezkûreye virmek Zeyd üzerine lâzım olur mu?

el-Cevâb: Bi't-tamam virmek lâzım olur.

Min bâbi'l-mehr min nikâh-i *Tecrîdi'l-Hidâye*.

47- Bu surette; Hind gâ'ibe iken babası veya anası mehrin Zeyd'den talep idüb almağa kâdir olurlar mı?

el-Cevâb: Olmazlar. Meğer Hind cânibinden kabza vekîl olub vekâletleri sabite ola.²¹⁶

[**Konu: Kadının rızası dışında evlendirilmesinin hükmü**]

48- Mes'ele: Âkile ve bâliğa ve bîkr olan Hind'i babası Zeyd Amr'a namzed idüb nişanın alub şerbet içildikde akd-i nikâh murad olundukda Hind babası Zeyd'e vekâletini vermeyüb "beni babam isterse öldürsün nişanın alduğı Amr'a varmam" diyüb aslâ izin ve rıza vermese babası Zeyd Hind'in rızasına bakmayub Amr ile "virdim aldım" dise âdet üzere akd-i nikâh iylese Hind-i bâliğa rıza vermeyecek babasının cebren nikâhı câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz.

Min bâb-i velî min nikahi'd-*Dürer* ve'l-*Vikaye* ve şuruhihâ ve sâ'iri'l-mu'teberât.

49- Bu surette; Zeyd bu vechile nikâh itdikde ol meclisde olan adamlar huzurunda "kızımın vekiliyim" diyüb ba'dehû Amr sıhhat-ı nikâh da'vâ itdikde ol hâzır olan adamlar şehirde mevcut ve hazırlar iken hâzır olmayan birkaç adamlar ol hâzırların ağzından "kız babasını vekîl itdi diyu işitdik" diyüb ol hâzırlar böyle şehâdet itmeyüb "babasından vekilim diyu işitdik kızın tevkilini işitmedik"²¹⁷ diyüb şehadetlerine ol hâzır olmayanları işhâd itmeyüb asıllarına muhalif bilâ işhâd asılları şehirde iken sıhhat-i nikâha şehâdet itseler şehâdetleri makbule olur mu?

²¹⁶ "Ol olur."; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 24b.

²¹⁷ "görmedik ve işitmedik", Veliyyüddin, 1471, vr. 24b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 24b.

el-Cevâb: Olmaz. Lağv ve batıldır.

Min bâbi'l-kabûl min şehâdeti'l-*Vikâye* ve min bâbi's-şehâde alâ's-şehâde min şehâdâti'l-*Hidâye* ve'd-*Dürer* ve gayrihima.

50- Bu surette; Zeyd "kızımı virdim" Amr "aldım" demekle Hind'in tevkili sâbit olduğu takdirce nikâh za'îf²¹⁸ olur mu?

el-Cevâb: Kızımı "zenliğe"²¹⁹ virdim" demek lâzımdır. Mücerred virdim ile in'ikâd-ı nikahda ihtilâf vardır. Mes'ele müttetekun aleyhâ olmağa "be zeni dâdem"²²⁰ dimektir. Böyle dedikten sonra meclis eğer akd için olursa nikâh olur. Ve illâ (**vr 18b**) nikâh olmaz. Va'd olur.

Min evvel-i nikahi'l-*Ğunye* ve *Şerhu'l-Kudurî li'z-Zâhidî*.

51- Bu surette; Meclis-i nikâh²²¹ ne vechile olunca akd için olup nikâh olur?

أَمَّا يَكُونُ الْمَجْلِسُ لِلْعَقْدِ إِذَا قَالَا لَيْكُنْ مَجْلِسُنَا هَذَا مَجْلِسَ الْعَقْدِ أَوْ النِّكَاحِ
أَوِ التَّرْوِيجِ وَذَكَرَ الْمَهْرَ وَأَمَّا إِذَا لَمْ يَقُولَا هَكَذَا يَكُونُ لِلْوَعْدِ²²²

Min fasli fî'l-elfâz elletî yen'akidu bihâ'n-nikâh min nikah-i *Hâvî'l-Münye*.

52- Bu surette; bu maddede iki kadıya mürâfe'at olunub kâdî-i evvel adem-i in'ikâd-ı nikaha hükm idüb ba'dehû kâdî-i sâni de kâdî-i evvelin hükmü şer'î olup üzerine şer'an imza ve imzası vâcib olmağın hükmünü imza ve ibkâ ve takrir idüb ba'dehû üçüncü kadı dahi geldikte Amr rüşvet virüb bu kadı mukaddemâ gelen kadıların hükm-i şer'ilerin bozup "vech-i meşrûh üzere olan nikâh sahihdir" diyüb Hind'i Amr'a hükmeylese hükmü nafiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz batıldır. Evvelen kadâ mahall-i içtihâda mülakî olsa mecma'-i aleyh olur tenfizi vâcib nakzı kat'an câiz olmaz. Sâniyen bir def'a şer' ile faslolunan da'vânın istimâ'i²²³ o evâmir-i sultaniyede menhi ve müstesna idüğü mutarraran²²⁴ mezkûrdur. Müstesnada kudât-ı kadı değillerdir. Sâlisen irtişâ itdüğü yerde²²⁵ bi'l-icma'

²¹⁸ "mün'akid", Veliyyüddin, 1471, vr. 25a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25a.

²¹⁹ "zen" manası kadın demektir, kadınlığa verdim anlamında kullanılmıştır. Develioğlu, s. 1417.

²²⁰ "bü zeni dadem", Veliyyüddin, 1471, vr. 25a, Bu ifade farsça bir tabir olup "zenliğe virdim" ifadesi ile aynı anlama gelmektedir.

²²¹ "Meclis", Veliyyüddin, 1471, vr. 25a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25a.

²²² "Eğer taraflar akd için toplansa bu meclis akid veya nikah veya evlilik meclisidir derse ve bu meclisde mehir zikredilse o meclis akd meclisi olur. Eğer o meclisde bunlar söylenmezse (meclisimiz akid, nikah veya evlilik meclisidir demezlerse ve eğer mehir konuşulmazsa) sadece taraflar arasında vaad olur."

²²³ "da'vâ-yı simâ'" Veliyyüddin, 1471, vr. 25a, Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25a.

²²⁴ "mutarriden" Veliyyüddin, 1471, vr. 25a, Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25a.

²²⁵ "Kadının irtişâ itdüğü yerde" Veliyyüddin, 1471, vr.25a.

hükmü nafiz değildir. Hükmü hak ise de her hangi kadıya def²²⁶ olursa ibtal ider. Râbian mürteşidir işi mel'undur.²²⁷ Hazret-i Ömer, İbn-i Mes'ud'dan²²⁸ hükümde rüşvet küfür idüğü mervîdir.

Ve'l-evvelü min kadâ-i *Sadru's-şerîa* ve gayrihi ve's-sânî fi'l-fasli'l-hâmis min *Edebü'l-kâdî* mine't-Tatarhâniyye ve mine'l-fasli'l-evvel min kadâ-i'l-Hulâsa ve gayrihâ²²⁹ ve's-sâlisu min evveli'l-fasli'l-evvel mine'd-da'vâ mine'l-Hâniyye ve min fasli'l-evvel min *Edebi'l-kâdi* min *Hâvi'l-Kudsî* ve min mesâ'il-i *Kadâ-i'l-kâdî* ve'l-müçtehid²³⁰ fîhi min *Edebi'l-Kâdî* ve'l-Kadâ,²³¹ min *Münyeti'l-müftî* ve min bâb-ı cevazi ahzi'r-rızkı²³² ale'l-kadâ'i min *Ravzati'l-kudât* ve gayriha ve'r-râbiu mine'l-bâbi'l-mezkûr min *Ravzati'l-kudât* eydan ve min fasli fi'r-rüşve mine'l-hazr ve'l-ibâha ve min *Şerhi'l-Kudurî li'z-Zahidî*.

53- Bu surette; Amr Hind'i iki ay mikdarı yanında tutub âhar Hind Amr'a "ben âdeme babama ve gayrıya vekaletim virmedim sen bana nâmahremsin nikahı kabul etmemişim ve beynimizde nikâh yokdur. Ben seninle dirilmem" dedikde Amr'a ye's gelüb tesmiye itdikleri mehrinden²³³ ve cemî' esbâbindan feragat it diyüb ferâgat itdirse yanınca dahi ziyade malın alub bu mukabelede boşasa²³⁴ mehr-i müsemmasını²³⁵ ve aldıkları cümle esbâb ve emvâlini (**vr 19a**) Amr'dan almağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Bu vechile nikahda mehr-i müsemmâya i'tibar yokdur. Eğer Amr Hind'i vat' iylediyse menâfi'-i bud' meccânen olmaz ya mehr-i câbir ya hadd-i zâcir ile mazmunedir. Şübhe-i akd ile zâcir sâkıt olıcak câbir-i muayyen olur ki mehr-i misildir. Eğer Hind'in mehr-i misli tesmiye itdüklerinden ziyade ise ziyadeye i'tibar yokdur. Mehr-i müsemmasını²³⁶ alur. Ve eğer ekall ise mehr-i misil ekalli alur. Ve iddet vâcib olur. Ve eğer aslâ vat' itmediyse Hind için mehir yok iddet dahi yok ve sa'ir malını mukabele-i talâkda virdiyse alur.

²²⁶ "ref" Veliyyüddin, 1471, vr.25a, Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25a.

²²⁷ "mürteşi ve râşi gibi mel'undur" Veliyyüddin, 1471, vr.25a, Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25a.

²²⁸ "Hazret-i Ömer (r.a) ve İbn-i Mesud'dan (r.a)" Veliyyüddin, 1471, vr. 25a, Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25a.

²²⁹ "gayrihimâ", Veliyyüddin, 1471, vr.25b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25b.

²³⁰ "fi'l-müçtehid", Veliyyüddin, 1471, vr.25b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25b.

²³¹ "edebi'l-kadâ-i", Veliyyüddin, 1471, vr.25b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25b.

²³² "...fîhi min edeb min Münyetü'l-müftâ ve min edeb cevâz-ı ahzi'r-rızk ", Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25b.

²³³ "tesmiye itdükleri mü'ekkiden", Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25b.

²³⁴ "boşasa salıvirse", Veliyyüddin, 1471, vr.25b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25b.

²³⁵ "müsemmasını" Veliyyüddin, 1471, vr.25b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25b.

²³⁶ "Mikdâr-ı müsemmayı"; Veliyyüddin, 1471, vr.25b, Ali Emiri Şeriyeye, vr. 25b.

Min bâbi'l-mehr min nikâhi'r-*Riâye* ve min fasli fî nikâhi'l-fâsid min nikâh-i *Hizâneti'l-Fetâvâ* ve mine'l-fasli's-sânî ve'l-'ısrîn mine'l-*İmâdiyye*.

54- Mes'ele: Amr eğer Hind benden mehrini ve virdiği esbâb ve emvâlî taleb iderse "yine ke'l-evvel avratım olmasını ben dahi taleb iderin" diyu şart idüb taleb-i cevazına ve Hind taleb iderse zevcesi olmasına ve kâdî-i sâlisden hüccet itse²³⁷ Hind taleb iderse Amr dahi talebe kâdir olup Hind yine zevcesi olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Nikâh-ı sahihda alâ mâl talâkda talâk vakı' bu şart fâsid olur. Fe keyfe ki fâside de o kadının hücceti dâhiza-i inşâ ve imzasıyla butlanda mâhazardır.

Min bâb-ı ta'likî't-talâk min talâk-i *Fevâidi'l-Fukahâ-i* bi'l-ı'zâ-i ilâ *Fetavâ't-Timurtâşî*.

55- Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind'i taht-ı nikahında iken birağub gidüb on sene mikdarı zaman gelmeyüb ve mekânı ve hayatı ve mematı bilinmeyüb ve Hind'in nafakası olmayub geçinmeğe takati olmasa zevc-i âhara nikâh olunmak câiz olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Zeyd istishabla fî hakk-ı nefsihi haydır. Zevcesi gayra nikâh olunmaz hâli bilinmedin malı dahi taksim olunmaz.

Min mefkûdi'd-*Dürer ve'l-gurer ve'l-Hidaye ve'l-Vikâye* ve şurûhihimâ.

56- Mes'ele: Zeyd Hind'i tezevvüc itdikde mehr-i mü'accel²³⁸ bir kaftan ve bir kuşak ve bir takıya tesmiye olunub Zeyd cümlesini alıvirüb gönderdikde Hind beğenmeyüb dahi iyüsün taleb idüb yine göndirecek Zeyd bu cümlenin beğendiklerin alıvirecek olub anın üzerine bir mikdar mehr-i mü'accel dahi tesmiye olunub akd-i nikâh olunub Zeyd dâhil olub bir müddet ta'ayyuşdan sonra fevt olsa Hind tesmiye olunan mehr-i mü'accel²³⁹ kaftan ve kuşak ve takıyyeyi Zeyd'in metrukatından almağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Tesmiye olunan mehr-i mü'accel ve mehr-i mü'accel ikisini bile bi't-tamam alır.

Min bâbi'l-emhâr min nikâh-i *Fevâ'idü'l-Fukahâ*.

57- Mes'ele: Hind fevt olub zevci Zeyd'i ve sağır oğlu Amr'ı terk idüb cümle metrukatını Zeyd kabz (**vr 19b**) idüb ba'dehû Zeyneb'i tezevvüc itdikde mehr-i

²³⁷ "alsa" Veliyyüddin, 1471, vr26a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 26a.

²³⁸ Mehr-i mü'accel", Veliyyüddin, 1471, vr26a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 26a.

²³⁹ "Mehr-i mü'accel" Veliyyüddin, 1471, vr26a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 26a.

mü'eccel²⁴⁰ olan metrukattan kable'l-kısmet mezkûre bir mikdar esbâb virse lâkin virdiği esbâb hisse-i mirâsiyesi kadar olsa Zeyneb'e dâhil olub bir zaman ta'ayyuşdan sonra fevt olsa ve oğlu Amr babasının mirası kadar virdiği esbâbı Zeyd'den²⁴¹ talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Kendü nasibinde tasarruf etmiştir.

Mine'l-fasli's-sâbi' ve'l-'ışrîn mine'l-*İmâdiyye*.

58- Mes'ele: Hind'in mu'takasına zevci Zeyd "eğer buna vat' idersem" Hind'e "sen benden boş ol" dise ba'dehû Zeyd mezkûre-i mu'takayı nikâh itmek istedikde Hind mezkûreyi muhkem dövüp mezkûre dahi "Zeyd bana vat' eyledi hamilim" dise²⁴² Zeyd inkâr iylese mezkûre dahi "ben kizb itdim Zeyd bana vat' eylemedi" dise ba'dehû hayızını görse Hind Zeyd'den bu surette boş olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Zeyd münkir olıcak mezkûrenin Zeyd hakkında kavli makbul değildir. Hususan kizbine i'tiraf ide ve hamlini hayızı mükezzib ola.

Min âhir-i nikâh-i *Fetâvâ'z-Zeylâ'*²⁴³.

59-Mes'ele: Zeyd Hind'e mehr-i mü'eccel²⁴⁴ bir mikdar akçe gönderib mezkûr akçeden falan mikdarı ile "Hind'e bir ferâce alınsun" diyüb akçe vardıkda Hind'in anası cümlesini cihâza sarf idüb ferâce alıvirmese ba'dehû akd-i nikâh olunub Zeyd dâhil oldıkda didüğü üzere ferâce alınmamış olıcak "ol akçe sen gayra harc itdin" diyu mezkûrenin anasına tazmine kâdir olur mu?

el-Cevâb: Eğer Zeyd'in gönderdiği akçenin cümlesi mehr-i mü'eccel²⁴⁵ ise ba'de'd-dühûl²⁴⁶ cümlesi Hind'in hakkı ve mülkü olur Zeyd'in emr u nehyi lağvıdır. Böyle da'vâ edemez.²⁴⁷ Fe keyfe ki tazmin itdüre. Ve eğer ferâce için ta'yin itdüğünden gayrı mehr-i mü'eccel²⁴⁸ olub meblağ-ı muayyen ile Hind'in anasına ferâce alınsın diyüb almadıysa gayra harac itdiyse Zeyd'in emrine hilâf etmiş olur. Tazmin ider mes'ele ma'rûfedir.

²⁴⁰ "Mehr-i mu'accel" Veliyyüddin, 1471, vr.26b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 26b.

²⁴¹ "Zeyneb'den", Veliyyüddin, 1471, vr.26b; ; Ali Emiri Şeriyye, vr. 26b.

²⁴² "...ba'dehu hayızını görse Hind Zeyd'den bu surette boş olur mu?"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 26b.

²⁴³ "min âhar nikâhı'l-fetavâ'z-zeyniyye", Ali Emiri Şeriyye, vr. 26b.

²⁴⁴ "Mehr-i mu'accel", Veliyyüddin, 1471, vr.26b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 26b.

²⁴⁵ "Mehr-i mu'accel", Veliyyüddin, 1471, vr.26b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 26b.

²⁴⁶ "Ba'de'l-vusul", Veliyyüddin, 1471, vr.26b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 26b.

²⁴⁷ "Da'vâ bile idemez.", Veliyyüddin, 1471, vr.26b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 26b.

²⁴⁸ "Mehr-i mu'accel", Veliyyüddin, 1471, vr.27a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 26b.

60- Mes'ele: Zeyd birkaç sene gâyib oldukda zevcesi Hind evini birağub gayrı diyara varub Amr'a nikâh olunub dühûl ve vat' bulunsa Zeyd gelüb Hind'i oldığı diyarda bulsa nikâh-ı sâbık üzerine esbâb-ı firkatten bir nesne mu'tarız olmicak almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur. Lâkin eğer Amr Zeyd'in menkûhası idüğünü bilmeyüb tezevvüc idüb dâhil oldıysa vakt-i tefrikden iddet vâcib olur. Munkazıyye olmayınca Zeyd'in kirbanı câiz değıldir. Ve eğer bilüb tezevvüc idüb dâhil oldıysa iddeti vâcib olmaz. Hatta Zeyd (vr 20a) bilâ iddet vat' etmek câiz olur. Müftâ bih budur.

Min bâbi'l-mehr min nikâhi't-*Tevfik* ve'r-*Riâye* ve mine'r-râbi' aşar mine'l-*İmâdiyye*.

[Konu: Nikahta rıza]

61- Mes'ele: Âkile ve bâliğa olan Hind-i bikri rızası yoğiken babası Zeyd cebren Amr'a akd-i nikâh iylese sahih olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Mutlaka velî gerek cediti ve gayrı, bâliğa-yı bikri ise de rızası olmayınca nikâh üzerine icbara kâdir değıllerdir.

ولا يجبر ولی من الاب و الجد و غيرهما بالغاً ولو بكر²⁴⁹

Kezâ fî bâbi'l-velî ve'l-küfüvvi min nikâhi'r-*Riâye* ve gayriha.

62- Mes'ele: Zeyd'in menkûhası olan Hind Zeyd'in izniyle âhar beldeye sıla-i rahim için gitdikde mezkûre Hind Zeyd'in taht-ı nikahında iken ol beldede âhar ere nikahla vardıkda Zeyd-i merkûm mezkûreyi ke'l-evvel menkuhamdır diyu almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur. Lâkin zevc-i sâni Hind'i gayrın menkûhası idüğünü bilmeyüb tezevvüc idüb dâhil oldıysa iddet ve mehr-i misil vâcib olur.²⁵¹ Eğer bilüb tezevvüc etdiyse iddet vâcibe olmaz. Dâhil dahi oldıysa hatta Zeyd için vat' helaldir. Müftâ bih budur.

Kezâ fî'r-râbi' aşar ve't-tâsi' ve'l-'ışrîn mine'l-*İmâdiyye* ve fî bâbi'l-mehr min nikâhi'r-*Riâye* ve't-*Tevfik*.

²⁴⁹ "ولو كانت", Veliyyüddin, 1471, vr.27a.

²⁵⁰ "Baliğa olan (evlilik çağına gelmiş) bir kadın bakire olsa dahi velisinden baba, dede veya diğerleri evliliğe zorlayamaz."

²⁵¹ "...Müsemmâ üzerine ziyade olmaz ve iddet vakt-i tefrikden vacibe olur."; Veliyyüddin, 1471, vr.27b ; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 27a.

[**Konu: Fasid nikah ve böyle bir nikahta iddet ve mehrin durumu**]

63- Mes'ele: Zeyd bir cânibe sefer idüb zevcesi Hind'i terk iyledikde Amr Hind-i merkûmeyi tezevvüc etmeye tâlib olsa lâkin Zeyd mezkûreye talâk virdi ve mezkûrenin müddet-i iddeti munkazıyye oldı diyu taarruz iylese hemen bir kadıdan icmâlen nikâh tezkiresin alub akd-i nikâh idüb dâhil olsa Zeyd-i merkûm ma'âzallah "ben Hind'e talâk virmedim ve ilâ hâza'l-ân mezkûre taht-ı nikahımdadır" diyu Amr'a haber gönderse andan sonra Amr-i merkûm tedarik idüb Hind-i mezbûreye "Zeyd falan zamanda talâk virdi idi" diyu Zeyd-i merkûmun gaybetinde da'vâ ve isbât iylese itdüğü akd-i nikâh sahih olur mu?

el-Cevâb: Nefsü'l-emirde mansus olan zevce üzere ise nikahları fasiddir. Kadı beyinlerin tefrik ider. Menâfi'-i bud' ise mehr-i câbir ve ya hadd-i zâcir ile mezmunedir. Şübhe-i akd ile had sakıttır. Lâkin mehr-i misil ile müsemmâdan herhangi ekall ise ol vâcib olur. Ba'de'l-vat' iddet dahi vâcibedir. Vat' ile lâkin iddete nafaka lâzım değil.

Kezâ fî't-tâsi' ve'l-ısrîn mine'l-İmâdiyye ve fî bâbi'l-mihr min nikâh-i *Tevfiki'l-Hidaye*.²⁵²

[**Konu: Kadının evli olduğunu bilerek evlenen erkeğin durumu ve böyle bir nikahın doğurduğu sonuçlar**]

64- Mes'ele: Zeyd yabanda iken vefatı veya talâkı sâbit olmadın menkûhası Hind'i Zeyd'in menkûhası idüğünü bilirken Amr tezevvüc idüb dâhil olub vat' iylese Amr'a ne lâzım olur?

el-Cevâb: Nikâh fâsiddir. Tefrik olunur. Vat' idecek mehr-i misil dahi vâcib olur. Müsemmâ üzerine (**vr 20b**) ziyadesi mu'teber olmaz. Eğer müsemmâ yoğ ise ya meçhul ise²⁵³ mehr-i misil bâliğan mâ belâğ²⁵⁴ vâcib olur ittifakan ve Zeyd'in menkûhası idüğünü bilirken tezevvüc idecek dühûl ile iddet vâcibe olmaz. Hatta zevci Zeyd üzerine hâzır oldukda kable maza'l-iddet²⁵⁵ Hind'i vat' haram olmaz. Ale'l-müftâ bih. Ve Hazret-i imam katında ta'zîr olunur şübhe-i akd dâr-i had²⁵⁶ olur. Amma İmameyn katlarında eğer Amr ile Hind hürmete alimler iken tezevvüc olunub dühûl vakı' oldıysa ikisine bile hadd-i zinâ lâzım olur.

²⁵² "Tevfik-i'l-vikaye", Veliyyüddin, 1471, vr. 27b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 27b.

²⁵³ "meçhul ile", Veliyyüddin, 1471, vr. 27b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 27b.

²⁵⁴ "Neye ulaşırsa ulaşsın."

²⁵⁵ "Kable müddeti'l-iddet", Veliyyüddin, 1471, vr. 28a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 27b.

²⁵⁶ "Had cezasını düşüren."

Ve'l-fetvâ alâ kavlihimâ ba'duhu min bâbi'l-mehr min nikâhi'r-*Riâye* ve't-*Tevfik* ve'd-*Dürer* ve gayrihâ ve ba'duhu mine'r-râbi' aşar ve't-tâsi' ve'l-'ısrîn mine'l-*İmâdiyye* ve ba'duhu mine'l-fasli'-evvel min hududi't-*Tatarhâniyye* ve min fasli şarti'l-ihsan min hudûdi'z-*Zahidî* ve ba'duhu mine'l-kâ'ideti's-sadise²⁵⁷ mine'l-*Eşbah ve'n-nezâir*.

[**Konu: Nişanlanmak nikahlanmak değildir**]

65- Mes'ele: Zeyd kızı Hind-i bîkr-i bâliğayı Amr'a namzed idüb Amr dahi ağırlık bir mikdar altın ve esbâb gönderib Zeyd kızı Hind kabul idüb ba'dehû Zeyd Hind'i Amr'a virmeyüb Beşir'e nikâh iylese Amr'a namzed iken Beşir'e nikâhı sahih olur mu?

el-Cevâb: Meclis-i namzedi meclis-i va'ddir. Meclis-i akd değildir. Mu'tâd akd için meclis-i sâni akd olunub akd-i nikâh olunmaktır. Yahud meclis-i namzedide hitbe olunub bir nesne virilüb kalkmadın cânibeynden vekiller tesmiye-i mehr ile 'inde'-ş-şuhûd vech-i ma'rûf üzere akd-i nikâh iylemektir. Amr'a namzed iken akd-i nikah olunmamak câizdir.²⁵⁸ Hind-i bâliğanın dahi rızası oldıysa.

Ba'duhu min *Telvîh*-i mes'ele fasli'l-elfâz elletî yen'akidu bihâ'n-nikâh ve min nikâh-i *Hâvi'l-Münye* ve ba'duhu min tasrîh-ı mes'ele min bâbi'l-velî min nikâhi'l-mutûn ve's-şurûh.

[**Konu: İddet hakkında din farkı iddete etki eder mi?**]

66- Mes'ele: Zeyd-i zimmînin zevcesi Hind İslâm'a gelüb Zeyd'e İslâm arz olunub ibâ itdikde Amr-i müslime tezevvüc etmek dilese bilâ iddet varmağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Firkat zevc canibindedir. İslamdan ibâsiyla kadî tefrik²⁵⁹ ve tefrik-i kadî talâk-ı bâyin olur. Mezkûre Zeyd'in medhulün bihâsı ise iddet ve nafaka-i iddet ve süknâ ve mehr-i müsemma cem'an vâcibdir.

Min nikâh-i ehli'z-zimme ve'l-hizb min nikâh-i *Vecîzi's-Serahsî* ve min bâb-i nafakat-i ehli'z-zimme min nikâh-i *Mebhut es-Serahsî* ve min nikâh-i *Makâleti'n-Nu'mân* min *Şerhi'l-Manzûmeti'n-Nesefiyye li's-Şeyh el-Hattab*.

²⁵⁷ "mine'n-nev'i's-sâni", Veliyyüddin, 1471, vr. 28a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 28a.

²⁵⁸ "...Badehu Beşir'e akd-i nikah caizdir.", Veliyyüddin, 1471, vr. 28a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 28a.

²⁵⁹ "Kadî-i tefrik ve tağrik", Veliyyüddin, 1471, vr. 28b; "Kadî-i tefrik ev tağrik"; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 28a.

67- Mes'ele: Hind fevt olurken zevc-i ahardan olan sadriyye kızına "ben fevt oldıkda hâlâ zevcim olan Zeyd'in zimmetinde olan mehr-i mü'eccelimi taleb idüb rencide itmeyesin" diyu vasiyet etmeğin mezbûre kız Zeyd'in hatırına bakub sekiz yıl mikdarı taleb etmese ba'dehû Zeyd fevt olub metrukatı olıcak ol kadar sükuttan sonra mehr-i mü'eccel-i merkûmu (**vr 21a**) talebe kâdire olur mu?

el-Cevâb: Hind zevcinden mukaddem müteveffâ olunca zevcinin mehrinden nasibi sâkıt olur. Mezkûre kız hissesini da'vâ ve talebe kâdire olur. Hind mariza iken mehrini hibe dahi iyleyüb kable mevthâ kızı hibeyi kabul dahi etmiş ise zira marîzin vârise hibesi câiz değildir ve mu'teber varisin ba'de'l-mevt icazetidir. Ve müstesna bilâ öZR-i şer'î on beş sene terk-i da'vâdır.

Min bâbi'l-mehr min nikâhi'l-*Hidâye* ve'n-*Nihâye* ve min fasli fî hibeti'l-mariz min hibe *Hâvî'z-Zâhidî* ve min kitâbi'l-hibe min ahkâmi'l-arâzi²⁶⁰ ve mine'r-râbi' ve's-süluseyn min *Câmi'l-Fusûleyn* ve min bâbi'l-hibe ve's-sadaka bi-alâmeti'n-nun min hibeti't-tehzîb ve min kazâ-i'l-*Eşbâh ve'n-nezâir*.

[**Konu: Emsal mehri belirleme kriterleri**]

68- Mes'ele: Mehr-i misil nedir? Tafsilên beyan buyurula.

el-Cevâb: Mehîr taleb iden hâtuna sinnen ve cemâlen ve mâlen ve aklen ve diyaneten ve beleden ve asran ve bekâreten ve suyûbeten ve iffeten ve hilmen ve edeben ve kemâl-i hulk ve mücerreden ani'l-veled mümâsili olan kız karındaşının ya ammesinin ya benât-ı ammesinin ve bi'l-cümle babası kavminden olan nisânın mehr-i müsemmasıdır.

Min bâbi'l-mehr min nikâhi'r-*Riâye*.

Bu surette; babasının kavm ve kabilesinden nisâ tâifesinden hiç kimesne olmasa zikr olunan evsafda mezkûreye mümâsile olan ecnebiyyenin mehr-i müsemmasına göre i'tibar olunub ve subutu iki er kimesne veya iki avrat bir er bi-lafzı'ş-şehâdet haber virmekdir. Eğer şuhûd bulunmazsa yeminle kavî zevcindir.

Min nikâh-i *Şerhi'l-Kudurî li-Hâherzâde* ve min fasli fî mehri'l-misil min nikâh-i *Hizâneti'l-Fetâvâ*.

²⁶⁰ "Ahkâmi'l-marâzi", Veliyyüddin, 1471, vr. 28b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 28b.

69- Mes'ele: Zeyd otuz kırk yaşına yetişmiş bir kızını ere virmekten imtinâ' idüb virmese mezkûreyi rızâsıyla babasının rızasına bakmayub kadı bir küfvine nikâh ve tezvîc iylese nikâhı câiz olur mu?

el-Cevâb: Sağıreyi babası tezvîcden âzil ve mâni' olicak kadı izn-i şer' ile âzilden niyâbet tarikiyle küfvine nikâh ve tezvîc ider fe keyfe ki bâliğa ve akıle ve mükellefeyi âzil zalimdir kadı yed-i zâlimi keff ve men' için nasb olunmuştur.²⁶¹

Min mes'elet-i tezvîci's-siğar ve's-sağâir min enfa'i'l-vesâ'il ve fi nikâh-i *Manzûmeti İbn-i Vehbân.*

نظم ولو زوج القاضي ابن الحى طفله يجوز لعضل بعضهم ليس بذكر²⁶²

Ve't-tafsîlu yatlubu min şerhihâ lil-*Musannef* ve li-*İbni Şihne* ve min bâbi'l-velâye min nikâh-i *Hâvi'l-Kudsî.*

[**Konu: Nikah hilesi nikah mıdır?**]

70- Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind ile Ka'be-i Şerîfe'ye giderken fevt olsa "nikahsız hâatunlar Ka'be'ye gitmek câiz değildir" diyu nidâ itdirilmeğın Hind iddeti tamam olmadın zevc-i âhara nikahlanıp Ka'be'ye varıp geri döndüklerinde mezbûr zevci mezkûreye talâk virmedin gidüb gayib olsa iddet içinde nikâh (**vr 21b**) fâsid olmağın Hind zevc-i âhara nikahlanmak câiz olur mu?

el-Cevâb: Ba'zı meşâyih katında mer'e için zevci gâyib iken nikâh-ı fâsidi fesh câizdir. Eğır Hind zevci terk idüb "nikahımı fesh itdim" diyu kavliyle fesh idüb kadı dahi ba'zı meşâyih kavli üzere sıhhat-ı feshe hükm iderse câiz olur.

Mine'l-fasli't-tâsi' ve'l-ısrîn mine'l-*İmâdiyye* ve mine's-sülüseyn min *Câmi'i'l-Fusûleyn* ve mine'l-fasli's-sâlis aşar min nikâhi'l-*Hulâsa.*

71- Mes'ele: Zeyd maraz-ı mevtinde lisanı dutulmuş değıl iken işaret ile ümmü'l-veledi olan câriyesini i'tâk ve kendüye akd-i nikâh itdirip on beş günden sonra fevt olsa mezkûre mehr-i müsemmâsını ve hisse-i mîrâsiyesini Zeyd'in terikesinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Mu'tekilu'l-lisan olmayanın işareti mu'teber değıldir. Aslâ hükmü yokdur. Altı maddede müstesnâdır. İ'tâk ve nikâh ol mevâdden değıldir. Mariz

²⁶¹ "....mansubdur.", Veliyyüddin, 1471, vr. 29a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 29a.

²⁶² "Nazm: Kadı yaşayan kişinin küçük çocuğunu evlendirse; bu durum bazılarına engellenmesi sebebiyle caiz olur. Bu durumu konuşmaya gerek yoktur."

mu'tekilu'l-lisan dahi olsa işareti mu'tebere değildir. Mezkûre Zeyd'in mevtiyle ancak azâd olur.

Min ahkâmi'l-işâret mine'l-fenni's-sâlis²⁶³ mine'l-Eşbâh ve'n-nezâir ve min ahkâmi'l-îmâ' mine'l-fasli's-sâlis ve's-sülüseyn mine'l-Îmâdiyye ve min talâki'r-Riâye ve Şerhu'l-Mecma' ve'l-Vikâye li-İbn Melek.

[**Konu: Nikahta denklik**]

72- Mes'ele: Bir devletlünün kızı olan Hind-i bikre münasib ve lâyük olan mehr-i mü'eccel²⁶⁴ ve nafakasından âciz olan Zeyd küfvi olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Gerek Hind ganiyye olsun gerek fakîre.²⁶⁵

فالعاجز عن مهر المثل²⁶⁶ والنفقة ليس كفواً لأحد ولو كانت فقيرة و القادر عليهما كفو لذات²⁶⁷ اموال
عظيمة هو الصحيح²⁶⁸

Kezâ fi bâbı'l-veliyi ve'l-küfvi min nikâhi'l-ıslah ve fi bâbi'l-mezkûr min nikâhi'l-Vikâye.

فالعاجز عن المهر المؤجل²⁶⁹ والنفقة ليس كفوا للفقيرة

قال صدر الشريعة انما قال للفقيرة لدفع وهم من توهم ان الفقير يكون كفو للفقيرة وكذا اللغنية بطريق
الأولى لان العجز عن اداء المهر والنفقة الواجبين متحقق مع زيادة التعبير والمسئلة على هذا النمط مذكورة في
الهدايتو الدرر ايضا²⁷⁰

[**Konu: Kadının nikahta taraf olup olmayacağı meselesi**]

73- Sûret-i mezbûrede; Hind bâliğa olup rızâsıyla Zeyd-i mezkûra kendüğü inkâh iylese²⁷¹ lâkin velilerinin akd-i mezbûra rızaları olmayacak nikâh-ı merkûme câiz olur mu?

²⁶³ "Mine'n-nev'-i's-sânî", Veliyyüddin, 1471, vr. 30b.

²⁶⁴ "Mehr-i Muaccel", Veliyyüddin, 1471, vr. 29b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 29b.

²⁶⁵ "Gerek fakire olsun." Veliyyüddin, 1471, vr. 29b.

²⁶⁶ "مهر معجل" Veliyyüddin, 1471, vr. 29b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 29b.

²⁶⁷ "عليهما ذالت"; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 29b.

²⁶⁸ "Nafaka ve mihr-i misil vermekten aciz olan kişi, kız fakir dahi olsa ona denk değildir, ikisini ödeyebilen kimse çok mal sahibine denktir. Bu sahihtir."

²⁶⁹ "مهر معجل" Veliyyüddin, 1471, vr. 29b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 29b.

²⁷⁰ "Mehr-i Müecceli ve nafakayı vermekten aciz olan kimse fakir olan kadına denk değildir. Sadru'ş-şeria dedi ki; "fakir kadın" demesi, fakir adamın fakir kadına denk olduğunu zanneden kimselerin zannını engellemek içindir. Zengin kadının durumu da tarik-ı evla yoluyla (fakir kadınla) aynıdır. Çünkü vacip olan nafaka ve mehri ödemekten aciz olma (fakir kadın) tabirinin ziyadesiyle gerçekleşmiştir. Mesele bu prensip üzere *Hidaye* ve *Dürer*'de zikredilmiştir."

²⁷¹ "...rızâsıyla Zeyd mezkûreyi inkah iylese", Veliyyüddin, 1471, vr. 29b.

el-Cevâb: Aslâ mün'akid değildir. Batıldır. Hatta Zeyd-i merkûm mezkûreye talâk virse vakı' olmaz ve ehade-huma fevt olsa âhar miras yemez. Fî zamanınâ kavli müftâ bih budur. Ve kudât bununla me'mûrlardır.²⁷²

و من شرائط النكاح الولی وهو شرط لصحة²⁷³ العقد فی الصغار والمجانين والمماليك و اختلفوا فی العاقلة البالغة اذا زوّجت نفسها روى ابو سليمان عن محمد رح ان نكاحها باطل و روى ابو حفص

Varak 22 a

عنه أنّه اذا لم يكن لها وليّ جاز وان كان لها وليّ يتوقف على اجازة الولی ان اجاز جاز وان ردّ بطل سواء كان الزوج كفوا اولم يكن الا انه اذا كان كفوا كان للقاضي ان يجدد النكاح ولا تحل لزوجها من غير تجديد وقال مالك والشافعي لا ينعقد النكاح بعبارة النساء زوجت نفسها او امها او توكلت عن غيرها و في ظاهر الرواية عن ابي ح يجوز النكاح بکراً كان²⁷⁴ او ثيباً زوجت نفسها كفوا او غير كفوا الا اذا لم يكن كفوا كان الاولياء حق الاعتراض و روى الحسن عن ابي ح انه لا يجوز النكاح ان كان كفوا وان لم يكن كفوا لا يجوز اصلا والمختار في زماننا للفتوى رواية الحسن اذ ليس كل وليّ يحسن المرفعة الى القاضي ولا كل قاضي يعدل²⁷⁵ فكان الاحوط سدّ باب التزويج عليها من غير كفو كذا في الباب الاول من نكاح فتاوى قاضخان و في باب الولی والكفو من نكاح²⁷⁶ الاصلاح والايضاح و روى الحسن عنه اى عن ابي ح وهو رواية عن ابي يوسف ايضا ويروى رجوع محمد الى قولها وعدم جوازه اذ كم من واقع لا يرفع وعليه الفتوى ذكره صاحب الهداية وفي مختارات النوازل وصاحب الخلاصة وقاضخان لانه اقرب الى الاحتياط انتهى والمسئلة على هذا النمط مذكورة في النقاية و الدرر²⁷⁷

²⁷² ".... amel ile me'mûrlardır.", Veliyyüddin, 1471, vr. 29b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 29b.

²⁷³ "بصحة", Veliyyüddin, 1471, vr. 29b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 29b.

²⁷⁴ "كانت", Veliyyüddin, 1471, vr. 30a.

²⁷⁵ "بيدل"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 30a.

²⁷⁶ "من غير نكاح"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 30a.

²⁷⁷ "...والدرر ايضا", Veliyyüddin, 1471, vr. 30a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 30a; "Velinin izni nikahın şartlarındandır. Küçüğün, delinin ve kölenin evlendirilmesinde velinin izni nikah akdinin sıhhat şartlarındandır. Akıle ve baliğa kadının (veli izni olmaksızın) kendini evlendirmesinde ihtilaf vardır. Ebu Süleyman, Muhammed'den bu nikahın batıl olduğunu rivayet etmiştir. Ebu Hafs ondan rivayetle eğer velisi yoksa caizdir, eğer velisi varsa, burada velisinin iznin tevakkuf eder. Eğer velisi izin verirse caizdir; reddederse eş denk olsun veya olmasın batıl olur. Ancak eğer denk olursa kadı nikahı yenileyebilir (yenileme hakkı vardır), tecdid-i nikah olmaksızın eşine helal değildir. Malik ve Şafii; vekil tayin ettiği başka bir kadın tarafından veya annesi tarafından veya kendisini evlendiren kadınların ifadesi (tabirleri) ile nikahın munakid olmayacağını söyler. Zahiru'r-Rivaye'de Ebu Hanife'den bakire olsun dul olsun kadının denk olsun ya da olmasın kendini veli izni olmaksızın evlendirmesi caiz olduğu rivayet edilmiştir. Ancak eğer denk olmazsa velilerin itiraz hakkı vardır. Hasan Ebu Hanife'den denk olursa nikahın caiz olmadığını, denk olmazsa asla caiz olmadığını rivayet etmiştir. Zamanımızda tercih ettiğimiz fetva Hasan'ın rivayetidir. Çünkü her veli bu meseleyi kadıya götüremez ve her kadı da adaletli davranamaz. En ihtiyatlı (uygun) yol kadınların denklik olmaksızın evlenmesinin yolunu kapatmaktır. *Fetâvâ Kadıhân*'ın nikah bölümünün birinci babında ve *İslah ve'l-İzah*'ın nikah bölümünde veli ve denklik babında aynı bu şekildedir. Hasan ondan yani Ebu Hanife'den rivayet etmiştir, bu aynı şekilde Ebu Yusuf'tan gelen rivayettir. Muhammed'in sözünden döndüğü ve bu konuda cevaz vermediği rivayet edilir. Çünkü, mahkemeye götürülmeyen nice olaylar vardır. Fetva bu yöndedir. *Hidaye* sahibi, *Muhtaratü'n-*

Sene ihdâ ve hamsîne ve tis'a-mie tarihinde kudât mutlaka izn-i velisiz nikâh itmeyüb ihtiyat ile amel ideler diyu me'murlardır.²⁷⁸ Ve mutlaka hilâfiyla amelden mahcûrlardır. Emr-i şerîfin aslı emsâr-ı selâse mahkemelerinde mahfuzdur. Ve ile'l-ân hükmü cârîdir. Hilâfına emir virilüb fesh²⁷⁹ tarî olmamıştır.

74- Mes'ele: Zeyd kâfir eline düşüp tutsak oldıkda menkûhası Hind dört buçuk yıldan sonra Zeyd-i merkûmun karındaşı oğlu Bekir'e tezevvüc olunub mezkûrdan nice evlâdı hâsıl olub mâbeyninde on üç yıl mürûr itdikden sonra Zeyd-i merkûm kâfir elinden halas olub gelüb dâr-ı İslâm'a dâhil oldıkda Hind-i mezbûre Bekir'den boş düşecek mehrini merkûmdan taleb idüb almağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Mehr-i misliyle müsemmâsı görüle eğer misli müsemmâsından ekall yahud müsâvî ise mehr-i mislini alır eğer mehr-i misli ekser ise müsemmâsını alır.

Kezâ fî bâbi'l-mehr min nikâh-i *Sadri'sh-Şeri'a* ve'd-*Dürer*.

75- Mes'ele: Zeyd iştirâ iyleyüb mülk-i yemîn ile mâlik oldığı bir câriyesine def'-i şübhe için bir mikdar mehir tesmiye idüb nikâh iylese ba'dehû cem' olub fevt olsa metrukatından câriye-i mezkûra tesmiye olunan mehrini alub miras talebine dahi kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Mülk-i yeminle memlûkeyi mâliki nikâh-ı tenezzüh ve ihtiyat için me'a adem-i (vr 22b) subuti'l-ahkâm hatta mâliki üzerine mehr-i müsemmâ lâzım olmaz ve tatlık itse talâk vâki' olmaz. Miras dahi yemez. Me'a subuti'l-ahkâm hakikat-i nikâh değildir. Zira hulle ve vat' bilâ nikâh-ı mevlâ için sabittir. Nikâh ise hulle içündür. Nikâh hakiki olsa isbât²⁸⁰ ve tahsil-i hâsıl lâzım gelir fetâvâda.

إذا عقد على امته متنزها عن وطنها حر اما على سبيل الاحتمال فهو حسن بل أولى في هذا الزمان لاحتمال ان تكون حرّة او معتقة الغير او مخلوفاً عليها بعقدها وقد خيبت الحالف وكثيراً ما يقع سيما اذا تداولتها الأيادي²⁸¹

Diyu Muharrer ile Mutûnda. ²⁸² سیدته نكاح diyu Muharrer beyninde tedâfü'-i mâ zikr ile mündefi' olur.

Nevazil'de, Hulâsa sahibi ve *Kâdihan* da bu şekildedir, çünkü tedbire en yakın olan budur. İnteha. Bu mesele buradaki şekliyle *Nükaye* ve *Dürer*'de zikredilmiştir."

²⁷⁸ "...amel ile memurlar", Veliyyüddin, 1471, vr. 30a.

²⁷⁹ "Nesh", Veliyyüddin, 1471, vr. 30a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 30a.

²⁸⁰ "isbat-ı sâbit", Veliyyüddin, 1471, vr. 31a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 30b.

²⁸¹ "Bir kimse (cariyesiyle) cinsel ilişkiye girdiği takdirde harama düşme ihtimalinden sakınmak için cariyesini nikahlaması güzel bir şeydir. Cariyenin hür olması veya başkasının azad ettiği cariyeye olması veya azad edilmesi üzerine yemin edilmiş ve yemini bozulmuş olabilmesi ki bu cariyeler el değiştirdiği zaman çok meydana gelir, işte bu ihtimallerden dolayı günümüzde böyle yapması daha evlâdır."

Min nikâh-i *Havâşî Ya 'kub Paşa* ve mine'l-fasli's-sâmin mine't-*Tatarhâniyye*.²⁸³

[**Konu: Nişanlanma ile nikah münakid olmaz**]

76- Mes'ele: Hind zevci Zeyd'in mevtinde ba'de tamami'l-iddet Amr'a "var kadıdan izin kâğıdı al sana Allah'ın buyuruğu üzere varayım" dise Müslümanlar bu sözüne şahid olsalar ba'dehû mektubun ileyh olan imam izin kâğıdın alub nikâh idecek zamanda Hind "ben Amr'a varmam zevci âhara varırım" dimeğe kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olur. Hind'in kavli va'ddir. Va'd-i müekked ile nikâh mün'akid olmaz. Fe keyfe ki va'di mücerred ile mes'ele nikâhın meşhurâtındandır. Nihayet Hind va'd ve ahdine vefa etmemiş olur. Terk-i müstehab etmiş olur.

اجمعوا على ان الوفاء بالعهد مطلوب²⁸⁴ وهل هو واجب او مستحبّ فيه خلاف فذهب ابوحنيفة والشافعي
واحمد واكثر العلماء رحمهم الله الى انه مستحب فلو تركه فاته الفضل وارتكب المكروه كراهة شديدة ولكن يأثم
وذهب جماعة الى انه واجب منهم عمر بن عبد
العزیز²⁸⁵

Min âhir el-hîbe min *Rahmeti'l-Ümmet fi İhtilâfi'l-Eimme*.

77- Mes'ele: Bâliğa ve bikr olan Hind'in li-ebeveyn er karındaşı ve anası olub mezkûre anası Hind'i²⁸⁶ Amr'a akd-i nikâh idüb akd-i merkûmu eğer Hind ve eğer karındaşı kavliyle kabul idüb iki cânibden rızaya dâll nice fiil dahi vâki' olub bir sene mikdarı zaman geçüb Hind ile Amr birbirinin zevciyetine tasâduk üzere iken keble'd-dühül Amr Hind'e talâk virüb ba'dehû Hind mehrinden hakkını talep idecek Amr "nikahımız ibtidâen Hind'in izniyle olmadı anası fuzulen itdi" diyu Hind'e hakkını virmemeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Kable'l-akd Hind'den izn-i emir lâzım değildir. Ba'de'l-akd Hind'e ve karındaşına i'lâm olundukda red etmeyüb akd-i merkûmu kabul idüb ve bu kadar zaman Hind ile Amr'dan nikâh ve zevciyetlerine tasâduk vâki' olıcak nikâh-ı mezkûr sahih ve tam olur. Ba'de't-tatlîk Amr Hind'e hakkını virir.

²⁸² Buradaki " سيدة " kelimesinin yanlış yazıldığını düşünerek tercümeyi şu şekilde yapmak uygun olacaktır: "Sahibinin cariyeyle nikahı sahih değildir."

²⁸³ "...Min nikâh't-Tatarhâniyye", Veliyyüddin, 1471, vr. 31a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 30b.

²⁸⁴ "فى الخبر مطلوب..", Veliyyüddin, 1471, vr. 31b.

²⁸⁵ "Sözünde durmayı talep etme konusunda ittifak ettiler, ve onun vacib mi müstehab mı olduğu konusunda ihtilaf ettiler. Ebu Hanife, Şafii, Ahmed ve ulemanın çoğunluğunun görüşü (Allah onlara rahmet etsin), o müstehabtır, onu terkeden faziletini kaçırmış olur, şiddetli kerahiyet olan bir mekruh işlemiş olur, bununla birlikte günahkardır. O vaciptir görüşünde olan bir cemaat vardır. Ömer b. Abdülaziz onlardandır."

²⁸⁶ "mezkûre Hind'i", Veliyyüddin, 1471, vr. 31b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 31a.

Varak 23 a

Mine'l-fasli's-sâlis aşera fî nikâhi'l-ebkâr min nikâhi't-*Tatarhâniyye* ve min nikâhi'z-*Zâhidî* ve min bâb-i da'vâ'r-raculeyn min da'vâ'd-*Dürer ve'r-Riâye*.

78- Mes'ele: Hind Zeyd'e akd-i nikâh olmadın mücerred namzed olması akd-i nikahla Amr'a varmasına mâni'-i şer'î olur mu?

el-Cevâb: Olmaz.

[Konu: Emsal mehre hükmedilen durumlar]

79- Mes'ele: Zeyd Hind'e dâhil olub talâk virdikten sonra mehr-i müsemmasında nizâ' itseler Zeyd iki bin akçedir Hind dört bin akçedir diyu da'vâ idüb ikisinin dahi beyyinesi olmasa kavl hangisininindir?

el-Cevâb: Eğer Hind'in mehr-i misli Zeyd'in da'vâsına müsâvî yâ ekal ise yemîni ile kavl Zeyd'indir. Eğer Hind'in da'vâsına müsâvî ise yahud andan ekser ise kavl Hind'indir yemîni ile.

Kezâ fî bâbi'l-mehr min nikâh-i *Sadri's-Şeri'a* ve'r-*Riâye* ve gayrihimâ.

[Konu: İddet Nafakası]

80- Sûret-i mezbûrede; Hind-i mütallaka için iddeti içinde Zeyd üzerine nafakası lâzım mıdır?

el-Cevâb: Lâzımdır. Süknâsı dahi lâzımdır.

Kezâ fî bâbi'n-nafaka min talâki'l-*Vikâye* ve'l-*Hidâye* ve gayrihimâ.

81- Mes'ele: Zeyd bir yere gidüb ve gâyib iken zevcesi Hind²⁸⁷ nikahla Amr'a varsa ba'de'd-dühûl Amr dahi gâyib olub Zeyd gelse "ben Hind'e talâk virmedim taht-ı nikahımda iken Amr'a nikâh olunmuş menkûham ve zevcimdir" dise Hind "bana talâk virdin" dise beyyineden âcize olıcak Zeyd Hind'i almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur. Amr'ın nikâhı fâsiddir. Tefrik olunur. Eğer Amr Zeyd'in menkûhası idüğünü bilmeyüb tezevvüc idüb dâhil oldıysa vakt-i tefrikden iddet vâcibe olur. Ba'de't-tamam Zeyd alır. Ve eğer bilüb aldıysa aslâ iddet vâcibe olmaz hatta Zeyd'e vat' haram olmaz. Ve bihî yüftâ.

Mine'l-fasli'r-Râbi' aşar mine'l-*İmâdiyye* ve min bâbi'l-mehr min nikâhi't-*Tevfik* ve'r-*Riâye*.

²⁸⁷ "gayibin zevcesi Hind" ,Veliyyüddin, 1471, vr. 32b.

[**Konu: Küçüklerin Nikahı**]

82- Mes'ele: Zeyd'in bir sağır oğlu ve karındaşı Amr'ın bir sağire kızı olup iki karındaş bir yere gelüb on iki bin akçe mehir tesmiye idüb kendülerden hîn-i akidlerinde âhar kimesne olmayub heman ikisi sağırlerini birbirine akd-i nikâh etseler ba'dehû sağır iken anlamayıp kable'd-dühûl Zeyd'in oğlu fevt olup malı kalsa ve babalarının ikisi bile vech-i meşrûh üzere akidlerini ba'dehû i'lân idüb şâyi' etseler Amr sağırası için tesmiye olunan on iki bin akçe mehri dahi mirası talebe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Ber-vech-i meşrûh akid sahih değildir. 'Înde'l-akd huzûr-ı şâhidîn şart-ı sıhhatdir.

'Îndenâ kezâ fî nikâh-i *Îzâhi'l-İslah* ve fî bâbi'l-hâmis min nikâh-i *Cevâhiri'l-Fetâvâ*.

83- Mes'ele: Halid bâliğa ve bıkır olan Zeyneb'in vekîli olup nikahla tâlibi ve hâtibi olan (vr 23b) Zeyd'e ber-veche-i mu'tâd akd-i nikâh idüb ba'dehû mezkûre Zeyneb "nikâh-ı mezbûra rızam yokdur. Halid'i vekîl dahi itmedim" diyu münkire olıcak hîn-i tevkilde bir evin içinde birkaç avratlar olup Halid-i merkûm ve şâhidler mezkûrenin aynıyla şahsını görmeyüb verâ'-ı hicabdan tevkile bir âvâz işidüb bu vechile gelüb akd-i nikâh idecek nikâh-ı merkûm sahih olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Zeyneb'in şahsını görmedin verâ'-i hicabdan savtını işitmek tevkiline şehâdette kâfi değildir. Halid'in vekâleti sabite olmadın²⁸⁸ akdi fuzulî olur.

Min şehâdâti'd-*Dürer* ve'r-*Riâye* ve gayriha.

[**Konu: Velisiz nikah meseleleri**]

84- Mes'ele:²⁸⁹ Akile ve bâliğa olan Hind'e babasının dahi izni ve rızası lâzım mıdır?

el-Cevâb: Fî zamâninâ izn-i velisiz nikâh câiz değildir. Fetvâ Ebu Hanîfe'den İmam Hasan rivayeti üzerinedir. Mes'ele *Kâfi* ve *Zeylâ'î* ve *Nikâye* ve *Vikâye* ve şuruhu ve *Dürer* ve *Hâniyye* ve sâ'ir mu'teberâtın kitâb-ı nikâhında mastûrdur. Ve sene-i ihdâ ve hamsîne ve tis'a-mi'e'de kudât mutlaka izn-i velisiz nikâh itmeyüb amel bi'l-ihtiyat ile me'mûrlardır. Ve mutlaka hilâfiyla amelden mahcûrlardır. İle'l-ân hükmü cârîdir. Hilâfına emir virilüb nesh-i târî olmamıştır.

²⁸⁸ "olmayub", Veliyyüddin, 1471, vr. 33b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 33a.

²⁸⁹ Bu mes'ele diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

85- Mes'ele: Zeyd Hind'i tezevvüc eyledikde kayını olan Amr'a bir at hediye idüb Amr dahi mezkûr atı alub ivaz etmek mu'tâdları iken bu at mukâbelesinde Zeyd'e ivaz etmeyecek Zeyd-i merkûm Amr'dan mezkûr atı istirdâda kâdir olur mu?

el-Cevâb: Eğer akd-i nikâh oldıysa kâdir olmaz. Olmadıysa olur. At mevcut ise aynı mevcut olmayub hâlik ise kıymetini alır.

Kezâ fî âhir-i bâbi'l-mehr min kitabi'n-nikâh mine't-*Tevfik*.

86- Mes'ele:²⁹⁰ Âkîle ve bâliğa ve bîkr olan Hind'in velisi olmayub izn-i kadı ile kendüğü küfvi olan Zeyd'e akd-i nikâh iyelse câiz olur mu?

el-Cevâb: Hind'in velisi olmayacak ve kendüsi râziye olıcak küfvinün gayrıya bile nikâhı câizdir.

Kezâ fî fenni'l-hiyel mine'l-*Eşbah ve'n-Nezâir* ve fi'l-mübâarak *Şerhu'l-Meşârik*.

فى شرح قوله عم واما معاوية فصغلوك لامال له انكحى اسامة²⁹¹

[**Konu: Nikahta velayet**]

87- Sûret-i Mezbûrede; Hind'in babasının dayısı Amr inkahda velisi olup itiraza kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz zevi'l-erhamın velâyeti muhtelefün fiha'dır. İmam Muhammed katında anlar için aslâ velâyet yokdur. Kıyas dahi budur. Bu kavlı Ebu Hanife'den mervidir. Ebu Yusuf kavli ale'l-eşher Muhammed iledir. Nikâh-ı *Hidaye*'den bâb-ı evliyada mezkûr budur. Nikâh-ı *Hizanetü'l-Fetava*'dan faslu'l-kefâ'et'de " لا ثبت هذه الولايته " ²⁹² لذي الارجام و انما تثبت للعصبات

Varak 24 a

[**Konu: Hibeden rucu' etmenin caiz olmadığı durumlar**]

88- Mes'ele: Zeyd Amr'ın kızına hâtıb oldıkda mezkûra başlık diyu iki at hediye gönderüb akd-i nikâh olunsa ba'de'd-dühûl bir zaman ta'ayyuşdan sonra menkûha-i merkûme fevt olıcak Zeyd-i mezkûr ihdâ itdüğü atları mukâbelesinde bana nesne virmedin diyu Amr'dan taleb idüb almağa kâdir olur mu?

²⁹⁰ Bu mes'ele Veliyyüddin, 1471 nüshasında bulunmamaktadır.

²⁹¹ Peygamber (s.a.v)'in şu sözünün şerhinde "..... Muaviye ise fakir biri olup malı mülkü yoktur. Dolayısıyla sen Üsâme b. Zeyd ile evlen." buyurdu.", *Müslim*, talak: 6; *Ebû Davud*, Talak: 39.

²⁹²"Zevi'l-erham için bu velayet geçerli değildir. Bu konumdaki velayet hakkı asabât (Kuran'da miras hakkı tesbit edilmemiş amca, amca çocukları vb akrabalar) için geçerli olur."

el-Cevâb: Olmaz. Bu mukavvele-i hedâye ki kable'l-akd masâhiratta olur. Müstakbelde zevceyn beyninde cereyân-ı akd ile mukayyededir. Akd-i cârî olduktan sonra rucû'ı sahih değildir.

Kezâ fî âhir-i bâbi'l-mehr min *Tevfiki'l-Vikāye*.

[**Konu: Evlenme engelleri**]

89- Mes'ele: Zeyd zevcesinin atasının²⁹³ kız karındaşını nikahla alub ikisini cem' etmek câiz midir?

el-Cevâb: Değildir. Haramdır, batıldır.

Min nikâhi'd-*Dürer* ve'l-*Gurer* el-*Vikāye* ve Şuruhahâ.

[**Konu: Maraz-ı mevtte borç ikrarı**]

90- Mes'ele: Zeyd maraz-ı mevtinde gayrı vârisin rızası yoğiken zevcesi Hind'e dört bin akçe mehr-i mü'eccelden mâ'adâ altı bin akçe deyn dahi ikrâr idüb cem'an on bin akçe olub mukâbelesinde bir baba²⁹⁴ evini Hind-i mezbûra bey' idüb sicille kayd itdirse Zeyd-i mezbûrun vech-i meşrûh üzere ikrarına şer'an i'tibar olunur mu?

el-Cevâb: Gayrı vârisi tasdik ve kabul itmeyince Zeyd'in dahi maraz-ı mevtinde zevcesi Hind'e deyn ikrarı bi'l-ittifak câiz değildir. Dört bin akçe mehrin aslı sabit değil ise anın da mehr-i misilden ziyadesine ikrarı mu'teber değildir. Ve bu cümle mukâbelesinde evini mezkûreye bey' eğerçi semen misli ise de sahih değildir.

Kezâ fî kitâbi'n-nikâh min ahkami'l-merzâ mine'l-fasli's-sâlis ve's-semânîne mine'l-*İmâdiyye*.

2.2. Kitabu't-Talâk

Vr 25 a

1-Mes'ele: Zeyd bir câriye-i memlûkesini ecnebi Amr'a nikâh etse ba'dehû Amr'ın menkûhası iken âhara bey'i câiz olur mu?

el-Cevâb: Olur lâkin nikâhı bey' ile Zeyd ve iştirâ ile müşteri fesh idemez. Amr talâk virmeyince.²⁹⁵

Min babi'n-nikâhi'r-*Rakîk* min nikâh-i *Tecrîdi'l-Hidâye* ve min *Menâsiki'l-Kâfi* ve fî'l-*Musaffâ Şerhu'l-Manzûmeti'n-Nesefiyye* min bâb-i Züfer rh.

²⁹³ "anasının" Veliyyüddin, 1471, vr. 33b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 32a.

²⁹⁴ "bâb" Veliyyüddin, 1471, vr. 33b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 32a.

²⁹⁵ "...ve talak vermeyince", Veliyyüddin, 1471, vr. 35a.

[**Konu: Nafaka**]

2-Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind'e nafaka komayub bir yere gitse Hind dahi kadıya varub Zeyd üzerine nafaka farz itdirüb yazdırsa birkaç yıldan sonra Zeyd gelüb Hind fevt olub vârisi ol Zeyd üzerine nafaka farz olunub Hind almadın fevt olduğu nafakayı Zeyd'den alub mirasa idhale kâdir olur mu?²⁹⁶

el-Cevâb: Olmaz meğer kadı Hind'e ba'de'l-farz istidâne ile emr idüb Hind istidâne itmiş ola.

Min bâbi'n-nafaka min talâki'd-*Dürer ve'z-Zeylâ'î* ve min nafakati'l-*Vecîz* ve gayrihâ.

[**Konu: Vefat iddetinde nafaka**]

3-Mes'ele: Zeyd fevt oldukda zevcesine iddet-i mevtinden metrukatından nafaka lâzım olub munkaziyye oluncaya dek almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz.

Min bâbi'n-nafaka min talâki'd-*Dürer ve'r-Rivaye ve't-Tevfik* ve gayriha.

[**Konu: Bir anda üç talakın aynı mecliste verilmesi, üç talak kabul edilmesi ve çözüm**]

4-Mes'ele²⁹⁷: Zeyd "eğer kayınım evime gelürse zevcem üç talâk boş olsun" dise ba'dehu kayını evine gelmek lâzım gelicek zevcesi üç talâk boş olmayub hulleye muhtaç olmağa çare var mıdır?

el-Cevâb: Vardır. Zeyd zevcesini bir talâk ile boşaya ve mezkûrenin (**vr 25b**) iddeti bi't-tamam geçe, geçtikten sonra kayını evine giremeyin batıla olur ve selâs vakı' olmaz. Sonra Zeyd zevcesini nikahla tezevvüc eyleye sonra kayını evine ne kadar gelürse hiç bir şey vakı' olmaz.

Min bâbi'l-half bi't-talâk min talâk-i *Sadri's-Şeria ve'r-Riâye* ve gayriha.²⁹⁸

²⁹⁶ ".....olduğu nafakayı Zeyd'den alub mirasa idhale kâdir olur mu?" bu kısım Ali Emiri Şeriyeye, vr. 35a'da eksik yazılmış ve sayfakenerinde düzeltilmiştir.

²⁹⁷ Veliyyüddin, 1471, vr. 35a'da hamışte geçen fetvalar: "Bir vakfın câbisi olub alacak yevmi on akçe avâidi olub ahar-ı vechile kesbi olmayan Zeyd-i ma'ser zevce-i medhulün bihası Hind-i ma'sereyi tatlik eyledikte Zeyd üzerine Hind için yevmi dokuz akçe ta'zir olunmak şer'an caiz olur mu? Beyan buyurulub müsâb oluna.El-Cevab: Nafaka-i misilden ziyade ise olmaz.", "Zeyd hîn-i gazabda söndüm geçdim dise bu lafz ile Hind Zeyd'den boş olur mu? Beyan buyurulub müsâb oluna. el-Cevab: Niyet etdi ise olur.""Zeyd zevcesi Hind'e talak-ı selase ile talak virdikde inşallah didim idi dise şer'an yemin ile tasdik olunur mu? Beyan buyurula. El-Cevab: Zahir-i hal müsâid olub hakim i'timad iderse tasdike kadirdir." Nukile min hatt-ı Ebu's-Suûd.

5-Mes'ele: Zeyd'in bir kasabada zevcesi olup âhar kasabada olan bir zevcesine dahi gider oldukda kayın anası "eğer yirmi güne dek gelmezsen zevcen üç talâkla boş olsun mu?" dise lâkin hangi zevcesi idüğünü ta'yin etmese Zeyd dahi "eğer yirmi güne dek gelmezsem selâse ile boş olsun" dise ve gidüb yirmi günden sonra gelse hangi zevcesi selâse ile boş olur?

el-Cevâb: Niyetinden sual olunur hangi zevcesine niyet ettiyse hîn-i halfde ol zevcesi boş olur eğer ol hinde bilâ niyet dedi ise Zeyd için ihtiyar ve ta'yin²⁹⁹ vardır. Hangisini ta'yin iderse ol boş olur.

Min fasli fi't-talâki'l-mübhem min talâki'l-*Hâvî'l-Münye* ve'l-mes'ele mezkûre fî'l-*Ġunye* lâkin bi-lisan-i Hârezm ve min bâb-i ikâ'ıt-talâk min talâki'd-*Dürer*.

[**Konu: Üç talakla boşanan kadın şer-i tahlilsiz eski kocaya helal olur mu?**]

6-Mes'ele:³⁰⁰ Zeyd menkûhasını³⁰¹ talâk-ı selâse ile boşasa iddeti murûrundan sonra hullesiz nikâh idüb yine almağa kâdir olur mu ?

el-Cevâb: Olmaz. Nikâh-ı sahîh ile zevc-i ahâra nikâh olunub zevc-i âhar dahil olub vat' iyleyüb ba'dehû talâk virüb iddeti tamam olmak lâzımdır.

قال الله تعالى: (فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ³⁰²)

Ve'l-mes'ele mezkûra fî bâbi'r-ric'a min talâki'd-*Dürer* ve'l-*Vikâye* ve gayrihima.

7-Mes'ele: Zeyd'in giyeceği ile evi yanub Müslümanlar söndürmeye geldiklerinde birkaç beşli ok yayı ile "söndüreni ururuz" diyu mâni' olub Müslümanlar ol beşlileri ta'yin ve böyle didiklerine şehâdet iyleseler ağaları "ol beşlileri ev yanarken tamam olunca benim odamda yanımda olub kat'an ânda varmadılar ve ânda değiller idi. Eğer ânda varmış olurlarsa avratım benden üç talâk boş olsun" dise Müslümanlar ol ev yanarken ânda olub böyle didiklerine şehâdet idüb sâbit olıcak ol Ağa'nın avratı boş olur mu ?

el-Cevâb: Selâse ile boş olur hatta ol ağa ve ol beşlüler ol zamanda ânda değiller idüğüne beyyine ikamet eylese makbul olmaz.

²⁹⁸ "Gayrihimâ", Veliyyüddin, 1471, vr. 35b.

²⁹⁹ "Hıyar-ı ta'yin", Veliyyüddin, 1471, vr. 35b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 35b.

³⁰⁰ Veliyyüddin, 1471, nüshasında bu mesele bulunmamaktadır.

³⁰¹ "Menkuhası Hind'i", Ali Emiri Şeriyye, vr. 35b.

³⁰² "İkinciden sonra koca eşini bir daha boşarsa, bundan sonra kadın, boşayandan başka bir koca ile evlenmedikçe ona helal olmaz..." Bakara 2/230.

Min fasli fimen yuhallifu min *Âdâbi'l-kâdi* min *Hizâneti'l-Fetâvâ*³⁰³ ve min bâbi't-tahâtir fi'ş-şehâdât min *Şehâdeti'l-Ğunye*.

[**Konu: Muhalaa ile boşama**]

8-Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind'e mehrinden ve sâ'ir levâzım-ı nikahından ferağatı mukâbelesinde talâk virüb ba'de't-talâk eğer ferağ itdüği mehrini ve sâ'irini talep iderse talâk (**vr 26a**) vakı' olmayub Hind yine zevcesi olmak üzere şart iylese ba'de 't-talâk Hind ferâğ itdüği mehrini ve sâ'irini Zeyd'den talep iylese Hind yine Zeyd'in zevcesi olur mu?

el-Cevâb: Olmaz talâk vakı' şart fasittir.

وذكر في فتاوى التمرتاشى لو طلق الرجل امرأته على مال و شرط انها لو ادعت المال لا تطلق
ولو ادعته بعد الطلاق فالطلاق واقع والشرط فاسد عندنا و عند الشافعى الشرط صحيح والطلاق باطل³⁰⁴

Min bâb-i ta'lîk³⁰⁵ min talâk-i *Fevâ'idi'l-fukahâ*.

9-Mes'ele: Zeyd zevcesi Hînd'e talâk virüb ba'dehû Hind'in bir kızı yedinde hidânesinde iken ecnebi bir zevce nikâh olursa Hind'in ecnebi Zevceden anası olıcak sağıra kızı babası almağa kâdir olur mu ?

el-cevâb: Olur. Anası ve eğer anasının anasından gayrı nisâdan sağıranın hidânesine ehakk kimesne yoğ ise.

Min fasl-i hidâne min talâki'r-*Rivaye* ve gayriha.

[**Konu: Hidane hakkında öncelik sıralaması**]

10-Mes'ele:³⁰⁶ Bir sağıre-i yetîmenin anasının anası Hind ile babasının anası Zeyneb olsa hakk-ı hidâne hangisininindir?

el-Cevâb: Hind'indir.

Min bâbi'l-hidâne min talâki'd-*Dürer* ve gayriha.

³⁰³ "Hizanetü'l-fakri ve'l-fetava"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 35b.

³⁰⁴ "Fetâvâ Timurtâşi'de şöyle zikredildi: Eğer bir adam karısını malı (mehir ve nafaka) karşılığında boşarsa ve eğer kadın mal talep ederse talak olmaz diye şart koşarsa, ve kadın talaktan sonra mal talep ederse bizim katımızda talâk geçerlidir ve şart fasittir. Şafiî katında ise şart sahih ve talâk batıldır."

³⁰⁵ " ta'lîki't-talâk", Veliyyüddin, 1471, vr. 36a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 36a.

³⁰⁶ Bu mes'ele diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

[**Konu: Hidane**]

11-Mes'ele:³⁰⁷ İki sağirelerin analarının anası Zeyneb nafakalarıyla hidânelerine tâlibe iken babalarının anası Hind meccânen tâlibe olup mezkûre yetimleri almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Hakk-ı hidâne Zeyneb'indir. Eğer nafakalarından ziyade terbiyetleri için istemezse de almağa kâdire olmaz.

Kezâ fi âhiri'l-fasli't-tâsi' aşara min nikâh-i *Hulasati'l-fetâvâ*.

12-Mes'ele:³⁰⁸ Babası müteveffâ olan Zeyd-i sağîr ile Amr ve sağîrin anaları Hind mâdem ki ere varmadın mezkûrân sağîrlerin hakk-ı hidânesi mezkûre Hind'in midir yoksa sağîrlerin babasının anası Hatice'nin midir?

el-Cevâb: Anaları Hind'indir.

Kezâ fi bâbi'l-hidâne min talâki'd-*Dürer*.

13-Mes'ele:³⁰⁹ Zeyd-i müteveffânın kızı Hind'i Zeyd'in zevcesi ve Hind'in vâlidesi olan Zeyneb bir hoşça terbiyet idüb görüb gözdiriğin Zeyd'in babası Hind'in anası Zeyneb'den almağa Hind'i kâdir olur mu ?

el-Cevâb: Eger Hind yedi yaşında olmayub Zeyneb dahi Hind'in gayrı mahremi zevc-i âhara varmadıysa almağa kâdir olmaz. Ve ağer Hind yedi yaşında ise yahud Zeyneb zevc-i ecnebiye varmış ise olur.

Min bâbi'l-hidâne ve min talâki'z-*Zeylâ'ti* ve min fasli'l-hidâne min talâk-i *Şerhi Muhtasar el-Vikaye li'ş-Şumunnî* ve gayrihima.

14-Mes'ele: Hind-i sağirenin babasının anası ve babasının li-ebeveyn kız karındaşı olsa hakk-ı hidâne hangisinindir?

el-Cevâb: Babasının anasınıdır.

Min bâbi'l-hidâne min talâki'd-*Dürer* ve sâ'iri'l-mu'teberât.

[**Konu: Hidane hakkı olanlar eşit seviyede olduğunda tercih edilenler**]

15-Mes'ele: Babaları fevt olan iki sağîr oğlan (**vr 26b**) ve bir kızın³¹⁰ anaları Hind ecnebi³¹¹ ere varub mezkûr yetimlerin ammîleri ve erde büyük kız karındaşı olub oğlanları ammîleri ve kız karındaşı³¹² analarından almak dilese almağa kâdir olur mu?

³⁰⁷ Bu mes'ele diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

³⁰⁸ Bu mes'ele diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

³⁰⁹ Veliyyüddin, 1471 nüshasında bu mesele bulunmamaktadır.

el-Cevâb: Bu cümleden hangisi evra' ve yetimlere her vechile enfa' ise kadı bilür ve dahi ana virür.

Min fasli's-sülüseyn fî hükmi'l-veled min talâki't-*Tatarhaniyye* ve mine'l-bâbi's-sâdis min kazâ-i *Cevâhiri'l-fetâvâ*.

[**Konu: İddetin en azının süresi**]

16-Mes'ele:³¹³ Zeyd gâ'ib iken iki Müslüman zevcesine gelüb "zevcin Zeyd seni benden zevcim falan mutallaka diyüb bizim huzurumuzda boşadım didi" deyu haber virseler mezkûre dahi tasdik iylese ve haberlerinden sonra dört ay geçse mezkûre zevât hayızdan olıcak iddeti tamam olmuş olub zevc-i âhara nikâh olunmak câiz olur mu?

el-Cevâb: Zevci gâ'ib iken iki Müslüman mezkûreye zevcinin tatlikini haber virüb kadı huzurunda şehâdet etmemişler ise de ba'de tamami'l-iddet zevc-i âhara tezevvücü helâl olur ve mezkûrenin iddeti üç kâmil hayızla tamam olur ve İmam-ı A'zam katında "üç hayız iki ayda tamam gördüm" dirse tasdik olunur. İmameyn katlarında otuz dokuz günde tasdik olunur. Muhtar imam-ı a'zam kavlidir.

Min fasli'l-bey' min kerâhiyyeti'n-*Nihâye* ve mine'l-fasli's-sâlis aşar mine'l-*İmâdiyye* ve min bâbi'r-redd min siyeri'l-*Hâniyye* ve min fasl-i intikâli'l-iddet min bâbi'l-iddet min talâki'l-*Hâniyye* eydan ve mine'l-fasli's-sâmin min talâki'l-*Hulâsa*.

17-Mes'ele:³¹⁴ Zeyd dokuz yaşında Hind-i bikri velisi izniyle nikâh idüb ba'dehû dâhil olub altı ay bir yerde cem' olub bila mâni' sâkin olsalar lâkin vat' iylemiş olmasa ba'de'l-halvet kable'l-vat' Zeyd Hind'i defâten talâk-ı selâse ile "benden üç talâk boş ol" diyu boşasa âhara nikâh olmayub hullersiz yine Zeyd nikâh iylese helâl olur mu ?

el-Cevâb: Olmaz. Hulle lâzımdır. *Vikâye* şerhi *Riâye'de* ve İbn Melek'in *Mecma'* şerhinde zikr olunan ile amel olunmaz. Biker üzerine talâk-ı selâseyi defâten ikâ' ile tefrîk ile ikâ'ın mâbeynini fark itmiyüb ve i'tibar umum-ı lafz olub husus-ı sebep olmaduğundan gafletten nâşidir. Mesele *Dürer* ve sâ'ir mu'teberâtta mezkuredir.

³¹⁰ "sağire kızın", Veliyyüddin, 1471, vr. 36a.

³¹¹ "anaları ecnebi...", Veliyyüddin, 1471, vr. 36b.

³¹² "ve kız kız karındaşları..", Veliyyüddin, 1471, vr. 36b.

³¹³ Bu mes'ele diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

³¹⁴ Bu mes'ele diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

[**Konu: Talakta kullanılan lafızlar, örfi kullanımın hükme etkisi**]

18-Mes'ele:³¹⁵ Ergen olan Zeyd Amr'a kefil oldukda dâyin cânibinden Zeyd kefilden mal talep olunub "falan vakte dek gelüb benimle haklaşmazsan küllema üzerine olsun mu" didikde Zeyd dahi "olsun" dise ba'dehu ol tayin erttikleri vakitte gelüb Zeyd dâyin ile haklaşmasa Zeyd bu yemîni ergen iken itmiş olıcak tezevvüc murâd iylese idi nikâh ile aldığı (**vr 27a**) hâtun Zeyd'den boş olur mu?

el-Cevâb: Olmaz "Küllema üzerime olsun" demek talâk-ı selâse ile muallak olan³¹⁶ meşhurdur. Amma hezayanat avâmdandır. Lağv ve batıldır. Hükümü yoktur. "Talâk-ı selâse üzerime olsun eğer şöyle idersem yahut etmezsem" diyu bir racul yemîn mahallinde tansîs iylese yine lağvolur talâk vakı' olmaz. Zira avrat üzerine olur er üzerine olmaz.

واشتهر ايضا انه اذا قال جعلت كلما او على كلما انه طلاق ثلاث معلق وهذا ايضا باطل وهذيانات العوام لا
نهاية لها³¹⁷

Mine'n-nev'i'l-hâdî aşar mine'l-fasli's-sâni min kitâbi'l-elfâz elletî tekûnü küfran mine'l-Bezzâziyye.

19-Mes'ele: Babası mütevaffa olan Zeyd-i sağîrin ve Amr-i sağîrin anaları Hind mezkûrân sağîrlere babalarından intikal iden mallarını nafaka ve kisve idüb "ben beslerin" dise ve yine mezkûrân sağîrlerin babasının anası olub vasiyyeleri olan Hatice "mezkûrân sağîrlerin malları şey-i kalildir murâbaha olunsun kendü yetimlerimdir kendü malımdan beslerin" dise mezkûrân sağîrler Hind'e mi virülür yoksa Hatice'ye mi?

el-Cevâb: Eğer Hind ecnebiye tezevvüc ittiyse sağîrlerin hidanesinde hakkı yoktur. Sağîrler Hatice'ye virülür. Eğer etmediyse "sağîrleri meccânen imsak eyle" yahud "ceddeleri Hatice'ye vir" dinülür. Meccânen imsak itmeyüb virmeyi ihtiyar iderse Hatice aldıktan sonra sağîrleri anaları Hind'den men' etmemek lâzımdır ne yetimlere zarar ola ve ne analarına.

Min bâbi'l-hidâne min talâki'd-Dürer ve Havaşî Şeyhu'l-İslam Çivizâde.³¹⁸

³¹⁵ Bu meseleden önce Veliyyüddin, 1471, vr. 36b'de yer alan fetva şöyledir: "Zeyd menkuhası Hind'i talak-ı selase ile boşasa iddeti mürur etdikden sonra hullersiz yine nikah idüb almağa kadir olur mu? El-Cevab: Olmaz. Nikâh-ı sahih ile zevc-i âhara nikah olunub zevc-i âhar dahil olub vat'ı eyleyüb badehu talâk virüb iddeti tamam olmak lazımdır. (فان طلقها فلا تحل له من بعد حتى تنكح زوجا غيره) ve'l-mes'ele mezkûra fi bâb-i'r-ric'a min talâki'd-Dürer ve'l-Vikaye ve gayriha."

³¹⁶ "Talâk-ı selâse muallak olmak", Veliyyüddin, 1471, vr. 36b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 37a.

³¹⁷ "Meşhur olan görüşe göre eğer birisi küllema.... olsun veya küllema üzerime olsun derse bu üç talak muallaktır (şarta bağlanmıştır) ve aynı zamanda batıldır. Avamın hezeyânlarının sonu gelmez."

20-Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind'e "eğer kız karındaşım Zeyneb evime gelürse benden selâse ile boş ol" dise ba'dehû Hind'e bâyin talâk virse ve Hind ol evden çıkub gayrı bir eve gitse iddeti tamam oldukdan sonra Zeyneb Zeyd'in evine gelse ba'dehû Hind "Zeyneb iddetim içinde tamam olmadın evine geldi" dise Zeyd "tamam oldukdan sonra geldi" dise ihtilâf etseler kavlı hangisininindir?

el-Cevâb: Zeyd'indir. Meğer Hind müdde'âsı üzere beyyine ikamet eyleye zira Zeyd zeval mahallini münkirdir. Hind ânı müdde'ıyyedir.

Min bâbi'l-half bi't-talâk ve min talâk-i *Sadri'sh-Şeria ve'r-Rivaye ve't-Tevfik.*

[**Konu: Talakta kullanılan lafızlar ve hükümleri**]

21-Mes'ele: Hind zevci Zeyd'e "beni her gün dövürsin tahammülüm yoktur bari boşa kurtulurum"dedikde Zeyd "sen dahi boşsun" diyu cevâb virecek³¹⁹ Hind "beni boşadın" diyub sicil itdirse Zeyd "benim muradım elin ayağın boşdur demek idi" diyecek tasdik olunub boşamış³²⁰ olur mu?

el-Cevâb: Tasdik olunmaz. Cevâb sualde olanı mütezammındır ve talâkın ihbarı³²¹ inşâdır. Lisân-ı Türkîde "boşadım" talâkda sarihtir, bir talâk-ı ric'î ile boş olur.

Min bâb-i ikâ'ıt-talâk mine'd-*Dürer*³²² ve *Tecrîdi'l-Hidâye* ve min (vr 27 b) *Mühimmâti'l-Müftî* ve min âhir-i vekâleti'l-*Bezzâziyye.*

22-Mes'ele: Amr imam ve hatib olan Zeyd için "gice ile nâmahrem olan falan avrata giderken yolda rast geldim ve elinden külüngünü aldım ve iş bu külüng Zeyd'indir" diyecek Zeyd "benim değildir" diyecek "eğer benim olacak olursa menkûham Hind benden selâse ile mutallaka olsun" didikde birkaç adamlar gelüb "mezkûr külüng Zeyd'indir" diseler Hind-i merkûme selâse ile Zeyd'den mutallaka olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Şart hıns vaktinde³²³ külüng Zeyd'in olmaktır "mezkûr külüng Zeyd'indir" demekle vakt-i yeminde anın idüğü zâhir olmaz. Kable bey' ve hibe ve sair esbab zevalden bir şey ile Zeyd'den zâil olub anın olmamak kâbildir.

³¹⁸ "Çivizade aleyh", Veliyyüddin, 1471, vr. 37a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 37a.

³¹⁹ "Zeyd cevab virüb sen boşsun diyecek", Veliyyüddin, 1471, vr. 38a; "Zeyd cevab virüb sen şimdi dahi boşsun diyecek"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 38a.

³²⁰ "Hind'i boşamış", Veliyyüddin, 1471, vr. 38b.

³²¹ "ihtiyarı", Veliyyüddin, 1471, vr. 38b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 38a.

³²² "Dürer ve'l-gurer"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 38a.

³²³ "şart hıns-ı vakt-i yeminde", Veliyyüddin, 1471, vr. 38b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 38a.

Mine'l-bâbi's-sâdise³²⁴ aşar mine'l-*Îmâdiyye* ve mine'l-hâmis aşar min *Câmi'i'l-Fusuleyn* ve min fasli fîmen yuhlifu min *Edebi'l-Kâdî* min *Hizâneti'l-Fetâvâ*.

23-Mes'ele³²⁵: قال للاربع المدخله³²⁶ ان لم اجامع كل امرائه منكن الليلة فا لأخريات طوالق فجامع: احديهن فطلع الفجر طلقت التي جامعها بثلاث تطليقات³²⁷ والاخريات بثنتين³²⁸

Bu mes'ele *Eşbah ve'n-Nezâir*'in kitab-ı talâkında mezkûre olub vechi ma'lûm olmamıştır.

el-Cevâb: Kelime-i "küll" (كل) nisada umum icâb eder. Pes kâ'il mezkûrâtan her birine cima'ı terkî bi-vâkî üzerine talâk vukû'una şart kılmıştır. Cima' itdüği mer'edeki³²⁹ terk cima'u's-sülüsüdür. Üç kerre bulunur selâsen mutallaka olur amma uhreyâtan her birinin hakkında şart-ı talâk ki terk-i cima'u'l-gayrdır. İki kerre bulunmuş olur. Mezkûrât sinteyn³³⁰ mutallaka olur.

Kezâ fî bâbi't-ta'lik min talâki'l-*Hâniyye*.

24- Sûret-i mezbûrede; mezkurâtın birinden ziyâdesine cima' etse talâk ne vechile olur?

el-Cevâb: Mezkûrâtan ikisine cima' etse³³¹ على كل واحدة منهما طلقتان³³¹ (alâ külli vâhîdetin minhumâ talâkatân) vakı' olur ve³³² على كل واحدة من الاخر بين طلقهء واحده³³² (alâ külli vâhîdetin mine'l-âharîne talaka-i vâhîde) vakı' olur eğer üçüne cima' iylese üçden her birine talâk-ı vâhîde vakı' olur. Râbi'a'ya hiç bir şey' vakı' olmaz.

Kezâ fî bâbi't-talâk bi-alâmeti'l-'ayn min talâk-i *Tehzîbi'l-Vâkiât*.

[**Konu: Sarhoşun talakı**]

25-Mes'ele: Zeyd sarhoşla evine gelüb bacanağı Amr'ı evinde bulub yatub sabah Amr "sen zevcene bilâ aded bâyin talak virdin" dise ba'de zaman "üç talâk virdin" dise Zeyd "ben talâk virmedim bilmem" diyub re'sen talâkı inkâr iylese ve

³²⁴ "mine's-sâdis", Veliyyüddin, 1471, vr. 38b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 38b.

³²⁵ Bu mes'elenin yanına kırmızı mürekkep ile düşülen not: "Mes'ele-i garbiyye fi'l-Eşbah", Veliyyüddin, 1470, vr. 27b.

³²⁶ "المدخولة", Veliyyüddin, 1471, vr. 38b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 38b.

³²⁷ "طلقات", Veliyyüddin, 1471, vr. 38b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 38b.

³²⁸ "Dört karısını toplayıp sizden her birinizle bu gece birlikte olmazsam diğerleri boş olsun dedi. Onlardan biri ile birlikte oldu. Güneş doğdu, birlikte olduğu üç talak diğerleri iki talak boş oldu."

³²⁹ "mer'ede şart talak ki...", Veliyyüddin, 1471, vr. 38b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 38b.

³³⁰ "bi'sneyn", Veliyyüddin, 1471, vr. 38b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 38b.

³³¹ "Onlardan her biri için iki talak gerekir."

³³² "Onlardan her biri için birer talak gerekir."

zevcesi "ben de hâzıra idim işitmedim virmedi" dise mücerred Amr'ın kavline i'tibar³³³ olunub talâk vakı' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz.

Mine'l-fasli'l-hâmis min talâki't-*Tatarhâniyye* ve min bâb-i talâki'n-nûn(اطلاق النون) ve min talâki't-*Tehzîb* ve mine'l-bâbi's-sâni min talâk-i *Cevâhiri'l-Fetâvâ*.

[**Konu: Hür kadının boşanma iddeti**]

26-Mes'ele: Zeyd ümm-i veledi Hind'i hâyız kısmından iken i'tâk idüb (**Vr 28 a**) Hind Amr'a nikahla varmak murad ittikte iddeti nedir ki anı itmamdan sonra nikâhı sahîh ola ?

el-Cevâb: İddeti kâmil üç hayızdır. Ba'de'l-itmam nikâhı sahîh olur.

Min babi'l-iddet min talâki'd-*Dürer* ve'l-*Vikâye* ve gayrihima.

27-Mes'ele: Zeyd medhûlün bihâsı Hind'i bir talâk ile boş olsun didikten sonra bir yoldaşı "üç talâk ile boş" diyu Zeyd'i tahrik idüb ve Zeyd kabul idüb "Hind üç talâk ile boş olsun" dise talakât-ı selâse ile mutallaka olur mu?³³⁴

el-Cevâb: Olur.

Kezâ fî ahkâmi't-talâk fi's-*Sayrafiyye*.³³⁵

28-Mes'ele: Birkaç adamlar Zeyd'e "zevcen Hind'e talâk vir" didiklerinde Zeyd "eğer Hind bin akçe virirse mukabelede talâk vireyim" diyecek merkulardan Amr Hind için izin ve haberi yoğiken fuzulen bin akçeyi Zeyd'e virüb Zeyd dahi alub meblağ-ı merkûm mukâbelesinde merkûmeye talâk virse ba'dehu Amr Zeyd'e virdüğü akçesini mezkûreden taleb idüb merkûme "meblağ-ı mezbûru benim iznim ve haberim yoğiken fuzulen virdün" diyu Amr'a akçesini virmiyecek Amr rucû' idüb akçesini Zeyd'den almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Akçeyi Zeyd'e virmekden garaz ki talâk³³⁶ idi vakı' olmuştur. Bu mertebeden sonra mezkûre rucû' kendü cihetinden tamam olanı nakza sa'yidir.

Fî kazâ'il-*Eşbâh* min sa'y fî nakz-ı mâ temme min cihetihî fe-se'yuhû merdûdun aleyh ve fî *Vekâleti'l-Hidâye*.

³³³ "amel", Veliyyüddin, 1471, vr. 37a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 36a.

³³⁴ "Tallakât-ı selâse vak'ı olur mu?", Veliyyüddin, 1471, vr. 37b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 36b.

³³⁵ "mine's-Sayrafiyye", Veliyyüddin, 1471, vr. 37b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 36b.

³³⁶ Ali Emiri Şeriyye, vr. 36b'de "talak olmaz" ifadesi yer alırken olmaz kelimesinin üstü çizilmiştir.

ولان من باشر التصرف لغرض³³⁸ ليس له ان ينقضه مالم يقع الياس³³⁹ عن غرضه³³⁷

29-Mes'ele: Zeyd-i sağîra babasından bir mikdar mal değüp vasîsi zabt idüb ba'dehû Zeyd'in ümmü Hind Zeyd için kadıya yevmî altışar akçe nafaka farz itdürüb bilâ istidâne kendü malından birkaç sene Zeyd'e infâk iylese ba'dehû haracını vasîsinden almadın vefat iylese sâ'îr vârisleri vasîden veya Zeyd'den almağa kâdir olurlar mu?

el-Cevâb: Olmazlar. Hind bile hayatında iken kâdire olmazdı. Kadı farz itdirse de bilâ istidâne kendü malından infak idecek infakda müteberri'a olduğundan gayrı veledine nafakası sıla-i mahzdır ve bi-i'tibari'l-hâcettir. Bir ay giçub mefrûza alınmayub infak olunmayınca sâkıt olur alınmaz.

Min bâbi'n-nafaka min talâki'l-Hidâye ve'l-Vikâye ve'd-Dürer ve şurûhahâ³⁴⁰ ve fî bâbi'n-nafaka min nikâhi'l-Hâniye.

ولو فرض القاضى النفقة على الاب فلم تستدن الام واكل الولد بمسئلة الناس لا ترجع على الاب بشئ وفى
الفصل التاسع عشر من نكاح الحلاصة وان انفقت من مالها او من المسئلة من الناس لا ترجع على الاب انتهى فهذه
المسئلة تدل على ما فى الجواب ايضا³⁴¹

30- Bu surette; Zeyd'in vasîsi Zeyd'in huzurunda kile ile (Vr 28 b) ölçmese ba'dehû der-anbar yüz atmış kile buğdayını³⁴² "Hind'e her kilesi falan kadar akçeye bey' iyledim" dise lâkin ba'de'l-bey' Hind'in huzurunda kile ile ölçmese ba'dehû Hind "ben ol kadar kile buğday bulmadım falan kadar kile nâkıs buldum" dise ziyâdeye münkire iken mücerred vasînin kavline i'tibar olunur mu ?

el-Cevâb³⁴³: Olunmaz. Ba'de'l-bey' bayi'in müşteri huzurunda keyli³⁴⁴ şart olduğundan gayrı kavî kâbızındır. ³⁴⁵امياً كان او ضمينا

³³⁷ "فرضه", Veliyyüddin, 1471, vr. 37b.

"Herhangi bir kimse bir amaçla herhangi bir tasarrufta bulunduğu onu bu tasarrufundan çeviren bir durum ortaya çıkmadığı sürece söz konusu tasarrufu bozması uygun değildir."

³³⁸ "الفرض", Veliyyüddin, 1471, vr. 37b.

³³⁹ "اليأس", Veliyyüddin, 1471, vr. 37b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 36b, "Kim bir amaç doğrultusunda ilişkide bulunursa gerçekleşen olayda onu kurtaracak bir şey yoktur."

³⁴⁰ "ve şuruhahima ve'd-Dürer", Veliyyüddin, 1471, vr. 38a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 37b.

³⁴¹ "Eğer kadı nafakayı babanın üzerine farz kılsa, kadın borç almadan çocuk insanların verdiklerinden yere bundan dolayı babaya bir yükümlülük yoktur. *Hulâsa*'da Nikah'da 19. fasıl; eğer kendi malından veya insanlardan aldığından harcarsa yine babaya yükümlülük yoktur. Mesele cevapta olan şeye dalâlet etmektedir."

³⁴² "Zeyd'in vasîsi Zeyd'in deranbar yüz atmış kile buğdayını...", Veliyyüddin, 1471, vr. 38a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 37b.

³⁴³ Esas aldığımız Veliyyüddin, 1470 nüshasında buradaki el-cevab kelimesi bulunmamakta "olunmaz" cevabı kırmızı ile yazılmaktadır.

Min bâbi'l-murâbaha min bey'î'l-Vikâye ve'l-Hidâye ve şurûhihimâ ve min hiyari'l-ayb ve'l-bey'î'l-fâsid mine'd-Dürrer.

[**Konu: Nikah öncesi talak**]

31-Mes'ele: Zeyd "eğer Zeyneb'i tezevvüc idecek olursam alub ve alacağım üç talâk boş olsun" dise ba'dehû Zeyneb-i merkûmeyi tezevvüc iylese merkûme üç talâk boş olur mu?

el-Cevâb: Bir talâk ile bile boş olmaz. Zeyneb şart-ı in'ikâd-ı yemindir ve ma'rifedir. Yemîn ise nekre üzerine vakı' olmuştur. Şarttaki marife cezadaki nekre tahtında dahile olmaz. Mer'e-yi âharı tezevvüc iderse sâniye boş olur.

Min ahkâmi't-talâk mine'l-Fetâvâ's-Sayrafiyye ve min fasli fî tahlîfi'z-zulmet min eymeni'l-Fetâvâ'l-Hâniyye.

32- Bu surette; Zeyd'in vakt-i yemînde iki menkûhası olsa mezkûratn üzerine bu yemînle üç talâk vakı' olur mu?

el-Cevâb: Alubdan murâd mer'e-i mevcûda olacak zâhir dahi budur. İhtilâf vardır. Inde'l-ba'z ikisi bile selâse ile boş olur. Ve inde'l-ba'zı'l-âhar biri boş olur. Zeyd için beyan³⁴⁶ ve hıyâr-ı ta'yin vardır.

قال الزيلعي في اخر باب الايلاء من طلاق التبيين وهو الاظهر والاشبه و في باب ايقاع الطلاق من طلاق الدرر هو الصحيح ويفضل للاختلاف ويطلب³⁴⁷

Min ahkâmi't-talâk mine's-Sayrafiyye ve min fasli-i helâl ve'l-haram min talâk-i Hizâneti'l-Fetâvâ ve min fasli-i mesâ'il-i müteferrika min imân Hâvi'l-Münye.

[**Konu: Şarta bağlı talak**]

33-Mes'ele: Bir muhzır³⁴⁸ ta'yin idüb "falan kasabanın kadılarına mutlaka muhzırlık hıdmetini idersem zevcem benden boş olsun" diyu şart iylese ba'dehû ol kasaba kadısının karyelerinde ol kasaba kadısına muhzırlık hıdmetine varıb muhzırlık iylese³⁴⁹ zevcesi boş olur mu?

³⁴⁴ "kile", Veliyyüddin, 1471, vr. 38a.

³⁴⁵ "İster emin olsun ister güvenilir."

³⁴⁶ "Velâyet-i beyan", Veliyyüddin, 1471, vr. 39a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 39a.

³⁴⁷ "الاختلاف يطلب", Veliyyüddin, 1471, vr. 39b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 39a; "Zeylât Tebyîn-i talâk'dan ilâ bâbının sonunda dediki: Daha açık ve benzeyen budur. Talâk-i'd-Dürrer'den ikâi't-talâk bâbında sahih olan görüş budur, ihtilaf dolayısıyla tercih edilir ve talep edilir."

³⁴⁸ "Eskiden şariat mahkemelerinde mübaşir hizmetini gören kimse." Develioğlu, s.808.

³⁴⁹ "...varıb eylese", Veliyyüddin, 1471, vr. 39b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 39b.

el-Cevâb :Olur. ³⁵⁰المعلق بالشرط كالمنجز عند وجوده ³⁵¹ fenn-i fikhın meşhure mesâ'ilindendir.

[**Konu: Maraz-ı mevtte talak ve hükümleri**]

34-Mes'ele: Zeyd maraz-ı mevtinde zevcesi Hind'e bilâ rızahâ talâk virüb Hind'in iddeti içinde mütevaffâ olsa metrukâtından Hind nafaka-i iddetini talebe kâdire olur mu?

el-Cevâb: Eğer iddeti munkaziyye olmadıysa olur. Munkaziyye olup almamış ise olmaz. Lâkin bu surette mirası alır.

Min en-nafakât min nikâh-i *Münyeti'l-Müftî* (vr 29a) ve min bâb-i nafakati'l-mutallaka min nafakât-i *Vecizi's-Serahsî* ve mine'l-fasli't-tâsi'aşar min nikâhi'l-*Hulâsa* ve min bâb-i talâki'l-fâr min talâki'd-*Düerer* ve min bâb-i talâki'l-merîz min talâki'l-*Hidâye* ve'l-*Vikâye*.

35-Mes'ele: Zeyd zevcesine "bâyin talâk ile boş ol" dise bir saatten sonra "üç talâk boş ol" dise mezkûreye üç talâk vakı' olur mu?

el-Cevâb: Olur. *Fevâid-u fukahâ* ve *Hâvî'l-Münye*'de ve *Rivayeti'l-Vikâye*'de olmamak mansusdur. Lâkin menşe-i habtları ³⁵² İbn Hümam'ın ³⁵³ *Hidâye* şerhinde ve ³⁵⁴ İbn Simâvne'nin *Letâifü'l-işârât* şerhinde beyan olunmuştur.

[**Konu: Hidane hakkı sırası**]

36-Mes'ele: ³⁵⁵ Üç dört yaşında bir sabînin anası ve babası olmayub lâkin babasının li-ebeveyn kız karındaşı Hind olsa haricden Zeyd dahi gelüb "ben dahi merkûm sabînin babasının li-ebeveyn er karındaşıyım" dise Hind münkire olsa kable'l-*isbât* Zeyd "hakk-ı hidâne benimdir" deyu merkûm sabîyi Hind'in yedinden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Ba'de'l-*isbât* dahi almağa kâdir olmaz. Hakk-ı hidâne Hind'indir.

Min hidâne talâk min *Şurûhi'l-Hidaye* ve'l-*Vikâye*.

³⁵⁰ " Şarta bağlanan şey, şartın bulunduğu gerçeğe geçmiş gibidir. "

³⁵¹ "meşhurât-ı müslimesindendir", Veliyyüddin, 1471, vr. 39b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 39b.

³⁵² "Hataya düşme sebebi."

³⁵³ "İbn Melik"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 40a.

³⁵⁴ ".....ve Ya'kub Paşa ve ehînin Sadru's-Şeri'a'ya havaşilerinde ve İbn-i Şahne'nin Manzume-i İbn-i Vehban'a şerhinde...", Veliyyüddin, 1471, vr. 39b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 40a.

³⁵⁵ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

37-Mes'ele:³⁵⁶ Hind mehrinden nafaka-ı iddetinden talâk mukâbelesinde ferâğ idüb zevci Zeyd dahi bu cümleden ferâğı mukâbelesinde mezkûreye üç talâk virdikten sonra mezkûre mehrin talabe kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Eğer Zeyd üç talâk bu cümleden mezkûrenin ferâğı mukâbelesinde virüb mezkûre dahi kabul iylemiş ise.

Min bâbi'l-hal' min talâki'd-*Dürer* ve mine'l-bâbi'r-râbi' min talâk-i *Cevâhiri'l-Fetâvâ*.

38-Mes'ele:³⁵⁷ Zeyd'e kemâl-i sıhhatinde zevcesi Hind 'ukûk ve hıyânet idüb yanında yüzü kalmayub "elbette beni tatlık eyle" deyu ibrâm³⁵⁸ eylese Zeyd dahi Hind'e rızası ve ibrâmıyla bâyinen talâk virüb mehrini dahi bi't-tamam virse ba'dehû Zeyd hasta olub Hind'in iddeti içinde vefat etse Hind Zeyd'e vârise olabilir mü?

el-Cevâb: Olamaz bi'l-ittifak.

Min fasli fî talâk-ı *Şerhi'l-Mecma' bi-Melek-i* ve min talâki'l-fâr min talâki'd-*Dürer* ve min bâb-i talâki'l-*Hidâye* ve'l-*Vikâye* ve şurûhihimâ ve min talâk-i *Şerhi'l-Kudurî el-Hâherzâde*.

39-Mes'ele:³⁵⁹ Zeyd sar'a³⁶⁰ zahmetine mübtelâ olub gemide tutup aklı gidip gayrı zamanda aklı yerinde olub tasarrufata kâdir olsa bir gün zevcesi Hind'e bir yerde otururlar iken bilâ sebep "benden üç talâk boş ol" diyecek³⁶¹ mezkûrlar Zeyd'in cununî hâlini sanıp "söylediğin nedir bilür misin" diseler Zeyd "bilürüm" diyub zevcesine "iş bu³⁶² zevcen kimdir" diseler "falan kızı Aişe'dir beni bilmez aklı yok mu sanursız falan kadar akçe zimmetimde mehri vardır anında tedarik idüb virürüm heman durmasun gitsün" dise masru³⁶³ gibi yatmasa (**vr 29 b**) ve gayrı hezeyan söylemeyüb cümle³⁶⁴ evinde otururken ve aklı yerinde iken söylemiş olsa böyle akıl iken söyledüğüne beyyine

³⁵⁶ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

³⁵⁷ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

³⁵⁸ "üzerine ibram"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 39b.

³⁵⁹ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

³⁶⁰ "Bayılıcı, ağız köpürtücü ve çırpındırıcı bir sinir hastalığı." Develioğlu, s.1104.

³⁶¹ "...boş ol dise badehu biraz adamlar bir kaç hatunlar yanına gelseler anlar huzurunda da zevcem benden üç talak boş olsun diyecek..."; Ali Emiri Şeriyye, vr. 40b.

³⁶² "... iş bu zevcem benden üç talak boş olsun didim üç talak boş olsun dise bu zevcen kimdir.."; Ali Emiri Şeriyye, vr. 40b.

³⁶³ "Sar'a hastalığına tutulmuş." Develioğlu, s.697.

³⁶⁴ "cümleyi"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 40b.

ikâmet olursa ba'dehû Zeyd "ben cununum hâlinde söyledim ve boşadım idi" diye hilâfına beyyine³⁶⁵ ikamet olursa mücerred kavline amel olunur mu?

el-Cevâb: Hilâfına beyyine olmayacak³⁶⁶ cunûnı ma'hud olacak kavline amel olunur idi böyle temyiz ve ta'yin ve tafsil ile tatlıki sâbit olıcak akli yerinde iken ikâ'-ı talâk etmiş olub üç talâk vakı' olur.

Min âhir-i mesâ'il-i şettâ min kazai'r-*Riâye* ve'l-'inâyeti'l-*Vikâye* ve min *Havaşî Sadru's-Şeria* ve'l-*Hidaye* ve şuruhihâ ve mine'l-bâbi'l-evvel min vasâyâ *Cevâhiri'l-Fetâvâ*.

[**Konu: Muhalaa**]

40-Mes'ele:³⁶⁷ Hind mehr-i müsemmasından ve nafaka-i iddetinden ve cümle esvâbından ferâğ idüb zevci Zeyd'den talâk istedikte zevci Zeyd dahi mezkûreye bu cümleden ferâğ mukâbelesinde talâk virüb ba'dehû mezkûre Hind esvâbını Zeyd'den taleb idüb almağa kâdire olur mu ?

el-Cevâb: Olmaz.

Kezâ fî bâbi'l-hal' min talâki'l-*Vikâye*.

[**Konu: Vefat iddetinin başlangıcını tesbit**]

41-Mes'ele: Hind'in zevci Zeyd gâ'ib iken fevt olub ba'dehû zevcesi Hind'e bir yıldan sonra mevti haberi gelüb sâbit olmağla mevte ilmi akabinden mi iddet-i lâzimesinin ibtidası olur yoksa mevte akabinden mi lâzım olur?³⁶⁸

el-Cevâb: İbtida-i iddet akîb-i mevttten olur. Akîb ve subut-ı ilmden değil³⁶⁹ vakt-i mevttten dört ay ve on gün geçtikten sonra mevte Hind cahil iken iddet munkazıyye olur fe keyfe ki bir yıl geçe.

Min bâbi'l-iddet min talâki'l-*Vikâye* ve'l-*Hidaye* ve gayrihimâ.

³⁶⁵ "beyyine varken mücerred kavline..."; Ali Emiri Şeriyye, vr. 40b.

³⁶⁶ "Olunmaz. Hilafına beyyine olmasa.."; Ali Emiri Şeriyye, vr. 40b.

³⁶⁷ Bu mes'ele diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

³⁶⁸ "Hind'in zevci gayib iken fevt olub badehu zevcesi Hind'e bir yıldan sonra mevti haberi gelüb sabit olsa iddet-i lazimesinin ibtidası akib-i mevttten mi olur yoksa haberi gelüb sabit olmağla mevte ilmi akabinden mi lâzım olur?"; Veliyyüddin, 1471, vr. 40a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 40b.

³⁶⁹ "Akib, subut ve ilmden değil..."; Veliyyüddin, 1471, vr. 40a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 40b.

[Konu: Geçici olan sar'a hastalığı esnasında boşamanın hükmü]

42-Mes'ele: Zeyd kadîmden masrû' olup lakin bir defa ol haletden gayrı iki gün miktarı mecnun olup halet-i hayatında zevcesi Hind'i ismiyle anub "benden üç talâk boş olsun" dise ba'dehû ifâkat bulsa zevcesi mezkûreye talâk vâki' olur mu ?

el-Cevâb: Olmaz.

لا يقع طلاق صبيّ ومجنون ومعتوه و نائم و مدهوش ومغمی عليه لقوله عم³⁷⁰ رفع القلم عن ثلاث عن النائم حتى يستيقظ وعن المجنون حتى يفيق وعن الصبيّ حتى يحتلم ولان الطلاق با لقول في قولهم لا ينزل³⁷¹ على ارادة صحيحة³⁷²

Fî evâ'il-i talâki't-*Tevfik* ve sâ'ir *Şuruhu'l-Vikāye* ve'l-mes'eletü fî talâki'l-*Hidaye* ve şuruhihâ ve fi'l-hicri mine'l-*Vikāye* ve şuruhihâ.

43-Mes'ele: Zeyd'i ehl-i mahallesi "daima san'at-ı müskir boza bişirüb evinde levendât cem' itmekdir" deyu mahkemeye götürüb sual olundukda "eğer evimde boza var ise zevcem üç talâk boş olsun" dise ba'dehû "ol yemîn itdüğim zamanda evimde tatlu boza var idi" deyu ikrâr eylese "yokdur deyu yemîn itdin idi" dedikleri zamanda "yemîn itdüğimde bozadan muradım müskir boza var ise demek idi" deyub ve muradı (**vr 30 a**) hîn-i yeminde ol idüğine yemîn eylese zevcesine talâk vâki' olur mu ?

el-Cevâb: Yeminde âmmı niyetle tahsis diyaneten makbuldür. Bi'l-ittifak kazâen dahi makbuldür inde'l Hassâf. Fetvâ Hassâf kavli üzeredir. Eğer hâlif mazlum olup yeminiyle zalimden muhalles murad idüb tahsise niyet eylemiş ise sûret-i muharrerede Zeyd niyetiyle tahsisi tansis idüb müskir boza olmasına³⁷³ yemîn ise³⁷⁴ zulm olunub umumla yeminiyle def³⁷⁵ lâzım olup etmiş ise talâk vâki' olmaz. Mu'teberâtta mastûrdur.³⁷⁶

44-Mes'ele: İki üç yaşında sağîrenin vâlidesi ve vâlidesinin vâlidesi olup zevceleri yok iken ve sağîrenin mal-i mevrusu olup müstakil vasîsi var iken mezkûre sağîrenin babasının anasının babasını âzâd idenin asabesi olan Zeyd-i mezkûre sağîrenin

³⁷⁰ "عليه السلام", Veliyyüddin, 1471, vr. 40a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 41a.

³⁷¹ "لا يزل", Veliyyüddin, 1471, vr. 40a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 41a.

³⁷² " Sabi(buluğa ermemiş), mecnun, ma'tuh, uykuda olan, medhuş ve bayılan kişinin talakları geçerli değildir. Peygamber (sav) şöyle söyledi: Uyuyan kimseden uyanıncaya kadar, deli olan kimseden akıllanıncaya kadar ve buluğa erinceye kadar çocuktan kalem kaldırıldı." Çünkü bunların talak konusundaki sözü sahih bir iradeye dayanmamaktadır."

³⁷³ "olmamasına", Veliyyüddin, 1471, vr. 40b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 41a.

³⁷⁴ "itse", Veliyyüddin, 1471, vr. 40b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 41a.

³⁷⁵ "ref", Veliyyüddin, 1471, vr. 40b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 41a.

³⁷⁶ "budur", Veliyyüddin, 1471, vr. 40b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 41a.

validesine "mezkûreyi müft³⁷⁷ ve meccânen besle ve illa yedinden çeküb alur"
demeye kâdir olur mu ?³⁷⁸

el-Cevâb: Zeyd asabe-i gayr-ı mahremdir. Ana sabiyye aslâ virilmez. Emr-i sabiyyede kat'an alâkası yoktur. Sabiyyenin malı olıcak nafakası gayra lâzım olmaz. Vasîsi sağirenin kendü malından hâline ve mâline göre görüb ne israf ve ne takdîr ider. Vech-i ma'rûf üzere infak eyler. Eğer ölürse kendü malın ekl itmiş olur. Ve eğer sağ kalursa³⁷⁹ رزق كل احد³⁷⁹ nafakası sağirenin malından şer'an lâzım olıcak anası şer'an lâzım olanı taleb ile hakkı ki hidânedir ibtal olunmaz hidâneye nafaka talebi ücret talebine makîs olunmaz.

Mine'l-fasli't-tâsi' aşar min nikahi'l-*Hulâsa* telvîhan ve min bâbi'l-hidâne ve min bâbi'n-nafaka min talâki'd-*Dürer* ve'r-*Rivaye* ve min fasli-i tasrîfâtî'l-vâsiyye min vasâyâ'l-*Fetâvâ'l-Hâniyye*.

45-Mes'ele: Mutallaka olan Hind'in Zeyd'den olan veledine Hind'in hidânesinde iken kıbel-i şer'den nafaka takdîr olunub bir sene geçüb Hind nafaka-i mukaddereyi Zeyd'den almadın veledi fevt olsa Hind Zeyd'den ol nafaka-i güzeşteyi almağa kâdire olur mu ?

el-Cevâb: Olmaz. Meğher kadı³⁸⁰ ile istidâne itmiş³⁸¹ ola.

Min bâbi'n-nafaka min talâki'd-*Dürer* ve'l-*Vikâye* ve gayrihimâ.

46- Mes'ele: Zeyd³⁸² bin sefere gidiyor böyle giden Müslümanlara at viriyor"sen dahi gidersen sana da at alıvireyim" dise Amr dahi "sen bana biniden at alıvir gitmezsem talâk-ı selâse üzerime olsun" deyu şart eylese ba'dehû Zeyd Amr'a biniden at alıvirmese Amr dahi sefere gitmese zevcesi talâk-ı selâse ile boş olur mu?³⁸³

el-Cevâb: Zeyd Amr'a at alıvirse ve Amr sefere gitmese³⁸⁴ "talâk-ı selâse üzerime olsun" demekle zevcesi bir talâk ile bile boş olmaz. Talâk (**vr 30 b**) avrat

³⁷⁷ "Bedava, beleş." Develioğlu, s.852.

³⁷⁸ "İki üç yaşında sağirenin validesi ve validesinin validesi olub zevcleri yoğiken ve sağirenin babasının anasının babasını azad idenin asabesi olan Zeyd mezkure sağirenin validesine "mezkureyi müft ve meccanen besle ve illa yedinden çeker alur"³⁷⁹ dimeğe kadir olur mu?"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 42a.

³⁷⁹ "Allahu Teala herkesin rızkını yazmıştır. "

³⁸⁰ "izn-i kadı", Veliyyüddin, 1471, vr. 41a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 42a.

³⁸¹ "olunmuş", Veliyyüddin, 1471, vr. 41a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 42a.

³⁸² "Zeyd Amr'a", Veliyyüddin, 1471, vr. 41a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 42b.

³⁸³ Ali Emiri Şeriyye, vr. 43a'da "... boş olur mu?" kısmı eksik yazılıp derkenarda düzeltilmiştir.

³⁸⁴ " Zeyd Amr'a at alıvirse ve Amr sefere gitmese" kısmı Ali Emiri Şeriyye, vr. 43a da eksik yazılmıştır.

üzerine olur er üzerine olmaz.³⁸⁵ Fe keyfe ki şart bu surette bulunmuştur. Ânın için mutûn-ı meşhûrada " انا منك طالق"³⁸⁶ (ene minki tâlikun) demekle talâk vakı' olmaz. Talâka niyet dahi iderse dinilmiştir.

Min mesâ'ili't-talâk min *Mühimmâti'l-Müftî*.

47- Mes'ele:³⁸⁷ Zeyd menkûhası Hind'e duhûl itmedin ve cem' olmadın fevt oldukda Hind zevc-i âhara nikâh murad itdikde iddet lâzıme olur mu?

el-Cevâb: Dört ay on gün iddet lâzımedir.

Min bâbi'l-iddet min talâki'd-*Dürer ve'l-gürer ve'n-Nihâye Şerhi'l-Hidaye ve'r-Riâye Şerhi'l-Vikâye ve Envâri'l-Fetâvâ*.

48- Mes'ele:³⁸⁸ Zeyd bir sağîre kızı cima'a salahı yoğiken nikâh idüb ba'dehû kable'l-vat' bilâ tefrik defa-i vâhide ile üç talâk boşasa sonra sağîre-i merkûmeyi hullesiz nikâh idüb almağa kâdir olur mu ?

el-Cevâb: Olmaz. Zeyd talâk-ı selâseyi bilâ tefrik küllen³⁸⁹ vâhid ile îkâ' idecek cümlesi sağîre-i merkûme menkûhası iken vâkı'a olur medhulun bihâdaki gibi tahlile muhtaç olur. *Riâye, el-Vikâye ve Müşkilât-ı Kudurî*'de ⁽³⁹⁰⁾ { فلا تحل له من بعد حتى تنكح زوجا غيره } âyet-i kerimesi medhulün bihâ hakkında nazil olmuştur. Gayrı medhulün bihâyı selâs ile tatlıkde bilâ tahlil nikâh câizdir deyu zikr olunan mes'ele ma'mûlün bihâ değildir. İtibar umum-ı lafza olub husus-ı sebebe olmamak usûlde mübeyyindir.³⁹¹

49- Bu surette; mezkûreyi Zeyd-i mezkûr hullesiz bir tarikle almağa cevâz var mıdır?

el-Cevâb: Yokdur. Said bin Müseyyib ve Said bin Cübeyr ve Bişr el-Merisî ve Dâvud Tâhir'in³⁹² kavilleri hilafdır. İhtilaf değildir. Amel olunmaz. Ve bunların kavilleriyle ki mutallaka-i selâse zevc-i âhara tezevvüc eylese ve zevc-i âhar kable'd-duhûl tatlık eylese zevc-i evvele nikâh câiz olmaktadır. Kadı hüküm eylese hükmü nafiz değildir. Fe keyfe ki âhara re'sen nikâh olmadın zevc-i evvel ala.

³⁸⁵ "...lağv olur", Veliyyüddin, 1471, vr. 41a.

³⁸⁶ "Ben senden boşum."

³⁸⁷ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

³⁸⁸ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

³⁸⁹ "kelam"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 41b.

³⁹⁰ Bakara 2/230.

³⁹¹ "mübeyyin ve müberhendir."; Ali Emiri Şeriyye, vr. 41b.

³⁹² "et-Tâhirî'nin"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 41b.

50- Bu surette; şer'an hulle lâzım olıcak sağîre-i mezkûre vat'a yaramaduğı mukarrer olsa tahlil buluğa te'hir olunur mu yoksa sağîreliği hâlinde de olmak câiz midir?

el-Cevâb: Tahlilde zevc-i sâninin vat'ı ve cima'ı şarttır. Vat'a yarayub cima'a tahammül mertebesine varıcak tahlil caizdir. Buluğ elbette lâzım değildir. Maksud-ı kable hâsıl olıcak.

[**Konu: Yemin-i talakta niyet**]

51- Mes'ele: Hind zevci Zeyd izinsiz vâlidesi evine varağan olıcak Zeyd gezmemek için zevcesi Hind'e hiddet arasında "eğer benim izinsiz anan evine varırsan boş olursun" deyüb tahvîf murad eylese bir kaç günden sonra Hind yine anası evine varsa talâk vâki' olur mu?

el-Cevâb: *Tatarhaniyye*'de kitâbu'l-eymandan on yedinci fasılda *Fetâvâ Ebu'l-Leys*'den naklen "bu vechile mukaddemâ Hind'in talâkına şart ve yemîn itdin mi idi" deyu (**vr 31a**) Zeyd'e su'âl olunur. Eğer "itdim idi" deyu haber virirse boşamadığı kelâmıyla vukû'-u talâka hükmolunur. Ve eğer mukaddemâ "şart ve yemînim yokdur" dise kavli makbuldür. Talâk vâki' olmaz" demiştir. Ba'dehû *Fetâvâ-yı Şeyhu'l-İslam Özcendî*'den naklen "zevc bu kelamla "tahvîf murad eyledim" dedikte tasdik olunmaz" demiştir. Amel bi'l-ihhtiyat vâcibdir. Zeyd nikâhını tecdîd etmek gerek.

52- Mes'ele:³⁹³ Müte'ehhil olan Zeyd'in li-ebeveyn ammisi kızı olan Hind ile zevci Amr'ın zindegânîsi olmayub da'ima döğüb ve söğüb andan gayrı evinden kovub mezkûre naçar olub akaribinden Zeyd'den gayrı varacak kimsesi olmamağın birkaç³⁹⁴ Zeyd'in evinde hatunıyla bile olsa ehl-i örf "Hind sana nâmahremdir" deyu bir mikdar cerime almađa³⁹⁵ kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Hususan hatunuyla bile ola ve hususan Zeyd mahufun aleyh olmaya.

Min fasli's-selâseyn min talâki't-*Tatarhâniyye* ve min bâb-i fi'l-halvet bi'l-ecnebiyye ve kilâhumâ min kerâhiyyeti'l-*Ğunye*.

³⁹³ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

³⁹⁴ "birkaç gece"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 42b.

³⁹⁵ "Zeyd'den bir mikdar akçe cerime almağa..", Ali Emiri Şeriyye, vr. 42b.

[**Konu: Hamileliğin en uzun süresi ve hamile mutallakanın nafakası**]

53- Mes'ele:³⁹⁶ Zeyd zevcesi Hind'e hâmil iken talâk verse mezkûreye nafaka lâzım olur mu ve Zeyd'den alabilür mi ve ne kadar zaman virilmek gerek?

el-Cevâb: Mezkûre hamlını vaz' idinceye dek nafaka ve süknâsı Zeyd'in üzerinedir. Alur hatta talâkdan³⁹⁷ iki yıla dek doğursa alur.

Min fasli fî nafakati'l-iddet min bâbi'n-nafaka akîb-i kitâbi'r-ridâ' mine'l-*Hâniyye* ve fî *Fetâvâ Kârii'l-Hidâye*.

54- Mes'ele: Zevci gâyib ve nâ-bedîd olan Hind'in nice sene kendünün ve evlâdının nafaka ve kisveleri kendülerin malları olmayub ve zevci mal terk itmeyüb vâsıl olmamağa ziyade zarureti olıcak kâdî-ı hanefî Şâfi'î'l-mezheb bir nâ'ib nasb idüb tefrîka hüküm itdürüb Hind zevc-i âhara varmak câiz olur mu?

el-Cevâb: Sadru's-Şerî'a ashabımız li-zaruratın istihsânen bunu câiz gördiler deyu müsâ'ade itmişdir. Lâkin bu nasbın cevâzı kudât-ı Hanefiyye Şâfiyyu'l-mezhebi bu vechile tefrîka-i istihlafa me'mûr olıcaktır. Kadı yahud me'mûr sübût³⁹⁸ almayacaktır. Kudât-ı Hanefiyye Şâfiyyu'l-mezhebi bu tefrik için istihlafa me'mur ve me'zûn değillerdir. Husûsan fî mekaninâ Şâfi'î hâkim bulunmaz irtişâda³⁹⁹ ise kudât⁴⁰⁰ zamanın eslahallahu şe'nehüm halleri⁴⁰¹ ma'lûm değildir. Hind'e kadı istidâne ile emr ider.

Min bâbi'l-kadâ' fî'l-müctehidât min *Edebi'l-Kâdî* mine'l-*Ğunye* ve't-tafsîl yatlübü min âhir-i nikâh-i bâbi's-Şâfi'î mine'l-*Hakâyık* ve min fasli'l-kadâ' fî'l-müctehidât min *Edebi'l-Kâdî* min *Hâvi'l-Münye*.

55- Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind'i talâk-ı selâse ile tatlık idüb ba'dehû yine nikâh murad idüb tahlîl lâzım olıcak Amr'a (**vr 31 b**) Hind nikâh olunub dahil oldukda Hind "bana Amr cimâ' eyledi" deyu haber virüb Amr cimâ'ını inkâr eylese ba'de't-tatlık ve inkızâi'l-iddet Hind Zeyd'e helâl olur mu?

el-Cevâb:⁴⁰²

³⁹⁶ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

³⁹⁷ "vakt-i talakdan"; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 42b.

³⁹⁸ "rüşvet", Veliyyüddin, 1471, vr. 41a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 43a.

³⁹⁹ "İrtişâ: Rüşvet alma, rüşvetçilik." Develioğlu, s.537.

⁴⁰⁰ "ekser kudât", Veliyyüddin, 1471, vr. 41b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 43a.

⁴⁰¹ "Allah hallerini düzeltsin."

⁴⁰² "El-Cevab: Olur.", Veliyyüddin, 1471, vr. 41b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 43a.

ولو اخبرت المرأة ان الزوج الثاني جامعها فانكر الزوج الثاني الجماع حلت للأول
ولو كان على القلب بان انكرت لا تحلّ من فصل التحليل من طلاق خزانه الفتاوى⁴⁰³

[**Konu: Yanlış inamış/ hurafelerin hükümde yeri yoktur**]

56- Mes'ele: Hind hâmil iken zevci Zeyd talâk-ı selâse ile boşasa ba'dehû Hind erken oğlan doğursa zevc-i âhara nikâh olunup "hulle lâzım değildir"⁴⁰⁴ erken oğlan doğurmak hulle yerine geçer" deyu ba'zı kimesnelerin sözüyle Zeyd mücerred oğlan doğurmağla nikâh idüb Hind'i alsa helâl olur mu?

el-Cevâb: Mutallaka-i selâse erkek oğlan doğurmakla hulle yerine geçüb selâse ile talâk virene helâl olmak din-i İslâm'da yokdur. Haram-ı mahzûdur. Her kim helâldir deyu itikad iderse kâfir olur. Katli helaldir. Zevcesi haramdır. Zevc-i sâniye nikâh ba'dehû duhûl ve vat' işaret-i nass-ı Kur'ân-ı Azîm ve âsâr-ı meşhure ile sâbit ve icma'-ı ümmetle sabittir. Her kim hilâfına fetvâ virirse Allahü Teâlâ'nın la'neti ve melâike ve nâsın la'neti anın üzerine olur.⁴⁰⁵ Mes'ele *Hidâye* ve şurûhunda hususan *Nihâye*'de ve *Rahmet'ül-ümme fi İhtilafü'l-eimme*'de ve *Hulâsa*⁴⁰⁶ vesâ'ir mu'teberâtda meşhur ve mastûrdur.⁴⁰⁷

57- Mes'ele: Hind meclis-i kadâyâ gelüb "falan diyarda olan zevcim Zeyd bana talâk virmiş" deyu Zeyd gâ'ib iken iddi'â idüb Amr ile Bekir dahi huzûr-ı kadîya gelüb "Hind'in zevci Zeyd-i mezbûr Hind'e talâk virüb olduğı kasabada bizi işhâd eyledi" deyu şehâdet etseler kadı tefrîkına hükm idüb Hind ba'de inkızâ'il-iddet kendüğü zevc-i âhara nikaha kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Kadâ ale'l-gâ'ib câiz değildir. Amma kadîya varmiyub şehâdet tarikiyle olmayub Hind'in kendüğe haber virseler ba'de inkızâ'il-iddet zevc-i âhara tezevvücü câizdir.

Min fasli'l-bey' min kerâhiye *Nihâyeti'l-Hidâye* ve mine's-sâlis aşar mine'l-*İmâdiyye* ve mine's-sânî min *Câmi' l-Fusûleyn*.

⁴⁰³ Eğer bir kadın ikinci kocasının ona cimamın gerçekleştiğini haber verse, ikinci koca cimarı inkar etse kadın birinci kocaya helal olur. Şayet kalbinde bu durumu inkar ettiğine dair bir şüphe olsa, helal olmaz. *Hizanetü'l Fetava*'nın talak kısmının tahlil faslında ise helal olmaz."

⁴⁰⁴ " ..Hind erken oğlan doğursa zevc-i âhara nikâh olunup hulle lâzım değildir"; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 43b'de bu kısım eksik yazılmıştır.

⁴⁰⁵ "... neuzü billahi Te'alâ", Veliyyüddin, 1471, vr. 41b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 43b.

⁴⁰⁶ "Hulasa'da", Veliyyüddin, 1471, vr. 42a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 43b.

⁴⁰⁷ "ve sair muteberatta masturdur.", Veliyyüddin, 1471, vr. 42a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 43b.

[Konu: Sarhoşun talakı]

58- Mes'ele: Zeyd şürb-i hamr⁴⁰⁸ eyledikde hamrın buharı başına su'ûd idüb mahmur ve hasta ve lâ-ya'kıl yaturken zevcesi Hind'e "üç talâk boş ol" dise Hind Zeyd'den boş olur mu?

el-Cevâb: Eğer şürb-i hamr itdikde şürble aklı zâil olmadın başına urub aklı sudâ⁴⁰⁹ ile zâ'il olub yaturken tatlık eylediye boş olmaz.

ولو شرب الخمر فلم يزل عقله با لشرب ولكن صدع فزال عقله با لصداع لم يقع طلاقه لانه مازال بفعال محظور إذ الصداع مرض كسائر الامراض كذا في فصل ويقع طلاق كل زوج من طلاق الكافي شرح الوافي والمسئلة المذكورة في ذلك الفصل من طلاق الهداية وشروحها ايضا⁴¹⁰

(Vr 32 a)

59- Mes'ele:⁴¹¹ Zeyd'in bir kasabada zevcesi olub âhar kasabaya gittikde Amr'a "zevceme talâk virdim kasabaya aniniçün varmam" dise bundan⁴¹² gitmedin Bekir'e dahi "zevceme talâk virdim" dise Amr ile Bekir cem' olub mezkûrenin yanında gâyib iken "Zeyd seni zevcin Zeyd bizim yanımızda tatlık itdi⁴¹³" deyu şehâdet eteseler mezkûre iddeti çıkub ba'de'l-itmâm zevc-i âhara tezevvüce kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olur. ⁴¹⁴شهدا عندها او واحد عدل ان زوجها طلقا فلها ان تعتد وتتزوج

Min âhir-i kitâbi'r-ric'a min Şerhi'l-Kudûrî li'z-Zahidî.

60- Mes'ele:⁴¹⁵ Zeyd menkûhası Hind'i talâk-ı ric'îyle boşayub müddet-i iddeti tamam munkazıyye⁴¹⁶ olunca mürâca'at etmeyecek Hind-i merkûme mehr-i müsemmasını Zeyd'den almağa kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olur.

Kezâ fî bâbi'l-mehr min nikâh-i Sadri'ş-Şerî'a.

⁴⁰⁸ ".. haşa şürb-i hamr", Veliyyüddin, 1471, vr. 42a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 43b.

⁴⁰⁹ "Baş ağrısı, rahatsız etme, rahatsızlık." Develioğlu, s.1151.

⁴¹⁰ "Eğer şarab içtiğinde aklı şarab ile zail olmasa fakat baş ağrısından dolayı aklı zail olsa onun talakı geçerli olmaz. Çünkü aklı mahzur (haram) bir fiille gitmemiştir. Zira baş ağrısı diğer hastalıklar gibidir. *el-Kafi Şerhu'l-Vâfi*'de talak bölümünün "ve yekau talâku kulli zevcin" faslında böyle geçer. *Hidaye* ve şerhlerinin talak bölümündeki bu faslında söz konusu mesele zikredilmiştir "

⁴¹¹ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

⁴¹² "bundan akdem"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 44a.

⁴¹³ "mezkurenin yanında Zeyd yanımızda tatlık eyledi deyu", Ali Emiri Şeriyye, vr. 44a.

⁴¹⁴ "İki şahit veya bir tane adil şahid kocasının onu boşadığına şahitlik etseler o kadının iddet bekleyip evlenme hakkı vardır."

⁴¹⁵ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

⁴¹⁶ "müddet iddeti munkazıyye.."; Ali Emiri Şeriyye, vr. 44a.

61- Mes'ele:⁴¹⁷ Zeyd'in malından menkûhası olan Hind'in ve kızı Zeyneb'in nafaka ve kisveleri ve sâ'ir levazımları için kıbel-i şer'eden bir mikdar meblağ ta'yin olunub ba'de zaman mezkûreler vazîfe-i mu'ayyenelerini Zeyd'den talep idecek Zeyd-i merkûm imtinâ' idüb virmemeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Madem ki Hind nikahında ola kızı Zeyneb tezevvüc olunmaya ve nafaka ve kisveleri Zeyd üzerine hâssaten vacibedir. Virmezse cebr ve habsolunup⁴¹⁸ sâ'ir duyûna kıyas olunmaz. Eğer kesbe kâdir değil ise nâsdan tekeffûf ve cerr idüb infak etmek lâzımdır.

Kezâ fî'l-fasli't-tâsi' aşar min nikâh-i *Hulâsati'l-Fetâva* ve fî bâbı'n-nafaka min talâki'n-*Nihâye Şerhi'l-Hidâye*.

62- Mes'ele:⁴¹⁹ Zeyd-i reîs gemide yoldaşı olan Amr'a "eğer seni bu gemiden çıkarmazsam benden avratım üç talâk boş olsun" deyub gemiden Amr'ı çıkarub ba'dehû Amr yine ol gemiye girüb Zeyd'e yoldaş olsa hânis olub avratı boş olur mu?

el-Cevâb: Murad ve niyeti bu kelamla "min bâ'd gemiye hiç komam" demek olıcak örfen mefhum olan dahi budur hususan esnâ'-i gazabında deynle⁴²⁰ hânis olur. "Yemîn örf üzerine mübtenî idüğü" meşhurdur.

[**Konu: Sarhoşun talakı**]

63- Mes'ele: Zeyd şürb-i hamr⁴²¹ idüb sarhoş olub mest ve lâ-ya'kıl yaturken zevcesi Hind'e "talâk-ı selâse ile boş olsun" dise, ifakat bulduktan sonra Zeyd talâk-ı merkûmu münkir olacak Hind-i merkûme Zeyd'den talâk-ı selâse ile boş olur mu?

el-Cevâb: Olur. Eğer vech-i mansus üzere tatfiki sâbit olursa.

يقع طلاق كل زوج عاقل (vr 32 b) بالغ حرّ او عبد ولو مكرها او هازلأ او سفيهاً

خفيف العقل او سكران زائل العقل فان طلاقه واقع وكذا خلعه واعتاقه⁴²²

Min talâki'd-*Dürer* ve'l-mes'ele mezkûra fî talâki'l-*Hidâye* ve'l-*Vikâye* ve şurûhihimâ⁴²³ eydan.

⁴¹⁷ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

⁴¹⁸ "habsolunur"; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 44a.

⁴¹⁹ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

⁴²⁰ "deyniyle Zeyd"; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 44b.

⁴²¹ "Zeyd haşa şürb-i hamr..", Veliyyüddin, 1471, vr. 42a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 44b.

⁴²² "Akıllı, bâliğ, hür veya köle, talaka zorlanan veya şaka ile talak eden veya akli kıt olan sefih veya akli zail olan sarhoşun boşaması geçerlidir. Aynı şekilde hul' ve i'tâki da geçerlidir."

⁴²³ "şuruhaha", Veliyyüddin, 1471, vr. 42b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 44b.

64- Mes'ele: Zeyd bir mecliste ba'zı kimesneler ile şürb-i hamr iderken sarhoş olub "zevcem benden boş olsun" didikde ol kimesneler "evvelden dahi bağlı değil boşdur" diseler Zeyd dahi "zevcem benden beş talâk on talâk boş olsun" dise kaç talâk vâki' olur?

el-Cevâb: Üç talâk vâki' olur ziyadesi lağv ve Zeyd üzerine ism ve vebal olur.

Min evvel-i talâki't-*Tevfik* ve'r-*Riâye* ve min bâb-i talâki'n-nun (طَلَاكِ) min talâk-i *Tehzîbi'l-Vâkiât*.

[**Komu: Hidane hakkını sakıt eden durumlar**]

65- Mes'ele: Altı yaşında olan Zeyd-i yetimi anasının kız karındaşı Hind zevc-i ecnevide olıcak babasının li-eb er karındaşı Amr "ben meccânen beslerin ve terbiye iderin" deyub almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur. Gayrı mahrem veledde tezevvücle Hind'den hakk-ı hidâne sâkıttır. Hususan Amr meccânen besleye.

Mine'l-hidâne min talâki'd-*Dürer* ve *Şerhi'l-Vikâye* ve min fasli's-sülüseyin min talâki't-*Tatarhâniyye*.

66- Mes'ele: Zeyd bir alay kimesneler akına gidüb yaralanub gelürken yolda yoldaşları bir yerde hayyen bıraksalar geldiklerinde vech-i meşrûh⁴²⁴ üzere bıraktıkları için kadı "kendinden şimdiye değin fevt olmuştur" deyüb malını kısmet eylese ba'dehû yoldaşları yine akına gitdiklerinde ol yere uğrayub mezkûru orada müteveffâ bulsalar geldiklerinde meytini ol yerde gördüklerine şehâdet etseler zevcesine ere varmak için iddet lâzıme olıcak kadının kısmet itdüğü vaktin ibtidâsından mı iddet çeker yoksa sâbit olduğu vaktin ibtidâsından mı?

el-Cevâb: Meytini yoldaşları gördükleri vakitten çeker hatta yoldaşları meytini görüb dört ay on gün mudî'inden sonra gelüb şehâdet etseler mezkûrenin iddeti munkazıyye olmuş olur.

Min bâbi'l-iddet min talâki'd-*Dürer* ve'l-*Hidaye* ve'l-*Vikâye* ve şuruhihima ve min fasli's-sâmin min talâki'l-*Hulâsa*.

⁴²⁴ "vech-i mezkur", Veliyyüddin, 1471, vr. 42b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 45a.

[**Konu: Çocukların nafakasından sorumlu kimseler**]

67- Mes'ele: İki sağîr-i yetime babalarının aslâ malı kalmayub fakir olsalar anaları olsa ve babalarının li-ebeveyn er karındaşı Zeyd ile kızkarındaşı Hind olsa babalarının anası Zeyneb olsa sağîrân-ı merkûmânın nafakaları bunlardan kime lâzım olur?

el-Cevâb: Tevzî' olunur. Nafakalarının altı hissedenden ikisi analarına ve biri ceddelerine bâkî üçü ammîleri Zeyd'e lâzım Hind'e değil.

Min bâbi'n-nafaka min talâki'r-*Riâye* ve't-*Tevfik* ve *Şerhi'l-Melekî* küllühüm *Şuruhu'l-Vikâye*.

68- Mes'ele: (vr 33 a) Zeyd gâ'ib iken Amr ile Bekir gelüb "Zeyd zevcesi Hind'e talâk virdi" deyu Hind'in babası Beşir'e haber virdiklerinde Beşir dahi merkûmânı mahkemeye getürüb haberlerin sicil itdürüb ba'dehû Hind'e varub "Amr ile Bekir sana zevcin Zeyd'in talâkını haber virdiler mahkemeye getürüb⁴²⁵ sicil itdirdim" deyub Hind dahi merkûmânın ve validi Beşir'e haberlerin tasdik idüb iddeti tamamından sonra zevc-i âhara varub ba'dehû Zeyd gelüb talâkî inkâr idecek Hind'in babası Beşir cümle umurına vekîl-i mutlak olmağın Amr şâhidi getürüb mahkemede Zeyd'in yüzüne Amr tatlıkine şehâdet eylese Bekir'i dahi getürmek istedikte Zeyd eğer "Hind mehrinden ferâgat iderse bayin talâk boş olsun" deyub Beşir dahi bi'l-vekâle ferâgat idüb hal' etdikden sonra kızı varub "talâkî yüzüne isbâta hâcet kalmadı Zeyd ile hal' eyledin" dise Hind dahi ol hal'ı kabul eylese ikisinde bile mutallaka olub mezkûreye ol günden iddet lâzım olur mu?

el-Cevâb: Bu tasvir üzere hal'a hâcet kalmamıştır. Zeyd'in mukaddemâ tatlıki mezkûrânın Hind'in babasına ihbârları Hînd'e ihbârları gibidir. Vâki' ise mukaddem Zeyd'den talâk vâki' olub mezkûrenin ba'de itmami'l-iddet âhara tezvîci helâl olmuştur.

و فى الصغرى واذا اشهداتان ان فلانا طلق امرئة والزوج غائب لا تقبل و ان شهدا

عند المرأة حل لها ان تعتد وتتزوج باخر وكذا اذا شهد⁴²⁶ رجل عدل قال⁴²⁷ والشهادة والاخبار عند ولى

المرءة كالشهادة والاخبار عندها⁴²⁸

⁴²⁵ "aligidüb", Veliyyüddin, 1471, vr. 43a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 45b.

⁴²⁶ "شهد عندها", Veliyyüddin, 1471, vr. 43b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 45b.

⁴²⁷ "رجل قال", Veliyyüddin, 1471, vr. 43b.

⁴²⁸ "Suğra'da eğer iki filan şahıs bir kadına kocası gaib iken talakına şehadet etseler kabul edilmez, şayet kadının yanında boşadığına şahitlik ederselerse kadına iddet beklemesi ve başkası ile evlenmesi helal olur.

Mine's-sâlis aşar mine'l-*Îmâdiyye* ve'l-mes'ele mine's-sânî aşar min *Câmi'l-Fusuleyn* ve mislihâ fi'l-kinâye fi't-talâk min talaki'l-*Hizâneti'l-Fetâvâ*.

[**Konu: Lian**]

69- Mes'ele:⁴²⁹ Zeyd menkûhası Hind'den evlâdı olub lâkin Hind ile zindegânisi olmamağla Hind'den taht-ı nikahında iken olan evlâdını "benim değildir benden gayrıdan olmuştur" dise ne lâzım olur?

el-Cevâb: Menkûha firâş-ı kavîdir. Mücerred nefy ile menfî olmaz. Li'ân vâcib olur. Hind afif olub fi'l-i zinâ ile müttehem olmayub taleb ve da'vâ iderse Zeyd ve Hind ikisi bile şehâdete ehil iseler. Sûret-i li'ân budur. Kadı Zeyd'e emrider dört kere "eşhedü billâh ben sadıkım senden olan evlâd benden değildir" didikde dir Hind'e beşincide "Allah'ın la'neti benim üzerime olsun senin için nefy-i veled ile itdüğim kazfda kâzib isem" dir. Ba'dehû Hind "eşhedü billâh sen kâzibsin benim için nefy-i veled ile itdüğün kazfda" dir Zeyd'e dört kere beşincide "Allah'ın gazabı benim üzerime olsun eğer nefy-i veled ile bana itdüğün (**vr 33 b**) kazfda sadık isen" dir eğer ikisi bile böyle li'ân iderlerse kadı beyinlerin tefrik idüb evlâdı neseblerini nefy ile vâlideleri Hind'e ilhâk ider. Zeyd'den miras yemezler ve Hind Zeyd'den bir talâk ile bâyine olur.

Min bâbi'l-li'ân min talâki'l-*Hidâye* ve'l-*Vikâye* ve şuruhihimâ.]

70- Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind'den âhar diyara ticarete gitmekle beş sene gâyib olub gelmedikde gaybetinin iki senesinden sonra Hind zevc-i âhara varub veled getürse ba'dehû Zeyd hayyen gelse veled-i merkûm hangisinin olur?

el-Cevâb: İhtilaf vardır. Lâkin müftâ bih hazret-i İmam-ı A'zam'ın kavli mercû'un ileyhdir ki sâninin olmaktadır.

Min talâk-i *Münyeti'l-Müftî* ve min fasli fi mesâ'ili'n-neseb min nikahi'l-*Hâniyye* ve min nikâh-i *Şerhi'l-Manzumeti li-İbn Vehban*⁴³⁰ *İbn Şihne* ve min bâbi'n-neseb min talâk-i *Hâvî'l-Kudsî* ve min fasli't-tâsi' el-'ışrîn min talâki't-*Tatarhaniyye* ve min fasli'n-nikâhi'l-fâsid ve'n-neseb fi zâlik min nikâh-i *Hizâneti'l-Fetâvâ*.

Kezâ âdil bir erkek şahitlik yaptığı zaman da böyledir. (Müellif) Şöyle dedi: Kadının velisi yanında şehadet ve ihbar, kadının yanında şehadet ve ihbar gibidir."

⁴²⁹ Bu mes'ele diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

⁴³⁰ "İbn-i Vehban", Veliyyüddin, 1471, vr. 43b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 46a.

[**Konu: Hidane hakkının sakıt olması**]

71- Mes'ele: Zeyd fevt olub zevcesi Hind ile dört yaşında bir oğlu kalub Hind-i mezbûre ba'de maza'l-iddet zevc-i âhara vardıkdan sonra hakk-ı hidâne mezbûreden sâkıt olub oğlunun ammesi olan Zeyneb'e nakleder mi?

el-Cevâb: Eğer zevc-i âhar tıfl-i mezkûrun mahremi değil ise hakk-ı hidâne validesinden sâkıt olur. Lâkin vâlidesinin vâlidesi yahud babasının vâlidesi yahud tıfl-i mezbûrun li-ebeveyn ya li-ummin veya li-ebin kızkarındaşı yahud anasının kızkarındaşı yoksa ammesine intikal ider.

Kezâ fî bâbi'l-veled min ehakkı bih mine'l-*Hidâye* ve fî bâbi'l-hidâne mine'd-*Dürer*.

[**Konu: Hidane**]

72- Mes'ele:⁴³¹ Zeyd fevt olub sağır oğlu kalub sağır-i mezbûrun anası zevc-i ecnebiye varıcak hakk-ı hidâne Zeyd'in anası Zeyneb'in midir yoksa anasının anası Zübeyde'nin midir?

el-Cevâb: Zübeyde'nindir.

Min bâbi'n-neseb ve'l-hidâne min talâki'l-*Vikâye* ve gayrihâ.

73- Mes'ele: Zeyd Hind-i seyyibeyi akd-i nikâhla tezevvüc idüb dahil oldukda 'innîn olub vâsıl olmaya kâdir olmasa ve bu halet üzere bir yıl tamam mürûr idüb 'innet-i marazı def' olmasa hükm-i şer'-i mutahhar ne vechiledir?

el-Cevâb: Eğer Hind zevci Zeyd'i 'innîn bulub Zeyd dahi vâsıl olmadığına ikrâr idüb te'cıl olunub üç yüz elli dört gün dahi sülüs-i yevm ve sülüs-i uşr-i yevm giçüb yine vâsıl olmadıysa Hind-i mezkûre kadının tefrikiyle Zeyd'den mutallaka olur. Bir talâk-ı bayin ile eğer tefriki taleb iderse.

Kezâ fî bâbi'l-'innîn min talâki'l-*Vikâye* ve'd-*Dürer*.

74- Sûret-i Mezbûrede; ikisi ihtilâf idüb Zeyd "cimâ'a kadirim ve Hind'e cimâ' itdim lâkin evlâdım olmaz" deyub Hind-i mezbûre "re'sen (vr 34 a) cimâ'a kâdir değildir ve ile'l-ân itmedi" dise hangisinin kavline i'tibâr olunur?

el-Cevâb: Eğer Zeyd Hind'e "cimâ' itdim ve tefrika istihkâkım yokdur" deyu yemîn iderse kavline i'tibâr olunur. Ve Hind ke'l-evvel avratı olur. Tefrik olunmaz.

⁴³¹ Bu mesele diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

Kezâ fî bâbi'l-'innîn min talâki'l-*Vikāye* ve'l-*Hidâye* ve gayrihimâ.

75- Mes'ele: Zeyd-i gâyib zevcesi Hind sâkine olduğu yerde Amr'a mektub⁴³² ve mersûm gönderüb "zevcem Hind mehrinden ve nafaka-i iddetinden fârig olub benden nesne istemezse vekilim olub talâk virüb hal' idesin" dise Amr dahi Zeyd'in mektubunu Hind'e gösterüb Hind "gerçek zevcim Zeyd'in mektubudur" deyub nikahından vazgelüb Amr dahi talâk virüb hal' etseler Hind ba'de inkıdâ'-i iddetihâ mücerred mektuba tasdikle hal' ile âhara tezevvüc câiz olur mu yoksa mektub-ı mezkûr zevci Zeyd'in idüğü sâbit olmak lâzım mıdır?

el-Cevâb: Mektub Zeyd'in idüğüne yakîn ve tasdik değil anın ekber re'yi idüğüne kâfidir.⁴³³ İsbât lâzım değildir.

ولو أنّ امرأة غاب عنها زوجها فاخبرها مسلم بثقة ان زوجها طلقها ثلاثا
او مات عنها او كان غير ثقة فأتاها بكتاب من زوجها بالطلاق ولا تدرى انه كتابه ام لا الا ان اكبر رأيها
انه حق فلا باس بان تعتد وتتزوج لأن القاطع طارولا منازع⁴³⁴

Mine'l-fasli'l-hâmis fî'l-bey' min kerâhiyyeti'l-*Kâfi* ve'l-*Hidâye* ve min bâbi'r-redd min siyeri'l-*Hâniyye* ve ziyâdetü't-tafsil tatlübü mine's-sâlis aşar mine'l-*Îmâdiyye* ve mine's-sânî aşar min *Câmii'l-Fusuleyn*.

76- Mes'ele: Ergen olan Zeyd "küllemâ üzerime olsun falan nesneyi itmezsem falan zamanda" deyu bu vechile yemîn itse evvel dedüğü zamanda ol nesneyi itmese evlenmek murad idecek nikahla aldığı hâtun Zeyd'den boş olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. "Küllemâ üzerime olsun" demek talâk-ı selâse mu'allak olmak meşhurdur.⁴³⁵

77- Mes'ele:⁴³⁶ Hind zevcinden 'innîn olduğundan ötürü tefrik olunduğu takdirce mehr-i müsemmasını kâmilten almağa kâdire olur mı?

⁴³² "müstebin ve mersum-ı mektub", Veliyyüddin, 1471, vr. 44a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 46b.

⁴³³ "...anun idüğüne ekber re'yi bile kafidir.", Veliyyüddin, 1471, vr. 44a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 46b.

⁴³⁴ "Bir kadının kocası kaybolmuş olsa ve güvenilir Müslüman bir kimse kocasının onu üç defa boşadığını ya da vefat ettiğini söylese ve kocasından onu boşadığına dair bir yazı getirse, kadın da o mektubun kocasının yazısı olup olmadığını bilmesee ancak gâlib-i zannı o mektubun kocasına ait olduğu (doğru olduğu) noktasında olsa; iddet beklemesinde, başkası ile evlenmesinde bir beis yoktur. Çünkü kesin olan budur, bu konuda tartışma yoktur."

⁴³⁵ "Amma hezeyanât avamdır. Lağvdır, batıldır. Hükmü yokdur. Talâk-ı selâse üzerime olsun her şöyle idersem yahud itmezsem diyu yemin itse yine lağv olur. Talâk vâk'ı olmaz. Zira talâk avrat üzerine olur er üzerine olmaz. واشتهر ايضا انه قال جعلت كلما او على كلما انه طلاق ثلاث معلق و هذا ايضا باطل وهذيانات العوم لانهاية لها من. والنوع الحادي عشر من الفصل الثامن من كتاب الفاظ يكون كفرا من اليزازية", Veliyyüddin, 1471, vr. 44b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 47a.

⁴³⁶ Veliyyüddin, 1471'de bu mesele bulunmamaktadır.

el-Cevâb: Olur. İki bile bir mekânda cem' olub halvet-i sahîha olduysa.⁴³⁷

Kezâ fî bâbi'l-'innîn min talâki'l-*Vikāye* ve'd-*Dürer* ve gayrihimâ.

78- Mes'ele:⁴³⁸ Zeyd fevt olub zevcesi Hind "üç hayız tamam gördüm" deyu yemîn eylese tasdik olunub zevc-i âhara "iddeti tamam olmuştur" deyu akd-i nikâh olunmak câiz midir?

el-Cevâb: Değildir. Üç hayız iddeti talâk ile fesih de olur. Hind hurre ise zevci Zeyd'in mevtinden sonra dört ay on gün geçmek lâzımdır. İddeti bununla tamam olur.

Min bâbi'l-iddet min (vr 34 b) talâki'l-*Vikāye* ve şuruhimâ.

79- Mes'ele: Zeyd dârında fisk idüb namahrem kimesneleri zevcesi Hind'in üzerine getirüb zinâ idirse Hind Zeyd'den müfarakat istedikde⁴³⁹ Zeyd talâk dahi virmese kadı Hind'i Zeyd'den tefrika kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Zevc müfarakattan imtinâ' ettikde kadı menâbına nâ'ib olub tefrik edecek suverden değildir. Tatlık için Zeyd'e cebre dahi kâdir değildir. Lâkin mukaddem⁴⁴⁰ ferağla mahkeme⁴⁴¹ tenbih eyler eğer keff ve men' olmazsa⁴⁴² mübalağa ile ta'zir⁴⁴³ bi'l-esvat ider⁴⁴⁴ dilerse dârından ihrâc idüb nefyider. Dilerse habs dahi ider. Hazret-i imam Saffâr'dan⁴⁴⁵ dârını hedm ve tahrîb dahi mervidir. Hazret-i Ömer'den bir rivayetde dibinden⁴⁴⁶ darını ihrâk dahi mervidir.

Min talâk-i *Manzûmeti İbn Vehbân* ve *Mecma'i'l-Fetâva* ve min kerâhiyeti'l-*Bezzâziyye* ve *Hizâneti'l-Fetâvâ* ve min gasb-i *İnâyeti'l-Vikāye*.

80- Mes'ele: Zeyd bir câmi' kurbunda meyhanecilik idüb nice fesadlar oldukda cemaati cem' olub men' için üzerine hücum idüb ahz ettirmek istediklerinde Zeyd "min ba'd bir dahi⁴⁴⁷ meyhanecilik etmeyeyim eğer bir dahi meyhanecilik idersem zevcim üç talâk ile boş olsun" dese ba'dehû tekrar meyhanecilik etse Zeyd'e ne lâzım olur?

el-Cevâb: Üç talâkla zevcesi boş olur. Mes'ele talâkın meşhûrâtındandır.

⁴³⁷ "Hind'e sahîh olduysa"; Ali Emiri Şerîyye, vr. 46b.

⁴³⁸ Bu mes'ele diğér nüshalarda bulunmamaktadır.

⁴³⁹ "murad etdikde", Veliyyüddin, 1471, vr. 45a; Ali Emiri Şerîyye, vr. 47b.

⁴⁴⁰ "Zeyd'e mukaddem.", Veliyyüddin, 1471, vr. 45a; Ali Emiri Şerîyye, vr. 47b.

⁴⁴¹ "mahkemedede"; Ali Emiri Şerîyye, vr. 47b.

⁴⁴² "olunmaz ise", Veliyyüddin, 1471, vr. 45a; Ali Emiri Şerîyye, vr. 47b.

⁴⁴³ "ta'zir ider", Veliyyüddin, 1471, vr. 45a; Ali Emiri Şerîyye, vr. 47b.

⁴⁴⁴ "dilerse", Veliyyüddin, 1471, vr. 45a; Ali Emiri Şerîyye, vr. 47b.

⁴⁴⁵ Hanefî fakîhi ve Maturîdî kelamcısı Ebu İshak Rüknuddin İbrahim b. İsmail b. Ahmed ez-Zâhid es-Saffâr el-Ensârî el-Buhârî (ö. 534/1139) hk. bk., İlyas Üzüm, "Saffâr, Ebu İshak", *DİA*, XXXV, 462-463.

⁴⁴⁶ "ibninden", Veliyyüddin, 1471, vr. 45a; Ali Emiri Şerîyye, vr. 47b.

⁴⁴⁷ "min ba'di dahi", Ali Emiri Şerîyye, vr. 47b.

81- Mes'ele: Zeyd bir âhar yere bir maslahat için gidüb gelmedin ve talâk vermedin menkûhası Hind zevc-i âhara varub Zeyd geldikde Hind ol zevc-i ahardan müteferrika olub zevc-i âhar Bekir'e tezevvüc murad ettikde Zeyd Bekir'in vekîli olub tezvîc eylese evvel ve âhar talâk vermiş olmayacak mücerred sükut ve zevc-i âhara tezvîc etmekle mukaddemâ Hind'in Zeyd'e nikâhı mukarrer olacak Zeyd'den boş olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Zevc-i âhara tezvicle talâka niyet etmiş değil ise.

Min bâbi'l-kinâyât min talâki'l-*Ğunye* ve min fasli'l-hâmis min talâki't-*Tatarhaniyye*.⁴⁴⁸

82- Mes'ele:⁴⁴⁹ Zeyd Hind'e talâk vermiş olmayub tezvicle talâka niyet itmiş dahi olmasa Hind'i menkûhası olmağın alsa Zeyd'i ehl-i örf ahz ve cerimesin almağa kâdir olur mu?⁴⁵⁰

el-Cevâb: Olmaz. Muharrer ve mukarrer olacak mahall-i iştibâh değildir.

83- Mes'ele: Hind zevci Zeyd'den nüşûz idüb mehrinden ve nafaka-i iddetinden fâriğa olub mukâbelesinde talâk ve hal' isteyüb Zeyd dahi bu cümleden ferâğı mukâbelesinde hal' idüb ve talâk virüb Hind dahi kabul idüb ve Zeyd Hind'e "eğer benden ba'dehû mehir ve nafaka istersen yine avratım ol" diyüb Hind dahi bu şartı kabul idüb (vr 35 a) bu vechile hal' itdiklerinden sonra Hind zevc-i âhara tezevvüc idüb evlâdı olub on⁴⁵¹ yıldan sonra gelüb Zeyd'den mehir ve nafaka talep eyledikde kadı Zeyd'e "ya mehir ve nafakasın vir ve illa şartınız üzere Hind yine avratın olur" dise Zeyd dahi "mehir ve nafakasından ferâğat etmiştir" deyu virmese kadı "Hind yine avratın oldu" deyu bi'l-fiil zevcinden Hind'i tefrik idüb Zeyd'e hükm eylemek şer'î midir?

el-Cevâb: Değildir. Zeyd'in talâkı vâki'dir. Ve şartı kadının hükmü gibi fasiddir. Ve Hind'in mehir ve nafakası hal' ile sâkıttır. Min ba'd talebe kâdire değildir.

⁴⁴⁸ "el-Cevab: Olmaz âhara tezvicle talâka niyet dahi etmiş olmasa Hind-i menkûhası olmağın alsa Zeyd'i ehl-i örf ahz ve cerimesin almağa kâdir olur mu? el-Cevab: Olmaz âhara tezvicle talâka niyet etmiş değil ise. Min bâbi'l-kinâyât min talâki'l-*Ğunye* ve mine'l-fasli'l-hamis min talâki't-*Tatarhaniyye*"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 48a.

⁴⁴⁹ "Bu surette", Veliyyüddin, 1471, vr. 45b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 48a.

⁴⁵⁰ Ali Emiri Şeriyye nüshasında bu mes'ele bi önceki 75 numaralı mes'ele'nin cevabı ile iç içe olup müstensihin kayda geçirirken hata yaptığını görülmektedir.

⁴⁵¹ "On yedi", Veliyyüddin, 1471, vr. 45b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 48a.

لو طَلَّقَ امرءته على مال وشرط انها لو ادعت المال لا تطلق ولو ادعت بعد الطلاق فالطلاق واقع
والشرط فاسد عندنا⁴⁵³

Min bâb-i ta'liki't-talâk min talâk-i *Fevâ'idi'l-fukahâ* ve min bâbi'l-hal' min talâki'l-*Vikâye*.

ويسقط الخلع والمباراة كل حق لكل واحد منهما على الآخر مما يتعلق بالنكح⁴⁵⁴

84- Sûret-i mezbûrede; Zeyd Hind'i âharın menkûhası olub böyle iken⁴⁵⁵ nikahla alıp bir oğlu olub yine Hind nuşûz idüb mehr-i müsemmasından ve nafaka-i iddetinden fâriğa olub ve oğlu⁴⁵⁶ Zeyd'e virüb eğer "hakk-ı hidâne benimdir deyu sağîri ve nafakasını istersem yine avratın olayım" deyip Zeyd dahi kabul idüb bu vechile yine hal' etseler ba'dehû Hind oğlanı ve nafakasını talebe kâdire olur mu?

el-Cevâb: Zeyd'in nikâhı fasiddir. Mehr-i müsemma lâzım olmaz. Nikahda ve iddette nafaka dahi lâzım değildir. Menkûha-i gayr idüğünü bilip tezevvüc idecek vat' ile iddet lâzıme olmaz. Ba'de'l-mufâsahat zevcin vat'ı helâl olur. Ale'l-müftâ bih hal'leri dahi sahih değildir. Belki Zeyd Hind'in huzurunda "seni terk itdim" deyu nikâh-ı fasidini fesh eder. Ba'dehû mehr-i misil lâzım olur. Müsemmadan ziyade lâzım olmaz. Ve Zeyd'e ta'zîr lâzım olur. Ve veledin Zeyd'den nesebi sâbit olur. Ve Hind veledine ehakk idüğü veledin hakkıdır. Hind ibtale kâdire değildir. Nafakasıyla veledini alır.

Min bâbi'l-mehr min nikâhi'-*Riâye* ve mine'r-râbi' aşar⁴⁵⁷ mine'l-*Îmâdiyye* ve min fasl-i şarti'l-ihsan min hudûdi'-*Zahidî* ve min fasli'l-evvel min hudûdi'-*Tatarhaniyye*.

85- Mes'ele: Zeyd bir yere gidüb birkaç yıl gelmeyecek Amr gelüb "Zeyd zevcesi Hind'e talâk virdi" deyu huzûr-ı kâdîda şehâdet idüb hükm-i kadı ile Hind dahi zevc-i âhara varub ba'dehû Zeyd gelüb talâkı inkâr idüb Amr şâhid-i ferd olduğundan "gayrı benim yüzüme şehâdet itmeyüb gayib iken şehâdetle zevcem âhara varmış" deyu zevcesini almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Zeyd gâ'ib iken iki kimesne bile huzûr-ı kâdîda (**Vr 35 b**) 'inde'z-zevce talâka şehâdet etseler mezkûrenin âhara tezevvücü sahih değildir. Kadı firkatine

⁴⁵² "طلق الرجال", Veliyyüddin, 1471, vr. 46a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 48b.

⁴⁵³ "Karısını bir mal karşılığı boşasa ve karısı mal iddia ederse boşamayacağını şart koşsa, talakdan sonra da kadın mal iddiasında bulunsa, bize göre talak geçerli, şart fasittir."

⁴⁵⁴ "Birbirlerine nikahla bağlanan kişilerin her birinin hakkından hul' ve mubâra'a düşer

⁴⁵⁵ "Zeyd Hind'i aharın menkuhası iken..", Veliyyüddin, 1471, vr. 46a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 48b.

⁴⁵⁶ "oğlunu", Veliyyüddin, 1471, vr. 46a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 48b.

⁴⁵⁷ "mi'r-rabia Aşar ve mine't-tasi' ve'l-işrin", Veliyyüddin, 1471, vr. 46b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 48b.

hüküm dahi eylemiş ise kadâ ale'l-gâ'ib câiz değildir. Fe keyfe ki tezevvüc-i şehâdet ferdle ola. Amma iki kimesne yahud vâhid-i adl kadîya varmayub mezkûreye zevcinin talâkın haber virüb mezkûre tasdik eylemiş olsa ba'de inkidâ'i'l-iddet zevc-i âhara tezevvücü helâl olur. Ve zevc-i hâzır olacak almağa kâdir olmaz. Suret-i ûla'da kâdir olur.

Min fasli fî'l-bey' min kerâhiyyet-i *Nihâyeti'l-Hidâye* ve mine'l-fasli's-sâlis aşar mine'l-*Îmâdiyye* ve min bâbi'r-redd min siyeri'l-*Hâniyye*.

86- Mes'ele: Zeyd gâ'ib iken nâ'ib huzuruna iki kimesne gelüb "Zeyd zevcesi Hind'e talâk virdi" deyu şehâdet idüb sicil etmeğın Hind Amr'a tezvîc olunub ba'dehû Zeyd gelüb talâkı inkâr edecek kadı huzurunda Zeyd'in muvâcehesinde bir kimesne gelüb tatlîkine şehâdet idüb bir şâhid dahi tecessüs olunur iken Zeyd "zimmetimde olan mehrinden Hind fâriğa olursa benden bâyin talâk boş olsun" dedikde⁴⁵⁸ Hind'i Amr'dan tefrik idüb vakt-i tefrikden iddeti tamam olduktan sonra almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Zeyd gâ'ib iken iki kimesnenin şehâdetleri ile nâ'ibin talâka hükmü ve tescili⁴⁵⁹ ba'dehû Hind'in Amr'a tezevvücü câiz olmadığı gibi muvâcehesinde bir kimesne şehâdetiyle Zeyd'den tefriki dahi câiz değildir. Ve Zeyd'in kelâmı ve talâkı⁴⁶⁰ Hind'in vech-i meşrûh⁴⁶¹ üzere kabulüne ta'lîkdir. Eğer ol vakit Hind hâzıra idiye kabulü ol meclise ve eğer gâ'ib⁴⁶² idiye kelâm-ı merkûmun mezkûreye bulûğu ve ilmi meclisine muktasır olur. Ba'dehû kabulü lağvıdır. Eğer şart⁴⁶³ bulunduysa kâdir olmaz. Ve illâ kâdir olur.

Min fasli'l-bey' ve'l-fasli's-sânî ve'l-ısrîn⁴⁶⁴ mine'l-*Îmâdiyye* ve *Cami'ül-Fusûleyn* ve min bâbi'l-hal' min talâki'd-*Dürer*.

87- Mes'ele: Hind'in zevci olan Zeyd gâ'ib olub ba'dehû geldikde yüzüne mahkemede Amr "Zeyd zevcesi Hind'i üç talâk boşadı" deyu şehâdet eylese ve Bekir "talâk-ı bâyin ile boşadı" deyu şehâdet eylese ve Zeyd münkir olub "Hind hâlâ

⁴⁵⁸ "dise", Veliyyüddin, 1471, vr. 46b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 49a.

⁴⁵⁹ "hükmü ve tescili", Veliyyüddin, 1471, vr. 47a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 49a.

⁴⁶⁰ "kelâm-ı talâkı", Veliyyüddin, 1471, vr. 47a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 49b.

⁴⁶¹ "vech-i meşrûh", Veliyyüddin, 1471, vr. 47a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 49b.

⁴⁶² "gaibe", Veliyyüddin, 1471, vr. 47a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 49b.

⁴⁶³ "şart-ı kabul", Veliyyüddin, 1471, vr. 47a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 49b.

⁴⁶⁴ "...min kerahiyeti'n-nihaye ve'l-fasli's-sânî ve'l-ısrîn..", Veliyyüddin, 1471, vr. 47a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 49b.

menkuhamdır" deyu taleb eylese mezkûrânın vech-i meşrûh üzere şehâdetleriyle mezkûrenin talâkı sâbit olur mu?

el- Cevâb: Eğer Hind talâk-ı bâyin boşadı deyu da'vâ iderse bi'l-ittifak sâbit olmaz. Üç talâk boşadı diyen şahidini⁴⁶⁵ tekzîb etmiş olur. Şâhid-i ferd kalır hüccete müsennâdır. Ve eğer üç talâk boşadı deyu da'vâ iderse hazret-i imam katında sâbit olmaz. Me'an lafzen ve ma'nen ittifak-ı şahideyn yoktur. İmameyn katlarında ekall-i müttefekun aleyh olan talâk-ı bâyin sâbit olur şahideynin⁴⁶⁶ (vr 36a) ma'nen⁴⁶⁷ ittifakları anlar katlarında kâfidir.

Min şehâdet-i *Sadri's-Şerîa* ve'r-Riâye ve't-Tevfîk ve min fasli't-tâsi' aşar fi's-şehâdet fi't-talâk min talâk-i *Tatarhaniyye* ve min bâb-i ikâ'it-talâk min *Havâşî Yakub Paşa* alâ *Sadri's-Şerîa*.

88- Mes'ele⁴⁶⁸: Hind "zevcim Zeyd her gün senin nafakanı getirmezsem benden bayin talâk boş ol deyu yemîn etmiş idi on iki gündür bana bir kere nafakamı getirmedi" deyu Zeyd üzerine da'vâ idüb Zeyd dahi vech-i meşrûh üzere yemînine i'tirâf idüb lâkin "ol günden ile'l-ân nafakasını getirdüm" deyip Hind inkâr eylese kavlı hangisininindir ve beyyine hangisine lâzımdır?

el-Cevâb: Kavlı Zeyd'indir. Beyyine Hind'e lâzımdır. Nefye şehâdet olmaz dedikleri nefy-i şart olmayacaktır. Şart üzerine nefy ise de beyyine makbuledir. Hususan mâ-nahnu fihde nefiy maksûd değildir. Hind hâlâ nafaka istemez tahakkuk-ı şartta ihtilaflarından maksûd vukû'-ı talâk ve zeval-i mülkde ihtilaftır. İ'tibar ise makâsıd ve me'ânîyedir. Ser⁴⁶⁹ ve mebânîye değil Hind lafzen ve sureten gerçi⁴⁷⁰ Zeyd'in nafaka getirdiğinin⁴⁷¹ münkiredir. Amma ma'nen ve hakikaten vukû'-ı talâk ve zevâl-i mülkü müdde'iyedir. Maksûdu odur. Zeyd dahi sureten müdde'îdir. Hakikaten vukû'-ı talâk ve zeval-i mülkünü münkirdir. Kavlı münkirindir. Beyyine müdde'îye lazımedir.

⁴⁶⁵ "üç talak boşadı deyu şahadet eden şahidini", Veliyyüddin, 1471, vr. 47a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 49b.

⁴⁶⁶ "şahidân", Veliyyüddin, 1471, vr. 47a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 49b.

⁴⁶⁷ "ma'na", Veliyyüddin, 1471, vr. 47a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 49b.

⁴⁶⁸ Bu mesele yanında derkenara düşülen not: "Nefye şahadet caize olduğudur.", Veliyyüddin, 1470, vr. 36a.

⁴⁶⁹ "suver", Veliyyüddin, 1471, vr. 47b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 50a.

⁴⁷⁰ "eğerçi", Veliyyüddin, 1471, vr. 47b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 50a.

⁴⁷¹ "getirdüğünü", Veliyyüddin, 1471, vr. 47b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 50a.

وان اختلفا فى وجود الشرط فالقول قول الزوج الا ان تقيم المراة البينة لانه متمسك بالاصل وهو عدم الشرط ولانه ينكر وقوع الطلاق وزوال الملك والمرءة مدعية⁴⁷²

Kezâ fi bâbi'l-eymân fi't-talâk min talâki'l-*Hidâye* ve'l-mes'ele bi 'ibârati ve inne ihtelefâ fi vucudi's-şarti mezkuratun fi *Vikâye* ve'l-*Kudurî* ve'l-*Vâfi* ve'l-*Hâvî'l-Kudsî* ve'l-*Kenz* eydan.

قال الزيلعى بعد التعليل بما ذكر و على هذا لو قال لها ان لم تدخلى هذه الدار اليوم فانئت طالق فقالت لم ادخلها وقال الزوج بل دخلتها فالقول له لانه المنكر لوقوع الطلاق

وزوال الملك وان كان الظاهر شاهداً الهاو هو ان الاصل عدم الدخول ولان الزوج ينكر السبب لان المطلق يصير سببا عند الشرط فكان القول له

و فى الاصلاح والايضاح وان اختلفا فى وقوع الشرط سواء كان وجوداً امراً او عدمه فالقول له لانه ينكر وقوع الطلاق ولا عبرة للمتمسك بالاصل وهنا والالما اتحد الجواب فى

صورتى الشرط الموجود والمعدوم فان المتمسك بالاصل فى الثانى هو المرءة وقال فى المجمع وشرحه ولو اختلفا فى الشرط اى فى اصله وفى تحققه ولا يخفى ان عبارته احسن من عبارة الاصلاح وعبارته

احسن من عباراتهم وتفصيل الباب على وجه يذهب العين عن العين يطلب من الثالث عشر من العمادية ومن الثانى عشر من جامع الفصولين⁴⁷³

(vr 36b)

[**Konu: Talak üzerine yemin**]

89- Mes'ele: Müşterek iki avâriz âmilleri⁴⁷⁴ bir karyeye gelüb aslâ zevcesi olmayıp mücerred olan Zeyd'den avâriz taleb itdiklerinde "eğer bize avâriz akçeni haklaşmadın gaybet idersen hilesiz ve huda'sız ve inşaallahsız⁴⁷⁵ ve Mekke'den biri dermansız alub ve alacağın avrat üç talâk boş olsun mu?" deyu şart eyleseler ba'dehû

⁴⁷² "Eğer (kadın ve erkek) şartın mevcudu konusunda ihtilaf ederlerse, kadın delil getirmediği sürece erkeğin sözüne itimad edilir. Çünkü o asla bağlıdır (kocanın sözü asıl olandır) O da şartın gerçekleşmemesidir. Koca talakın vuku bulduğunu ve mülkiyetin zevalini inkar etmektedir, kadın ise bunu iddia etmektedir."

⁴⁷³ "Zeylâi zikredilen şeyleri delillendirdikten sonra, koca hanımına "eğer bugün eve girmezsen sen boşsun" dese kadın da "eve girmedim" dese, koca "hayır girdin" dese söz kocaya aittir çünkü o talakın vukuunu ve zeval-i mülkü inkar etmektedir. Eğer zahir şahidin (kadının) lehine olursa, orada asıl olan (zahirden kasdı) kadının eve girmemesidir. Koca talakın sebebini inkar etmektedir. Çünkü boşalan şart sırasında sebep olmaktadır bu sebeple de söz onundur. *İslah ve İzah*'da bir iş gerçekleşmiş olsun veya olmasın şart konusunda ihtilaf ederlerse söz kocaya aittir. Çünkü o talakın gerçekleşmesini inkar etmektedir. Burada asla bağlı kalmaya itibar yoktur. Ancak şartın mevcudluğu ve madumluğu konusunda tek bir cevap üzerinde birleşirse mütemessik olan asla temessük etmek ikinci durumda *Mecma'* şerhinde dedi ki; eğer şartta ve aslında ve gerçekleşmesi konusunda ihtilaf ederlerse gizlenmez. Onun ibaresi *İslah*'ın ibaresinden daha güzeldir. Bu konunun tafsilatı *İmâdiye*'nin on üçüncü ve *Câmi'l-Fusuleyn*'nin on ikinci babında gözleri kamaştırarak tarzdadır."

⁴⁷⁴ "alimleri"; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 50b.

⁴⁷⁵ "inşâsız", Veliyyüddin, 1471, vr. 48a.

gidüb birisi almak için yine Zeyd'in karyesine geldikde Zeyd görünmeyüb vâlidesi ol gelen şerikle Zeyd'in avâriz akçesini haklaşsa birkaç yıldan sonra Zeyd te'ehhül idecek menkûhasına talâk vâki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz haklaşmadın gaybet idersenden murad "akçe bize değmedin gidüb zimmetinde kalursa" demektir. İ'tibâr manâ ve meâledir, mebnâ ve makâle değildir. Akçeyi Zeyd'in vâlidesi virmiş olacak anlara değmiş ve zimmet Zeyd'de kalmamış ve şart-ı hins bulunmamış olur. Velev selleme kable't-tezevvüc hânis olmuştur.⁴⁷⁶ Kable't-tezevvüc hins ile yemin lâ ilâ cezâin münhille olur⁴⁷⁷ yine talâk vâki' olmaz.

Min fasli's-sâbi' aşar min talâki't-Tatarhaniyye ve min bâbi't-ta'lik min talâki'l-Hâniyye ve min fasli-i ta'liki't-talâk-i⁴⁷⁸ bi'l-mülk min talâk-i Mecma'i'l-Fetâvâ min bâbi'l-eymân min talâk-i⁴⁷⁹ Nihâyeti'l-Hidâye.

90- Mes'ele⁴⁸⁰: Zeyd yemîn vaktinde bâliğ olmuş mu idi olmamış mıydı bilmesee zann-ı gâlibi ol vakitte⁴⁸¹ bâliğ olmamak üzerine olsa şart bulunduğu takdirce tezevvüc edecek yemîninde hânis olup talâk vâki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Sıhhat-i yeminde hâlifin buluğu lâzımdır. Buluğ ve sıhhat-i yeminde şek olacak hins olmaz. Fe keyfe ki adem-i buluğ tarafı râcih ola.

Min fasli fi'l-yemîn bi'n-nikâh min eymân Hizâneti'l-Fetâvâ ve min bâbi't-ta'lik min talâki'l-Hâniyye ve min fasli's-sâbi'a aşar min talâki't-Tatarhâniyye eydan.

[**Konu: Hidane hakkını düşüren nedenler ve hâdında aranan şartlar**]

91- Mes'ele: Zeyd-i müteveffânın zevcesi Hind ecnebî zevc-i âhara varsa Zeyd'den olan on bir yaşında bir kızını kendü ile bile alsa gitse⁴⁸² Zeyd-i merkûmun Amr hem li-ümm karındaşı ve hem babasının li-ebeveyn er karındaşının oğlu olup⁴⁸³ "mezkûre kızını alurum benim evimde kendü oğullarımla⁴⁸⁴ tahsîn u hıfz iderin" deyüb anası Hind'den almağa kâdir olur mu?

⁴⁷⁶ "Eğer evlenmeden önce teslim ederse yeminini bozmuş olur."

⁴⁷⁷ "Yemini bozmakla yemin cezasız olarak bozulmuş olur."

⁴⁷⁸ "fî ta'liki't-talâk", Veliyyüddin, 1471, vr. 48b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 50b.

⁴⁷⁹ "... fi't-talak min talak..", Veliyyüddin, 1471, vr. 48b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 50b.

⁴⁸⁰ "Bu surette", Veliyyüddin, 1471, vr. 48b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 50b.

⁴⁸¹ "zannı ol vakitte."; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 50b.

⁴⁸² "alıgitse", Veliyyüddin, 1471, vr. 48b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 51a.

⁴⁸³ "...mezkure kızını ammisi olsa", Veliyyüddin, 1471, vr. 48b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 51a.

⁴⁸⁴ "oğlancıklarımla", Veliyyüddin, 1471, vr. 48b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 51a.

el-Cevâb: Olur. Mezkûre kız sabiyye olsa Hind'den ecnebîye tezevvücle hakk-ı hidâne sâkıt olmuştur. Tezevvüc itmeyüb hakk-ı hidânesi dahi olsa mezkûre kız hadd-i şehvete ve buluga dekdir. Müştêhât oldukda mezkûr ammîsi alur. "On bir yaşında kız müştêhâttır " fî kavlihim cemî'an. Ebu'l-Leys "yedi yaşında kız müştêhâttır" demiş ve aleyhi'l-Fetvâ.

Min bâbı'l-hidâne min talâki'z-Zeylâ 'î (vr 37 a) ve min fasli'l-hidâne min talâk-i Şerhi Muhtasar el-Vikâye li'ş-Şumunnî ve mine'l-fasli's-selâseyn min talâki'-Tatarhaniyye.

[**Konu: Çocukların talakı geçersizdir**]

92- Mes'ele⁴⁸⁵: Hind-i hürre rızâsiyla on iki yaşında bir abde mevlası izniyle⁴⁸⁶ nikâh olursa ba'de'd-duhûl abd-i mezkûr talâk virse talâk vâki' olur mu?

el- Cevâb: Eğer bâliğ ise vâki' olur. Ve illâ olmaz. Ba'de'l-buluğ îkâ' lâzımdır.

Min fasli's-sâlis ve'l-'ısrîn min talâki't-Tatarhaniyye.

93- Mes'ele: Birkaç kimesne bir meclisde⁴⁸⁷ fisk iderlerken içlerinden Zeyd "bir câriyem vardır Amr'a eğer kırk kırmızı filori virirsen sana vireyim" dise Amr dahi "eğer almazsam avratım üç talak boş olsun" dedikde Zeyd dahi "eğer virmezsem⁴⁸⁸ avratım üç talak boş olsun" diyecek Amr meclisden kalkub dağılmadın dahi otururlar iken zikr olunan semeni getirüb meclise dahil olduğu gibi sarhoşluktan aklı başından gidüb sayub virmeğe kâdir olmasa yanında olan Bekir alub hıfz eylese ikisinin dahi ol meclisde virüb almayacak avratları üç talâk boş olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. 'Adem üzerine yeminde hins mevt ile olur. Kable'l-mevt virüb almak bâs⁴⁸⁹ vâki' olmaz. Eczâ-i hayatlarından⁴⁹⁰ âhar cüz'ünden⁴⁹¹ virüb almak mümkündür. Âhar cüz'de itmediklerinde acz ve ye's mütehakkık olur. Şart bulunub talâk vâki' olur.

Min bâb-i îkâ'i't-talâk min talâki'l-Vikâye ve't-Tevfik ve'r-Riâye ve min fasli fî izâfeti't-talâk ile'z-zaman min talâki'l-Hidâye ve'n-Nihâye ve'l-Înâye ve gayrihâ.

⁴⁸⁵ Matlab'da yazan mesele: "Hind-i hurre rızasıyla bir abde mevla-yı izniyle nikah-ı bade'd-duhul talak verse vaki' olur mu?", Veliyyüddin, 1470, vr. 37a.

⁴⁸⁶ "izin ve rızasıyla", Veliyyüddin, 1471, vr. 48b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 51a.

⁴⁸⁷ "bir meclisde içüb"; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 51a.

⁴⁸⁸ "virmezsem benim dahi..", Veliyyüddin, 1471, vr. 49a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 51b.

⁴⁸⁹ "almaktan ye'is..", Veliyyüddin, 1471, vr. 49a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 51b.

⁴⁹⁰ "celvetlerinden", Veliyyüddin, 1471, vr. 49a, Ali Emiri Şeriyeye, vr. 51b.

⁴⁹¹ "cüz'üne dek", Veliyyüddin, 1471, vr. 49a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 51b.

94- Mes'ele: Zeyd "eğer şimdinsonra bir dahi şürb-i hamr idersem zevcem benden üç talâk boş olsun" dise ba'dehû şürb-i hamr etse zevcesi üç talâk boş olur mu?

el-Cevâb: Olur.

Min bâbi'l-eymân fî't-talâk min talâki'l-*Hidâye* ve'l-*Înâye* ve'n-*Nihâye* ve gayrihâ.

95- Mes'ele⁴⁹²: Zeyd ümmet-i Muhammed'den bir diyarın halkına "ağızların ve avratların ....." deyu hiddet ve gazab ile şetm eylese Zeyd'e ne lâzım olur?

el-Cevâb: Luzum-i ta'zîrde kelâm yoktur. İman ve nikâhı tecdîd dahi lâzımdır. Amel bi'l-ihtiyat vâcibdir.

شتم المؤمن فم المؤمن⁴⁹³ قيل موجه التعزير وقيل موجه الكفر و بينونة المرأة اما الكفر فلانه شتم موضع الإيمان والتوحيد فيكفر به كما لو شتم الإيمان واما البينونة⁴⁹⁴ فلنا يلزم كون المؤمنة محكومة للكافر حتى لا يرث منها بعد ذلك

من المقصد الاول من النوع الرابع من القسم الثاني من هدية المهديين و من فصل مسائل متفرقة من سير حاوى المنية⁴⁹⁵

و كذا لو شتم المسلم فم المؤمن يكفر⁴⁹⁶ وتطلق امرأته بائناً وهو الاصح مما قال فح من انها تطلق ثلثاً و ما قاله البزازى من انه لا يكفر ولا تطلق امرأته بهذا الشتم

(vr 37 b)

كما لو وطئ الفم فانه قياس مع الفارق اذا المراد منهما مغاير اذال شتم⁴⁹⁷ أخبأ نار⁴⁹⁸ الغضب بخلاف الوطئ⁴⁹⁹

⁴⁹² "Bu surette", Veliyyüddin, 1471, vr. 49a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 51b.

⁴⁹³ "فم الذين", Ali Emiri Şeriyeye, vr. 51b.

⁴⁹⁴ "البينونة المرأة", Ali Emiri Şeriyeye, vr. 51b.

⁴⁹⁵ "Bir mümin bir müminin ağzına küfrederse ona ta'zîr gerekir denildi; onun tekfir edilmesi ve karısından ayrılması gerekir denildi. Küfre gelince; o iman ve tevhidin kaynağına küfretmiştir ve imana küfretmiş gibi sayılır; bundan dolayı kafir olur. (Karısından) ayrılmaya gelince; mümine bir kimse kafirin hükmüne bağlı kalamaz ve bundan sonra (adam) ondan miras alamaz. Mine'l-maksudu'l-evvel mine'n-nev'i'r-rabi' mine'l-kısmi's-sânî mine'l-*Hediyeti'l-Müheddîn* ve min fasli mesâili'l-müteferrika min siyeri'l-*Hâvî'l-Münye*."

⁴⁹⁶ "مسلم يكفر فم", Veliyyüddin, 1471, vr. 49b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 52a.

⁴⁹⁷ "اذ فى الشتم", Veliyyüddin, 1471, vr. 49b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 52a.

⁴⁹⁸ "أخبأت نار", Veliyyüddin, 1471, vr. 49b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 52a.

⁴⁹⁹ Aynı şekilde müslümanın müminin ağzına küfretmesi durumunda kafir olmuş olur; karısı bayin talak boş olur. Bu, üç talakla boş olur diyenlerin görüşünden daha sahihtir. Bezzâzi'nin görüşüne göre bu sövme ifadesi dolayısı ile kafir olduğu söylenemez ve hanımı boşanmaz. Bu küfür kişinin ağzına cimâ' lâfzı ile küfretmesi gibidir. Bu görüş, kıyas-ı mea'l-fârıktır. Bu ikisinden murat şetmin gayridir. Çünkü şetm (sövmek) vat'ın aksine kızgınlığın (gazab) ateşini gizler

[Konu: Sarhoşun Talakı]

96- Mes'ele: Zeyd sarhoşla zevcesine "bayın talâk boş ol" dise ba'dehû yine ol meclisde "üç talâk boş ol" dise üç talâk vâki' olur mu?

el-Cevâb: Olur. *Dürer-i Havâşî Yakup Paşa* ve ba'zı kütüpte muhtar budur. Eğerci *Fevâ'idü'l-fukaha* ve *Riâye* ve ba'zı kütüpte hilâfî mezkûrdur. Lâkin inde't-teâruz muharremi mebîhden takdim ve tercih-i usulde mübeyyen ve müberhendir.

Ve fî bâb-i sübuti'n-neseb mine'n-*Nihâye* ravâ an İbn Ömer⁵⁰⁰:

انه كان يقول تدع⁵⁰² تسعة اعشار الحلال مخافة الوقوع فى الحرام⁵⁰¹

[Konu: Bir mecliste tek bir cümlede üç talak hakkını kullanmanın durmu ve çözümü]

97- Mes'ele: Zeyd "valideme⁵⁰³ vâlide diyecek olursam menkûham Hind benden talâk-ı selâse ile mutallaka olsun" deyu yemîn eylese mezkûreye vâlide didüğü takdirce menkûhası selâse ile mutallaka olub hulleye muhtâc olacak mezkûreye vâlide diyüb ve me'a hâzâ talâk-ı selâse vâki' olmamaya tarik ve mahrec var mıdır⁵⁰⁴?

el-Cevâb: Menkûhasını bir talâk ile tatlık idüb tamam-ı iddeti munkazıyye olunca sukût idüb ba'dehû validesine vâlide diyüb ba'dehû merkûmeyi nikâh eyleye bu vechile talâk ve nikâhdan sonra ke'l-evvel vâlide derse yemîni batıl olub talâk vâki' olmaz halas olur.

Kezâ fî bâbi'l-hal⁵⁰⁵ bi't-talâk min talâk-i *Sadri's-Şeria* ve'r-*Riâye* ve'l-*Vikâye* ve fî bâbi't-talâk min talâkî'd-*Dürer*.

98- Mes'ele: Hind zevci Zeyd'den talâk istedikde Zeyd-i mezkûr dahi "eğer mehrinden ferâğ idersen seni tatlık iderim ve eğer yine mehrini benden talep idersen menkûham olur musun?" dedikde mezkûre dahi "mehrinden ferâğ itdim eğer ba'de't-tatlık da'vâ ve talep idersem yine senin menkûhan olayım" dise Zeyd-i merkûm dahi bu şartla mehrinden ferâğ mukâbelesinde beyne'l-müslimîn⁵⁰⁶ mezkûreyi tatlık eylese lâkin

⁵⁰⁰ "Radiyallahu anh", Veliyyüddin, 1471, vr. 49b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 52a.

⁵⁰¹ " O şöyle derdi: " Harama düşme korkusundan dolayı helalin onda dokuzu terk edilir."

⁵⁰² " تدع ", Veliyyüddin, 1471, vr. 49b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 52a.

⁵⁰³ "valideye"; Ali Emiri Şeriyye, vr. 52a.

⁵⁰⁴ "nedir?", Veliyyüddin, 1471, vr. 49b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 52a.

⁵⁰⁵ "bab-ı'l-hilf", Veliyyüddin, 1471, vr. 50a; Ali Emiri Şeriyye, vr. 52b.

⁵⁰⁶ "müslümanlar beyninde", Veliyyüddin, 1471, vr. 50a.

kadiya varub vech-i mezkûr üzere tatlikini tescil eylese bu surette Hind-i merkûme ba‘de‘t-tatlîk Zeyd-i mezbûrdan mehrini da‘vâ idecek yine menkûhası olur mu?⁵⁰⁷

el-Cevâb: Olmaz. Mukabele-i mehirde talâk talâk-ı bâyindir vâki‘dir. Şart fasiddir. Nikâh avdetmez. Lâkin da‘vâsı lağvıdır. İstimâ‘ olunmaz. Bu mertebeden sonra Zeyd‘den nikaha muteallik bir hak alamaz. Meğerki nafaka-i iddeti zikrolunmamış ola. Tatlîk-i mezkûrda andan ferâğ zikrolunmadıysa ancak ânı alır.

والمسئلة من مشهورات باب الخلع من طلاق صدر الشريعة والدرر وغيرهما وذكر في فتاوى
التمرتاشى لو طلق الرجل امرته على مال وشرط انها لو ادعت المال

(vr 38a)

لا تطلق ولو ادعت⁵⁰⁸ الطلاق⁵⁰⁹ فالطلاق واقع والشرط فاسد عندنا وعند الشفعى الشرط صحيح والطلاق
باطل⁵¹⁰

Min bâbi‘t-ta‘liki‘t-talâk min talâk-i *Fevâ‘idi‘l-fukahâ‘*.

[**Konu: İddetin hükümleri ve bağlayıcılığı**]

99- Mes‘ele: Zeyd menkûhası Hind‘e "eğer Amrın dârına varırsan benden talâk-ı selâse ile mutallaka ol" diyüb ba‘dehû mezkûreyi bâyin bir talâk ile tatlîk idüb mezkûre dahi iddet içinde tamam olmadın Amr‘ın dârına varub bu surette mezkûreye talâk vâki‘ olur mu?

el-Cevâb: Olur. İnkızâ‘i iddetten sonra varsa idi yemîn batıl olub vâki‘ olmazdı.

Kezâ fî bâbi‘t-ta‘lik min talâki‘d-*Dürer* ve fî bâbi‘l-hal⁵¹¹ min talâk-i *Sadri‘ş-Şerîa* ve‘r-*Riâye*.

100- Mes‘ele: Zeyd Hind-i seyyibe mutallakadır deyu kable‘s-subut tezevvüc idüb dahil oldukdan sonra Müslümanlar meclis-i şer‘a varub "Hind-i mezkûre Amr‘ın taht-ı nikahında olub el-ân menkuhasıdır iş bu Zeyd Amr‘ın⁵¹² menkûhasını tasarruf

⁵⁰⁷ "Hind zevci Zeyd‘den talâk istedikde Zeyd mezkur dahi eğer mihrinden ferâğ idersen seni tatlik iderim ve eğer yine mihrini benden talep idersen menkûham olur musun menkûhan olayım dise Zeyd merkûm itdim eğer ba‘de‘t-tatlîk da‘va ve talep idersen yine senin menkûhan olayım dise Zeyd merkûm dahi şartla mihrinden ferâğ mukâbelesinde müslümanlar beyninde mezkûreyi tatlik eylese lakin kadiya varub vech-i mezkûr üzere tatlikini tescil eylese olur mu?"; Ali Emiri Şerîyye, vr. 52b.

⁵⁰⁸ "ادعته", Veliyyüddin, 1471, vr. 50a; Ali Emiri Şerîyye, vr. 52a.

⁵⁰⁹ "بعد الطلاق", Veliyyüddin, 1471, vr. 50a; Ali Emiri Şerîyye, vr. 52a.

⁵¹⁰ "Meşhur olan bu mesele *Sadru‘ş-Şerîa*, *Dürer* ve diğerlerinde talâkdan hul‘ bâbında ve Fetâvâ Timurtâşi‘de zikredildi; karısını bir mal karşılığı boşasa ve karısı mal iddia ederse boşamayacağını şart koşsa, talakdan sonra da kadın mal iddiasında bulunsa, bize göre talak geçerli, şart fasittir. Şafî katında ise şart sahih ve talak batıldır."

⁵¹¹ "bab-ı'l-hilf bi‘t-talak..", Veliyyüddin, 1471, vr. 50b; Ali Emiri Şerîyye, vr. 53a.

⁵¹² "gayrın", Veliyyüddin, 1471, vr. 50b; Ali Emiri Şerîyye, vr. 53a.

ider" dediklerinden sonra Zeyd-i mezkûr Amr'ın mezkûreye talâk virdüğünü beyyine ile isbât eylese bu surette mukaddem akdolunan nikâh sahih olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Talâk beyyine ile sâbit olsa bi'l-ittifak iddet vakt-i subuttur. Ve nâs kable subuti't-talâk Amr'ı Hind'e zevc bilüb katlarında hilâfi mütebeyyin olmamıştır. Ânın içündir ki ol müşâhede itdiklerine ki Amr Hind'e zevc olmaktadır. Şehâdetleri câ'izedir. İstishâbla eğer kable's-subut Zeyd'in nikâhı sahih olaydı⁵¹³ bir avrat üzerine ictimâ'-ı zevceyn lâzım gelirdi. Bu ise şer'an batıldır.

Ba'zı hâzâ min fasli fî'l-iddet min talâk-i *Hâvî'l-Münye* ve ba'duhû mine'l-bâbi'l-evvel min talâk-ı *Cevâhiri'l-Fetâvâ*.

101- Mes'ele: Zeyd menkûhası Hind'i bayın bir talâk ile tatlik idüb ba'dehû mezkûre zevc-i âhara varmak istedikde inkızâ-i iddet lâzım olacak mezkûrenin "iki ayda üç hayız gördüm iddetim munkazıyye oldu" dediği kavline yeminiyle tasdik olunur mu?

el-Cevâb: Olunur.

Nazm: اذا اقترت بانقضاء العدة

بالحيض فالشهران ادنى مدة

و اكتفيا بتسعة الايام

الى الثلثين على انضمام⁵¹⁴

Kezâ fî'l-Manzumeti'n-Nesefiyye min *Makaleti'n-Nu'mân* ve fî bâbi'l-iddet min talâki'l-*Hâniyye*.

الحرّة المطلقة اذا اقترت بانقضاء العدة باحيض لا تصدق في اقل من شهرين وهو المختار⁵¹⁵

[**Konu: Fasid şarta itibar edilmez**]

102- Mes'ele: Hind zevci Zeyd'den talâk istedikde Zeyd "eğer mehrinden ve nafaka-i iddetinden ve benden⁵¹⁶ sağır oğlunu⁵¹⁷ almayub ferâğ idersen talâk vireyim" dedikde Hind-i mezkûre bu cümleden ferâğ mukâbelesinde talâka râziye olub Zeyd dahi bu cümleden ferağ mukabelesinde mezkûreye talak virse badehu yine mezkûre Zeyd'den oğlunu talep idüb almağa (**vr 38 b**) kâdire olur mu?

⁵¹³ "olsa idi", Veliyyüddin, 1471, vr. 50b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 53a.

⁵¹⁴ "Nazm: Bir kadın iddetinin hayızla bittiğini ikrar ederse, iki ay en düşük zamandır, dokuz günden otuza birbirine katarak yetinirler."

⁵¹⁵ "Hür boşanmış bir kadın iddetinin hayızla bittiğini ikrar etse iki aydan az olduğunda kabul edilmez. Tercih edilen görüş budur."

⁵¹⁶ "benden olan", Veliyyüddin, 1471, vr. 51a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 53b.

⁵¹⁷ "oğlundan", Veliyyüddin, 1471, vr. 51a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 53b.

el-Cevâb: Olur.

اختلعت عن زوجها على ان تترك ولدها عند الزوج فالخلع جائز والشرط باطل⁵¹⁸

Kezâ fî fasli fi bedeli'l hal' min talâk-1,i *Hizâneti'l-Fetâvâ*.

[**Konu: Örfte sadece azarlamak ve aşağılamak için kullanılan lafızlarla talak ve kazif gerçekleşmez**]

103- Mes'ele: Zeyd halet-i gazabında menkuhası Hind'e "bre kahbe" deyu şetm etmekle mezkûreye talâk vâki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Zeyd'e ta'zîr lâzım olur. Sarîhan zina ile kazf değildir. Lafz-i kahbe birkaç ma'nâyâ ihtimalle şübhe îrâs eder. Li'ân ve hadd-i kazfdan birisi lâzım gelmez.

Kezâ fî fasli't-ta'zîr min hudûdi'd-*Dürer* ve *Îzâhi'l-Islâh* ve fî kitâbi'l-li'ân min *Fevâidi Hâherzâde*⁵¹⁹ ale'l-*Kudurî*.

104- Mes'ele: Sadru's-Şerîanın;

القحبة في العرف افحش من الزانية لان الزانية قد تفعل سرا وتتأفف منه والقهية من تجاهر به بالأجرة⁵²⁰
kelâmı luzum-ı hadde sarîh iken buyurulan cevabın vechi nedir?

el-Cevâb: Sadru's-Şerîa'nın kelâmı medhûl⁵²¹ ve gayr-ı makbuldur. Ücret ile zinâ muskıt-ı haddir. İmam A'zam⁵²² katında *Dürer*'in hududunda⁵²³ bâb-ı vat' yûcibü'l-hadd'de ve gayrıda tafsil olunmuştur. Sadru's-Şerîa menşe'-i sukûtu menşe'-i subut kılmıştır.

وما كلُّ قَيْلٍ قَيْلٌ عِلْمٌ وَحِكْمَةٌ وَمَا كُلُّ اِفْرَادِ الْحَدِيدِ حُسَامٌ⁵²⁴

105- Mes'ele: Zeyd'in el-ân üvey kızı⁵²⁵ Zeyneb "Zeyd-i mezkûr bana cebren zina etti" diyüb Zeyd münkir olacak mücerred Zeyneb-i merkûmenin kavliyle amel olunup anası Hind Zeyd'e haram olub talâk vâki' olur mu?

⁵¹⁸ "Kadın, oğlunu kocası yanında bırakmak şartıyla kocasıyla hul' anlaşması (muhalaa) yaptığında, hul' caiz ve şart batıldır."

⁵¹⁹ "Cevahirzade", Veliyyüddin, 1471, vr. 51a; Ali Emiri Şerîyye, vr. 53b.

⁵²⁰ "Kahbe örfte göre zaniyeden daha kötüdür, çünkü zaniye gizli yapar ve utanır, kahbe ise açıktan ve ücret karşılığında yapar."

⁵²¹ "Dahl edilmiş, ayıplanacak bir kusur işlemiş." Develioğlu, s.714.

⁵²² "Hazreti İmam r.a", Veliyyüddin, 1471, vr. 51a; Ali Emiri Şerîyye, vr. 53b.

⁵²³ "hududundan", Veliyyüddin, 1471, vr. 51a; Ali Emiri Şerîyye, vr. 53b.

⁵²⁴ "Söylenen her şey ilim ve hikmetin sözüdür (parçasıdır); (nitekim) demirin parçalarından da kılıç meydana gelir."

⁵²⁵ "üvey kızı olan", Veliyyüddin, 1471, vr. 51a; Ali Emiri Şerîyye, vr. 53b.

el- Cevâb⁵²⁶: Olmaz. Kavlı Zeyd'indir. Zeyneb'in kavli Zeyd hakkında makbul değildir.

Kezâ fî nikâhi'l-*Fetava*'z-Zeyniyye.

[**Konu: Bain talakla boşanan kadın tekrar talaka mahal değildir**]

106- Mes'ele⁵²⁷: Zeyd menkûhası Hind'i bâyin bir talâkla tatlık⁵²⁸ ve "iddeti tamam olduktan sonra yine benden talâk-ı selâse ile mutallaka olsun" dese ba'dehû mezkûreyi almak lâzım olacak hulleye muhtâc olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Bâyin talâk ile mülk ba'dehû inkızâ'-i iddetle eser-i mülk gidüb Hind ecnebiyye olmuştur. Ecnebiyyeye ise talâk vâki' olmaz. Evvelki bir talâkla hulle-i mahalliyet fevt olmuştur⁵²⁹. Gerek iddet içinde ve gerek ba'dehâ zevc için bilâ tahlil nikâh câizdir. Ve ba'zı meşâyih katında bâyinen tatlık idüb iddet içinde yine selâse ile tatlık itse bile selâse vâki' olmaz. "İ'tibâr sarâhat-i lafza değildir, beynunet-i ma'nâyadır" demişler, ta'lik olmayacak bâyin ise bâyine lâhık olmaz. *Riâye* ve *Hâvi'l-Münye* ve *Fevâ'i'dü'l-Fukakâ*'da bu kavlin sahih ve müftâ bih olması mezkûrdur demişler eğerçi sâhib-i *Dürer* Molla⁵³⁰ Hüsrev ve Ya'kub Paşa iddet içinde vukû' tasrih idüb ve İbn Şihne *Manzume-i Vehbân* şerhinde bu kavlin hakk olmasını tahkik etmişlerdir. Ve'l-Hâsıl iddetinden⁵³¹ sonra adem-i vukû'da (**vr 39 a**) nizâ' yokdur hulle lâzım olmaz.

107- Mes'ele: Haricden Amr gelüb Zeyd hatunuyla cidâl ederken "mezkûreye talâk vir talâk-ı selâse haram olsun mu?" dese Zeyd dahi "haram olsun" demekle⁵³² talâk-ı selâse vâki' olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Zeyd'in "haram olsun" didüğü Amr'ın kelâmını i'âde-i mutezammindir. Ana cevabdır. Ke-ennehu Zeyd dahi "talâk-ı selâse haram olsun" demiş oldu kelâmında mahall-i talâk⁵³³ muradını⁵³⁴ tesmiye itmeyüb ve ana talâk kılmayacak⁵³⁵ bir şey vâki' olmaz. Tesmiye ve izafet lâzımdır. Mes'ele *Cevâhiri'l-*

⁵²⁶ Ali Emiri Şeriyeye, vr. 53b'de bu cevap yerine bir sonraki fetvanın cevabı yazılmıştır.

⁵²⁷ Ali Emiri Şeriyeye, vr. 53b'de bu mesele mevcut olmayıp sadece cevabı yer almaktadır.

⁵²⁸ "tatlık idüb", Veliyyüddin, 1471, vr. 51b.

⁵²⁹ "fevt olmuştur bakidir.", Veliyyüddin, 1471, vr. 51b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54a.

⁵³⁰ "meselen", Veliyyüddin, 1471, vr. 51b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54a.

⁵³¹ "inkıza-i iddetten sonra", Veliyyüddin, 1471, vr. 51b.

⁵³² "demekle mezkûreye", Veliyyüddin, 1471, vr. 51b.

⁵³³ "mahal-i talak olan", Veliyyüddin, 1471, vr. 51b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54a.

⁵³⁴ "mer'eyi", Veliyyüddin, 1471, vr. 51b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54a.

⁵³⁵ "muzaf kılmayacak", Veliyyüddin, 1471, vr. 51b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54a.

Fetâvâ'nın talâkından bâb-ı evvelde ve bâb-ı râbi'da mezkûrdur. Eğer Amr talâk virüb mezkûra "talâk-ı selâse ile haram olsun mu?" dediyse Zeyd dahi "haram olsun" dise idi tesmiye ve izâfet bulunurdu. Ve selâse vâki' olurdu.

108- Mes'ele: Bir zımmînin avratı olan zımmîye dâ'ima şürb-i hamr idüb merkûm⁵³⁶ zevcesine⁵³⁷ şutûm-i galiza ile şetm itdikde Müslümanlar mahzarında "eğer bir dahi şürb-i hamr idüb bir dahi sana şetm idersem cemî' esbâbım mülkûn⁵³⁸ olsun" diyüb zımmî-i mezbûr dahi kabul eylese ba'dehû merkûme yine şürb-i hamr idüb şetm dahi eylese zımmî-i mezbûr merkûmeyi tatlık ettikten sonra şartları üzerine esbabını alub merkûmeye virmemeye kâdir olur mu?

el-Cevâb: Eğer mutallaka olan zımmiye zevci olan zımmîyi kudât-ı Müslimînden bir kadıya alıgidüb murafa'at-ı şer'⁵³⁹ olurlarsa kadı'l-müslimin muktezî-i şer'-i mutahhar üzere hükmeyleye esbabını mezkûrdan alıvire temlikâtı şart-ı ta'lik sahih değildir. Zımmiyyenin öyle dimesiyle esbâb zımmînin olmaz.

Ba'zu hâzâ min fetâvâ *Kârî'i'l-Hidâye* ve ba'duhû min bâbi's-selem min buyû'i'd-*Dürer* ve gayrihimâ.

[**Konu: Muhalaada neler bedel olur?**]

109- Mes'ele: Hind zevci Zeyd'den talâk istedikde Zeyd "eğer benden olan sağır oğlumu bilâ nafaka beslersen⁵⁴⁰ talâk vireyim" diyüb mezkûre dahi râzıye olub Zeyd dahi bu şartla bu mukabelede talâk virecek mezkûre ba'de't-tatlık yine oğlunu Zeyd'e redde kâdire olur mu?

el-Cevâb: Olmaz. Şartı üzere veledi imsaka cer⁵⁴¹ olunur. Hatta zevci üzerine terk idüb gitse zevc nafakanın kıymetini Hind'den alır. Amma imsak veled üzerine hal' müddet-i imsak beyan oluncak sahih, beyan olunmıcaak sahih değildir.⁵⁴² Gerek veled radî' ve gerek fatîm olsun ve ba'de sıhhati'l-hal' Hind veledini ancak bilâ nafaka besler amma kisveyi Zeyd'den talep ider alır.

⁵³⁶ "mezbur", Veliyyüddin, 1471, vr. 52a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54b.

⁵³⁷ "zevcine", Veliyyüddin, 1471, vr. 52a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54b.

⁵³⁸ "senin mülkûn", Veliyyüddin, 1471, vr. 52a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54b.

⁵³⁹ "murafe'a-i şer'-i şerif", Veliyyüddin, 1471, vr. 52a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54b.

⁵⁴⁰ "meccanen beslersen", Veliyyüddin, 1471, vr. 52a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54b.

⁵⁴¹ "cebr", Veliyyüddin, 1471, vr. 52a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54b.

⁵⁴² "Amma isak veled üzerine hal' müddet-i imsak beyan olunacak sahihdir müddet-i beyan olunmayacak hal' sahih olmaz.", Veliyyüddin, 1471, vr. 52a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54b.

Kezâ min fasli fî bedeli'l-hal' min talâk-i *Hizâneti'l-Fetâvâ* ve fî mesâ'ili'l-hal' min *Münyeti'l-Müftî*.

110- Mes'ele: Zeyd menkûhası Hind'i tatlık ettikde mezkûreden bir sağîre kızı (vr 39 b) olacak Hind-i mezkûre yabanda "kız eyü hâtun"⁵⁴³ değildir" deyu sağîresini merkûmeden almağa kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur. Eğer Hind vâkide fâcire-i gayri me'mûne ise ve illâ Hind hidâneye ehaktır.

احق الناس بحضانة الصغير حال قيام النكاح او بعد فرقة الأم إلا ان تكون مرتدة او فاجرة غير مأمونة⁵⁴⁴

Kezâ fî bâbi'l-hidâne min talâki'l-*Kâfi*.

[Konu: Kinayeli lafızlarla talak]

111- Mes'ele: Zeyd menkûhası Hind'e "benden haram ol" demekle mezkûreye talâk vâki' olur mu?

el-Cevâb: Olur. Mütûnda zikr olunan zâhir-i mezheb ki bilâ niyet adem-i vukû'dur. Anınla hükmolunmaz.

Kezâ fî bâbi fî'l-kinâyât min talâki'l-*Ğunye* ve fî fasli'l-kinâyât min talâk-i *Hâvî'l-Münye*.

112- Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind'e "bre kahbe" deyu şetm itdüğünden gayrı yapışub "elbette var yıkıl git" diyüb kapusundan taşra kovsa talâk vâki' olur mu ve Zeyd'e ne lâzım olur?

el-Cevâb: Eğer Zeyd böyle dedikde talâka niyet eylediye talâk vâki' olur. Hususan İmam Züfer⁵⁴⁵ kavli üzere kahbe deyu şetm ile hadd lâzım olmaz. Arabdan ehl-i Yemen avrata kahbe deyu ta'bîr iderler.

يقولون لا تشق⁵⁴⁷ يقول القحبة ولا تعزر بطول الصحبة⁵⁴⁶

Bu şüphe ile had sâkıt olur.

⁵⁴³ "kızr ümmi hatun", Veliyyüddin, 1471, vr. 39b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 54b.

⁵⁴⁴ "Nikah devam ederken veya ayrıldıktan sonra küçük çocukların bakımında en çok hak sahibi olan annedir. Anne dinden dönen biri veya güvenilmeyen bir günahkar ise müstesna."

⁵⁴⁵ "r.a", Veliyyüddin, 1471, vr. 39b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 55a.

⁵⁴⁶ "Kahpe sözünde güçlüğe düşülmez; uzun sohbet sebebiyle de ta'zir uygulanmaz." derler."

⁵⁴⁷ "تشق", Veliyyüddin, 1471, vr. 39b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 55a.

قول اهل اليمن مذكور فى الأساس وعدم لزوم الحد وسقوط الشبهة من مشهورات الحدود ووقوع⁵⁴⁸
الطلاق بقوله⁵⁵⁰"yıkıl git"⁵⁴⁹

Mine'l-fasli'l-hâmis min talâki't-Tatarhaniyye.

[**Konu: Hidane ve çocuğun nafakası**]

113- Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind'e talâk virüb bir veled-i saġîri olub Hind zevc-i âhara varmayub nafakasıyla saġirin hidânesine tâlibe olub babası Zeyd-i merkûm "ben alur anam Zeyneb'e virüb beslerin" dise saġîr-i mezbûrı hangisi alur?

el-Cevâb: Madem ki zevc-i âhara⁵⁵¹ tezevvüc itmeye anası Hind alur. Ve nafakası babası⁵⁵² üzerine vâcibdir. Eġerçi fakir ise de saġirin malı yoksa ve babası imtinâ' iderse cebr ve habs olunur.

Min bâbi'n-nafaka min talâki'n-Nihâye.

[**Konu: Hidaneye engel durumlar ve hidanede öncelik hakkı**]

114- Mes'ele: Babası vefat eden saġirin anası Hind ve mütevaġġâ olan babasının anası Zeyneb ve ammîsi Amr olub lâkin Hind-i mezkûre ecnebî ere varacak hakk-ı hidâne hangisindedir?

el-Cevâb: Babasının anası Zeyneb'indir.

Kezâ fî bâbi'n-neseb ve'l-hidâne ve min talâki'l-Vikâye.

115- Mes'ele: Zeyd Hind'e akd-i nikâh ettikten sonra kable'd-duhûl mezkûre Hind mehr-i müsemmasından ve sâ'ir nikaha müteallik hususlardan fâriġa olub mezkûrenin ferâġı mukâbelesinde talebi ile Zeyd hal' idüb talâk virüb ba'de'l-muhala'at⁵⁵³ Hind mehr-i müsemmasını ve nafaka-i iddetini Zeyd'den talebe kâdire olur mu?

el-Cevâb: Mehrini ve nafaka-i mâziyesini talep idemez. Amma nafaka-i iddetinden ferâġ 'inde'l-hal'⁵⁵⁴ sarîhan zikr olunmadıysa (**Vr 40 a**) anı talep ider ve illâ anı dahi talep idemez.

⁵⁴⁸ "وقوعى", Veliyyüddin, 1471, vr. 39b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 55a.

⁵⁴⁹ "El-Esâs'da zikredilen Yemen ehlinin sözüdür. Had gerekmez ve had gerektiren sözler içerisinde bu sözün şüphesi düşer ve "yıkıl git" sözü ile talak gerçekleşir."

⁵⁵⁰ "yıkıl git", Veliyyüddin, 1471, vr. 39b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 55a.

⁵⁵¹ "zevc-i ecnebiye", Veliyyüddin, 1471, vr. 40a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 55a.

⁵⁵² "babası Zeyd", Veliyyüddin, 1471, vr. 40a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 55a.

⁵⁵³ "muhala'a'dan sonra", Veliyyüddin, 1471, vr. 53a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 55b.

⁵⁵⁴ "el-hal", Veliyyüddin, 1471, vr. 53a.

Kezâ fî bâbi'l-hal' min talâki'r-*Riâye* ve *Sadri's-Şerî'a* ve'd-*Dürer*.

116- Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind'i bırakub niçe yıl gelmeyin Zeyd gâ'ib iken "eğer bugünden üç aya dek zevcem Hind'e varmazsam benden bâyin talâk boş olsun" dise ba'dehû dediği günden üç ay tamam olduktan sonra birkaç ay dahi giçüb Zeyd Hind'e gelmeyüb Hind Zeyd'den bâyin talâk ile boş oldukda Zeyd'in bu vechile tatlıki haberi Hind'e üç aydan sonra boş olub üç hayızını tamam dahi ziyade gördükden sonra gelüb vâsıl olub bildikde iddetinin ibtidası vukû'-ı talâk akabinden mi olur yoksa haber virülüb talâkla ilminin akabinden mi lâzımdır?

el-Cevâb: Vukû'-ı talâk akabinden olur. Ve üç ay giçüb Zeyd gelmedikten sonra Hind üç hayızını tamam gördüyse talâka ilmi lâzım değildir. İddeti munkaziyye olmuş olur. Kime dilerse varır.

Min bâbi'l-iddet min talâki'd-*Dürer*⁵⁵⁵ ve'l-*Hidâye* ve'l-*Vikâye* ve şurûhihimâ.

117- Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind'e "eğer Amr'ın falan hanesine dahil olursan bir talâk boş ol" dise ba'dehû ol hane ihrâk⁵⁵⁶ ve eser-i bina kalmayub anın yerinde Amr-i merkûm bir hâne-i cedîde ihdâs idüb Hind-i merkûme bu hâne-i cedîde dahil olsa talâk vâki' olur mu ve Amr'ın bundan mâ'adâ gayrı⁵⁵⁷ hanesine dahil olsa yine talâk vâki' olur mu?

el-Cevâb: Sûret-i ûlâda Zeyd'in ta'yîn itdüğü haneden muradı Amr'ın dârı ise talâk vâki' olur. Eğer beyti ise olmaz. Ve sûret-i sâniyede mutallakan vâki' olmaz.

Kezâ fî bâbi'l-yemîn fi'd-duhûl ve's-süknâ min eymâni'l-*Hidâye* ve fî bâbi'l-hal'⁵⁵⁸ bi'l-fi'li min eymâni'l-*Vikâye*.

118- Mes'ele: Zeyd zevcesi Hind ile ayrılışmak murad itdiklerinde esbablarını ayırub Zeyd "eğer mehrinden ve nafaka-i iddetinden ferâğat idersen boşarım" diyüb Hind dahi "cümlesinden ferâğ ettim" diyüb Zeyd mukabelede bir kelâm itmeyüb esbabını alub gidüb taşrada rast gelenler "ne işledin" dediklerinde Zeyd dahi "zevce mi boşadım" dise ne vechile talâk vâki' olur?

el-Cevâb: Ric'î vâki' olur. İcâb Hind'den olub Zeyd kâ'im olub meclisden gitmekle mezkûrenin kelâmı batıl olur. Sonradan Zeyd boşadım demekle talâk vâki'

⁵⁵⁵ "talâki'd-Dürer ve'l-gurer", Veliyyüddin, 1471, vr. 53a; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 55b.

⁵⁵⁶ "ihrak olunub", Veliyyüddin, 1471, vr. 53b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 55b.

⁵⁵⁷ "bir gayrı", Veliyyüddin, 1471, vr. 53b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 55b.

⁵⁵⁸ "bab-ı'l-hilf", Veliyyüddin, 1471, vr. 53b; Ali Emiri Şeriyeye, vr. 56a.

olur. Boşadım sarıhtır. Talâk-ı ric'î olur. Mehri ve nafaka-i iddeti Zeyd üzerine deyn kalır. Eğer iddeti içinde müraca'at iderse nikâh lâzım değil ke'l-evvel zevcesi olur.

Min bâbi'l-hal' min talâk-i *Sadri's-Şeria*.⁵⁵⁹

119- Mes'ele: Zeyd ümm-i veledi olan Hind'e (Vr 40 b) aslâ nafaka ve kisvesin virmeyüb aç ve çıblak kosa ve kendi Zeyd hâzır ve kâdir olsa Zeyd'e ne lâzım olur?

el-Cevab: Hind'in nafaka ve kisvesini Zeyd'den kadı cebren alıverir.

Min bâbi'n-nafaka min talâki'd-*Dürer* ve *Havâşî Ahî Ali*, *Sadri's-Şeri'a* ve gayrihâ.

120- Mes'ele: Zeyd'in⁵⁶⁰ talakât-ı selâse ile mutallakası olup hulle lâzım oldukça Zeyd-i mezkûrun ve muhallil olan zevcin her birinden vâki' olan talâkda iddet-i kâmile lâzım mıdır?

el-Cevâb: Lâzımdır.

Kezâ fî bâbi'r-ric'a ve'l-iddet min talâki'l-*Vikâye*.

121- Mes'ele: Sûret-i mezbûrede muhallil olan zevc-i sâni-i mezkûre⁵⁶¹ ba'de'l-vat' bir talâkla tatlık idüb iddetinde iken te'hîr itmeyüb sâniyen tezevvüc idüb sonra kable'd-duhûl yine tatlık idüb kable inkızâ'il-iddet zevc-i evvel tezevvüc eylese vech-i meşrûh üzere olan nikâhı sahih olur mu?

el-Cevâb: Vech-i meşrûh üzere olan nikahda iddetin sukutuna ve nikâhın sıhhatine imam Züfer zâhib olmuştur. Eğer hâkim imam-ı mezburun kavliyle amel idüb bu nikâhın vukû'undan sonra sıhhatine hükm iderse hükmü sahih ve kazâsı nafızdır. Nikâh sahih olur.

Kezâ fî'l-fasli⁵⁶² mine'l-*İmâdiyye* ve fî kitâbi't-talâk min *Fevâ'idi'l-fukahâ'*.

[**Konu: Boşama iddetinin en azı**]

122- Mes'ele: Zeyd zevcesine talâk virse kırk gün mürûrundan sonra mutallaka-i mezkûre bu müddet içinde "üç kere hayız gördüm müddet-i iddetim munkazıyye oldu" deyu haber virse kavline tasdik olunur mu?

⁵⁵⁹ "Min bab-i'l-hal' min talâk-i *Hizaneti'l-Fetava* min bab-i'r-ric'a ve'l-hal' min talak-i *Sadru's-Şeria*", Veliyyüddin, 1471, vr. 53b; Ali Emiri Şeriyye, vr. 56a.

⁵⁶⁰ "Zeyd'in zevcesi", Veliyyüddin, 1471, vr. 54a.

⁵⁶¹ "İmra'e-i Mezkureyi", Veliyyüddin, 1471, vr. 54a.

⁵⁶² "fasli's-sani", Veliyyüddin, 1471, vr. 54a.

el-Cevâb: Ekall-i müddet hayızına mer'e-i hurre anda tasdik oluna İmam Ebu Hanife katında altmış gündür. İmameyn katlarında otuz dokuz gündür. Şeyhu'l-İslâm iğtisal için üç saat dahi ziyade ihtiyar eylemiştir. Eğer mutallaka-i mezkûre otuz dokuz gün üç saatte müddet-i iddetim tamam oldu deyu haber verirse İmameyn katlarında kavline tasdik olunub amel olunur. Nisa erhamında olandan ihbarda eminelendir.

Kezâ fî talâki'l-*Manzûmeti'n-Nesefiyye* ve şuruhahâ min *Makâleti'n-Nu'man*.

SONUÇ

Osmanlı Devleti Kanunî Sultan Süleyman (Hükümdarlık Dönemi, 1520-1566) ile yükseliş dönemine geçerken Osmanlılarda ilmi hayat da 16. ve 17. yüzyıllarda en yüksek seviyeye ulaşmış bulunmaktaydı. Medrese ağının oldukça genişlediği bu yüzyıllarda özellikle ilmi seviyenin taşrada dahi azımsanmayacak seviyede olduğunu söylemek mümkündür. Mesela, fetvalarını incelediğimiz Ali Efendi'nin müderrislik yaptığı Hacı İbrahim Medresesi Akkirman Sancağı'nda bulunan ellili medreselerden biridir.

İslam fıkında fetva müessesesi son derece mesuliyet isteyen bir kurumdur. Bu konuda başta Hz. Peygamber (s.a.v.) olmak üzere ümmetin alimleri ve ecdâdımızdan bizlere miras kalan pek çok örnek bulunmaktadır.

Fetva literatürü içerisinde özellikle Osmanlı taşra müftülerine ait eserlerin incelenmesi konusunda yeterli ilmi çalışmaların yapıldığı söylenemez. Elinizdeki çalışmanın bu alanda yapılan ilk çalışmalardan biri olduğunu zannediyorum.

Akkirmânî Ali Efendi'nin fetvalarından hareketle fikhî yönünün kuvvetli bir fakih olduğu söylenebilir. Ali Efendi'nin kullandığı üslup, cümleler ve yer yer naklettiği edebî metinler onun döneminin diline hakim ve edebi yönü kuvvetli bir fakih olduğunu bizlere göstermektedir. Ayrıca o, bir meselede toplum içerisinde oluşabilecek şüphe ve karışıklıkları gidermek için son derece hassas davranmış, fetvalarında söz konusu mesele hakkındaki şüpheleri giderecek nakillerle, tafsilatlı açıklamalar yapmaktan geri durmamıştır. Ali Efendi, dönemindeki bir çok müftünün yaptığı gibi taklit yoluyla fetva verme yöntemini kullanmıştır. Ancak onun bu taklidi körükörüne bir taklit olmamış, Hanefi mezhebinin konuyla ilgili kural ve uygulamalarına uygun nitelikte bir yol ve üslup takip etmiştir.

Ali Efendi fetvalarında Kur'an, sünnet, icma ve kıyas ile diğer hukukî delilleri kullanması, onun gerçek anlamda bir müftî olduğunu gösterirken, kanun ve uygulamaları takip ederek fetvalarında onları dikkate alması da yeniliklere kapalı bir kişi olmadığını göstermektedir. Yine onun, nikahta velinin izni konusundaki fetvasından yola çıkarak zamanın şartlarına göre değişen bazı hüküm ve uygulamaları takip ettiğini ve fetvalarını bu yönde verdiğini söyleyebiliriz. Ayrıca, Ali Efendi'nin kullandığı kaynaklar arasında Molla Hüsrev'in *Dürrü'l-Hükkam fî şerhi Güleri'l-ahkam* adlı eseri

gibi Osmanlı fakihlerinin eserlerinin bulunması, döneminin ilmi ve fihhi çalışmalarını göz ardı etmediğini bizlere göstermektedir.

Onun nikahla ilgili verdiği fetvaları arasında; mehir, namzedlik (nişanlılık), akıllı ve buluğ çağına ermiş kızların cebren evlendirilmeleri, velinin nikahı feshetmesini gerektiren durumlar, kadınların nikahta veli olmaları, küfüv (denklik), velayet, tevkil, nikah meclisi, kadına şiddet, şahitsiz nikah, nikah akdinde kullanılan lafızlar, ölüm hastalığında cariye ile nikahlanma gibi meseleler yer almaktadır.

Bu konulardan özellikle mehirle ilgili soruların daha çok olduğunu görmekteyiz. Osmanlı döneminde kadının mehri kendisi için sosyal bir güvence olarak gördüğünü söylemek mümkündür. Coğrafi olarak Akkırman bölgesi hem siyasi hem de ticari alanda önemli bir konumdadır. Dolayısıyla burada savaş, sefer, tutsaklık gibi durumlarda kadınların kocalarından uzun yıllar haber alamaması gibi olaylar sık karşılaşılan hadiselerdendir. Bu durumun sebep olduğu bir diğer sorun ise kocası evine dönmeden önce karısının başkasıyla evlenmesi durumudur.

Osmanlılarda evlilik konusunda örf ve adetleri yansıtan pek çok fetvalar bulunmaktadır. Namzedlik denilen nişanlılık dönemi ve bu dönemde verilen hediyeler bu örf ve adetlerden biridir. Genellikle at hediye edilmesi ve ayrıca at etinin helallğine dair sorulan bir takım sorular da bölgenin at yetiştirme hususundaki önemini göstermektedir.

Ali Efendi'nin verdiği fetvalardan hareketle 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başlarında Akkırman sancağında üç çeşit boşama bulunduğunu görmekteyiz. Bunlardan birincisi, kocanın kendi iradesi ile herhangi bir sebep olsun ya da olmasın boşamasıdır. Bu boşamada en çok rastlanılan problem erkeğin üç boşama hakkını birden kullanması olayıdır. Böyle bir durumda karısına geri dönmek isteyen erkek hulle olmadan dönmenin çarelerini aramıştır. Hulle ise kadının başka bir erkek ile gerçek bir evlilik yaşayıp boşanması veya kocasının ölmesi halinde iddeti bitince ilk eşine geri dönmesidir.

Bir diğer boşama şekli ise, kadının mehir ve nafaka gibi bir takım haklarından ferağat etmesi karşılığında gerçekleşen boşamadır. Buna muhalaa denir. Fetvalarda kadının nikah sırasında bir boşama hakkını istemesi (tevfiz-i talâk) gibi bir duruma rastlamamaktayız. Dolayısıyla kadın boşanmak istediğinde böyle bir yola başvurmaktadır. Muhalaa ile ilgili sorularda genellikle erkek, kadının haklarını tekrar

taleb etmesi halinde yine evliliğe dönmesi şartını koşmaktadır. Ancak bu şart Hanefi mezhebine göre fasid kabul edilmiştir. Çünkü muhalaa ile gerçekleşen boşama bâin bir boşamadır. Bu durumda talak gerçekleşir ancak şart gerçekleşmez.

Fetvalarda diğerlerine göre daha az geçen bir diğer boşama şekli ise, tefrik denilen kadıların boşamasıdır. Talâk konusunda şartlı boşama, sarhoşun boşaması, yemin ile boşama ve haber göndererek boşama gibi durumlar hakkında çeşitli olaylar ve fetvalarla karşılaşılmaktadır.

Fetvalarda boşamanın oluşturduğu birtakım hukuki ve sosyal sonuçlar ile bu sonuçların ortaya çıkardığı problemler de ele alınmaktadır. Örneğin hulle, iddetin başlangıcı, iddetin süresi, nafaka ve süknâ ve geride kalan çocukların hidânesi gibi meseleler fetvalara konu olmaktadır.

Bütün bu meseleler neticesinde 16. ve 17. yüzyıllarda Akkirman Sancağı'nda nikah ve talâkla ilgili problemler müftilere danışılmakta ve İslam Hukuku çerçevesinde çözümler bulunmaya çalışılmaktadır. Bu bakımdan Osmanlı Devleti'nde taşra ve sancaklara gönderilen müftiler dini ve hukuki hayatta büyük fonksiyonlar icra etmişlerdir. Son olarak, elinizdeki çalışmanın amaçlarından biri de İslam düşünce ve hukuk tarihinde fetva kültürünü tanımak ve tanıtmak, ayrıca müftilerin bu konudaki tecrübe ve birikimlerini gelecek nesillere aktarmaktır.

KAYNAKÇA

Afyoncu, Erhan, "Sokullu Mehmed Paşa", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul 2009, XXXVII, 354-357.

Akgündüz, Ahmet, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2009, S.14, ss. 13-48.

Akkirmani, Ali Efendi (1028/1619), *Fetâvâ-yı Akkirmânî*, Beyazıt Dev. Ktp., Veliyyüddin Efendi 1470-1471; Millet Ktp. Ali Emîrî Şer'iyye, 104; Slm. Ktp., Hafid Efendi, 98; Ankara Milli Ktp. 1134- 4392; Konya Bölge Yazma Esr. Ktp. 1571; Slm. Ktp. Hekimoğlu, 405; İzmir Milli Ktp. 420; Konya Bölge Yzm. Esr. Ktp.,233, (Konya) Burdur İl Halk Ktp. Koleksiyonu, 545- 1874; Topkapı Sarayı Müzesi Ktp.,Türkçe Yazmaları, A.842; DİB Ktp. Yazma Eserler, 1252-559 , Balıkesir İl Halk Ktp., Yzm. Esr. 954; Manisa İl Halk Ktp. Yzm. Esr., 4810; Marmara İlahiyat Ktp. 138; Nuruosmaniye Yzm. Esr. Ktp., 1972; İnebey Yzm. Esr. Ktp., 16 Ha 362.

Aktepe, M. Münir, "Mustafa I", *İslam Ansiklopedisi (İA)*, M.E.B., İstanbul 1979, VIII, 692-695.

....., "Esad Efendi", *DİA*, İstanbul 1995, XI, 340-341.

Altundağ, Şinasi, "Osman II", *İA*, M.E.B., İstanbul 1964, IX, 443-448.

....., "Selim I", *İslam Ansiklopedisi (İA)*, M.E.B., İstanbul, t.y., X, 423-434.

Altınsu, Abdulkadir, *Osmanlı Şeyhulislamı, Ayyıldız Matbaası*, Ankara 1972.

Arslan, Emine "Osmanlı Dönemi Nukûllu Fetva Mecmualarının Oluşum Süreci Ve Bu Mecmualarda Kaynak Gösterme Usulü", t.y. y.y, Kaynak:

https://www.academia.edu/22257692/OSMANLI_DONEMI_NUKULLU_FETVA_ME_CMUALARININ_OLUSUM_SURECI_VE_BU_MECMUALARDA_KAYNAK_GOSTERME_USULU (Erişim Tarihi: 21.04.2017)

Aslanapa, Oktay, "Sinan", *İA*, İstanbul, ty., X, 655-661.

Atâî, Nev'izâde(1048/1638), *Hadâiku'l-Hakâyık fî Tekmiletî's-Şakâik*, (nşr. Abdülkadir Özcan), Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.

Baltacı, Cahit, "Klasik Dönem Osmanlı İlim Müesseseleri", *İslamî Araştırmalar Dergisi*, XII, 1999, S. 3-4, ss. 259-262

....., *XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri*, İFAV, İstanbul 2005.

Baysun, M. Cavid, "Ahmed I", *İA*, M.E.B, y.y., t.y., C.1, 161-164.

- Bilge, Mustafa L., "Akkirman", *DİA*, İstanbul 1989, II, 269-270.
- Bulut, Mehmet, "Osmanlı'dan Günümüze Müftülerin Seçimleri, Atanmaları Ve Seçimlerinde Esas Alınan Eğitim Kriterleri", *Dini Arasturmalar*, 2012, C.15, Sy. 41, ss. 80- 98.
- Canan, İbrahim, *Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, y.y. t.y.C.15
- Ceylan, Abdullah, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi El Yazması Eserler Kataloğu*, DİB Yayınları, Ankara 1994.
- Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972. C.3
- Darkot, Besim, "Akkerman", *İA*, İstanbul, 1978, M.E.B., I, 251.
- Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Doğuş Matbaası, Ankara 1970.
- Dinler, Ferit, *Ebu'l-Leys Es-Semerkindi ve Mukaddimetü es-Salât İsimli Eserinin Tahkiki*, (Yüksek Lisanas Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2006.
- Düzdağ, Ertuğrul, *Kanuni Devri Şeyhulislam'ı Ebussuud Efendi Fetvaları*, Kapı Yayınları, İstanbul 2012.
- Düzenli, Pehlul, *Ma'rûzât Şeyhu'l-İslam Ebu's-Suud Efendi*, Klasik Yayınları, İstanbul 2013.
- Emecan, Feridun, "Süleyman I", *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIII, 62-74.
- ....., "Selim II", *DİA*, İstanbul 2009, XXXVI, 414-418.
- ....., "Mustafa I", *DİA*, İstanbul 2006, XXXI, 272-275.
- ....., "Mehmed III", *DİA*, İstanbul 2003, XXVIII, 407-413.
- ....., "Osman II", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIII, 453-456.
- ....., "Selim I", *DİA*, İstanbul 2009, XXXVI, 407-414.
- Gökbilgin, M. Tayyib, "Mehmed III", *İA*, M.E.B., İstanbul, t.y., VII, 535-547.
- ....., "Osman I", *İA*, M.E.B., İstanbul 1964, IX, 431-443.
- ....., "Süleyman I", *İA*, M.E.B., İstanbul 1979, XI, 99-155.
- Gümüş, Sadrettin, "Cürcânî ", *DİA*, İstanbul 1993, VIII, 134-136.
- Hızlı, Mefail, "Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, C. XVII, Sy.1, ss. 25-46.
- İlgürel, Mücteba, "Celali İsyancıları", *DİA*, İstanbul 1993, VII, 252-256.

- ....., "Ahmed I", *DİA*, İstanbul 1989, II, 30-33.
- İnalçık, Halil, "Osman I", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIII, 443-453.
- ....., *Devlet-i Aliyye*, İstanbul Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, y.y., 2016.
- İpşirli, Mehmet, "Ehl-i Örf", *DİA*, İstanbul 1994, XLIV, 519-520.
- ....., "İlmiye", *DİA*, İstanbul 2000, XXII, 141-145.
- ....., "Mülâzemet", *DİA*, İstanbul 2006, XXXI, 537-539.
- İşbilir, Ömer, "Kuyucu Murad Paşa", *DİA*, İstanbul 2002, XXVI, 507-508.
- Kallek, Cengiz, "el-Hidaye", *DİA*, İstanbul 1998, XVII, 471-473.
- Kur'an-ı Kerim*.
- Kaya, Eyyüp Said, "Taklid", *DİA*, İstanbul 2010, XXXIX, 461-465.
- Koca, Ferhat "Osmanlı Fakihlerinin Semâ, Raks ve Devran Hakkındaki Tartışmaları", *Tasavvuf İlmi Ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2014, Y.5, S.13, ss.25-74.
- Kütükoğlu, Bekir, "Murad III", *DİA*, İstanbul 2006, XXXI, 172-176.
- ....., "Murad III", *İA*, M.E.B., İstanbul 1979, VIII, 615-625.
- Mülayim, Selçuk, "Sinan", *DİA*, İstanbul 2009, XXXIV, 224-227.
- Osmanlı Ansiklopedisi*, "II. Osman" İz yayıncılık (Yeni Şafak), İstanbul 1996, IV, 16.
- Özel, Ahmet, "Secavendî", *DİA*, İstanbul 2009, XXXVI, 266-268.
- Özen, Şükrü, "Osmanlı Döneminde Fetva Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, III, 2005, sy.5, s. 249-378
- ....., "Tenkîhu'l-Usul", *DİA*, İstanbul 2011, XL, 454-458.
- Paşa, Bağdatlı İsmail, *Hediyetü'l Arifin, Esmâü'l-Müellifin ve Asaru'l-Musannifin*, İstanbul, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul 1951.
- ....., *Keşfü'z-Zunûn*, Maârif Vekâleti Matbaası, y.y., 1947.
- Peçevî İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, (nşr. Bekir Sıtkı Baykal), Ankara 1982, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Pekcan, Ali, *İslam Hukukunda Gaye Problemi (Zaruriyat, Hacıyyat, Tahsiniyyat)*, Ek Kitap, İstanbul 2012.
- Şaban, Zekiyyüddin Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları* (trc. İ. Kâfi Dönmez), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2008.
- Şahin, Osman, *Fetva Adabı*, Ceylan Ofset, Samsun 2009.
- Tahir, Bursalı Mehmed, *Osmanlı Müellifleri*, Meral Yayınevi, İstanbul, t.y.C.1.
- Turan, Osman, *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi*, Ötüken Yay., y.y, 2003.

Turan, Şerafeddin, "Selim II", *İA*, İstanbul, t.y., X, 434-441.

Türk Dil Kurumu, "Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü", t.y,
Kaynak:http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bati&arama=kelime&guid=TDK.BATI.58fc7988a33547.47807769 (Erişim tarihi: 23.04.2017)

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlimiye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1988.

....., *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, y.y., t.y. C.3

Üzüm, İlyas "Saffâr, Ebu İshak", *DİA*, İstanbul 2008, XXXV, 462-463.

EKLER:

EK-1: Nukûl-u Akkirmânî

اسماء الكتب التي وقع منها النقل

التفسير المسمى بالتحريم والتعظيم . تفسير القاضي . حاشية شيخ زاده
 على ألفاظ البيضاوي . كشاف . تفسير ابن السكيت . تفسير بقر
 مشارق . مشارق شرح المصنف . مؤلف : شفا . قاضي عياض . شرح
 الاحاديث الاربعين لابن كمال بانسا . قدوري . يانابيع شرح القوي
 زاهري للقدوري . شرح قدوري للفاضل خواهرزاده . بدر شرح القوي
 مشكلات القوي . كشف القوي . وقايد . صدر الشريعة . رعاية
 الوقايد لقره سنان . توفيق الوقايد . يعقوب بانسا . ذخيرة العقيد
 چلبی . خلاصه شرح القوي . حاشية صدر الشريعة لقره كمال . غناية شرح الوقايد
 للسيد حسام الدين القوماني . هدية المهديين لابي طيبي . ابن مكي الوقايد
 هداية . غناية هداية . نهجيه تجرید الهداية لطاشكيري زاده كمال افندي . غناية
 الهداية . نقايد . مختصر الوقايد . شرح المشيخي . اختيار شرح النقايد
 اصلاح ايضاغ . كثر . شرح الكثر للزبلي . شرح النقايد للواحد . تبيين
 زبلي . اختيار شرح المختار . مرتقرا . حواشي حوي زاده علي الدرر
 ملتقى الامير . غناية البيان . ملتقط . شرح الماربان الملك . توضيح شرح
 التفتيح . تليد التفتيح . حاشية تلويح الارمني . حاشية تلويح حطين
 اصول ما يربح . قنيه . حاوي المنبه . انفع الوسائل . تهذيب واقعات
 ابن مازة . شرح ابن مكي لمجمع البحرين . منية المصلي . منية المصلي . نماذير
 وجين شرحه . حاوي التفتيح . محمدا شرحه . كافي شرح الوافي . غناية
 فوائد الفقهاء . روضة القضاء . شرح المنظومة حقايق . اشباه و
 النظائر . مسبوغ شرحه . منظومة ابن وهبان . شرح المنظومة السلفية
 للنظائر لقره حساري . جامع الفصولين . رحمة الامة في اختصار الامة
 شرح الدفاع مستصفي . مهمات الحجة . تسهيل شرح لطائف الاسانيد
 نكتة الفتاوى . ايضاغ الفتاوى شرح مختصر . شرح الجامع الصغير للامام
 الترمذي . شرح الحاوي المال . روض الاخير . عيون . مجمع البحرين

مختصر بطلكاره . كتاب الشيوخ . مولانا صدر الشهد حسام الدين .
 مبتغى . مختلف . معين للحكام . لسان الحكام . مشتمل الاحكام .
 تحرير الفقه . كافي شرح المنظومة السلفية . تلخيص الجامع الكبير للحلا .
 خزائن المعاني . افضية . غرور الفرق . انكراسي . جامع المسائل .
 شرح بحر الدين . فتاوى بزايه . خلاصة الفتاوى جامع الفتاوى
 فتاوى السلفية . مجمع الفتاوى . فتاوى الزينية . فتاوى خيريه
 نوادر الفتاوى . قاصيدان . تانارخانية خزائن الفتاوى . جواهر الفتاوى
 فتاوى اظهرية . فتاوى قارظلهدية . مقدم مؤيد الدين . شرح المقد
 توضيح القرمانلي . غنية المتلبي . شريف الاسلام . وشرحها السيد علي
 احكام الاراضي لابن كمال بانسا ولاي المسوق . حيوة طيولك . يقول العبد . فتاوى
 طلبه الطلبة . شرح الفرائض السيد . شرح الفتاوى للفرائض . شرح
 الفرائض لابن كمال بانسا . جمعا ١٣١

مشحة صاحب هذا الكتاب هو الفاضل علي الأقرمانلي المولى علي زلفقا
 وجودي ما ندر تبيع كذا في جوهر دار . ونونو كذا في لافتي الائمة لاسيف
 الازد والفقار . اولوب نقر الاسلام اقول ما ندر تزياد من كشيده
 ومثال سوسن ده زبان اولخا كنه دمير . اولمشدر جواهر زاهر
 علم وعرفا نله محلي . وصيقيل سعوي اجتهاد ايله منفرد ويحلي . اولدوق
 على حسب العادة دورمجان ابره رك جوي زاده خصم على انديك خرمسته
 واصل . واسك برده والده سلطان مير سكة اعاده سنه ملازمه نائل
 اولوب بعض مدافسه عليه ده بحراب نشين . واحراز بايه اربعين . ابروب
 طالب حسين اولمشكين الف كامل حردون صله سنه حاوي ابراهيم مير سكة ايله
 عناية مقرون واولا قطارده افتايه ما ذون اولمشري . نبيجه بيليرا فاده
 افتاده واولشعله شريفه ايله . نفاي اليوب بيك او تونرسسي خلا لدره
 ماندر تاك حاصل اولدو مجرده سنواي حكا اولدي . مولا ماي مزبور فضائل
 حليطه ايله مشهوره انواع علوه ايله معلم فتواي متيق ويحكا ايلي . رسايل
 وتعليقا مقبوله . وبعض فتواي مشهوره . بوقيق غايري كراي حيا
 ناسيله مصدر سيشين دن رساله سين كورم علوه ثوبيه وفوق اوبيره مهارق
 وكفره اطلاعه مطالعه ده قيق المنبار واهلار وروزنجه اقتداي انكارا
 اشترك . مزحراق الفتاوى في تحله المشايخ
 لنوخر زاده . تجا وزانده
 سياتمه
 ٢

جمعا ١٣١
 جهوره سوسن ده زبان اولخا كنه دمير
 نبيجه بيليرا فاده

١٣

من المصنف في غير ما هو صورته زينة ملك اسبابي كذا وقيل انك اوبنه قودي في تهمة
 عند اوليها **الجواب** اولها هو صورته زينة ملك اسبابي كذا وقيل انك اوبنه قودي في تهمة
 زوجه في ذلك علاقة هي يوفيقين ساكن اولسه زينة ابيه بويله لئلا زينة اولها
 زينة كذا وزينة كذا جارير طوب وطى البسه زينة زينة كذا وكذا وكذا وكذا
 او توب كوزمه قار شو كبا بويله جفا اسما كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 جارير لئلا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 في فصل فيما يكون له لمرأة ان تفصل من نكاح خزانة الفتاوى وفي فصل في حق
 الزوج على المرأة وحقها عليه من نكاح جمع الفتاوى وفيها **مسئلة** في اواخر
 دياره سفر ايتها كذا دورت سنه غائب اولوب حيا في معلوم دكل
 ايكن زوجة بعد عن نكاح ايله زوج آخر وارضه قادره اولوب **الجواب** اولها
 زينة استصحاب حال ايله حتى در موقى شرعا ثابت اولوب ياخذ وطقا دليل
 كيك كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 اجنبي زينا ايله بوزخانه ده طوت قارنره اهل عرف بهنرى طوبتوب جزيه سنى
 الدين نكاح تكرار نكاح ايتقون عمره عورت ايكن كذا كذا **الجواب** اسباب
 فترق بين برشى متصرف اولوب بجزه نكاح بجزه عمره بونى اولها جازيه
 عمره او زينه تطبيق حتى واجب دكل بده استغفار وتوبه ايتك لان مرد
 من الحظر والاباحة شرح الفتوى للزاهرى **بوصورته** عمره علفه فرج اولوب
 براى مسلمان علفه جليله علفه لربى تزويج اويركن برطوب عبا استينوى
 ويرمى كذا كذا غرضه بالقرين لعنة علفه كذا كذا وصورته كذا كذا
 مسلمانة تحميم ايسه فلا ز اولوب **الجواب** نفس بر اولوب في الفصل الثاني
 من جرد التاخرانية **بوصورته** بند مدخول بهاليه وقعات وتفرق ايله
 اوج طلاق واقع اولوب بعده عمر نكاح ايكن استكره حلاله ايكن لان مرد
الجواب لان مرد من باب ايقاع الطلاق ومن باب الرجعة طلاق الدرر **مسئلة**
 بند زينه نكاح اولوب قرضك زينه داخل وجمع اولوب نكاح تحت نكاحه
 ايكن فوت اولسه مهر مسسى وار ثلثينه زينه بالتمار وريدىك لان زينه اولوب
الجواب بان تمام مهر مسسى وريدىك لان زينه بالتمار وريدىك لان زينه اولوب
 وشتر وحقها **مسئلة** زينه هندي تزويج ايتك مهر موقبل برعتار اسباب
 تسمية وتعيين ايروب ايكن او زينه عقد نكاح اولوب ويريد زينه داخل
 بعد زمان فوت اولسه مهر موقبل كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
الجواب اولها

ايدي كبرى بيق دختاني بر كسته شهر رمضان كوزى صوتى زانر اولوب
 دوا اولوب اوزر عمره ايجسه صوتى فاسد اولوب **الجواب** اولوب ايتك كذا
 ايكن حرمة شهرى هتك ايروب در دخل معتاد دن دوا وريدى بصله العمد
 ايجوب باس ايسه ده جوقته اصال اتك صوت من ايقار افساد اير قضا
 لان زينه اولوب دوا اولوب ايتك اصلاح بون اولوب رسه صورت افطار ايله ابلغ
 معتادى افطار اولوب اصلاح بون بون اولوب بصنع ايجك كذا كذا
 لان زينه اولوب متونه و كوز دخل افطار اولوب حلقه لم يفسد بون تصحيح ايتك
 دخالي برده دفتنه قادر اولوب بلا تصحيح كير ديكه كورم در ايكيجو خوله
 تعيين ايروب شرع دخالي ما لا يمكن التحريمه عقوه ديوتعليل اشتراط
 ادخاله اولوب غير بر ادخاله مفسد اولوب لان زينه كذا كذا مفسد اوله
 لان زينه اولوب قال في موجب الافساد في صور التوفيق اذا اكل في رمضان وشر
 عامدا ما يتعزى به او يتراوى به جيب القضاء خابر ما فات والكفارة اوجوب
 الاطفا كالماله وفي مقالة النعمان من المنظومة النسفية ويفسد الصور
 دوا كتر حصيلة خوف من جافة اذا وصل البيت قال الامام الخطاب
 شرعه ما قيد بقوله لان الدوا اذا وصل الى الجوف في المنقذ الاصل بفسد
 الصور اجماعا لم قال الاصل فيه ان الشئ لا يبق مع ما يفسده كالايشع
 ما ياتيه طاروي بن عباس رضي الله عنهما ان قال الوضوء وما يتجزع والظفر ما ياكل
 وقد دخل جوفه ووصل ايله ما يصلح بده في حاله صوت فهذا ذكره يفسد صوت
 وفي الفصل الخامس من صور التاخرانية وفي الخلاصة والداخل ما يريد
 الناس في شره للعشر ولدوا ما يعا كان او حامد ايجب فيه القضاء والكفارة
 وفي صور المستهينة ابتلاع الحصة انا واجب القضاء بصورة وهو حال
 الشئ من الخارج الى الباطن وكذا كذا عليه مهر معناه وهو صلاح البت وهذا
 لانه وجود الما في صورة اومض يكتفي لايجب القضاء احتياطا لامر الهادة
 والكفارة تقتصر اليها **كتاب** النكاح **مسئلة** زينة كذا وكذا بعض ملك
 اسبابى زوج سابقه اولوب ايتك زينه ايتك كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 زينة كذا زينه زينه كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 قومن البتة كوز ديكه قادر اولوب **الجواب** اصلا قار اولوب زينه كذا كذا
 وخالفه نيجديلو سه تصرف اير زينه كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 من باب الرجعة طلاق الدرر ومن التوفيق المكن من الاشباه وفرصا يا با ايكن

منه زينه اولوب

زوجه غايبه

منه زينه غايبه

منه زينه

منه زينه

منه زينه

منه زينه

منه زينه

باعتقاده
انسانه

نظامه

باين

مرد

بعد المتيقن هذ الميوت وهبه ايمون و بوجنه ابراهيم وكنه يمين ايدر
و بان الامهات من نكاح فوانا الفقهاء ووصيا الحائنه **مسئله** زيد
فوت و لوقه اصلا مالى قالميو و الدرسي هند اذ ثله المعه قابل برشي
اوليوت قطعا ميراثي بله مشكن زوجة فينيم مرسما سمن هذ و نزلعه
قادره اولوي **الجواب** اولم في النكاح العشرين في العاديه **مسئله** زيد
عمره قيرى هذ في تزويج ايمون او تزويجها في جهازى و اردد بوب
انكحون عمره في بكرى بيك في اغرغ و يرون ويكره بيك في نكاح ايدر
بعده عمره و هذ به باساي و نزه داخل اولوي جهاز و يريون صكونه زيد
اولوب بعده هذ فوت اوله اناسه زينب و زوج عمره قاسه عمره و يا
او تزويجها في جهازى ميرانه كقول الامم مشكركه زياده في مرسوم
ديسه زينب و هذ جهازى بوقه رديسه عمره اغرغ هذ و هم مؤخره
ايكسند بيله مرسوم بله زياده في طومعه قادر اولوي **الجواب** احتلا
و اردد قادره و اما بق باجم كويون في الفصل الرابع عشر من العاديه من
الفصل العشرين في جامع الفصولين **مسئله** دار اسلامه اولان زيد
ذمي اسلامه كركه دار اسلامه سكر يا سندن برنا باغه قيرى اولوي
زوجى اولان هذ ذميه اسلامه كليوب بعده زيد فوت اولوب قيرى
انفس هذ برنا كافر و يركه استسه با باسنه تبعيته **مسئله** اولوي
يؤخسه كافر و يركه كافر اولوي **الجواب** با باسنه تبعيته **مسئله**
كافر و يركه كافر و كافر نكاح الرقيق و الكافر نكاح الدرر
الوقايه و شرهها و غيرها **مسئله** زيد هذ بكره نامر دا ولد قو
قبل النكاح جهه زهره به هديه برات كوند رسه بعده القبط هذ بكر
نكاح اولوب زيد داخل اولد قو نصكره رجوع ايروب هذ فوت اولوي ديو
آق زهره ذمه المعه قادر اولوي **الجواب** اولم في نكاح المهر في نكاح الرعايه
و التزويج **مسئله** زيد بر جاريه في اولغى عمره و اشترا التكد نصكره
ايروب بعده فوت اولوي عمره جاريه بم ملكه رديو دعوى ايدر كره باسنه
زيد بيع ايروب ملكه دخوله صكره مرقومه كونه في مدينه ايدر
مسلمه نكاحها و استسه لثابت اولوي حجه شرعيه المشكك زيد جهرا
جاريه مرقومه اولوب النكاح بكرى سنه مقدارى زمان تصرف ايروب
اولادى ظهور ايدر كره قاضى خبر اولوب بوجصوصه مسلمه نكاحه سؤل ايدر كره

وجه مشروح اوزر بيع و تدبيره شهادتا ايليو سجال و نسبه زيد و نزلعه
اولوي مرقومه ذمه حاصل اولان اولاد اولون نزلعه اولوي **الجواب** حل و طي نكاحه
يا ملك بيله اولوي صوره محوره ده ايكسى بيله مفقود و جاريه مذكوره نكاح
تدبير بيله عقده حكم اولوب با باسنه هذ في نكاحه بقره نصكره و طي
بلا عقده اولوي حركه در شيهه و اشتباهه و شيهه هكليه ادا سنه مجال
اولم حد زنا لا زرع اولوي و اولادى ولد زنا اولوي سلبى انجى انار نزلعه
ثابت اولوي عمره ذيون ثابت اولم كره چه ادا هذ ايرسه بعده نكاح
القتا و ك الزنيه و بعضه نكاح دعوى منيه المتي **مسئله** زيد عمره
قيرينه نامر دا ولد قو عمره برات و اوج جفت خرمه و سكره جفت باسحق و
بش قطار بال اغرغ و يره جكا اولوب بعده يوزكرى فلورى هم تسيه اولوي
قيرينه عقد نكاح اولوب زيد داخل اولد قو نصكره مذكور قير فوت اوله
لكن زيد و يره جكا اولوب اقرار ايدر و كى اغرغ عمره تسليم ايمون و اسه زبون
عمره طلب ايروب المعه قادر اولوي **الجواب** اولم في فصل الاما حه و المسار
و الرشوة فجهه حاوى منيه المتي و من فصله الرشوة و ما في معناها من
الخطر و الاباحه فشرح العروق و للزهره **مسئله** هذ ك لا يوب عسى و غل
حاضر ايمون زيد تزويج و انكاحه اناسه ولى اولوي **الجواب** اولم بالاجماع
امام قولى اوزر اقراره بخيرى نصبات ايجنا صلاه ولايه تزويج بوقه
قياس و هذ بورد و امام اعظمه بودلغى روايتهم و ابو يوسف على الاظهر
امام محمد ايله در مسله نكاح هذ با باسنه اولاد مذكوره در بوقه
أمره سائر و بجه و لى اولم **بوصونه** ابن عم حاضر كذا في بوعين هذ
اندرسى زيد بلا رضاها النكاح ايلسه عقري صحج اولوي **الجواب** اولم هذ ايله
وليسى ابن عمك اذنى لازم كذا في باب الاولياء في نكاح الكافي و الهداية و
الزليعى **بوصونه** انه سى نكاحه اذنى و يركه هذ عاقله و باغه اكن
يانده حاضره اولوب سكوت ايلسه مذكوره بكر اولوي سكوت اذنى قيق
اولوي **الجواب** انه سى و لى اولم و لى اوزر بيله ابن عم موجود اكن هذ
استبدا ايروب سكوت ايلسه سكوت اذنى اولم ثبت كى لطق و توكل الام
كذا في باب الولي في نكاح الوقايه و الرعايه و غيرها **مسئله** زيد زوجة كذا في طلاق
ثلاثه ايله بوشايون بهت زيد و ولد ايله مراكه اولسه و زيد هذ تزويج جهه
ايلسه بعد تمام العده بر وضع اولغى انجته و ليسى اذنيه هذ نكاح اولوي بعده

انهم يهودنا و اولادنا

الويلد البرية

ام تزويج اولاد

بكره نكاحه

ابو الخطاب والدار

رضيعه

رضاعه في اوله كذا في قوله في قوله
او لم يرضع من غيره كذا في قوله
بين الاربعة عشر شهرا كذا في قوله

عبره

ما يحفظه

رضيع مرقوم في مرقوم وضعه حرام وان ولد بوقت اوله زوج ثابتا من زوجه
وطي لا نور محرم نكاحه زهره حلالا ولم يورثه بوجوبه بوجوبه نكاح
وتفريق زهره حلالا ولو لم يورثه بوجوبه نكاح حراما اذ في قاضي
منع بوردته بعد يوم تمه في صكره بكنهاه نكاح والنوب بكونه حلالا
وطي ايرب بعد هذه طلاق وريسه بعد تمام العدة عند حله اتمس ولو
زهره حلالا ولو لم يورثه نكاحا او غلوا نكاحه حلالا ولو لم يورثه
او لم يورثه نكاحا شرح منظومان وهذا لا يشك به **بوصورتها** بعد موت
اذ نيله برتبه من اهنة الى شاهر حضوره في تزوج ايرب بعد مرقوم عند
وطي ايرب بعد هذه سبب بل لا يورثه بوجوبه عند مرقوم نكاح
باطل اوله بعد هذه مرقوم في اخر بل لا يورثه بوجوبه صاير بوجوبه
شاهج ولم يورثه عند زوج اولى زهره نكاح اوله ونكاحه في
بويله ايرب بوجوبه ايرب بوجوبه حلالا ولو لم يورثه **الجواب** او لو لم يورثه
التحليل في طلاق غرانه الفتاوى وفيه فصل فيما يحل به المطلقة من باب الرجعة
من طلاق تبين الرابع وغيرها **بوصورتها** مطلقه مذكرة كقولنا في نكاح
ايرب دخول وطى ايرب طلاق وريسه زوج اوله حلالا ولو لم يورثه بعض فتاوة
بوجوبه نكاحا او لم يورثه **الجواب** وادركه ذكر صدره في المطلقة فلا
لوزوجت نفسها في نكاحه ولو لم يورثه نكاحا او لم يورثه نكاحا
على ما هو المختار من رواية الحسن في قوله وقلت هذا ما يجب حفظه كقوله وقوله
باب نكاح فتوى الشافعي في المطابق وفي باب الرجعة من طلاق رعابة الوفاة ولو
زوجت بكل المطلقة نفسها من غير كفوف ودخل بها ثم طلقها لا تحل الا على ما
هو المختار **بوصورتها** تحليله غرانه وتبينه في غير ذلك نقل اوله في قوله
عمل ولو لم يورثه غير كفوف وكل ايرب في قوله الفصل الرابع في النكاح
حليل لثانها غيره بعد ذلك تحليل العبد المراهق كذا في قوله الفصل
ثم قال قال الامام الحلواني في هذه الحلية شبيهة ونظر اما اولها فلا نكاح
نفسها من غير نكاحها في غير كفوف والاختلاف في غير معروف واما ثانيا فلا
في حلهما للزوج الاول بوطى المراهق اختلافا المتقربين **شبهه** اولى وابن بن
اشباه ونظاير من في حلهما اختلافا نقل ايه جواب ويرشد عبارتي بورد
ونظر فيها بان العبد ليس بكفوف ويكون على عدم اعتراضه منه حله على ضيق
او انها لا دخلها اوهنا كلامه واقول والجواب عن شبهة الثانية ان في حلهما

للزوج

الزوج الاول بوطى المراهق اتفاق المتأخرين كما يدل عليه النظر في تسبهم وهو المختار اذ
الشرط كما مر جوابه بالايج دون الانزال وهو موجود في كافي البالغ وفي ذلك النكاح
المستقلة في حديث التحليل بصفة التصغير اشارة الى ان غيبوبة الحنفية كافية
في الاحلال وفي ذلك الفتوى اشارة الى ان الانزال ليس بشرط الا **مسئلة** زيد
زوجته عند طلاق ثلثة ابله تطليق ايرب بنه المراهق عند نكاحه واشتدني
دينيته بالكلية كسنته بوجوبه نكاح والنوب حاد مرقوم بعد دخول هذه طلاق
ويرسه زوج اوله والنوب حلالا ولو لم يورثه **الجواب** ان كراهه مرقوم في حاله ولو لم يورثه
كثوره حله ونكاحه ولو لم يورثه حلالا ولو لم يورثه **المطلقة** ثلثة اذ تزوجت
بجيبوت طلقها بعد دخولها في نكاحه من الجيبوت لا تحل الا لاوله لا لغيره بوجوبه
لا حقيقة ولا حكما وان حبلت وولدت حلت للاول وصارت محصنة عند ابن يوسف
خلافا لفران الدخول وجها حكما لثبوت النسب وهذا لا يثبت النسب الرضيع
من باب طلاق القبيح من طلاق تهذيب واقعا في زمانه وفي نكاح البنات يبيع
ولو فرق بينهما وبين الجيبوت في وقت بولدت نسبه منه ولا تبطل الفرقة **الجواب**
هو الذي قطع ذكره والمخصى هو الذي اخرجت انثىه وبقوله ونسب النسب
من الجيبوت والمخصى اذا كان ينزل بكذا في رواية ايرب في ذلك في شرح الكوفي
قال ابو يوسف في الجيبوت الذي لا ينزل لا عرق عليها فان جاءته بولداً قال من
سنة اشهر يثبت نسبه والا فلا **مسئلة** هذا زوج زيد بوجوبه وذكر متصل جفا
واذ في ايرب بوجوبه في قوله كلوب طابيس عمرك اوله ساكنه اولوب
ارتقى زيد اوله بوجوبه وارتم وبيله ساكنه ولم يورثه زيد جفا التميمي في قوله
قلعه ده برا وطو تيم ولوا زمني كونه بيله ساكن اوله بوجوبه قلعه ساكن
اوله بوجوبه او هندي كونه قادرا ولو لم يورثه **الجواب** حق تعالى انك اسكنوه من
حيث سكنتم من وجدكم فتوى عمر بن الخطاب له مقيد بذكر زيد بوجوبه في نفسه
هندي في وجه جفا التميمي وقلعه ده طور بوجوبه او كصلح توشو لري اولوب جفا
واذا ايرب حله كلوب حله خبره بوجوبه قادرا ولو لم يورثه **مسئلة** فصل في بيان ما
للزوج ان يفصل من نكاح الثمنا رمانية ومنه النفقات من نكاح منية المفقو
من الفصل الثامن عشر من نكاح الحلاصة ومن باب المهر في الرعابة ومن مسئلة طلب
الزوج السفر بوجوبه من النكاح **مسئلة** زيد هندي بوجوبه تزوج
ايرب بوجوبه ساكن اوله بوجوبه جفا مرقوم تصدقه تزوج ايرب
قريبه كيرب بوجوبه دورته بوجوبه ايرب بوجوبه ايرب بوجوبه بوجوبه

فادع حله

بوجوبه

نكاحه

زوج زوجه

میکم و کوب غنده بود و جمله متصل علم یزید طلاق دخی و برمیوت بندگی و اب
 با باسی قضیه یزید که در ذمه البسته قریه به اولور کیدرن دو کربن سوزی
 دیوهر یزید سوایسه غنده قریه که وارم قضیه ده ساکنه اولورین
 چونکه طلاق و بر مز سن قریه که وار کل بن و اب کیدر ضرر و جفا
 ایتر مزین دیکه قادره اولور **الجواب** اولور حق تعالی که اسکنون من
 حیث سکنتم قوی عده اضرائله مقید در بیل سابق الایه و قولها
 ولا تضاروهن و قاضی و زینه دخی زیدی زجر و غنده بود و جمله
 قریه من صغ لاندرون مراب المهر من نکاح الرعاية و شرح این کلام
 و در حواشی یعقوب پاشا و مفضل بابا مال المزوج ان یفعل به نکاح لانا خانة
 و نکاح منیة الفتی **مسئله** غنده زوجه دخی غایب لیکن اسلامه
 کلوب بعد زید المثنی کوزن حاضر اولور اسلام عرض اولور ایا
 ایتریکه غنده عمر مسله و رقی مراد اسه عن اسمی کوند دخی
 اعتبار اولور بوضه ایا ایله قاضینک تفریق کوند دخی اعتبار اولور **الجواب**
 اسلام عامه و مؤکد مکرر قطع و فرقة مسببة صالح اولور الیکچیز و وجه
 عرض اسلامه لاندرون ایا ایتریکه مع القدر اساک بالمعروفی تارک اولور
 قاضی دخی تسبیح منسبته نائب اولور تفریق ایدر سبب الایه تفریق
 قاضی طلاق با یزید رقیه و طلاق ایا به نصفا اولور اسلامه دکل بعد کلاب
 الی تفریق القاضی نکاح باقی اولور ابداء عدت عقیب طلاق اولور
 طلاق ایسه تفریق قاضی دیوهر تفریق دخی اعتبار اولور مراب نکاح
 الرقیق و الکافون نکاح الرعاية و التوفیق و الدرر من نکاح اهل الشریکه
 من نکاح المعایه و الهادیة و النهایة **مسئله** زید زوجه مدخولها
 طلاق و بیروب و مهر مسامنه و برمیوب دمنده لیکن مذکوره زوج آخره و
 بعد فوت اولور زید نه بر اولور و زوجه و مذکوره دیکه قوی ترک
 ایسه ذمت زید ده اولور مهر مسامنه مذکور میراث اولور و نتیجه
 تقسیم اولور **الجواب** میراث اولور سائر ترکه می کیدر و رقیه که بری
 زوجه و بر لکه ضیکر باقی لاندرون مثل حظ الانثیین اولور بینه
 تقسیم اولور بصوره مزبوره زوج مرقوم مذکور نه کیدر و کذب
 حصد و ایکی قریه لاری فوت اولور و لیکن المکرر حصد بری زید و طلب
 ایدر و بلفه قادر اولور **الجواب** اولور زید که لاندرون دخی و بر حقی

اسلامه ایا

مهر زید اولور

نور

فوت اولسه ترک سنون نور من باب المهر من نکاح الهادیة **مسئله** غنده
 بالحق اولی اندسی زینب اولی بابایسه عمر و نکاحه زید و بر مکتوبین
 بندگی اصلا رضایسه و اذنی اولسه مذکوران بنوی جبراً زید نکاحه قادر
 اولور **الجواب** اولور من نکاح اذنی رضایسه لبته لاندرون یکسسه ده
 مراب اولی من نکاح الدرر الغرض الهادیة و الوقایه **مسئله** بالغه و
 بکر اولور غنده کندی کوی اولور نکاحه اذنی و بیروب عقد نکاح
 اولور قرضه مذکوره اناسی و بابا سکا لای و اقرار قریه اشک قریه
 زینب عقد مرقوم رضا و بر مرقوم بعد الوقوع ضعیف ایدر مه قادر اولور
الجواب اولور و لانتبته اولور لاندرون احوال و امانتت المعصبا اذنی
 فصل فی الکفایة من نکاح خزانة الفتاوی **مسئله** نوب اولور بندگی کندی
 و بابایسی زید که اصلا اذنی و رضای میگوین مذکوره اچون خالدمه ما بینم
 اقر بامدن اولور عمر کوز جرمی بری فوت اولور قرضه غیره ایدر جبراً
 رضایسه یوغنیسه ده بن کندی و وجه نکاح ایدر بن دیکه قادر اولور **الجواب**
 اولور نوب بالغه یزید باسی غیره نکاح اولور سن مراد اسه بیل اجباره
 قادره کبیر نکیف که غیره اجباره قادر اولور مذکوره نکاح البسته اذنی لاندرون
 مادام که رضای اولیه جبراً نکاح صحیح دکل **مسئله** بنوی زید ترویج اولور
 ایکی قات مهر مؤجل سبب تعیین اولور اذنی و زینه عقد نکاح اولور لیکن
 زید عادت اولور و کون ایدر اولور اذنی قات اسبابی اسلامه ایلله کوزن
 منکوحه سی بنده داخل اولور بعد اولور اذنی قات اسبابی تعیین اولور
 بنده تسلیم ایدر بنجه بیل تصرفند ضیکر زید فوت اولور سائر اولور
 اولور اذنی قات مهر مؤجل اسبابی غنده نه المعه قادر اولور **الجواب**
 اولور لاندرون کوزن تسلیم ایدر مش اولسه غنده زید کوزن کاتر اولور بابا
 الا مهر من نکاح فوائد الفقهاء **مسئله** بابایسی و قات ایدر صغیر لکه اخی
 اناسی غنده اولور بالغ بر اذنی اشی اولور غنده مذکوره اجنبی ایه و اخی
 حق حصانه تقیسه کوزن **الجواب** قریه اشک اذنی منیة الفتی **مسئله**
 عاقبه و بالغه بکر اولور غنده نفسی زید ترویج و نکاحه اذنی و رضای
 و بیروب بابا سکا اذنی و رضای دخی زید نکاح اولور لیکن غنده عمر
 خطبه ایدر نکاح مراد ایدر و بابا سکا عمره اصلا رضای میگوین
 قاضی بن عمر نکاح ایدر زید زید نکاحه اذنی و نکاحه ویر قاضینک

اسلامه ایا

اسلامه ایا

اسلامه ایا

مهر زید اولور

مهر زید اولور

عاقبه و بالغه

تذکره می اولدی بن عذقی رضا سیله بابا سی زبیر کجایم کجایم
جائز و صحیحی هندک بابا سی واریکن قاضینک انکاح فطما و کجای
و علاه قریب و بقدر خصوصاً عاقله و بالهه اوله قاضی بر تقویض اولنان
ولیس اولمان صفار و صغایر کتر و جید قاضی دن بالهه قاضی کتر و جید
الدر قری صحیح کجایم کجایم کجایم کجایم کجایم کجایم کجایم کجایم کجایم
مستدعاسیجی کجایم اعلان و نشه ایچیندی و فی المنسقی قال محمد اذاکا
للصغیره و الدر وجد لم یزوجها القاه و فی الظهیریه و ماد اوله قریب
فالکلیس یوط من الفصل الحادی عشر من کجایم المنا تاریخانیه **مسئله**
زیرک بر یکجا خبر سنده اوله قاضی حاصل اولدی و نکره من زوجه کندی
بیک ایچمه هر مؤهل ایله کجایم ایله بعد زید فوته اولیجی مذکور هر
متر و کاندن المعنه قادر اولور **الجواب** اگر اعتقاد اقدیم کجایم ادرسیه
اولمتر و اگر بعد الاعتقاد کجایم ادرسیه اولور من الفصل الثانی من کجایم
المنا تاریخانیه **مسئله** زید فوت اولدی و زوجه هند من مستأجر اولدی
ایچمه در دیود عوی و طلیق ایروب بینمه اقامه ایله سائر اولدی هر
عساکر التی بیکجه در دیود عوی ایروب بینمه اقامه ایله سائر اولدی سکن
بینمه سیله عمل اولور **الجواب** هندک کتبی سیله عمل اولور من باب
المهر من کجایم الوقایه و الهدایه و شرعها **مسئله** هند غایب اولان زوجی
زیرک موتی خبری کلمه عدلی تام اولدی و نکره زوجه اخره تزویج ایله
بعد بینمه هندک زیدک حیاتی خبری کلمه زوج اخره کجایم باطل اولور
الجواب اگر اول موتی خبری و بیه ندر تصدیق ایروب اخره تزویج ایدرسیه
باطل اولور **مسئله** امرأه تلیم خبر موتی زوجهها یا قامت هی و ایله رسم لغزیه
فانعدت و تزوجت بزوجه اخره خبر ان زوجهها حی فان کانت
المراة صدقت الخبر الاول لم یکنها ان تصدقت الخبر الثاني ولا یبطل
کجایم الثاني **مسئله** اخر الباب الثالث من جواهر الفنا وی فی الاسئلة و الاجوبه
من الفنا وی النسفیة امرأه زوجها صورته جاء لیهما رجل و
اخبر بوسه زوجهها فانعدت و تزوجت باخر و دخل بها ثم جاء اخر و اخبر
ان زوجهها حی کیف حال کجایم مع الثاني قال ان کانت صدقت الخبر الاول
لم یکنها ان تصدقت الخبر الثاني و لیهما ان یتیمان علی هذا النکاح **مسئله** بر
ذمیه طول عورت رضا سیله بر غایب ذمی بر کجایم اولور غایب جانیندن

قبل الاذن
قبل الاذن
قبل الاذن

زواج

خبر موتی کجایم
بعد حی

المراة صدقت الخبر الاول

لم یکنها ان تصدقت الخبر الثاني

باب

بابا سی کجایم نفضولاً قبول ایروب غایب کجایم مذکور ذمیه بر مسلمان
طالب اولوب غایبک بابا سی اوتور کون و عدله اولوب و اراکن اولدی کتر و
اگر اوتور کون دکن کتوره من سر کجایم فسخ اولنستور دیوب کیروب دورت
ای اولوب کجایم مذکور ذمیه مسلمان اولوب ذمی اوتور زید کجایم
اوله با مسلمان کجایم اوتور **الجواب** اولمتر کجایم مرقوم مذکور حقنه
لا زهر و غایب حقنه موقوفه اگر غایب خبر بر یروب اسلامه کلوب کجایم
مرقومی قبول ایدرسه مذکور ذمیه اولور اگر اسلامه کجایم یا حق کجایم
مرقومی قبول ایترسه کجایم فسخ اولور غایبک قبول و دردی متبیین اولیجی
مذکور اخره کجایم اولور من غایب مذکور کبابا سکنده سنه و عدله کجایم
کجایم سنه و فسخ اولونستور ذمیه سنه اعتبار یوق فسخه قادر کجایم من
الرابع و العشرين من العادیه و من فصل فی الوکالة بالکجایم من باب الاولیاة
من کجایم الهدایه و شرعها و بزبایة تعلیق الملاقاة من باب السادس من
کجایم جواهر الفنا وی **مسئله** زید شتاب بکری تزویج ایروب داخل خلوة
صحیح اولوب پیش التی یبیل معاً اولور و طلیق ایروب سیوب هندک کجایم
زالل اولسه تغریق اولور کجایم بعد مقدمه و برین نشان و اسباب **مسئله**
مؤجله در دیو بر میوب بالتمام مهر مسیاسی المعنه قادر اولور **الجواب** اگر
هند عند الفنا قاضی خصوصاً ایروب تغریق طلب ایدرسه زید ذمی عینت و بینه
عدر و وصوله اقرار ایروب یا خود ادعاء و وصول ایروب و هند منکره اولور
بن کجایم بکجایم دیوب قاضی نسیایه کور در بر عورت کافیه در لیکه
احوط در بکجایم دیوب عدر و وصول بحقیق اولور سه قاضی زید بر
سنه قریه عدیه و بر رضای و اما زسه ذمی اگر وقت تأجیل بر سنه
تمام اولوب زید بینه و طلیق تمیض اولوب عدم و طلیق ده اقرار و یا اراة
نساء ایله مقرر اولوب بده فرقه اختیار ایدرسه قاضی ایوب تغریق ایروب
اگر ایاء ایدرسه قاضی فرقه بیجا دیوب تغریق ایروب تغریق ذمی طلاق
باین اولور و هند مؤجله و برین اسبابی و برین مهر مسیاسی بالتمام کور
عدیه و اجبه اولور و پیش التی یبیل هندک سکونی خلاصه و طلیق
ابطال نمره اول قدر زمان مروری لغو اولوب انکله تغریق اولمتر طلب
و تأجیل و بعد عدم وصول بعد اختیار فرقه لازم و من فصل العینین
من کجایم الحانیه و بزبایة فرقة العینین من طلاق الوجیز الضعیف و غیرهما

کجایم زبیر کجایم
غایب صحیح کجایم

عدم و مؤجله

في زماننا كماله
اذن اوله

مسئله زيد قترى هند بالغه في عمه نامزد ايرود من كونه بن عمرو ايرود
ديركن بابا سبي زيد مرقوم ويرمكه قادر اولوركي **الجواب** في زماننا كماله
اذن اوله لا زمره كذا في باب الولي من نكاح الدرر **صورة** من بوره ده
هند عمرو بن عمرو يروا ويرمك بابا سبي جبراً غيره نكاحه قادر اولوركي
الجواب اولمان بكر بالغه كذا اذن ورضائسه لا زمره وليس جبره قادر
دكلره كذا في باب الولي من نكاح الدرر والوقايه **صورة** من بوره ده
عمرو هندك كغوي اولوب وعمرو طالب اولوب هند دخي وارو بريني ديركن
بابا سبي برغرض ايرود ويرمسه قاضي نكاح ايرود ويرمك جائز اولوركي
الجواب اولور بويله اوليج بابا سنك رضائسه باقلم كذا في الفصل
الثاني نكاح البنانية وفي باب الولاية من نكاح حاوي القدر **مسئله**
هند زيد اجنبي في يقاسندينه جكوب اوغول ايرنسه بعده زيد نكاحه
وارمق جائز اولوركي **الجواب** اولور من باب المحيط المرضي ومن فصل في حد
المرض الذي يصير به المطلق قاراه من طلاق مجمع الفتاوى ومن اخر ضاع
الكافي في شرح الوالي **مسئله** زيد عمرو قير قيرداشته نامزد اولورقه
باشلق نامنه هديه برات ويرمسه بعده زيد اول قيرى عقد نكاح
ايرود الدين نصكره ويرديكي في عمرو بن زور ايله السه بعد من مان
عمرو دخي اول انك يرينه زيد كبر آتني زور ايله السه زيد عمرو بن
بم فضولا زور ايله بلا سبب بر آتني الدك ديوب تضيئه قادر اولوركي
الجواب جانبين دة اقارب اهزه ويريلين حيوان وثوب وغير مستقبله
بيسلر نه جريان عقد ايله مقيد هديه در بعد العقد رجوع صحيح
دكلر رات عمرو ك ملكي ولسدر عمرو آتته برك زيرون آتته غاصب و
فضول دكلر على المختار الصحيح عمرو موجود ايسه عينيله آتني الورد كل ايسه
الدوغي آت آتته قيمه مساوي ايسه تقاض ايرلر دكل ايسه قنتي جانبه
زياده وارايسه اوبرينه ويرر **باب** المهر من نكاح الرعايه والتوفيق
ومن الفصل الثاني والثلاثين من الكراهه ومن الفصل السادس من الغصب
منه التا تاريخية **مسئله** زيد زينب بكره نامزد اولوب افرق نامنديوز
التون وايكي صغر و بسن قسطار بال مهر موصل ويره جك اولسه بونلرك
ويرمويين زينبك قيرداشته عمرو زينبي كواب قايوب ويرمسه زيد دخي
ذكر اولان شيلري عمروه ويرلم ديوبينه ايله اثبات ايسه عمروه يطلب بوي

باب جعفر بن عمرو
ايره

هند زيد اجنبي
اولور

الهديه ايره

بسمه خير

الفه

الحه قادر اولوركي **الجواب** اولور بينته حجة ملر مدد مسئله دعوانك
مشهور اتندندن **مسئله** هند زوي زيدي ايله او انه ساكنه ايكن زيدك
خبري بوغيك بر نامحر كوند ايله باشي خوش اولوب اولور او يوا اولور
چيقوب بيله خرد ياره كدر كره زيد خبر دار اولورقه هندى غائبه ايكن
قورونده او قري بوشاسه مهر في نكوهه ويرمك زيد اوزر ايله لازم اولور
الجواب بالتمام ويرمك لازم اولور من باب المهر من نكاح جبر ايله **بوصورت**
هند غائبه ايكن بابا سبي ويا آتسي مهرين زيد نه طلب ايرود بالغه قادر
اولوركي **الجواب** اولور مكر هند جانبدنه قبضه ويكل اولوب وكالديك
ثابته اوله **مسئله** عاقله بالغه ويكر اولان هنري بابا سبي زيد عمرو نامزد
ايرود نشانين كواب شربا بجلد كره عقد نكاح مراد اولورقه هند بابا سبي
زيد وكالتي ويرمويين بنى بايام استرسه اولور سون نشانين كروغ
عمروه وارم ديوب اصلا اذن ورضائسه بابا سبي زيد هند رضائسه
باقيوب عمرو ايله ويردمه كدر ديسه عادة اوزره عقد نكاح ايسره هند
بالغه رضا ويرمك بابا سبي جبراً نكاح جائز اولوركي **الجواب** اولور من باب
الولي من نكاح الدرر والوقايه وشروطها وسائر المعبراته **بوصورت**
زيد بوومجه نكاح اتكره اول مجلسه اولان ادمر حضورونه قيرنك
ويكلي يير ديوب بعده عمرو صحة نكاح دعواي كره اول حاضر اولان ادمر
شهرده موجود حاضر لرين حاضر اولمان برفاق ادمر اول حاضر كره
اغز نرن قير بابا سبي ويكل ايردي ديوايشتر ك ديوب اول حاضر بويله
شهادت ايتيموب بابا سبي وكلم ديوايشتر ك قيرنك توكلني ايشتر ك
ديوب شهادت كرينه اول حاضر اولمان لري شهادت ايتيموب اصلدينه
مخالف بلا الشهادت اصلدي شهرده ايكن صحة نكاحه شهادت اسدر
شهادت ك مقبوله اولوركي **الجواب** اولور لغو وبالطهر من باب القبول
من شهادت الوقايه ومن باب الشهادت على الشهادت من شهادت الهديه
والدرر وغيرها **بوصورت** زيد قيرني ويردم عمرو الدرر ويكله
هندك توكلني ثابت اولور في تقديره نكاح ضعيف اولوركي **الجواب**
قيرني زينك ويردم ديك لان مدد مجرد ويردمه ايله انعقاد نكاح
اختلاف واردم مسئله متفق عليها اولعه برني دادود يكلد
بويله ديوكر نصكره مجلس كره عقد ايجون اولورسه نكاح اولوركي

تمت الخبر
وبير

في زماننا كماله
اذن اوله

بسمه خير

تکاح اولمز وعد اولور من اول تکاح القنبية وشرع القدر في الزاهد **بو**
صورتها مجلس تکاح بزوجه له او بوجه عقده يكون اولوب تکاح اولور انما
يكون المجلس العقد اذا قاله ليكن مجلسنا هذا مجلس العقد والتکاح او
التزوج وذكر المرء اما اذا لم يقل هكذا يكون للوعده من فصل الالفاظ
التي ينفقها بها التکاح من تکاح حاوی المنية **بو** صورته بوماه ده اي
قاضي يبرأ فقه او لنوب قاضي اول عمر انعقاد تکاحه حكم ايوب بعه
قاضي ثا نينه قاضي اول عمر في شري اولوب او زينه شرعا امضا ومصفا
واجب والمطين حكمي امضا وابقا وتقرير ايوب بعه او جوي قاضي
دخي كلدك عمر وشوت يبروب بوقاضه مقدم ماكن قاضيلر حكم تخرجين
بوزوب وجه شرع اوزره اولان تکاح صحه يبروب هندی عمره حكم
ايسه حكمي نافع اولور **الجواب** اولمز با طهر اول قضا محکم اعتبار اول
اوله محکم عليه اولور تقيدي واجب نقصي قطعا جائز اولمز ثانيا برفعه
شرعه فصل اولان دعوا اول استماعي او امر سلطانيه ده منهي ومستثنا
ايروكي مطرر امن كورد مرشاده قضاءه قاضي كلدر در ثالار تشا
ايدروكي بروه بلا جمع حكمي نافع كلدك حكمي حقي ايسه ده بره قاضي به
دفع اوله ابطال ايوب رابعاً مرتبتي باشه ملعون حضرت عمر بن
مسعود دد حكيم رشوت لفر ايوب كمر و بوره اول اول من قضا صدر الشريفة
وغيره اولان في الفصل الخامس من ادب القضا من ثالار رضائية ومن الفصل
الاول من قضاء المخاصة وغيرها والثلث من اول الفصل الاول من التزوج
من المانية ومن الفصل الاول من ادب القضا من حاوي القدر ومن مسائل
قضاء القضا والمجهه من ادب القضا والقضا من منية المفتي ومن باب
جواز اخذ الرزق على القضا من روضة القضا وغيرها والرابع من
الباي لمنكون من روضة القضا ايضا ومن فصل في الرشوة من الحظر
والاباحة ومن شرح القدر في الزاهد **بو** صورته عمر هندی ايكي اي
مقداري ياندره طوبى اخر هندی عمره بن آدمه بابا به وغيره وكالتم
ويرد رسر بكانا محرم سن تكاحي قولاً تمسحه ويستمر ده تكاح بوقدرين
سنكله دبر لم ديدك عمره يانسن كلوب تسميه ايدك كرمي هم كرمي وجميع
اسبابا كدته فراغت ايت ديوب فراغت ايدرسه يانجه دخي زياده عالني
الوب بومقابله ده بوشا هم مسامحة والذقلى جملة اسباب وامواله

طرح كمينه
مجلس التکاح

ايضا ياندره
نانه ونگار

وفيربك

عزاد:

عزاد من الفقه قادر اولور **الجواب** بوجهه تكاحه هم مسمايه اعتبار
بوقدر كرمي هندی وطى ايدرسه منافع منافع مجانا اولمز يامر جابر
ياحد زاهر ايله مضبوطه در شبهه عقدايله زاهر سا قضا او ليحي جابر معين
اولور كرمي مندره ركره نكره تسميه ايدك كرمي زياده ايسه زياده
اعتبار بوقدر هم مسما سنى اولور كرمي ايسه هم مثل قلى الورعده واجب
اولور وكر صلاه وطى ايدرسه هندی بچون هم بوقدره دخي بوقدره وسائر
مالني مقابله هلاقه ويرد ايسه الور من باب المهر من تكاح المعايه ومن فصل
في التکاح الفاسد من تكاح خرافة الفسار ومن الفصل الثاني والعشرين من
العادية **مسئلة** عمر وكره ندين هم مني وويرد كي اسباب واموالى طلب
ايدرسه نينه كالا اول عمره من ايدرسه نين دخي طلب ايوب نين ديوشتر ايدرسه
جوازينه هندی طلب ايدرسه زوجه اولدسه وقاضي ثا نينه حجة ايسه
هندی طلب ايدرسه عمره دخي طلب قادر اولور هندی نينه زوجه اولور **الجواب**
اولمز تكاح صحه على الما لاقه طلاق واقع بوشتر فاسد اولور قضايه
فاسده ده او قاضيلر حكمي داحضه اسنا وامضا سياه بطلان مخصصه
من باب تعليق الطلاق طلاق فوايد الفقهاء بالعلم والى الفتاوى التمر ثلثه
مسئلة زير زوجه هندی تحت تكاحه ايكن بر ليقوب كيروب اولان سنه تارا
زمانا كلوب ومكاني وحياتي وما تى بيلينيوب وهندي نطقه سى اولميو
ايكجه حكه طاقى اولسه زوج اخره تكاح اولونق جائز اولور **الجواب** اولمز
زيد استصحا به في حق نفسه حتى در زوجه غيره تكاح او غير خالي البته
مالني دخي تقسيم اولمز من مفعول الدرر والغرر والهداية والوقاية و
شرورها **مسئلة** زيد هندی تروج ايدك كرمي هم مؤجل رقتان وبر قوشا
وبر تقيمه تسميه اولونق زيد جمله كى ايوب روب كوندركه هندی بكنيوت دخي
ايوسن طلب ايدرب نينه كوندركه زيد بوجهه نيك كند كرمي ايوب روب كوندركه
انك او زرينه بر مقدار هم مؤجل دخي تسميه اولونق عقد تكاح اولونق
زيد داخل اولوب بر مرة تعيش دنصا كره فوت اولسه هندی تسميه اولان
هم مؤجل رقتان وقوشا قوتيه نين كوندركه متروكان نينه الحقه قادره
اولور **الجواب** تسميه اولان هم معجل وهم مؤجل ايكني بيله بالتمام اولور
من باب الامهار من تكاح فوايد الفقهاء **مسئلة** هندی فوت اولوب زوجي
زيدى وصغير او على عمرى ترك ايدرب جمله متروكان دخي زيد قبض

منافع التكاح

طلب التكاح

بالتفصيل

مجلس التکاح

نفسه

ايرود بعد زيني تزوج ايتدكه مهر موجل اولان مذكور كان قبل القسمة
 مذكوره بر مقدار اسباب و بر سه لکن و بر ديكي اسباب حصه ميراثيه
 قدر اولسه زينه داخل اولوب بر زمان تعينه نضركه فوت اولسه
 اوغلي عمر و با اسنك ميراثي قدر و بر ديكي اسبابي زياده طلبه قادر اولوب
الجواب اولن كند و نضيبينه نضركه مشهوره **من الفصل السابع والعشرين**
 من العاديه **مسئله** هندك معتقه سه زوجي زياد كرتوب و طي ايرسم
 هندك سن بندي برش اولد يسه بعون زياد مذكوره معتقه ي نكاح اتمك
 اسنك كند هندك مذكوره ي محكم و كوت مذكوره دخی زياد كرتوب ايلدي
 حاملم ديسه زياد نكاح ايلسه مذكوره دخی ي نكاح ايتدكه زياد كرتوب
 و طي ايلدي ديسه بعون حيصني كورسه هندك زياد نكاح بوسورتد
 بوش اولور **الجواب** اولن زياد مذكور اوليچي مذكوره نكاح حقداره قوي
 مقبول دكلد خصم كذب ايتدكه اعتراف ايد و حملني حيصني مذكور اوله
 اخر نكاح فتاوى الزيلي **مسئله** زياد هندك مهر موجل بر مقدار ايتدكه
 مذكور ايتدكه دن فلان مقدار ايتدكه بفرجه آلتسويوب ايتدكه
 وارد قده بندك ناسسه جمله اسبابه صرف ايرود بفرجه ايتدكه بر سه
 بعون عقد نكاح اولوب زياد داخل اولد قده ديكي اوزر فراه النماش
 اوليچي اولد قده سن غيره خرج ايتدكه ديوم مذكوره نكاح ناسسه نضيبينه
 قادر اولوب **الجواب** كرتوب كرتوب ايتدكه نكاح ايتدكه مهر موجل ايتدكه
 جمله سه هندك حقيقه ملكي اولور زياد كرتوب ايتدكه بعون دييله دعوى
 ايد من قديف كه تصحيح ايتدكه و اگر فراه ايتدكه تصحيح ايتدكه و كرتوب
 غيري مهر موجل اولوب مبلغ معين ايله هندك نكاح فراه النماش
 ديوب الديسه غيره خرج ايتدكه كرتوب ايتدكه نكاح ايتدكه نكاح ايتدكه
 ايدر **مسئله** معروفه در **مسئله** زياد بفرجه اسنك غائب اولد قده زوجيه
 هندك اوليچي بر غنوب غنوب دياره و ايرود عمره نكاح اولوب دخول و
 و طي بولسه زياد كرتوب هندك اولد بفرجه دياره بولسه نكاح سابق
 اوزر يسه اسباب فرقتد بر سنه معتق اوليچي المغه قادر اولوب **الجواب**
 اولور لکن اگر زياد نكاح ايتدكه ايتدكه بيلوب تزوج ايرود داخل اولد
 وقت تفريقه عده واجب اولور منقضيه اوليچي زياد كرتوب ايتدكه
 دكلد اگر بيلوب تزوج ايرود داخل اولد يسه عده واجب اولور حتى زياد

شرط

مسئله زينه ايتدكه نكاح غائب اولور

عاقبه الله الملك

نكاح

بله عده و طي اتمك جائز اولور مفتي به بود **من باب المهر من نكاح التوفيق**
 الرعايه و **من الرابع عشر من العاديه مسئله** عاقبه و بالغه اولان بند كرتوب فراه
 بولديكي با اسبابي زياد عمره عقد نكاح ايلسه صحيح اولوب **الجواب** اولن
 مطلقا اولي كرتوب و غيري بالغه ي بكتوب ايسه ده رضاسي اوليچي نكاح
 اوزر يسه اجباره قادر دكلد و ولا يچير و ي من الاب و الجده و غيرهما بالغه
 اولوب **مسئله** كذا في باب الولي الكفو من نكاح الرعايه و غيرهما **مسئله** زياد
 منكوته اولان هندك زياد اذيله اخر بيلد يه صله رحم ايتدكه كرتوب
 مذكوره هندك زياد تحت نكاحه لکن اولد قده ايتدكه نكاحه وارد
 زياد مذكوره مذكوره ي كالا اولد مذكور مهر ديوا المغه قادر اولوب **الجواب** اولوب
 لکن تزوج ثاني هندك غيرك منكوته ايتدكه بيلوب تزوج ايرود داخل اولد
 عده و مهر مثل واجب اولور ايتدكه بيلوب تزوج ايتدكه عده واجب اولور داخل
 دخی اولد يسه حتى زياد ايتدكه و طي حلال در مفتي به بود **من الرابع عشر**
 و **من التاسع والعشرين من العاديه** و في باب المهر من نكاح الرعايه و التوفيق
مسئله زياد بر جابه سفر ايرود زوجيه سه هندك ترك ايتدكه كرتوب هندك
 مذكوره تزوج اتمك طالب اولسه لکن زياد مذكوره بطلاق ويردي و مذكور
 مده عدل منقضيه اولدي ديون عرض ايلسه ايتدكه بر اصيله اجمال نكاح
 تذكره سن اولد عقد نكاح ايرود داخل اولسه زياد مذكوره معاذ الله بنا
 بده طلاق ويرد مده والي بن الا ان مذكوره تحت نكاحه در ديوم عمره
 خبر كرتوب سه ايتدكه عمره مذكوره ايتدكه ايرود بده مذكور زياد
 فلان زمان طلاق ويردي ايرود ديون مذكور غيبته در وقت اقبالت
 ايلسه ايتدكه عقد نكاح صحيح اولوب **الجواب** نفس الامر ده منصوص اولان
 زوجيه اوزر ايسه نكاحي فاسد در قاضي بيلد بر تفريق ايرد منافع
 بضع ايسه مهر جابر و باحد زاجر ايله مضبوط در شهبه عقد ايله حواسق
 در لکن مهر مثل ايله سه در هر نفس اقل ايسه اول واجب اولور بعون
 عده دخی واجب در و طي ايله لکن عده نفقه لازم دكلد كذا في **من التاسع والعشرين**
 من العاديه و في باب المهر من نكاح التوفيق **مسئله** زياد بيانده لکن وفات
 و باطرافه ثابت اولد يسه منكوته هندك زياد منكوته ايتدكه بيلوب
 عمره تزوج ايرود داخل اولوب و طي ايلسه عمره لازم اولور **الجواب** نكاح
 فاسد در تفريق اولور و طي ايتدكه مهر مثل دخی واجب اولور سه اوزر يسه

نكاح

وله

زيادة سي معتبر اولاً كرسى بونسيه بالبحر اسسه مهر مثل بالغا المبلغ واجب
اولور اتقا قانوي كمنكوحه سجا اير وكئي بيلودن تزويج اير جيكه خول ايله
عده واجبه اولر حتى زوجي زير اور زينه حاضر اولر قده قبل مضى اعد هندا
وطئي هرام اولر على الفتى به وحضرت امام قسطنطيني واور شيه عقد
داري حد اولور اما ما بين قسطنطيني كرم واليه هندا حرمه عالم الكرم تزويج
اولونوب حضور واقع اولديه ايسكه بيله حد نالازم اولور الفتى على قولها
بعضه من باب المهر في كتاب الزاوية والتوفيق والور وغيرها وبعضه من الزاوية
والناس والعشر من العاوية وبعضه من الفصل الاول من حدود النساء
ومن فصل شرط الاحسان من حدود الزاوية وبعضه من القواعد السادسة من الاشياء
والنظائر **مسئله** زير قنوني هندا كير الفتى في عمره نامر دايون عمر دايون
اغترق بر عقد التوتن والسباب كونور زير قنوني هندا قبول ايروب بعونه زير
هندى عمره وير ميوب بشره كتاب ايسه عمره نامر دايون بشره كتابي صحيح
اولور **المهر** مجلس نامر دايون مجلس وعده در مجلس عقد دكلر معقار عقد ايجون
مجلس ثاني عقد اولونوب عقد كتابي او عقد يا خود مجلس نامر دايون خطبة اولونوب
برسنه وير لوبون القنوني جانين دنر وكلمه تسمية مهر ايله عند الشهور وجه
معروف اوزه عقد كتاب ايكلكد عمره نامر دايون عقد كتاب او ترمق جانر دور
هندا بالغه نكدهي حرمه اولديه بعضه نكدهي مساله فصل الالفاظ
التي يقع بها الكتاب ومن كتاب حاوي المسية وبعضه من تصريح مساله من باب
الولي من كتاب المتون والشرع **مسئله** زير نيكدر وجه هندا اسلامه كلوب
زيره اسلامه عرض اولونوب ايا ايدركه عمر ومسل تزويج اتمك ايليه بالا عده
وارمق قانوي اولور **المهر** اولر قنوني زير جانين دنر اسلامه ايا ايسياه
قاضى تفرق وتفرق قاطن بلال اولور من كوره زير كدر موصولها ساسيه
عده ونفقة عده وسكني ومهر مسج جميعا واجبه من كتاب اهل الزمة والحرف
من كتاب وجيز الشرحي ومن باب نفقة اهل الزمة من كتاب بسوط الشرحي
ومن كتاب مقالة النعمان من شرح المنظومة السلفية للشيخ الخطا **مسئله**
هند فوته اولور كير تزويج حرة اولان صدره قنوني به فوته اولر قنوني
زويج اولان زير كدمشدر اولان مهر مؤجله طلب ايروب ديجين اتمين ديون
اتكيد من بونه قنوني زير كد خا طره باقوب سكر بل مقدارى طلب اتمسه بعد
زير فوته اولونوب مرقوكا اولر قنوني اول قدر يسكونه صكره مهر مؤجله قنوني

صام اولر على الفتى

مجلس نامر دايون مجلس

اولر قنوني

وقنوني مهر

طلبه قانوي اولور **المهر** هندا زير جند متور متوقى والنجيه زير جند مهر زير نصبي
ساقط اولور من كوره قنوني حصصه عوي وطلبه قانوي اولور هندا مرصيه
ايكن مهر خا هسه دايون ايليبون قبل مهر قنوني هسه قبول دايون ايش ايسر زير
مريضك دارته هسه جانر دكلر ومعتبر ارنك بعد الموت جانر ايسر مسته
بالاغدر شرحي اوند بسن سنه تركه عوار **مسئله** من باب المهر في كتاب الهدية والتمهية
ومن فصل في هسه المرضيه هسه حاوي الالهة ومن كتاب ايسه من كتاب الامراض
ومن الرابع والنكاح من جامع الفصولين ومن باب الهبة والصدقة بعد الموت
من هسه التهديب ومن قضا الاشياء والنظائر **مسئله** مهر مثل زير تفصيل
بيان بيودي له **المهر** مهر طلب اير خانونه سنن او جلا ولا عقلا ودياندر
وبلدا وعصر او بكاره وثبوتة وعقفة وحمل او اربا وكما خلق ومجرد اير اولد
مما تلى اولان قنوني اشك باعتمه سنك بايانات عمر سنك وبالجملة باي باسي قنوني
اولان نسا كد مهر سمساسيه من باب المهر في كتاب الزاوية بصورتها باي باسنك
قنوني وقبيله سنن نسا كد لغير سنن هسه كسحه اولسه ذكر اولان اوصافه
مذكوره يدر ما ثله اولان اجنبية نكده مهر سمسانه كوره اعتبار اولونوب وثبوت
ايكن اركسنه ويا ايكن عورت بران بلفظ الشهادة خا وير مكدراكر شهود
بولنر سسه يسيله قول زير هكره من كتاب شرح القنوني خا اير اوده ومن فصل
في مهر المثل من كتاب خزنة القضا **مسئله** زير اوتوز قنوني باسنة يتقنن
بر قنوني اره وير مكدركه امتناع ايروب ورمسه مذكوره رضا ايل باي باسنك
رضا سسه باقنوني قاضي بر كونه كتاب تزويج ايسه كتابي جانر اولور
المهر صغيره لي باي باسي تزويج عاضل ومانع وليجي قاضي اذ شرعه
عاضل دنر نيابت طريقيه كقنوني كتاب تزويج اير فكيف كد بالغه ثاقله
ومكلفه لي عاضل فالمر قاضي بدوالم كقنوني من غير حيون نصبا وامتداد
من مسئلة تزويج الصغار والصغار من ارفع الواسائل وفي كتاب منظومة
ابن وهبان **نظم** ولوزوج القاضى اير الحى طفله يجوز له فصل
بعضهم ليس بذكره والنقصيل يطلب من شرها المصنف والابن الشحنة و
من باب الكولاية من كتاب حاوي القنوني **مسئله** زير زوجه هندا ايله كعبه شريفة
كيدر كير فوتا اولسه نكاحه خا نولر كعبه يركنل جانر دكلر ديون ايدركه
هندى عده تمام اولر دايون زويج حرة نكاحه كعبه يركنل ديون ايدركه
مزبور زويج من كوره به طلاق وير مدين كير با غلاب اولسه عده ايجون كد

مهر مثل زير

باي باسي قنوني

زير

فاسد او بلعین هندی زوج اخره نکاح حق جائز اولور **الجواب** بعض مشایخ
 قنده مراد ایچون زوجی غایب لیکن نکاح فاسدی فسخ جائز در کله هندی ترک
 ایروب نکاح فسخ ایتره دیوبت لیه فسخ ایروب فاضی دخی بعض مشایخ فتوی
 اوره صحیح فسخ حکم ایروب جائز اولور **الفصل التاسع والعشرون في العیة**
 وفي الثلثین فی جامع الفصولی **الفصل الثالث عشر في نکاح خلاصة**
 زید من موندنه نسائه و یومش ذکر ایکن اشارتله اولدی اولدی جاریر عیاق
 و کدیوبه عقد نکاح ایتره اوله بشن کوز صکره فوت اولسه مذکوره مهر مسکاتی
 و حصه مبرایه سنی زید کتر کسد المغه قادر اولور **الجواب** اولر معتقل
 اللسان اولمیلک اشارتی معتبر دکلر اصلاح کورنور التی ماده ده مستثناة
 در اعتناق و نکاح اول مواد دن دکلر عرض معتقل اللسان دخی و الساق
 معتبره دکلر مذکور زید کتبتله ایچن ازاد اولور **مهر** اشاره
 من الفی الثالث فی المساء و الظایر و **مهر** احکام لایما **من الفصل الثالث**
 الثلثین و العادیر و **مهر** طلاق و **مهر** الرجوع و **مهر** الرجوع لایب ملک **مسئله**
 برد و لثولت کتبتله اوله هندی بکره مناسب و لایق اولان مهر مؤجل و نفقة
 عاجز اولان زید کتوی اولور **الجواب** اولن کرک بید غنیه اولسن کرک
 فقیره فالعاجز غیر مهر المثل و النفقة لیس کفو احد و لو كانت فقیرة و
 القادر علیها کفولان اموال عظیمة هو الصیح کذا فی باب الولی و الکفویم نکاح
 الاصلاح و فی الباب المذكور **مهر** نکاح الوفاة فالعاجز غیر مهر المثل و النفقة
 لیس کفو الفقیرة قال صدر الشریعة **انا** قال للفقیرة لدرع و **مهر** نوم
 ان العقیق بکون کفو الفقیرة و کذا العنبة بطریق الاولی ان العیة
 اداء مهر و النفقة الواجبین متحقق مع زیادة التصبر و المسئلة علیها
 النمط من کتوت فی الهدایة و الدرر **ایضا** • صورة من زبور ده بند بالعه
 اولوب رضا سیله زید مذکور کدیوبی نکاح ایسه کین و لیلر بیلت
 عقد من زبور رضا لری اولیجی نکاح مرقوم جائز اولور **الجواب** اصلاح
 منعقد دکلر باطل رحی زید مرقوم مذکور به طلاق و برسه واقع اولن
 واحد هاقوت اولسه اخر میراث برینه زماننا قول مفتی به بودر قضاه
 بونکله امور لرد و **مهر** شرائط نکاح الولی و بشرط لصحة العقد فی
 الصغار و الجانی و المملک و **مهر** الفی و الفاقه البالغه اذ اوجبت
 نفسها و **مهر** ایسیان غیر محتمل **یح** ان نکاح باطل و **مهر** ای بو حصن عنه

عقود نکاح
 مستثناة اولور
 اعتناق و نکاح

مهر و نفقة
 فقیرة و عاجز
 کتوت بکون

فرد ما قول

بکرا کلا ایسیان
 نفقها

انور و لیس نکاح
 نفقة و غیره

ایسیر کلا ایسیان
 زبور و غیره

ملک و غیره
 نکاح و غیره

تذکره

ثبوت الاحكام حتى ما لكي اوزينه مهر مسي از اوله وتطبيق اسمه فلا واقع
اوله ميراث حتى يتر مع ثبوت الاحكام حقيقة نكاح دكله زير اجل وقت
بلا نكاح مولي يوجد ثابتة نكاح ايسه حل ايجو نكاح حقيقي والاثبات
وتحصي حاصل لازم كلور فتا واده اذا عقدت على امته منفرها عن وضها
حراما على سبيل الاحتمال فهو حسن بل اولي في هذا الزمان لاحتمال ان تكون حرة
او معتقة الغنير او مخلوقا عليها بعقبا وقد حث الخالف كثيرا ما يقع
سيما اذا نزلت بالاثبات ديو محررا يله متواذ الابع نكاح امته و
سيرة ته ديو محرر يسنده تدافع مانا كراهه مندفع اولو نكاح حواشيه
يعقوب بانها ومن الفصل الثامن من التاتارخانية **مسئله** هند زوجي زير توند
بعد تمام العدة عمره وارقا صيدته اذ كان عتري لاسكا الله بك بو بروغني
اوزره وارام ديسه مسالما لدر بوسو زير شاه اولسه بر بوعه مكوت اليه
اولان امام اذنه كان عن بين الوب نكاح ايد جه زمانه هند بن عمره وارام
زوج اخره وارورود يكمه قاده اولو **الجواب** اولو هند كقول في وعده
وعده مؤكده ايله نكاح منقذ اوله فكيفه كده وجر مجر ايله مسئله نكاحك
مشهورا ندر نهايه هند وعده وبعدينه وفا اليمش اولو تركه مستحب
ايتمش اولو **اجمعوا** على ان الوفاء بالعهود مطلوب وبل هو واجب مستحب
فيه خلاف فذهب ابو حنيفة والثاني في احد واكثر العلماء رحمه الله الى انه
مستحب فلو تركه فانه الفضل وانكبا لكرهه كراهه شديده ولكن يا آخر
وذهب جماعة الى انه واجب منهم عند العزم من الخرابية من جهة الا
في اختلاف الائمة **مسئله** بالعه وبكر اولان هند كالبو في ارقن شاشي واذني
اولوب مذكوره اذني هنري عمره عقد نكاح ايروب عقد مرقوي اكر هند
اكر قرن شاشي قوليه قبول ايروب ايكجا بدينه رضايه دان نيجده فعل داخي
واقع اولوب برسنه مقداري زمان كيجي بهدا يله عمره وربي بربك زوجه
نصادق اوزره اكن قبل الدخول عمره طلاق ويري بعده هند من ندر حفته
طلب ايريك عمره نكاحه ابتداء هند كذنبه اولو انه سي فضولا ايريك
ديو هند حقيقي ويري كده قادر اولو **الجواب** اولو قبل العقد هند ذر اذنه
امر لازم دكله بعد العقد هنده وقرن اشنة اعلام اولو قرة رد ايمش عقد
مرقوش قبول ايروب وبقدر زمان هند ايله عمره نكاح وروجتله بدينه تصادق
واقع وايچي نكاح مذكوره صحيح وقام اولو بعد التطبيق عمره هند حقيقي ويري

وعده ايريك نكاح اولو

نيل الدخول طلاق

من الفصل الثالث عشر في نكاح الاكبار من نكاح التاتارخانية ومن نكاح
الزاهدي ومن باب دعوى الرضان من دعوى الدرود الرعايه **مسئله** هند
زير عقد نكاح اولدين مجرد ناعز او مسي عقد نكاحه عمره وارده سنه
مانع شرعي اولو **الجواب** اولو **مسئله** زير هنده داخل اولوب طلاق
وير دكله بصره مهر مسالما نكاح نكاح اسه لري ايك ييك نكاحه در هند
دورته بيك نكاحه در ديو دعوى ايروب ايكسك داني بيسته سي ولدس تونق فضله
الجواب اكر هنر مهر مشي زير دك دعوا سنه مساوي با اقل اسه بيخي ايله قول
زير كبر اكر هند كد دعوا سنه مساوي اسه ياخود اذنه اكثر اسه قول ييريك
بيخي ايله كذا في باب المهر من نكاح صدر الشريفة والرعايه وغيرها **صورة**
من بوعه هند مطلقه ايجو عدل ايجو زير اوزينه نفقه سي لا زير
الجواب لازم در سكتي سي داخي لا زير كذا في باب النفقة في طلاق الوقايه و
المهر اير وغيرها **مسئله** زير زير يير كيروب وغايب ايك زوجه هند نكاحه
عمره وارسه بعد الدخول عمره غايب اولوب زير كلسه بن هنده طلاق
وير مهر تحت نكاحه اير عمره نكاح اولمش منكو حرد وز جهن ديسه
هند بكحلاق وير دك ديسه بينه دنه عاجره وايچي زير هنري اخذ قار
اولو **الجواب** اولو عمره نكاحي فاسد در تقري اولو نكاح عمره زير دك
منكو حرد اير وكذا ييلوب نكاح ايروب داخل اولديه وقت تقري نكاحه
واجبه اولو بعد التام زير الور اكر ييلوب اديسه اصلاحه واجبه اولو
حتى زير وهن حر اولو زير يقته من الفصل الرابع عشر من التاتارخانية ومن باب
المهر من نكاح التوثيق والرعايه **مسئله** زير كبر صغيره او غلي قول شاشي عمره
بر صغيره قيرتي اولوب ايك قرن شاشي بريه كلوب اول ايك بيبا قجه مهر سيمه
ايروب دكله ودر ديه غيري حين عقد بدينه اخر كسند اولوب همان ايكسي صغيره
بري بريته عقد نكاح اسه لبعده صغيره اكن اكلنيوب قبل الدخول زير دك
او غلي قرة اولوب مالي قالمه و باا لريك ايكسي بيله وجر مشروع اوزره
عقد ليرتي بعده اعلان ايروب شايح اسه لرعمره صغيره سي ايجي بل سيمه
اولان اولو ايك بيبا قجه مهر داني مهر تي طلبه قادر اولو **الجواب**
اولو بوجه مشروع عقد صحيح دكله عند العقد حضور شاهدي بشرط صحته
عندنا كذا في نكاح ايصاح الاصلاح و في باب المهر من نكاح جواهر النصارى
مسئله خالد بالعه وبكر اولان زير نكاح وكي اولوب نكاحه طابجي وفاضي اولو

نكاح اير

عائش اير

صغيره

زیره بر وجه معتاد عقد نکاح ایروب بعد مذکور ذنب نکاح من بوره
رضایه بود و در خالده و کدخی ایتمردیوم مذکور او ایچق جین توکل بر او ک
ایچنده بر قاج غور تلر اولوب خالده مر قومه و شایه بر مذکور نکه عیله شخصی
کوردی بود و راه مجامه نیکه بر او ایستدوب بوجم له کلوب عقد نکاح
ایچیک نکاح من قومه صحیح **الجواب** اولمذ ذنبک شخصی کوردی
وراء مجامه بصوتی ایستک توکلده شهادتیه کافی فکار خالده کد کالتی
ثابته اولمذ ذنب عقدی فصحی اولمذ ذنب شهادت اولمذ ذنب رعایه و غیر **مسئله**
عاقله و بالغه اولمذ ذنبه با یاسنک دخی اذنی و رضایه لازمه **الجواب**
فی زماننا اذنا و لیس نکاح جائز دکور فتوی ابوحنیفه در امام حسن روایت
اور زینه در مسئله کافی و زلیعی و تقایره و قایره و شری و در مرتب علیه
و سایر معتبره نکه کتاب نکاحه مسطوره در **مسئله** لک و خمیس و سمانیه
قضاء مطلقا اذنا و لیس نکاح ایتمردی عمل بلا احتیاط ایله مأمور بود
و مطلقا خالیله علمان محی بر در اولان حکم جاریه خلاف امر و بر بلوب
نسخ طاری اولمذ ذنب **مسئله** زینه هندی زوج ایلد کوه قایق اولان عمره
برآت هندی ایروب عمره دخی مذکور ای الوید عوض نکه معتاد لری ایکن
بوان مقابله سنه زینه عوض ایچیکه زینه مرقوم عمره مذکور آتی
استزاده قادر اولمذ ذنب **الجواب** اگر عقد نکاح اولدیسه قادر اولمذ ذنب
اولمذ ذنب موقوفه عینی موقوفه بلوبه با کدایسه قیمتی اولمذ ذنب فی اخر
باب المهر من کتاب النکاح من التوفیق **مسئله** عاقله و بالغه و بکر اولمذ ذنب
ولیس اولمذ ذنب اذنا قاضی ایله کند و کوفی اولان زینه عقد نکاح ایله
جائز اولمذ ذنب **الجواب** ایسی و لیس و کدر و اصیه ایچق کفونیک
غیری یه بیله نکاحی جائز دکور فی حق المهر من الاشباه و النظائر المماق
شرح المشارقی شرح قوله و اما معاویة فصعلوک لامل الکنی
اسامة **صورة** من بوره هندی با یاسنک طایسی عمره نکاحه و سی
اولوب اعترافه قادر اولمذ ذنب **الجواب** اولمذ ذنبی الارحام کد کالتی مختلف
فیهما در امام محمد قسقه انرا ایچا اصلا ولا یتو قریقاس دخی بود رو
قول ابوحنیفه در مروی ایوب قوی ایله لک اشهر ایله در نکاح بر ایله
باب اولیاده مذکور بود نکاح فی انرا القضا و اذنه فصل کناه تده و
لا ثبت هن اولایه لری اولمذ ذنب لارحام و اما ثبت للعصبا و یوفیق التمشد

در احکام نکاح

اندر اولمذ ذنب

اندر ایله

الصمد و کصنور
العقود قاصدی

ذکر الارحام کد کالتی
مختلف فیهما

بیشتر

مسئله زینه عمره کد قینه خاطبا اولمذ ذنب مذکور با شلق دیوا کد ذنبه
کوندوب عقد نکاح اولمذ ذنب بعد الذخول بزمن ان تعیش و نصکره منکوحه
مر قومه فوت ایچق زینه مذکور اعدا ایتمردی اولمذ ذنب مقابله نکه بکاسنه
دیوم مذکور بوجم طلب ایروب بالغه قادر اولمذ ذنب **الجواب** اولمذ ذنب موقوفه
هدایا کد قبل العقد مصا بر تده اولمذ ذنب مستقبله زوجین بینه جریان
عقد ایله مقیده در عقاری جاری اولمذ ذنب نصکره رجوعی صحیح دکور لک ذنب اخر
باب المهر من توفیق الوقایه **مسئله** زینه زوجینک تا سکنک قینه نداشتنه
نکاحه ایروب ایستی جمع نکه جائز **الجواب** دکور حرام بر باله و من
نکاح الدور و اخره الوقایه و شرهما **مسئله** زینه موقوفه غیره
و انکدر ضامی بوینک زوجه هندی دورت بیکتا فی مهر موقوفه نکه اعدا
التمی بیکتا دین دخی اولمذ ذنب جمعا اولمذ ذنب ایچق اولوب مقابله سنه
بر باب اولی هندی موقوفه ایروب سجده قینه ایتمردی زینه موقوفه
وجه موقوفه اولمذ ذنب اقرایه شرعا اعتبار اولمذ ذنب **الجواب** غیر و اذنی
تصدیق و قبول ایچینجه ذنب کد دخی موقوفه زوجه نکه نکه اولمذ ذنب
بلا اتفاق جائز دکور دورت بیکتا فی مهر کد صلی ثابت دکور ایسه انکه مهر
مشکله زینه زینه اقرایه معتبره دکور و بوجهه مقابله سنه اولمذ ذنب
مذکور یه بیع اگر چه من مثل ایسه ده صحیح دکور لک ذنب نکاح فرحکا
المرضی من الفصل الثالث و الثمانین من العاویة **کتاب** الرضاع
بود و کوندوب بر کجه ایله شینک ایچون برده می قبا قون بوری با یوب جالب
ایستد لک کفر بکری صانوب اولمذ ذنب اولوب زینه دخی قیمتی قوسا نوب
قایسینک بر ایتمردی بانه وارد قوه آنه بی ذنبی و بده قایم قیلمه و تقدیر
قیلمه قیسنده جمل آنک دایا عینک سکری کسری دیوب بعد آن سقط
اولمذ ذنب صاحبک اذنی لک بونقن ایسه اولمذ ذنب کد کجه قبا قون
بوری جلاله دخی طوتوب بولک سن سب اولمذ ذنب بوغانا نکه
انک قیمتی بالتام تضایق ایروب بالغه قادر اولمذ ذنب **الجواب** اولمذ ذنب سب
حکم قصد له مضایق اولمذ ذنب من بوری زینه قیلمه ایله آنکه بانه
وارس شود آنه زینه بونقن سکری کسری دیوب قصد ایروب جالمشدر
شینک قصد نکه حاله مذکور صحیح اولمذ ذنب بقدر بجه اتفاقه
واقع اولمذ ذنب قصد دکور ایچون بونقن کسره قوتی ایچون بر اذنه قوسه

نکاح

نکاح

سب

يكون منه برصه ورتسه مالك ويلصق فصد فتمسك اما اصطبا وبعث
 قوب ورتسه مالك ولورد من رضع الرعاية والتوفيق والمستصع **مسئلة**
 هذه عمري رضيع الكلى ينجح دفعه امرسه برقاخ يبذل نضاره كذا في قول
 طومرسة بعد زمان اول او غرقا اولوب براره ويره جدي قيرى قالس اول
 او على ايله عمري برزبانده معا امر ميويد اور تاده هندك برانكي وادي
 توسط اسه عمري هندك اول او غليك قيرى كنى كويير نكاحه المتجائز
الجواب اول اول قيرى كنى كويير نكاحه المتجائز اول اول غلبه
 زمان واحد نوى واحده اجتماع على شرط دكر من رضع الدرر
 الهداير والنهايه وغيرها **مسئلة** هذا جنبه بن زيوك او غلبه امر برده
 دسه وامر يكون نكاحه اولسه بعد زمان بن اول او غلبه امر برده
 كذومه اقر البتة قولده كاذم دسه ويلين بالله اليه نفى قوله
 اعتبار اولوب **الجواب** حصاره كقولته اعتبار اولوب كذوم اول او غلبه نكاح
 اولوب نكاحه قيرى نكاح ايلا جائز اولوب من فصله الحر من جهة الرضاع
 من نكاح خزانة الفتاوى ومن مسالك الاقرار جرمه الرضاع من طلاق منية
 المتقى من فصل الرضاع من نكاح حاوى المنية ومن رضع الدرر وغيرها
مسئلة هذا صدره قيرى كنى اولادى امرسه زين زوجته حر اولوب
الجواب فؤاد الفقهه ده كتاب نكاح رضع بايده واقعا تبه نقل الدرر
 اولوب مذكور رعبا قيرى كنى وذكروا في الواقعا الصبي اذا رضعته امر
 امه حرمته امه على ابيه لان امه صارت اخت انها من الرضاع كنى اصل
 يوقدر الكيكون فتاوى به بل كمتون مشهوره معتبره ده خلافي مذكور در حره
 اولوب قال في رضع الوفايه في حر من نكاحه النسب الا وحسنه واخيه و
 اخت امه قال ابن الملك شرحه يعنى اذا كان له بن من الرضاع يجوز ان يزوجها
 وقاصده الشرعيه اي اخته لان النسب اما البنت واما الربيه وانها كما
 قد وصلت انها كذا كذا كمن الرضاع وفي رضع الكافي لان بنت المرصعة اخت
 ابنها لام فلا تكون بنته لام بنت المرصعة ما كانت منه ولا يرسل بالمرصعة
 حتى يصير مقروبا بنت امه دخل بها انتهى والتفصيل بطول رضع فرج
 الهداير وهذا نظريه لتعليق الواقع الواقعا عمدا لان العاقر كوني ام الولد
 اخت ولدها من الابوين ومنه الاب وفي الصورة الحره تصير لام اخت اولاد
 من الام ومن غير قايح **مسئلة** زيد كذومه ولدك اولان زوجته هندك من
 طلاق

رضاعه من
واحد طرفه كذا

كاذم قوله
اعتبار

حرام

طلاق نكاحه بن شارب بنيه المتق استوب حله لانهم اويجى مرفعه
 مذكور بر رضيع صغيره وليسى اذ نيله تزويج اولوب بعده مذكور
 رضيع مرفوقى امر ربيب رضيع مرفوقه حره اويجى بوجه حله اولوب
 اولوب بعده هند زيده نكاحه حلال اولوب **الجواب** اول اولوب
 زيوك رضاعا او غلبه حليله بن اولوب حتى مذكوره بومر تبه نضاره
 زوج اخره نكاح اولوب بعد ادخول مذكوره في زوج اخر تطبيق اليه مفيد كذا
 من بعد زيده حلال اولوب **فوق** لطيف تقع المظلمة صورته طلق زوجته طلقتين
 وبها سدين فاعتدت ثم تزوجت اخر و دخل بها بعد الزوج ثم طلقتا قبل
 تعود الى الاول واحدة او ثلثا فيما اباها ذلك خطأ والصلوات انها لا
 تعود اليه ابدا لانها صارت حليله ابنة الرضاع ثم نكاح شرح منقول ابن
 وهبان لابن الشحنة وفي اول رضع القوي و امرأة ابنة الرضاع لا
 يجوز ان تزوجها كما يجوز في النسب الفعل يتعلق بالتحريم والاول رضع
 الهداير وامرأة ابنة وامرأة ابنة الرضاع لا يجوز ان تزوجها كما لا يجوز
 من النسب **كتاب** الطلاق **مسئلة** زيد بر جاريه كذا كمنى اجنبى عمه نكاح
 اسه بعده عمه من كذا كمنى كذا كمنى اخرى يعنى جاريه اولوب وكذا كمنى
 بيعله زيد واشترى اياه مشترى بسخ ايه من عمه وطلاق وير صبيحة من باب نكاح
 الرقيق من نكاح تجر اياه ويره من مناسك الكافي وفي المصطفى شرح المظلمة
 البنفسية من باب زفر **مسئلة** زيد زوجته هذه نفقة قوميت بربره كس
 هند اخى قاضي به واروب زيد وزينه نفقة فرض يزوج با زده
 برقع يبذل نضاره زيد كويير هند فوت اولوب وارث اولوب زيد نفقة
 فرض اولوب هند كذا بن فوت اولوب نفقه فرض يزوج اولوب من نكاحه
 قاد اولوب **الجواب** اولون مرفوقى هند بعد الفرض اسدانه ايله امر ربيب
 هند اسدانه يمتثل اوله من باب النفقة من طلاق الدرر والبلعى ومنه
 نفقا الوجيز وغيرها **مسئلة** زيد فوت اولوب ذوه سنه عتق مودنا
 مودنا كذا نفقة لازم اولوب منقضية او نجيه ذك المعه قاد اولوب **الجواب**
 اولوب من باب النفقة من طلاق الدرر والرعاب والتوفيق وغيرها **مسئلة** زيد
 اكر قايم او يمه كورسه زوجم طلاق بوشا وشو دسه بعد قايمى
 او يمه كلال لازم كيجك زوجة زوج طلاق بوشا اولوب حله بمحتاج واحد
 جاره وارمي **الجواب** اذ رزق وجه بنى رطلق ايله بوشا به مذكوره نكاح

ابو حرام

الرضع
حليله بنه

حريمه كذا
اجنبى نكاح

نكاحه من
بوترب اول

عدله بنه
بوترب لازم

طلاق
قد روضه
جاريه وارمي

عدي في التام كيجي كيجي كيه قايي اوينه كيه بين باطله اولور و...
 واقع اولور صكره زير وجهه كاخاهه تروج ايله صكره قايي اوينه
 نردنر كلور سه هج برشي واقع اولور مهاب الخلف بالطلاق من طلاق
 صدر المشربة والرعاية وغيرها **مسئله** زيد كبر تصبده زوجة
 اولوب اخر تصبده اولان بزوجه سده دني كير اولور قايي انه سي
 اكر بكي كوزد كلكر سك زوجك اوج طله قاه بوش والسوي ديسه لكن
 قتي زوجه ايركي تعين اسمه زيد دني اكر بكي كوزد كلكر سك بطله
 بوش اولور ديسه وكيروب بكي كوزد صكره كله قتي زوجه لله
 بوش اولور **الجواب** نيتندني سوال اولور قتي زوجه نيت ايرسه حين
 خلف اولور زوجه بوش اولور اكر اولان ده بلاينه ديري ايه زيد ايجي
 اختيار تعين واردر قمتسي تعين ايرسه اولور بوش اولور فصل
 في الطلاق منهم من طلاق حاكمي المنة والمسألة المذكورة في الفقه لكل بلان
 خوارزمي و... **الجواب** ايقاع الطلاق من طلاق الدرر **مسئله** زيد كبر بوش طلاق
 ثلثه ايله بوشا سه عدتي مردون صكره حله سز كراج ايروب بينه الله
 قادر اولور **الجواب** اولور كراج ايله زوج اخره كراج اولور زوج اخر
 داخل اولوب وحق ايلوب بعد طلاق وزيوب عدتي تمام اولور لازم مرد
 قال الله فان طلمها فلا تحل له حتى تنكح زوجا غيره والمسألة المذكورة في باب
 الرجعة من طلاق الدرر والوقايه وغيرها **مسئله** زيد كبر ايله اوجي ايلوب
 مسلمان سو نيدر كه كلر كنز بر قاج بشلي اوقايي ايله سونير في اورز
 ديوماع اولوب مسلمان اولر بولور تعين بويله ديكرينه شهادت
 ايلدر اغاري اولر بولور اويان كن تمام وليجه نيم اوصلن يا عدل اولور
 قطعنا انه وارمدير اوج دكلر ايركي اكر انه وارمش اولور لارسه عدوم
 بندي اوج طلاق بوش اولور ديسه مسلمان اولر اولر اويان كن انه اولوب
 بويله ديكرينه شهادت ايروب ثابت اوليجي اولر انا الله عورت بوش
الجواب ثلثه ايله بوش اولور حتى اولر انا اولر بولور اولر انا
 انه دكلر ايركي بينه اقا مزاليسه مقبول اولر فصل نيم مختلف من
 اداب القضاة من خزانة الفتاوى وميزان التمهات في الشهادات من شهادت الفقيه
مسئله زيد زوجة هله مهر نيم وسائر لوازم كاخاهه نيم مقابله هله
 طلاق وزيوب بعد الطلاق اكر فرغ ايردو كجه وسائر ايريه طلاق

نيتندني سوال

مسئله

نيتندني سوال

واقع

واقع اولوب هندنه زوجة سي اولور شرط ايلسه بعد الطلاق بندي
 فراغ ايردو كجه مهر نيم وسائر ايريه نيم نيتندني سوال
 اولور **الجواب** اولر طلاق واقع شرط فاسد رذوق فداوي الفترت ايريه طلاق
 الرجل امراته على شرط انها لو ادعت المال لاطلق ولو ادعت بعد الطلاق
 فالطلاق واقع والشرط فاسد بنوا وعندنا في الشرط صحيح والطلاق باطل
 مهاب تعليق من طلاق فواير الفقه **مسئله** زيد زوجة بعد طلاق وزيوب بعد
 بندي كبر قري زيد نيم حصا نيم سنه ايركي اجني بر زوجة كراج اولسه هله
 اجني زوجة انا سي اوليجي صغيره قري بايا سي زيد الله قادر اولور **الجواب**
 اولور انا سي و اكر انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك
 انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك
 انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك
مسئله ايركي صغيره ايركي انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك
 انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك
 انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك
الجواب اولور حق حصا نيم نيم ايركي اكر نفقه نيم زياده تربيد ايركي
 ايجون استمر سه ده الله قادر اولور كذا في اخر الفصل التاسع من كراج
 خلاصة الفتاوى **مسئله** بايا سي متوفي اولان زيد صغيره ايله عمر صغيره
 انا نري بعد ما دم كره اوه وارمير من مذكوران صغيره كرجو حصا نه سي
 مذكوره هله كير بوخسه صغيره كرجو بايا سنك انا سي خوجي كير
الجواب انا نري بندي كذا في باب الحضانة من طلاق الدرر **مسئله** زيد
 متوفانا كير قري بندي زيد كزوجته وبندي انا سي اولان نيم بر خوجي
 تربيه ايروب كوزد كن زيد كبايا سي هله انا سي زيد بندي الله
 بندي قادر اولور **الجواب** اكر بندي انا سنك اولوب زيد دني هله
 غير خوجي زوج اخره وارمير سه الله قادر اولور اكر هله انا سنك
 ايسه ياخو زيد زوج اجني يه وارمش ايسه اولور مهاب الحضانة
 من طلاق الريلعي ومن فصل الحضانة من طلاق شرح مختصر الوقاية للشعبي
 غير ما **مسئله** بندي صغيره كبايا سنك انا سي و بايا سنك انا سي قري نيتندني سوال
 اولسه حق حصا نيم نيم ايركي انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك انا سنك
 من طلاق الدرر وسائر المختبرات **مسئله** بايا سي فوت اولان ايركي صغيره اولر

طلاق ايردو

نيتندني سوال

مسئله

نيتندني سوال

مسئله

نيتندني سوال

بايا انا سنك

وبرقيرك اناركي بنده صهي اوه واروب مذكور يتيملكر عميلري و اوده بيوله
قيرن قيرن اناركي اولوب اوغلانلري عميلري وقيرن قيرن اناركي انه لر نونم المين
ديسه الهه قادر اولور **المواب** بوجهه دن تفنسي اوزع ويتمهر بر
وجهله انفع ايسه قاضي بيلور داني كما ويرور **من الفصل الثلثين فيم**
الولور بطلاق النسا تاريخانية ومن الباب السادس من فضا اوجوه الفتاوى
مسئله زير غائب ايكن ايكى مسلمان زوجه صه كلوب زوجه زير نونم بنده
زوجه غلان مطلقه ديوب بزيم حضور نه بوشاد م ديوب خور و بوسه لر
مذكوره داني تصديق ايسه و خور نونم صكره دورت اما كجهه مذكور
ذوان حيصن دما او ليجه عدلى تمام اولمش اولوب زوجه اخره كفاخ او لنفق
جانر اولور **المواب** زوجه غائب ايكن ايكى مسلمان مذكور به زوجه ك تطلقه
خير ويرين قاضي حضور نه بوشاد م انتم مثل ايسه ده بعد تمام العره زوجه
اخره تزوجه حال اولور ومن كره نك عك اوج كامل حيصله تمام اولور و اما
اعظم شتله و وج حيصن ايكن ده تمام كوردم زير سه تصديق اولور اما دين
قتل نزه اولور طوقن كون تصديق اولور مختار امام اعظم قوليد **فصل**
البيع من كراهية النهايه **من الفصل الثالث عشر** العايد بتر و ببا ب الردة
من سير الحائنه **من فصل** انتقال العره من باب العره من طلاق الحائنه ايضا
من الفصل الثامن من طلاق الحلاصه **مسئله** زير طوقن يا شنده بندي كرى
وليسى اذينه كفاخ ايروب بعده داخل اولوب التى ايرير ده جمع اولوب
بلا ما نفع ساكن اولسه لر كين طلق المثل اولسه بعد الحاقه قبل الطهر ايروب
بندي دفعه طلاق نكته ايله بندين اوج طلاق بوش اولوب بوشاسه اخره
كفاخ اولوب حله سز بنده زير كفاخ ايلسه حال اولور **المواب** اولور حال ازم
وقايد شرعي رعائده و اين ملكك جميع شجره ذكر اولمان ايله عمل او نمر بكر
اوزرينه طلاق نكته نى دفعه ايقاع ايله تفريق ايله ايقاعك ما بينتى فرقا
ايتمون و اعتبارك لفظ اولوب خصوص سب اولور و عند غفلت زير نونم
مسئله در رسا كر معتبره تذكره **مسئله** اركن اولان زير نونم فعل
اولور د اين جان بندي زير كميل دمه مال طلب اولوب طلاق وقته ذكره كلوب
بنمله حفشتر سگ كفا اوزريكه اولسونم ديكره زير داني اولسونم ديسه
بعده اول تعييمه اتركلى وقته كلوب زير د اين ايله حقا شمسه زير بو
يمنى اركن ايكن ايتش او ليجه تزوجه مراد ايسه ايرى كفاخ ايله ادرغى

قاضي بيلور
اوروب

عائلك زوجه
اخره

البه و الملام

بيلور نونم
نكته ايله

كلام

خانز

خاتون زير دن بوش اولور **المواب** اولور كفا اوزريه اولسونم كفا طلاق
معلق اولان مشهوره اما هذيانات عوام نونم لغو و باطل در حكي بوقه طلاق
نكته اوزريه اولسونم كرتوبيله ايرير سم يلخود ايتير سم ديوب ريجل يمين كفا
تصديق ايلسه بنه لغو اولور طلاق واقع اولور زير نونم اوزرينه اولور اذ
اوزرينه اولور و اشتره ايضا انراذاقا جعلت كما و على كفا الطلاق نكته
معلق و هذا ايضا باطل و بين ايان العوا ولا نه ايه مهاه **من الفصل الحادى عشر** من
الفصل الثامن كفا بطلاق النسا تاريخانية **مسئله** با باسى متوفى
اولان زير صغيره و عمر صغيره اناركي بندي مذكوران صغيره با با ايرين
انتقال ايلنه مال لر نى نفقه و كسوه ايروب بن بسلر بن ديسه ويند من كورانه
صغيره ك با با سكه انا كفا اولوب وصيه لرى اولان خوريجه مذكوران صغيره ك
مال لر نى شقى قليل ريم راجه اولسونم كذا يتيملكر كذا و مال لر بن بسلر بن ديسه
مذكوران صغيره كذا و ايريلور بوشه خوريجه ك **المواب** اكر عهد اجنبى بتر فرج
اتر ديسه صغيره ك حضا ايرسه حتى بوقه صغيره خوريجه و ايريلور ك اكر ديسه
صغيره لرى بجانا امساك ايله باخره جده لرى خوريجه ايرير و ايريلور بجانا امساك
ايتمون و ايرى اختيار ايرسه خوريجه اكر نكته صغيره لرى اذ نرى هذونه
منع تمك لا ندم نر يتيملكر ضرر اوله و نرا ندر بنه **من باب** الحضا نونم طلاق
الدر و حوا شىخ الاسلام حوى زاده **مسئله** زير بوشه هذونه اكر نونم نونم
زيب اويه كورسه بندي نكته ايله بوش اولور ديسه بعده هذونه باين طلاق
ويرسه هذونه اولور دن حقيقون غيرى براوه كسه عدلى تمام اولور و نكته
زيب زير ك اوينه كسه بعده هذونه زيب عدم ايجبه تمام اولور بن اويك كذا
ديسه زير تمام اولور و نكته كلى ديسه اهدان اسه لر قول تفنسل **المواب**
زير كير مكر هذونه معامى اوزره بينه اقامت ايليه زير ايرين زوال حلى نونم
بندي مدعيه در **من باب** الحلف بالطلاق **من الفصل** صدر الشريه و الرعاية و
التوفيق **مسئله** بندي زوجه زير بنى هر كونه ديكر سن تخلم بوقه بارى بوشه
قول قوليد ديكره زير سن ديجي بوش سن ديوب حوا و بويك بندي بوشاد ك
ديوب سجل ايدر سه زير بنم ملام كفا ايا غلبه بوشه ك ايرى ديكره تصديق
اولوب بوشاش اولور **المواب** تصديق او نونم جواب سؤاله اكر مضمون
و طلاق كفا حساب ايشاد لسان تركيد بوشاد م طلاق حصر بوج بر طلاق
دجى ايله بوش اولور **من باب** ايقاع الطلاق **من الفصل** ايرى بوشه ايه ايه و

كلام اكر نكته
مكر بوشه

قاضي بيلور
مذوره بوشه

مجان اسك
ايرير بوشه

شوط

اين
مكر نونم
ايشاد بوشه

سبحه نونم
سن بوشه

طلاق
دجى و ايدر

مهمات الحق ومنه لفر وكالة البرازية **مسئله** عمر وامام خطيب اولاً زيد يزوج
كبيح له ناصح اولاً فلا عورته كيد رين بولده راست كاره والذرة لا كونك في
الدم واشبوكونك زيد كبرد بيك زيد بنم كارد كرم اولبع اولور سه
منكوجم هندی بل ثلثه ايله عطفه اولشود بركه برقاچ اولر كلوب منكو
كولك زيد كبرسه لرهنه مرقوم ثلثه ايله زيد نه مطقة اولور **الموا**
اولر شرط حسن و تقدزه كولك زيد ك اولر مرقوم كولك زيد كبرد بركه
وقت يمينه الكايدو كى ظاهر اولر قبله بيع وهبه وسائر اسباب زواله
بريشله زيدن زائل اولوب الكا اولمق قابلد **مسئله** من الباي اسد عشر
من الهاديزه قوما الحاش عشر من جامع الفصولين وقت فصل فحين حلفه فدا
القا من خزانة الفتاوى **مسئله** قال الراجح المدخول ان لم جامع كل امرئ من
السيلة فالأخرى طالق بجامع احد من فطعم الفجر طلق التي جامعها
بنكوات تطليقا والاخرى بة بشنيتين بومسئله اشباه نظار ك كتاب طلاقه
مذكوره اولو وجهي معلوم او مشد **الجواب** كل سادة عور مجبان ايدر
پس قال كوردان بر بدينه جماعه ترك بواقى وزينه طلاقه وقوعه شرط
قبيلت بجماع ايدو ك مراده كه ترك جماع الثلث در اوج كره بولور ثلثا
مطقة اولور اما اخر باين بر بريك مقدمه شرط طلاق كه ترك جماع الغير
اي كره بولور من كوردان ثنيتين مطقة اولور كذا في باب التعلق
من طلاق الحائية **مسئله** صورة من بروه من كوردانك بدينه زيد هه جماع
طلاق ندمه اولور **الجواب** مذكور انه يكسه جماع اشه على كل واحد
منها طلقان واقع اولور على كل واحد من الاخرين طلقه واحد واقع اولور
اكر وجهه جماع ايلسه او جدر بر بدينه طلاق واحد واقع اولور رابعه به
بيج برشئ واقع اولور كذا في باب الطلاق بعامة الهان من طلاق تهيد الوفا
مسئله زيد سر خوشه ايله كيون بالانتهى عمر كوردان بولوب كبيح ياتوب
صباح عروسن زوجته بالاعتز باين طلاق بورد كديسه بعد زمان اوج
طلاق بورد كديسه زيد بن طلاق ويريد وييلم ديوب رأسا طاه قى اكار
ايلسه وزوجك بده حاضر اير ايشه مروي بديسه مجرد عمر ك فويلد
اعتبار اولو طلاق واقع اولور **الجواب** اولر من الفصل الحاش من طلاق
التا خانية ومن باب طلاق النوى ومن طلاق التهذيب ومن الباطن طلاق
جواهر الفتاوى **مسئله** زيارم ولدى هك حاضرسنم اكن اعتناق ايدو

من شرط عدم

مسئله في نكاح النكاح

كله كل امرئ
عموم كجاب

طلاق
بطلان بدينه
ديسه بعد

بن

بنه عزمه نكاحه واربع مراد ايدو كه عد نذره كذا تا انا نكحه نكاح صحيح اوله
الجواب عدق كامل اوج حصيد بربول كاتام نكاح صحيح اولور من باب العدة من
طلاق الدرر والوقاير وغيرها **مسئله** زيد مدخول بها سى هندی بر طلاق ايله
بوش واشبوكونك زيد كبرسه بر بولوش اوج طلاق ايله بوشه ديون بدي تحريك
ايدوب وزيو قبول ايدوب بنه اوج طلاق ايله بوش اولسون ديه طلاقات
ثلثه ايله مطقة اولور **الجواب** اولور كذا في احكام الطلاق في الصبر فيه **مسئله**
برقاچ اولر زيدن زوجك بده طلاق ويرد بديك برونه زيد كره بديك بقره بر
مقابله ده طلاق ويرد بديك مرقوم برونه عزمه هاديون اذن و شتر بوشن
فضولا بيك بقره زيدن ايدوب ايدوب مبلغ مرقوم مقابل برونه مرقوم
طلاق ويرسه بعد عزمه زيدن ويرد وكي بقره سنى مذكور دى طلاق ايدوب مرقوم
مبلغ مرقوم برونه اذم و خبر بوشن كى فضولا ويرد وكره بقره اچه سنى
ويرميك عزمه رجوع ايدوب اچه سنى زيدنه المغه قادر اولور **الجواب** اولر
اچه سنى زيدن ويرميك عزمه طلاق ايدوب واقع اولشود بومر تبه دنضكره
مذكوره رجوع كبر و همسندن تام اولو في نفقه بيع در في قضاء الاشبا
من سعى نفق مانه من همة نسعيه مرد و دعيه و في وكالة الهدايه
وكذا في بشار التصرف لفرض ليس له ان يقضه ما لم يقع المانع من عرضه
مسئله زيد صغيره بايا اسد بمر مقدار مال كرون وصبيح ضبط ايدوب
زيد ك ايه هندی زيد بچون قاضي برونه اليسر اچه نفقه فرض ايدوب
بلا استدانه كروم الذمة برقاچ سنه زيده انفاق ايلسه بعد خرچي
وصيذنه المدين وفات ايلسه سائر وارثي وصيذنه با زيدنه الغدا
اولور **الجواب** اولر لره هندی بيله حياتنه يكن قادر اولور دى قاضي فرض
ايتريسه ده بلا استدانه كروم والذمة انفاق ايدوب بچون انفاقه متبرعه
اولور و خذنه غير ذم له بيه نفقه سى صله محض در و با اعتبار الحاجة در بركه
كچوب مفروضه النكاح انفاق او لمنيجه ساقط اولور التزمه من باب
النفقة من طلاق الهدايه والوقاير والدرر و شروها و في باب النفقة من
نكاح الحائية ولو فرض ان النفقة على الاب فلم تستد الاقره و اكل الولد
بسئلة الناس لا ترجع على الاب بشئ وفي الفصل التاسع عشر من نكاح الخوة
وان انفقت في حالها او في المسئلة من الناس لا ترجع على الاب اشئ في المسئلة
تدل على ما في الجواب ايضا بوسوئنه زيدك وصيبي زيدك حضوره كيله ايله

كل صفر

عدت بدينه
طلاق

نكاح
تطليق ايله

طلاق
نكاح

بدينه
ما شتر بچون
اذم و بركه
عالمه بچون

او بجهت بعد در انبار بوز امتش كليه بعد اي هذره هر كليه سني فلان قدر
اچه بيم بيج ايلدرو سسه كتن بعد البيع بنوك حضور نده كليه ايلدرو سسه
بعد بندي بن اول قدر كليه بعد اي بولدم فلان قدر كليا نقص بولدم
زياده بيم منكره ايك مجر و صينك توله اعتبار اولور **اول نماز بعد**
البيع بايكم مش تری حضور نده كلی شرط اولور غنیه غیر قول بايكم
امينا كان اخصا من ابان المراجعة ببيع الرقاية والهداية ونفوسها ومن
خيار العيب والبيع الفاسد من الدرر **مسئله** نيكو زيني تزوج ابرجك
اولور سيم آلوب والا جرم اوج طلاق بوش اولور سيمه بعد زينب مرقومه
تزوج ايسه مرقومه اوج طلاق بوش اولور **الجواب** بر طلاق ايله بولور
اولور زينب شرط انعقاد نماند در معرفه در عين ايسه نكره اولور زينه
واقع اولور شرط ده كه معرفه جرده كه نكره محتسبه دلعله اولور
مرءه يي اخري تزوج ايدرسه نايد بوش اولور **مسئله** احكام الطلاق في الفساق
الصبرية ومن فصله في تحليف الظلمة من ايمان الفساق والحادية **بوصو**
زيدك وقت يمينه ايك مذكوره اوله مذكور تان اولور زينه بويسته اوج
طلاق واقع اولور **الجواب** آلوب دن مراد مرءه موجوده اولور خا توك
بودر اختلاف وارد عند البعض ايكس بيله ثلاثة ايله بوش اولور وعند
البعض الاخر بوش اولور زيد ايجي بيان اختيار تعيين وارد **قال**
الزيلي في خرباب الايداء في طلاق التبيين وهو الاظهر والا شبه وفي باب
ايقاع الطلاق من طلاق الدرر هو الصحيح ويفضل للاختلاف ويطلب من
احكام الطلاق في الصبرية وفي فصل الملل والحرف من طلاق خرافة الفساق
وفي فصل مسائل متفرقة في ايمان حاوي المسية **مسئله** بر محض تعيين ايدور
فلان قصبه نك قاضيل بيه مطلقا محض كذا مني ايدور سيم زوجة
بندي بوش اولور بوش شرط ايسه بعد اول قصبه قاضينك قربه بونور
اول قصبه قاضينه محض كذا منته وار ب محض كذا ايسه زوجة بوش
اولور **الجواب** اولور المعلق بالشرط كالمخير عند وجوده فن فقه شري
مسائله نيكو زينه مرقوم موندور زوجة نده بلارضا باطلاق ويرور
بندي عرق ايجي متوقفي اوله متروكا ندي نده نفقة عرق طلبه
قادر اولور **الجواب** كره عرق منقصبه اولور ايسه اولور منقصبه اولور
المنش ايسه اولور كتن بوضو نده ميراني اولور **مسئله** من النكاح منقصبه

قول بايكم
كلا او صبا

الرب الاصح

او بيجي
الرب الاصح
اختلاف وارد

معلق بالشرط كالمخير
عند وجوده

عبر في الدر

ومن باب نفقة المطلقة في نفقات وجيز السرخس ومن الفصل التاسع عشر
من نكاح الحايصة ومن باب طلاق الفار من طلاق الدرر ومن باب طلاق الرخص
من طلاق الهدياة والوقايه **مسئله** زيد زوجه باني طلاق ايله بوش
اولور ايسه بر ساعده نيكو اوج طلاق بوش اولور ايسه مذكوره اوج
طلاق واقع اولور **الجواب** اولور مؤانوقها وحاوي المسية ده ورعاية
الوقايه ده اولور منقصبه در كتن منشا؛ جنطري ابن هاملك هدايه
شردن وان سماره نكاطا لاف الاشارات شردن بيان **مسئله**
اوج دورق باشنه بر صينك تا و بايا اولور بكن بايا سلكه ايلور نيكو
هند اوله خار حردن زيد ندي كلوب بن ادي مرقوم صينك بايا سلك
كايون ارفرن ايسه هذره منكره اوله قبل الاثبات ندي حق حصان ايله
ديوم مرقوم صينك هذره كايون الهه قادر اولور **الجواب** بعد الاثبات دخلي الهه
قادر اولور حق حصانه هذره كايون حصانه طلاق مشرح الهه الوقايه
مسئله هند مرقوم نفعه ندي ندي طلاق مقابله سنده فراغ ايدور زوجي زيد ندي
بوجه ندي فراغ مقابله سنده مذكوره اوج طلاق ويرن نيكو صكر مذكوره
مهرين طلبه قادر اولور **الجواب** اولور كايون اوج طلاق بوجه ندي مذكوره
فراغ مقابله سنده ديوم مذكوره دخلي قبول ايلور ايسه **مسئله** بايا طلاق
الدرر ومعا ايلور اوج طلاق ايلور الفساق **مسئله** زيد كايون حصانه زوجة
هنه عقوق وحيا ندي ايدور يا ندي بوزي قالميو البته ندي تطبيق ايله ديوم
ابرلم ايسه زيد دخلي هنه رضاسي ايلور ايسه بايا طلاق ويرن ندي دخلي
با تمام ايسه بعد زيد خسته اولور هنه كايون ايجي وفات ايسه هنه
زيد وارن اوله بيلور **الجواب** اوله مرقوم بالاتفاق منقصبه طلاق شرح
الجمع بلكي ومن باب طلاق الفار من طلاق الدرر ومن باب طلاق الهدياة والوقايه
وشروطها ومن طلاق شرح الدرر كايون ايلور **مسئله** زيد مرقوم نفعه
اولور كايون نوتوب عرق كايون نمانه عرق ايلور اولور تصرفه قادر
اوله بركونه زوجة هنه بر سنده اولور ايلور ايك بلا سب ندي اوج طلاق
بوش اولور دييكل مذكور زيد كايون حالي صانوب سويلديك ندي بولور
ديسه لر زيد بيلور ديوم زوجة شير زوجة كايون ايسه لر فلان قايه
عائشه در ندي بيلور عرق بوي صنور سرفلان ندي ندي دتمه مهری وارد
آيدن ندي ايلور ويرور مره ان طور مشو سنده مرقوم كايون بايسه

باين سنده اوج
اولور ندي اول

حصة ايلور
نقد ندي ايلور

اوج طلاق

مسئله
بايا طلاق

مسئله
صريح طلاق

وغيره هدايان سويليو بجملة او نوره او تور كين و عقي بر نه اكن سويليش
اولسه بويله عاقل اكن سويلو كنه بيته اقامه اولسه بعده زيد بن
جنونم خالده سويلو بر و بوشاد م ايري ديهه طلاقه بيته قامة اولسه
بجوه قولده عمل اولور **المسئله** خاله فند بيته او بيجي جنوني مود او بيجي قولده عمل
او نوره ايري بويله تميز و تعيين و تفصيل ايله تطبيق ثابت او بيجي عقي
ير نه اكن ايقاع طلاق انقش اولوب اوج طلاق واقع اولور **مسئله** من اخر مسائل
شني من قضاء الرعايه و عناية الوقاير و من حواشي صدر الشريفة الم هدايه
و شروها و من المايب الاول من وصايا جواهر الفناوي **مسئله** هند من مسائل
و نفقه عن تدبير و جملة الوقاير من فروع اير و ب زوجه زيد من طلاق استدر
زوجه زيد و من فروع اير و بوجهه من فروع مقابله من طلاق و بوق بعد
مذكوره بنوا فوجي زيد من طلب اير و ب المعه قاهر اولور **الجواب** اول من
كذا في باب المعه من طلاق الوقاير **مسئله** هند من فروع اير و ب غاي اكن قول اول
بعده زوجه هند بر بيل نكح موكه خبري كونه ثابت اولمه موكه
عقبه من عده لازم نكح اير و ب و حقه موكه عقبتن من لازم اولور
الجواب ابتداء عده عقيب موند اولور عقيب و بثبوت عده و كذا و قول
دورتي و اون كونه كيجي كير نكح موند بن جابل اكن عده من عقيب اولور
نكح كير بر بيل كيجي **باب** العده من طلاق الوقاير و الهداير و غيرهما **مسئله**
زيد تدبير من صروع اولوب اكن بر دفعه اول خالده من غيري اكن كونه عقيب
بجنون اولوب اول خالده من زوجه هند ايسيله اوب بنده اوج طلاق بوش
اولش و بيه بعده افاقه بولسه زوجه من كونه طلاق واقع اولور **الجواب**
اولزه لا يقع طلاق صبر و بجنون و موعود و نائم و مهوش و من غير اير قولده
رفع القلم من ثلثه من الما حقي يستيقظ و غير الجنون حتى يقبض و من الصبي حتى
يحتلم و لان الطلاق بالقول موكه لا يبر اللى اراده صحيحه في اناطه الموقفي
و سا شروح الوقاير و المسئلة في طلاق الهداير و شروها و في الحجج الوقاير
و شروها **مسئله** زيد من اهل محله مني انما صنعتي مسكر بوزه بشور و اولده
كوندت جمع انكدر بوي محكمه كوند سوال اولور و اكر او من بوزه و ارايه
زوجه اوج طلاق بوش اولش و بيه بعده اول يمين اتر و كم زمانه او يمه طلاق
بوزه و ارايه بوق اير ايلسه بوقه ر بوي يمين اتر اير اير دي بكرى زمانه
يمين اير و كنه بوزه من ماسكر بوزه و ارايه ديكر اير ديون و مرادي

بجوه من اوج طلاق
و زوجه

بند من عقيب
طلاق طلاق

ابتداء عده عقيب

لا يقع طلاق
و بجنون بولسه

اوند بولسه
يمين

حين يمين ده اول اير و كنه يمين ايلسه زوجه سنه طلاق واقع اولور **المسئله**
يمين ده عاقل نيستل تخصيص و يانه مقبوله اير افاقه قضاء و مني مقبوله
عند الحضا فتوى خصصا قولده اوزره در اكر حالف مظلوم اولوب يمينه افاقه
مخلع مراد اير و ب تخصصه نية ايلش ايسه صورته بجه ده زيد نيستل تخصيص
تخصيص اير و ب مسكر بوزه اولسه يمين ايسه ظلم اولوب عموما يمينه
دفع لازم اولوب انقش ايسه طلاق واقع اولور معتبر اير مسطور **مسئله**
اير و ب ياشده صغيره نكح و اكر والده سنك و اكر اير و ب زوجه يوق
اير و ب صغيره نكح مال موروثي اولوب مستقل و صبي و اير اكن مذكور صغيره نكح
بابا سنك ناستك با ياسي ادا اير و نكح عصبه اولان زيد من كونه صغيره نكح
والده من مذكور في ممت و بجا نايسته و الا اير كونه كجوب اولور و ديكره قاهر
اولور **الجواب** زيد عصبه غير مجرب و انا صبيته اصله و ب من امر صبيده
قطعا علاقه يوقر صبيته نكح او بيجي نفقه يسي غيره لازم اولور و ب صبي
صغيره نكح كند و اير افاقه و عالنه كونه كور و ب ندر اسراف و نكح اير
وجه معروف اوزره افاقه اير اير و ب كونه كور و ب اهل ايمت اولور و اكر
صالح قالور يسي من الله در نكح اير و ب نفقه يسي صغيره نكح اير افاقه
او بيجي اناسه شرعا لازم اولور في طلب اير اير و ب كونه كور و ب افاقه
حصان زيد نفقه طلب اير طبع مقيس اولور **من الفصل التاسع عشر** فلاح
الملاصه تلويحا و من باب الحضانة و من باب النفقه من طلاق الدرر و الرعايه
و من فصل تصرفات الوصي من وصايا الفتاوى الحائيه **مسئله** مطلقه
اولان هندك زيد من اولان و اير و ب هندك حصان ندر اير اير و ب اير
نفقه نقد اير و ب اير و ب برسته كيجي بيه نفقه موقر زيد من اير و ب اير
قوت اولسه بيه زيد من اول نفقه كند شته كذا المعه قاهر اولور **الجواب**
اولور مكر قاضي ايله استدانتش اوله من باب النفقه من طلاق الدرر و
الوقاير و غيرهما **مسئله** زيد بك سفره كيره بوييله كيره مسلمان اير و ب
و بيه بوز سن داخل اير و ب سنك سكا ده اير اير و ب بيه عمر و اير و ب سن
بكا بكا اير اير و ب سن طلاق ثلثه اوزر يمه اولش و بوش ايلسه
بعده زيد عمر و بكا اير اير و ب سن طلاق ثلثه اوزر يمه اير و ب سن
ثلثه اير و بوش اولور **الجواب** زيد عمر و اير اير و ب سن و بوش اير و ب سن
طلاق ثلثه اوزر يمه اولش و بوش اير و ب سن طلاق اير و ب سن اير و ب سن

بالا افاقه زمانه
مقبوله

صبي من اير و ب

اسنه اير و ب
كركر

طلاق اير و ب بكا

عورت اور زینہ اور لور اور زینہ اوّلین تکلیف کہ شرط بوضوح بودند
 انکسور متون مشهوره ده انا منک طالق دیکله طلاق واقع اولم طلاقه
 نیته داعی ابرسه دینشد **مسئله** فربسائل الطلاقه من جهات المقتی **مسئله** زین
 منکوحه هنده دخول بتدین و جمع اولدین فون اولوقه بند زوج اخره نکاح
 مراد ایدرک عده لازمه اولور **الجواب** دورتی آی و اون کون عده لازمه در
 می باب العده فی طلاق الدرر والهره و النهایه شرح الهیالیه و العایه شرح
 الوقایه و انوار الفتاوی **مسئله** زین بر صغیره قبری جامعه صلیت یونین نکاح
 ابروب بعد قبل الطیحی بلا تفریق دفعه واحده ایله اوج طلاق بوشاسه
 صکره صغیره مرقومه خله سن نکاح ابروب المنه قادر اولور **الجواب** اولم
 زین طلاق ثلاثه فی بلا تفریق بلا واحد ایله ایقاع ابرجکجه ای صغیره
 مرقومه منکوحه ایکن و اقرار اولور دخول بهاده که کبی تکلیف محتاج اولور
 رعایه الوقایه و مشکله قورور به فالتکلیف به بعد یعنی تکلیف زوجیه ایدر
 کریمه مدخول بهما حقته نازل اولمشدر غیر مدخول بهما فی ثلاثه نطق
 بلا تکلیف نکاح جائز در یوزدر اولان مسئله معلول بهما دکلا اعتبار شو
 لفظه اولوب خصوص سببه و لمق اصوله مبین در **بوصورت** منکوحه فی
 زین منکوحه سر بر طریقه المنه جواز ابرید **الجواب** یوقدر رسید
 بن مسیب و سعید بن جبیر و بشر المسیح داود طاهر کقولی خلاف در
 اختلاف دکلا عمل و لیسر و بونلر کقولدایله که مطلقه نلته زوج اخره شرح
 البسه و زوج قبل از دخول تطبیق ایسه زوج اوله نکاح جائز اولمقید
 قاضی که ایسه حکمی نانه دکلا تکلیف که اخره رأساً نکاح اولدین زوج اول اله
بوصورت شرعاً لازم اولیجی صغیره منکوره و طهیه برادر مقرر
 اولسه تکلیف بلوغه تاخیر اولور بوحسه صغیره لغی حاله ده اولوب جائز
الجواب تکلیف زوج فائینک و طریقیها شرطه و طهیه بر ابروب جامعه تخیر سینه
 و ایجی تکلیف جائز و بلوغ البسه لازم دکلا مقتصوبه حاصل اولیجی **مسئله**
 بند زوجیه بعد از سن و لایحه و اینه و اراغی اولیجی زین کریم کچولر وجه
 هنده حقه راسته کریم دانسن انک و اینه و ارسک بوش اولور شود یون
 تخویض مراد ایسه بر قیاح کوندر صکره هنده ایسه و اینه و ارسک طلاق
 واقع اولور **الجواب** تا اراغیه ده کتاب لایمان در اون بیخی فصله و متا وی
 ابواللیث در نقل بوجهه مقوما بندر کطلاقه شرط و یمن اندکمی دیو

طلاق است

قبل از دخول است

عده جمع

سبب

نیم از زینت است

زینه سؤالا اولور اگر ایدر مایه دیو خبر و بر سره بوشه یکی کلامیه
 وقوع طلاق حکم اولور و اگر مقدم شرط و بیسم یوقدر دینسه یوقدر قبول
 طلاق واقع اولم دینشد **مسئله** بعد فتاوی شیخ الاسلام اور حیدر زینت
 زوج بوجمله تخویض مراد ایدر و بونلر کزنده تصدیق اولمخ و بیسم یکی کلامیه
 واجد زینت تکلیف تجویذ کند **مسئله** مثلاً اولان زینت ابوبن عسی
 قبری اولان بند ایله زینتی عموک زینت کالیسی اولیجی و اما دیکوب و سوبلایه
 عیبری اولدین قوب منکوره ناچار اولوب قار زینت زینت عیبری و ابرجکجه
 اولمخین بر قیاح زینت اولور خاتونلیه ببله اولسه ابرعرف بند سکا نامی
 در دیو بر مقدار جریمه المنه قادر اولور **الجواب** اولم خصوصاً خاتونلیه ایله
 اوله و خصوصاً زینت مخوف علیه و لیه فی الفصل الثانی و نطق الایمان
 و نه باب الحلوه لاجنبیه و کلامها کرهیه القیه **مسئله** زینت وجهه
 بندر حامل ایکن طلاق بر سره مذکوره به نفقه لازم اولور زینت ابریلور
 و ندر زمان و بر لکر **الجواب** مذکوره حملی وضع ابرججه دک نفقه و
 سکله زینت و زینت در اوجهی طلاق ایدر ایکی بیده دک طوقر سه اولور
 من فصله نفقه العده من باب النفقه عقیب کتاب الرضاع فی الحائیه
 و فتاوی قاری الهیالیه **مسئله** زینت غایب و نا ایدر اولان حدی لیسر
 سنه کند زینت اولدینک و نفق و کسور لکر کند لکر مالکری اولیجی و زوج
 مال ترک ایتیموب و اصل و المنه زیاده ضرورت اولیجی قاضی حنفی شافعی
 المذنب بر نائب نصب ابروب تقریقه حکم ایدر و بند زوج اخره و اوق
 جائز اولور **الجواب** صدر الشریعه اصحاب نظر و بر استحسانا بونی جائز
 کوردیلر دیو مساعره ایتشد لکن بونصبک جواز قضاه حنفیه شافعی
 المذهبی بوجمله تقریقه استخلافه مأمور اولیجی قاضی ایچر مأمور
 ثبوت المایجید قضاه حنفیه شافعی المذهبی بونفقی ایچر استخلاف
 مأمور و مذکور دکلا در خصوصاً مکانا شافعی حکم بولم ایشاد
 ایسه قضاه زمانک اصح لکن شافعی معلوم دکلا بندر قاضی
 استدره ایله مراد بر **مسئله** فی القضاء فی المجتهدات مراد اب القاضیه
 و التفصیل بطل منظر نکاح بان **مسئله** فی الحقیق و فی فصل القضاء فی
 المجتهدات مراد اب القاضیه و ای المنیه **مسئله** زینت وجهه تکلیف طلاق
 نلته ایله تطبیق ابروب بعدر سینه نکاح مراد ایدر تکلیف لازم اولیجی عمره

وضع حمل ابریه

فائینک زینت است

ولا خیر المرأة
ان الزوج کتابا

ارکال ظاهره
برینه خورشید

عائیک و بی

طلاق کائن

هند کماح و لثوب داخل اولدوقه هند کماح و جماع الیدی دیوخبر و بر و غیر
چاغنی انکار ایسه بعد التلیق و انقضاء العده هند زید حلال
اولورک **الجواب** و تو خیرة المرأة ان الزوج اثما جامعها فانکر الزوج کتابا
الجماع حلت لاول و لو کان علی القلب بان نکرت لا تحل فی فصل الخلیل من
طلاق خیرة النساء **مسئله** هند حامل ایکن زوجی زید طلاق ثلثه
ایله بو شاسه بعد هند ایریک و غلام طوغر سه زوج اخره نکاح و لثوب
حله لا یم کلون ایریک او غلام طوغر حق حله برینه کیچدی بو بعض کسه
سون یله زید کیچدی او غلام طوغر مطله نکاح ایروب هند ایسه حلال
اولورک **الجواب** مطلقه ثلثه ایریک او غلام طوغر مطله حله برینه کیچدی
ثلثه ایله طلاق و بره نه حلال و لثوب دین اسلامه بو قدر حرام محض
هرکیم حلال دیو بو اعتقاد ایدر سه کافر اولور قتل حلال در زید جهر حرام
زوج ثانی یه نکاح بعده دخول و وطی اشارت نص قرآن عظیم و انال
مشهور ایله ثابت و اجماع امتیه ثابت هرکیم خلافه فتوی و بر سه
ان الله تعالی لیک لعنتی و ملائکته و ناسک لعنتی انک اوزرینه اولور مسئله
هدایه و شر و حذر خصوصاً نهایره و رحمة الامة فی اختلافة الامة و
خلاصه و سائر معنی لره مشهور و مستورد **مسئله** هند مجلس قضایه
کلوب فلان دیارده اولان زوج زید بکا طلاق و بر سه و بو زید غایب ایکن
ادعا ایروب عروایله بگرد ای حضور قاضی بر کلوب هند که زوجی زید بو
هنده طلاق و ایروب اولور فی قضیه ده بری اشهاد الیدی دیوشهاد استر
قاضی تقریفته حکم ایروب هند بعد انقضاء العده کند زید زوج اخره نکاحه
قادر اولورک **الجواب** اولور قضایه الغایب جائز کدر اما قاضی یرواد هیو
شهادت طریقته ایلیوب هند که زید خبر و بر سه بعد انقضاء العده
زوج اخره تزویج جائز و فی فصل البیوع منکر بیه نهایه الهه ایروب و ایله
عشر من العادیة و فی الثانی جماع الفصول **مسئله** زید شرع الکل
خمرک بخاری باشه صمود ایروب خمر و خسته و لایسقل با تورکن زوج
هنر اوج طلاق بو تن اول دیسه هند زید بو تن اولورک **الجواب** اگر شرع
خمر ایتدی که شرعاً عقلاً زائل اولدو بن باشه اورب عقله صدق زائل اولوب
یا تورکن تطریق الیدیسه بو تن اولور و لو شرع الحرام بر عقله باشه
ولکن صدق قرآل عقله بالصدق لم یقع طلاقه لان زمان الفصل محض و

الصدق

زوج طلاق
خبر از بر

زوج از بر
نقشه

احاطه از بر
کی بر فرمای

طلاق قرآن

الصدق عرض کائن الامراض کذا فی فصل و یقع طلاق کل زوج و طلاق الکفا
شرح الوافی و المسئلة مذکوره فی ذلک الفصل من طلاق الهادیة و شرعها
ایضا **مسئله** زید بر قضیه ده زوج اولوب اخر قضیه بر کند که عمره
زوجیه طلاق و بر دم قضیه بر انکیچن وارم دیسه بو ندم کند بر بکره ایسه
زوجیه طلاق و بر دم دیسه عمر ایله بر جمع اولوب مذکوره نکاح یا نده
غایب ایکن زید سنی زوجک زید بریم یا ندمه تطریق اندی دیوشهاد استر
مذکور عده چکوب بعد الامام زوج اخره تزویج قادر اولورک **الجواب** اولوب
شهادت ها و اولو حد عدل ان زوجها طلقا فلها ان تعتد و تزویج **مسئله** اخر
کتاب الرجعة فی شرح القدری للزهیری **مسئله** زید منکره کسه طلاق و عیبه
بو شایوب مدتی تمام منقضیه او بیخه مراجعته ایچک بند مرقوم هر
مسئله سنی زید نه الحقه قادر اولورک **الجواب** اولور که کذا فی باب منه نکاح
صدر الشریعة **مسئله** زید که اندر منکره اولان هند که قیزی زیدیک
نفقه و کسوه لری و سائر لوازم لری ایچن قبل بشرع بر مقدار مبلغ عیاش
اولوب بعد زمان مذکور هر وظیفه معین بر زید نه طلب بر ایچک
زید مرقوم امتناع ایروب و بر مکه قادر اولورک **الجواب** اولور ما دام که
هند نکاحه اوله و قیزی زید تزویج و انما یه و نفقه و کسوه لری زید
اوزرینه خاصه واجبه در بر سه جبر و جسد و لثوب سائر دیو قیاس
اولور اگر کسه قادر کل ایسه ناسدیه تکلف و جبر ایروب اتفاق اتمک
لازم اولورک **مسئله** فی الفصل التاسع عشر نکاح خلاصه الفتاوی و فی باب
النفقة من طلاق نهاییه شرح الهادیة **مسئله** زید بر رئیس کیده بولدایسه
اولان عمره اگر سنی بو کیده چقار مزم بندر عورت اوج طلاق بو تن اولور
دیوب کیده عمری چقار و بر عده عمرینه اول کیده کیروب زید بولدایسه
اولسه حالت اولوب عورت بو تن اولور **الجواب** مراد و سنی بو کلامه نه بعد
کجه هیچ قومر دیکل ایچق عرفا مضموم اولان داخی بود خصوصاً اثناء
غضبند بینه حالت اولور یعنی عرفا اوزرینه مبتنی ایروب مشهور در
مسئله زید شرع جبر ایروب سرغوش اولوب مست کلا یسقل با تورکن زوجیه
هنر طلاق ثلثه ایله بو تن اولور ایسه افاقه بولدق بصره زید طامق
منکر ایچق بند مرقوم زید نه طلاق ثلثه ایله بو تن اولورک **الجواب** اولوب
اگر وجه منصوص اوزر تطریق ثابت اولور سه یقع طلاق کل زوج عاقل

بالغ خرا و عذر ولو مكرها او هارلا او سفيا خفيف العقل وسكران زالا
العقل فان طلاقه واقع وكذا طلعه واعتاقه من طلاق الدرر والمسئلة
مدكورة في طلاق الهداية والوقاير وشروطها ايضا **مسئلة** زير بطلان
بعض كسنة ليرايه شريف غير ايرين بر خوش اولوب زوجه مبنه بوش ولسو
ديكره اول كسنة را و دعي باطل دكل بوشه ريسه زير دعي زوجه
بنده بيش طلاق اول طلاق بوش ولسو ديسه قاج طلاق واقع ولو **الجواب**
اوج طلاق واقع ولو زير زياده لغو و زير زياده لغو و بوال اولوب مراد
طلاق التوثيق والرعاية و زير باب طلاق التوثيق طلاق تهذيب الوقت **مسئلة**
التي باسنة اولان زير بيتي انا سلك قرق نيشه ندر زوج اجنبي والجن
با باسنة كلابا رقيه عشرين مجانا باسنة و تربية ايرين ديون المعنه
قادر اولوب **الجواب** اولوب غير محرم ولده تزوجه بنده حق حضانه ساقط
در خصصه و مجانا سلبه من خصصه ندر طلاق الدرر و شرح الوقاير و
الفصل الثاني من طلاق المآثر خانبة **مسئلة** زير و بر لاي كسنة لرقيه
كبر و بياره زير بولور كين بياره بولور اشكاري بر برده حيا بر اهره زير كين
وجه مشرف اوزر بر اهره قريچون قاضي كين بيه شمشير دكن قوا ولسو
ديوب مالتي قسمه اليه عور بولور اشكاري بنده آينه كين بولور اوليره
او غير اولوب مذكوري اوردده متوفى بولور لكر كين ميني اول برده
كورة كين بيه شها دت اسه لر زوجه سنده و ارمق ايجو عور لا زير ايجو
قاضي كين قسمه اير وكي وقتك ابتدا سني عور چكر بوضه ثابت ولسو
وقتك ابتدا سني **الجواب** ميني بولور اشكاري كورة كين وقتك چكر
حتى بولور اشكاري ميني كور و دت اير اولان كون مضيند صكره كلون
شها دت اسه لر مذكوره كين عور منقصيه ولسو اولوب زير اير
من طلاق الدرر الهداية والوقاير وشروطها و من الفصل الثاني من طلاق
الملاصه **مسئلة** اكي صغير يتيم با بالينك اصلا مال قابليوب فقير ولسو
اناركي اولسه و با بالينك البوي اير قراش زير ايله قراش هندن
اولسه با بالينك ناسي زير ناسي اولسه صغيران مرقومك نفعدر بولور دن
كيه لازم اولوب **الجواب** تو زير اولوب نفعدر ليك اني حصده زير ايكسي
آنر ليه و بر يجه زير باقي اوي عميلري زير لازم هندن دكل من باب
النفقة من طلاق الرعايه والتوثيق و شرح المللكي كلام شرح الوقاير **مسئلة**

بند زير اير طلاق

اجنبي تزويج اولوب
ولده غير اولوب

معي شها رقيه
چكر عور

تعليمه زير خصله
كوره بولور

زير

زير غالب كين عمر ايله بكر كلون زير زوجه هندن طلاق و بدي دوهنك
با باسي بشره خبر و زير بولور بشره داني مرقوماني بكمه بركور بولور بولور
بجلا ايتور ببعده هندن واروب عمر ايله بكر سكا زوجه زير طلاقه
خبر و زير بكمه بركور بولور بولور ايتور دم ديوب هندن داني مرقوماني بولور
بشره خبر بولور تصديق ايرين عور قاندر بكمه زوجه لغزه واروب
بعده زير بولور طلاق انكار اير بكمه بكمه با باسي بشره جمله امور بولور و كيل
مطلق اولمينا عورش اهره كور بكمه بكمه زير كين بولور بولور عور تطليقه
شهادت ايلسه بگر داني كور مكر استكره زير كره ندر مرنه ندر ندر ندر
با باسي طلاق بوش ولسو ديوب بشره داني بالوكاله فراتك ايرين طلع ايتور دن
صكره قير ي و واروب طلاق بولور نيشه اثباته حاجه قاندر يير ايله طلع ايلديك
ديسه بنده داني اولوب قبول ايلسه ايكسند بيله مطاقه اولوب مذكوره بيه
اولون زير عور تلام اوتور **الجواب** بو تصور اوزر خله حاجه قاندر
زير كين مرقوماني تطليق مذكور انك هندن كين با سنده اخبار بولور هندن اخبار بولور
كبيره واقع ايسه مقدم زير ندر طلاق واقع اولوب مذكوره كين بعد اتمام
العور اخره تزويج حلال ولسو و في الصغرى و ان شهادت اثنان ان فلانا
طلق امراته و تزويج غايب لا تقبل و ان شهادت امراته حلالها ان تقبله
و تزويج باخر و كذا اذا شهد بر جل عور قال و الشهادة و الاخبار عور و
المراده كاشهادة و الاخبار عورها و ان لثان عشر من العا و زير المسئلة
عشر من جامع الفصولي و منها في الكفاية في الطلاق من طلاق خزانة الفتاوى
مسئلة زير من كوجه هندن اولادى اولوب كين هندن ايله زير كين ايله
هندن تحت نكاحه كين اولان اولادى بيم دكلر بنده خبر بولور ولسو
ديسه ندر لازم اولوب **الجواب** من كوجه قراش قوي درجدر نفى ايله منقلى اولر اهان
واجب اولوب هندن عقيضا اولوب نفاذ ايله متم اولوب طلاق دكلر ايلدر
زير هندن ايكسي بيله شهادت ايل ايلسه لر **صورة** اهان بولور قاضي
زير امر ايردر ورت كره اشهد بالله بن صادق سندن اولان اولاد
بنده دكلر ديكره دير هندن بيشي ده الله كين بيم اوزر يه اولسون
سنگل ايجون نفى و لدا ايله ايتور كره قاندر كاذب اسم دير **بعده** بنده اشهد
بالله سن كاذب سن بيم ايجون نفى و لدا ايله ايتور كره قاندر زير بولور
كوره بيشي ده الله كين بيم اوزر يه اولسون كين نفى و لدا ايله بكا ايتور و كره

نظير اير بولور
انكار بولور

صورة اهان

والله اعلم
بما ليس

عائلك
مزوج اولادك

زوج حلاله

حضا

عنين

قد زوجه صادق يسك ذكرا كى يسك بيله لعان ابره ربه قاضى يسكن
تفريق ايرود اولادى يسكن بى نغى ايله والده لرى هذه طلاق ابره زير
ميراث ميرزوه هند زير دمه بر طلاق ايله باينه اولوره من باب العان مطا
الهداية والوقاير وشروهما **مسئله** زير زوجة هند ذمه اخر دياره تجارته
كتمكه بش سنه غايب اولوب كدره غيبتك ايك سنه سندنه صكره عند
زوج اخره واروب ودر كور سه بعد زير حيا كلسه ودر مرقوم قفسك
اولور **الجواب** اخته واردر كنى بى بهر حضا امام اعظم تولى مرجوع الهى
ثابتك اولمه من طلاق منية المنة ودر فصل مسائل النسب من كتاب الحائض
ومزكاج شرع المنظرة ابن وهبان لابن شحنة ومن باب النسب من طلاق
حاوى القدر ومنه الفصل التاسع عشر من طلاق النكاح الحائضه ومن فصل
النكاح الفاسد والنسب ذكره نكاح خزانه الفتاوى **مسئله** زير قوا
زوجته هند ايله دورق باشدر بر اولوب قلوب هند مزبور بعد مضى القدر
زوج اخره واردر قهره صكره حق حضانة مزبوره در ساقط اولوب اولونك
عمده سى اولان زير بيه نقل ابره **الجواب** كرزوج اخر طفل مذكور محرم
دكرا ايسه حق حضانة والده من ساقط اولور كنى والده سلك والده سى
ياخود باب اسك والده ياخود طفل مزبورك البونى يال آخره اولوب قهره
ياخود انا اسك قهره قهره يوخسه عمده انتقال ايله كذا باب الولاد
منه حق برهم ابره وى باب الحضانة من الدرر **مسئله** زير فوت اولوب
صغير اولونك قلوب صغير مزبورك ناسه زوج اجنبى يرو ايجى حق حضا
زيرك ناسه زير بى يوخسه انا اسك ناسه زير بى نكاح **الجواب** زير
من باب النسب الحضا من طلاق الوقاير وغنوها **مسئله** زير هند نيسرى عقد
نكاحه تزوج ايرود داخل اولدره عنين اولوب اصل اولمه قادره اولمه
وبوحالده زير بى تمام مزبور ايرود عنى مضى دفع اولمه حكم شرع
نروجه در **الجواب** كرهند زير بى عنين اولوب زير دى واصل اولدره
اقرار ايرود تا حبل النوب وحيون اللودرت كوندى نكاح يور و نكاح
عشر يور كچون يينه اصل اولدره هند مذكوره قاضيك تفريق ايرود
مطلقه اولور طلاق باين ايله كنى تفريق طلب ايرسه كذا باب العنين
من طلاق الوقاير والدرر **مسئله** مزبوره ده ايكسى اهتلا ايرود زير
جماعه قادره هذه جماع ايدر كنى اولاد اولور زير بى هند مزبوره داسا

زوج حلاله
ميراث ميرزوه

مكروه
اولدره

زوج حضا

عنين

مكروه
اولدره

جماعه قادره نكاح والى الان ايردى ديسه قفسك قوله اعتبار
اولور **الجواب** كرى هذه جماع ايدر تفريقه استحقاقه يوقد زير
باين ايرسه قوله اعتبار اولور هنده كالا اولور تفريق
اولور كذا فى باب العنين من طلاق الوقاير والهداير وغيرهما **مسئله**
زير غايب زوجتى هند ساكنه اولدى بى مرده عمره مكثره ودر مرقوم
كوند زير بى هند مزبور نفقة عند ذمه فارغ اولوب بندن سنه
استمر سه وكلام اولوب طلاق ويروى طلع ايردى ديسه عمره لى زير بى
مكوتوبى عمنه كوستوب ايردى كچى كرزوج مزبور كوستوبى ودر نكاح
وان كوتوبى عمره لى طلاق ويروى طلع ايردى بعد القضاء عدتها
مجد مكوتوبه تصد يقطه طلع ايله اخره تزوج جائز اولور يوخسه مكوتوب
مذكور زوجى زير بى كرى ثابت اولور لازم **الجواب** مكوتوب زير بى
ايرد كنى يقين وتصديق دكرا كبرى ايرد كنى كاتير ابا ان لازم دكرا
ولون امرأة غايب عنها زوجه فاحرها مسله نكاحه زوجه طلقها
نكاحا وامان منها او كان غير نكاحها نكاح مزبورها طلاق اولور
انه كاه امه الا ان كبرى ايرد كنى طلاق بان نكاحه وتزوج لانه
القاطع اولور مانع من الفصل الحائضه البيع مزكوره كذا فى الهداير
ومن باب الردة من سبل الحائضه ودر زيادة التفصيل نكاح من ثلث عشر العايد
ومن الثاني عشر من جامع الفصولين **مسئله** اركنى اولان زير كماله اولور
اولوشو قان سنه لى ايرى مرقوم فلان زمانه ديوبوج به ايرى ايره اول
ديوبوكى زمانه اول سنه لى ايرى مرقوم اولونك مراد ايرى نكاحه الودى
خالقون زير دى بونى اولور **الجواب** اولونك مراد ايرى نكاحه الودى
نكاحه معلق اولونك مشهور در **مسئله** هند زوجة عنين اولدره نكاح
تفريق اولونك تفريقه مهر مساسه كامله المهه قادره اولور **الجواب**
اولور ايكسى بيله بر مكانه جمع اولوب طوقه صحبه اولدره كذا فى باب
العنين من طلاق الوقاير والهداير وغيرهما **مسئله** زير فوت اولور زوجة
هند اوج حضا تمام كوردم ديوبونى ايسه تصديق اولور زوج اخره عد
تمام اولوشو ديوبونى نكاح اولونك جائز **الجواب** دكرا اوج حضا
عدى طلاق ايله شخه اولور هند عنه ايسه زوجى زير كوتوبه نكاحه
دورت ايرى وان كون كچى كذا نكاحه عدت بونك تمام اولور مزبوره نكاحه

به طلاق اوقایه و مشروحا **مسئله** زید در زوجه فاسق ایرون نامحرر کسری
زوجی هندوک از زینة کنورینا ایترسه هند زید در مفارقت
استد که زید طلاق دخی و در مسه قاضی هندی زید در تفریق قادر
اولی **الجواب** اولی زوج مفارقت استماع آنکه قاضی متبانه نائب
اولی تفریق ایرون جک صور زید در طلاق ایرون زید جیره دخی قادر
دکار لکن مقصر فرغله حکم تنبیه ایرون کف و منع اولی مسه مبالغه
تغیر یکایک اولی در ایرون مسه در زید اخراج ایرون لای ایرون دبل مسه
جسد دخی ایرون حضرت امام صفار در زید هدی و تحزیب دخی مرید
حضرت عمر بن بر و ایرون دین در زید اخراج دخی مرید و طلاق
منظومه ابن وهبان و جمع الفتاوی و کراهیه الغزالیة و غیر آنکه انصار
و در غضب عنایت اوقایه **مسئله** زید بر جامع فریده میخانه جلیق ایرون
نیچه فساد لرا در زید جمیع اولی منفر ایرون او زینة همی ایرون اخذ
ایدر مکر استیگر لکن زید در دخی میخانه جلیق ایرون ایرون
دخی میخانه جلیق ایرون زید در زوج اولی طلاق ایرون بوش و شود مسه بعد
تکر ای میخانه جلیق ایرون زید در لازم اولی **الجواب** اولی طلاق زوجه
بوش اولی **مسئله** طلاق مسهور تقدیر **مسئله** زید بر اخیره و مصحح
کیدوب کدی و طلاق و بریدین منکوحه هند زوج اخرون و ایرون زید کدی
بند اول زوج اخرون منفرقه اولی زوج اخیره تفریق مراد ایرون که
زید لکن دیکلی اولی زوج ایرون اولی و آخر طلاق و بر مش و لم یصح
مجرد سکوت و زوج اخرون تفریق نکاح معاهدک زید نکاحی مقرب
اولی زید بوش اولی **الجواب** اولی زوج اخرون تفریق طلاق نیست
ایشق دکل ایسه مزایب نکاح یا طلاق القیبه و فی الفصل الخامس طلاق
النا تارخانه **مسئله** زید هند طلاق و بر مش و لم یصح تفریق طلاق نیست
ایشق دخی اولی مسه هند منکوحه اولی ایسه زید ایرون اخذ و
جریمه سنا الهه قادر اولی **الجواب** اولی حصر و مقرب و ایچ محل اشتباه کدی
مسئله بند زوجی زید در نشوز ایرون مهر نومه و نفقه عدل زید فارغه
اولی مقابل مسه طلاق و خلع استیوب زید دخی زوجی در تفریق
خلع ایرون و طلاق و بریدین دخی قبول ایرون و زید هند کدی زید بعد
مهر و نفقه استرسک بند عورت اولی دخی هند دخی بوش قبول ایرون

زید در زوجه فاسق ایرون نامحرر کسری

فاسق و زوجه فاسق

طلاق اولی

زید در زوجه فاسق ایرون نامحرر کسری

بوجه خلع ایرون نکاح هند زوج اخرون ایرون اولی و اولی
اولی بیلد نکاح کلوب زید در مهر و نفقه طلب ایرون قاضی زید ایرون
و نفقه سین و بر اولی شرطک او زید بند بند عورتک اولی و مسه زید
دخی مهر و نفقه مسه فریخته امشدر و یو بر مسه قاضی هندی زید عورتک
اولی دخی بولای فعلن و چندین هندی تفریق ایرون زید حکم ایرون
میدر **الجواب** دکار زید ک طلاق و افعه و شرطی قاضی حکم ایرون فاسد در
و بند ک مهر و نفقه خلع ایرون مسه در مهر و طلاق قادر دکار و طلاق
امر آتد علما و شرط انها لو ادعت المال الاطلاق و لو ادعت بعد الطلاق
فالطلاق واقع و شرط فاسد عندنا زید باقی طلاق و طلاق فو اد
انفها و زید باقی خلع من طلاق الوقایه و مسقط الخلع و المبارة کل حق تکلیف
و احد منها علی الاخر ما يتعلق بالنکاح **صورة** من بوجه زید هندیک
اخر منکوحه اولی بویله ایکن نکاحه ایرون بر اولی ایرون زید هند نشوز
ایرون مهر مسکه هند و نفقه عدل زید فارغه اولی و اولی زید و بریدین
اخر حق حضانت زید در یو مصغری و نفقه سخی استرسک سینه عورتک اولی
دیون زید دخی قبول ایرون بوجه بند خلع ایسه بر بعد بند و غلغله و
نفقه سخی طلبه قادر اولی **الجواب** زید ک نکاحی فاسد در مهر مسکه
اولی نکاحه و عدل زید نفقه دخی لازم دکار منکوحه غیر ایرون بویله
تفریق ایرون یک و طلاقه عده لازم اولی بعد المغایبه زوجک و طلاق
اولی علی المفق به خلع ایرون دخی صحیح دکار بکار زید هند ک حضور زید سخی
ترک ایتم دیکو نکاح فاسق سخی ایرون مهر مثل لازم اولی مسه از زید
لازم اولی و زید تعزیر لازم اولی و دکار زید در نسبی ثابت اولی
بند و کدی ایحق ایرون کدی و دکار عقیدت هند بطله قادر دکار نفقه سینه
ولین اولی مزایب ایرون من نکاح الرعايه و من الرایع عشر من العا دی و من
فصل شرط الاحصان من حدود الزانیة و فی الفصل الاوّل من حدود النازاها
مسئله زید بریره کیدوب بر قیام بیل یک یک عمر و کلوب زید زوجی هند
طلاق و بریدی دبو حضور قاضی شهادت ایرون حکم قاضی ایرون
زوج اخرون و ایرون بعد زید کلوب طلاق انکار ایرون و شهادت اولی
غیری هم یوزینه شهادت ایرون بقیه شهادت ایرون زوجه اخرون و امش
دیون زوجی الهه قادر اولی **الجواب** زید غایب ایکن سینه ایرون حضور قادر

خلع ایرون نکاح

نشوز

مهر

فاسق و زوجه فاسق

بند

شاہ فرید

الحکومت غازی پور
نور محمد ظفر
اشرف شاہ

مطلوب
تعمیر شہادت جاریہ
احمد علی شاہ

ہندو اور
دیوبند اور

عند الزوجه طلاقہ شہادہ اسے لرمذکورہ نکر اخذ ترویحی صحیح دکلر قاصد
فرقتہ حکم دخی الیمن اسے قضایا الغایبہ جازہ کلر نکر کہ ترویحی شہادہ
ژودله اولہ اما ایکی کسند باخود و لحد عدل قاضی بر وار میوب مذکورہ یہ
زوجه تک طلاق فی خبر و یقین مذکورہ تصدیق الیمن و لسه بعد انقضای العقد
زوجه اخذ ترویحی حال اولور ترویحی حاضر و لیس المعنی قادر و لیس صورہ
اولی دہ قادر اولور فی فصل البیع کر اھمہ نہایہ الہدیہ و فی الفصل العاشر
عشر فی العادیہ و فی باب الردۃ من سیر الحانیۃ **مسئلہ** زید غایب لکن نائب
حضور نہ ایکی کسند کلور زید زوجه طلاق و بر دی و یوشہا ہا ابور
سجل یتکلن ہنہ عمر و ترویحی اولور بعد زید کلور طلاق انکار ایدر کلر
قاضی حضور نہ زید کر مواجہہ نہ کر کسند کلور تطلیقہ شہادت ابور
بر شاہ دخی تجسس اولور ایکن زید متمرد اولور مہر نہ ہنہ فارغہ
اولور سہ ہنہ باین طلاق بوش اولور سہ ہنہ عمر و نہ تقریر ابور
وقت تقریر نہ عدلی تمام اولور نہ صکرہ المعنی قادر اولور **الجواب** زید
غایب ایکن ایکی کسند نکر شہادت لری ایلہ نائب کلر طلاق کی تجبلی بعد
ہنہ عمر و ترویحی جائز اولور کی مواجہہ نہ کر کسند شہادت لری زید نہ
تقریر دخی جائز کلر و زید کلر طلاق ہنہ کر مواجہہ شرح اوزرہ
قبولہ تعلیقہ کر اولور وقت ہنہ حاضرہ ایدر سہ قبول اولور مجلسہ و اگر
غائب ایدر سہ کلام مرقولہ من کورہ ہر بلوئی و علی مجلسہ مقتضی اولور
بعد قبول لغور کر شرط ہوندر سہ قادر اولور و الا قادر اولور فی فصل
البیع و الفصل الثانی و العشرین فی العادیہ و جامع الفصولین و فی باب الخلع
طلاق الدرر **مسئلہ** ہنہ کر ترویحی اولور زید غایب اولور بعد کلر کہ غیر نہ
مکلرہ عمر و زید زوجه ہنہ اوج طلاق ہوشادی دیوشہا دتا لیسر و بکر
طلاق باین ایلہ ہوشادی دیوشہا دتا لیسہ و زید منکر اولور ہنہ حالہ
منکوہہ مرد یو طلب ایسہ مذکور لکن و جز مشروح اوزرہ شہادت لری ایلہ
مذکورہ نکر طلاق ثابت اولور **الجواب** اگر ہنہ طلاق باین ہوشادی دیوشہا
ایدر سہ بالاتفاق ثابت اولور اوج طلاق ہوشادی دین شاہد ہی تکذیب
اشتر اولور شاہد ہر فرد قائل و محتمل دتا اگر اوج طلاق ہوشادی دیوشہا
ایدر سہ حضرت امام قندہ ثابت اولور معانظا و معنی اتفاق شاہد ہی
یوقدر اما یقین قتل نہ اقل متفق علیہ اولور طلاق باین ثابت اولور شاہد

معنی اتفاق لری لری قتل نہ کافینہ من شہادۃ صدر الشریعہ و الرعاۃ و التوفیق
و فی الفصل التاسع عشر من الشہادۃ فی الطلاق من طلاق تانار خانیہ و فی باب
ایضاح الطلاق من حوالہ بقولہ باشا علی صدر الشریعہ **مسئلہ** ہنہ زوجه زید
ہر کون سنک نفقہ کی کور من سم بندہ باین طلاق بوش اولور یو یمن ایتمش
ایدی اون ایکی کونر بکا بر کہ نفقہ کی کور مری دیوید اوزر نہ دعوی
ایدوب زید دخی و جز مشروح اوزرہ مینہ اعتراف ایدر بکن اولور کونر
الی ان نفقہ سنے کور دم دیوبند انکار ایسہ قول تفصیل کر و بینہ
تفصیلہ لری **الجواب** قول زید کہ بینه ہنہ لازمہ در نفقہ شہادہ اولور
دیو کلر کی نفی شرط اولی یقین شرط اوزر نہ نفی ایسہ ہنہ مینہ مقبولہ
خصوصا ما معنی ہنہ نہ نفی مقصود کلر ہنہ خلاف نفقہ استمر تحقق شرط
اختلاف نہ مقصود وقوع طلاق و زوال ملک و اخذ اہل ذر اعتبار ایسہ مقاصد
و معانی ہر سر و مانی بد کل ہنہ لفظا و صورہ کر چہ زید کہ نفقہ تو کون
منکرہ در اما معنی و حقیقہ وقوع طلاق و زوال ملک مینہ در مقصود
اوزر زید دخی صورہ مری در حقیقہ وقوع طلاق و زوال ملک منکرہ
قول منکرہ کہ بینه مری بیا لامہ در وان اختلاف فی وجود الشرط فالقول
قول الزوج لان تقیم المرأۃ البینۃ لانہ متمسکہ بالاصل و ہو عد الشرط
ولا نہ بیکر وقوع الطلاق و زوال ملک و المرأۃ موعینہ کذا فی باب الایمان فی
الطلاق من طلاق الہدیہ و المسئلۃ بعبارة وان اختلاف فی وجود الشرط
مذکورہ فی الوقایہ و القوری و الوافی و الحارثی و الحدادی و اکثر ایضا
قال لری بعد التعلیل بما ذکرہ لوقال ہا انہ تخیل ہنہ الدار
الیوم فانہ طالق فقال لری ادخلها و قال الزوج بل دخلتہا فالقولہ لانہ
المنکر وقوع الطلاق و زوال ملک وان کان الظاہر شاہد ہا و ہوان الاصل
عدم الدخول لان الزوج بیکر السبب لان المطاق یصیر سببا عند الشرط
فکان القول لہ و فی الاصلاح و الايضاح وان اختلاف فی وقوع الشرط
سواء کان وجودا مری و عدیمہ فالقولہ لانہ بیکر وقوع الطلاق و لا عبرۃ
للمتمسکہ بالاصل ہنہا و الا لہا ائحد الجواب فی صورہ الشرط الموجب و المعروف
فان المتمسکہ بالاصل فی الثاني ہو المرأۃ و قال فی الجمع شرحہ و لو اختلاف
فی الشرط ای فی اصلہ و فی تحققہ و لا یخفی ان عبارتہ احسن من عبارتہ الاصح
و عبارتہ احسن من عبارتہم و تفصیل البیان و وجہ ہنہ لری عن العین

تعمیر شہادت جاریہ
احمد علی شاہ

يطالب من الثالث عشر من العادة ومن الثاني عشر من الفصول **مسئلة** مشترك
 ايكى عوارض عاملة في برقرية يكون اصلا زوجة وليكون مجرد ولا يردن
 عوارض طلاق ايكى كبره عوارض ايقه كحفظه شهرين غيبة ايرسك
 حيله سر وخره عزوان شاء الله ستر ومكة نه برى در ماسر الويو ولا
 عورة اوج طلاق بوش والسو ديوش اليرسك ايرسك كيروب بريسى ايق ايق
 ينه زيريك قريه سنه كلو كره زيد كور نيوبه والكره اولكن شريكه زيريك
 عوارض ايقه حتى حقه شسه برقايع بيلا نضركه زيد تا بل ايرسك منقوصه
 طلاق واقع اول **الجواب** اولن حقت شهرين غيبة ايرسك نه مراد ايقه نه
 دلدين كيروب نه متمك فالورسه ديكلر اقتباس معنى وماله در معنى و
 مقاله ديكلر ايقه نه زيريك والرهى ايرسك ايرسك الرهى دلكن نه زيريك
 قائمى بشرط حقت بوش ايرسك اولور اولور قبل الزوج حان اولسك قبل
 الزوج حانته عين لاله ايرسك اولور ايرسك طلاق واقع اولور **الفصل**
 السابع عشر من طلاق التاتار خانيه ومن باب التعليق من طلاق الحائنه **فصل**
 تعليق الطلاق بالملك من طلاق الجمع الفتاوى من باب الايمان من طلاق الهيايه
 الهدايه **مسئلة** زيريكين وقتنه بالغ اولسك ايرسك اولسك بيد ايرسك
 غالبى اولور وقتنه بالغ اولسك اولور ايرسك اولسك شرط بوش ايرسك
 ايرسك يمينه حان اولور طلاق واقع اولور **الجواب** اولور حقه عيدينه
 حاله كيروب لا زيريك بلوغ وصحة يمينه شك ايرسك حقت اولور فكله كره
 بلوغ طرف راجح اوله **مسئلة** فصله ايمان بالنكاح من ايمان خزانة الفتاوى
 ومن باب التعليق من طلاق الحائنه **الفصل** السابع عشر من طلاق التاتار خانيه
 ايضا **مسئلة** زيد متوفى ايكى زوجة هذا اجنبى زوج اخره وارسه زيريك
 اولان اولور ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 هم لاله قريه ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 اليرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 بندته الحقه قادر اولور **الجواب** اولور ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 اجنبى يتروجه حقه حضا نه ساقط اولسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 دخى اولسه من كوره قير شهوته وبلوغه ذكر وشهاته اولور قد
 من كور شهته اولور اولور ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 ييرى ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك

عوارض عاملة في برقرية

صحة يمينه وقتنه بالغ

اولور ايرسك ايرسك

الربيع

الربيع ومن فصل الحضانة من طلاق شرع مختصر الوقاية للشهرين
 الفصل الثامن من طلاق التاتار خانيه **مسئلة** بندته رضا سبيله اولور
 ايكى باشنه برعه مولاسى اذ يناله نكاح اولسه بعد الدخول ايرسك
 طلاق ويرسه طلاق واقع اولور **الجواب** ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 بعد البلوغ ايقه لا زيريك **الفصل** الثالث والعشرون من طلاق التاتار خانيه
مسئلة برقايع كسبه برجله ضيق ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 واردر عمره اكر قرق قرقه فيلورى ويرسك ساويره برسه عمره واخى اكر
 المزسم عمره اوج طلاق بوش اولسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 طلاق بوش اولسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 ذكر اولن ايقه كور بوش ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 كيروب صايوب ويرسك قادر اولسه يانور اولور ايرسك ايرسك ايرسك
 ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
الجواب اولور عدم اوزر يمينه حقت موثيله اولور قبل الموت ويرسك ايرسك
 واقع اولور ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 الطلاق من طلاق الوقاية والتوفيق والرعايه **مسئلة** فصله ايرسك ايرسك
 من طلاق الهدايه والنهائيه والعياله وغيرها **مسئلة** زيد ايرسك ايرسك
 شره ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك
 زوجة اوج طلاق بوش اولور **الجواب** اولور ايرسك ايرسك ايرسك
 الهدايه والعياله والنهائيه وغيرها **مسئلة** زيد ايرسك ايرسك ايرسك
 خلقه اغزيرين وعور تيرين سكر نيم ديوجه وغيبه ايرسك ايرسك ايرسك
 نه لازم اولور **الجواب** لزوم تعزيره كلام بوقه رايمان ونكاحي بوجود دخى
 لازم عمل الاحصاء واجد **مسئلة** شتم المؤمن قبل موثيله ايرسك ايرسك
 موجب الكفر وبينونه المراه اما الكفر فلا يشتم موضع الايمان والتوحيد
 فيكفر به كالمؤمن الايمان واما البيوتة فلهذا يلزم كون المؤمنة محكومة
 للكافر حتى لا يترس منها **مسئلة** المصداق من النوع الرابع من القسم الثاني
 من هدية المديني **مسئلة** فصل مسائل متفرقة من سيرها وحى النسبه وكذا لو
 شتم المسلم ثم المؤمن يكفر وتطلق امراته بايادها **مسئلة** من
 انها تطلق لثا **مسئلة** ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك ايرسك

مطلبه رضى برعه مولاسى اذ يناله نكاح بعد الدخول واقع اولور

ايرسك ايرسك

طلاق

نور ايرسك ايرسك

كما لو حى الفم فانه قياس مع الفارق اذا المراد منها معاير اذا شتم اخيانا
 الغضب بخلاف الوحي **مسئله** زير سوخته زير سوخته باين طلاق بوش
 اولد يسه بعد يسه اولد بجلسه اوج طلاق بوش اولد يسه اوج طلاق
 واقع اولد **الجواب** اولد در حواشه يعقوب باشا وبعض كتب ده
 مختار بودر كجه فوانه الفها ورا عاير بعض كنده خلاصه ذكره كان
 عند النصارى محرمى ميخدره تقديم و ترجيح اصوله بين و مبرهنه
 و في باب ثبوت النسب من النصارى زيروى عن ابن عمر ان كان يقول اربع تسعة
 اعشار الحلال مخالفة في الحرم **مسئله** زير و درهمه و درهمه و حيك
 اولد رسم من كورم عند بنده طلاق ثلثه ايه مطلقه اولد يسه و يمين
 ايسه مذكوره يروى و درهمه و درهمه مذكوره ثلثه ايه مطلقه
 اولد يسه مذكوره اوجي مذكوره و درهمه و درهمه مذكوره ثلثه
 واقع و لمحة طريق و منحرف و اريد **الجواب** مذكوره طلاق ايه تطبيق
 ايدوب تمام عند منقضيه اولد سكوت ايدوب بعد و درهمه و درهمه
 ديوب بعد موقوفه كاخ ايله يومه طلاق و تكايله بصره كالا و ك
 و درهمه يسه يمين باطل اولد طلاق واقع اولد خلاص اولد كذا في باب
 الخلع بالطلاق صدر الشريعة و الزعامة و الوقاير و في باب التعليق
 من طلاق الدرر **مسئله** هنر زير يسه طلاق استكره زير مذكوره
 داخى كرم نونه فراغ ايدوسكنى تطبيق ايدوب و اكرينه مهر كى بندين
 طلب ايدوسكنى مذكورم اولد يسه ديكره مذكوره داخى مهر مذكورم فراغ
 ايدوب اكر بعد تطبيق دعوى و طلب ايدوب يسه سنك مذكورم و اكر ايدوب
 ديسه زير مهر مذكورم بوش طلاق مهر نونه فراغ مقابله بين المسلمين
 مذكوره تطبيق ايسه كمن قاضى يروى و وجه مذكوره و دره تطبيقى
 تسجيل ايسه بوضوئيه هنر موقوفه بعد تطبيق زير مهر نونه مهر كى
 دعوى ايدوب كنده مذكوره اولد **الجواب** اولد مقابله مهره طلاقه
 بايدوب واقع شرط فاسد در كاخ عقاير كمن دعوايه نفودر استماع
 اولد مهر مهر نونه زير نونه كاخه متعلق برحق الامر مذكورم نفعه
 عدنى ذكر و التمس اولد تطبيق مذكوره اندر فراغ ذكر اولد يسه ايج كمن
 اولد و كسنة من مشهورات باب الخلع من طلاق صدر الشريعة و الدرر و غيرها
 و ذكر في فتاوى التمرات و طلاق الرجل امراته على مال و شرط انها لو عدت المال

باين حواشه
 كنده و نيه
 حيب

و درهمه و درهمه
 كنده و درهمه

معاير طلاق
 واقع

لا تطلق و لو عدت الطلاق فالطلاق واقع و الشرط فاسد عندنا و عند النصارى
 الشرط صحيح و الطلاق باطل من باب تعليق الطلاق من طلاق فوانه الفقهاء
مسئله زير مذكوره هنر اكر عمر و ك دارنه و ايدوسكنى طلاق ثلثه ايله
 مطلقه اولد يسه بعد مذكوره باين بر طلاق ايه تطبيق ايدوب مذكوره
 داخى عاير ايجهنه تمام اولد يسه و ك دارنه و ايدوب بوضوئيه مذكوره طلاق
 واقع اولد **الجواب** اولد انقضائه عند نيك و ك و ايدوب باطل اولد
 واقع اولد كذا في باب التعليق من طلاق الدرر و في باب الخلع صدر الشريعة
 و الزعامة **مسئله** زير هنر نيه مطلقه دره بوقبل الثبوت تزوج ايدوب داخى
 اولد نيك و ك مسلمة لجلس شرمه و ايدوب هنر مذكوره عمر و كمت فكاخذ
 اولد باين مذكوره ايدوب شرمه و ك مذكوره مذكوره تفريغ ايدوب ايدوب كمن
 صكره زير مذكوره عمر و ك مذكوره يروى و كمن يسه ايدوب ايله ايسه
 بوضوئيه مقدم عقد و لمان كاخ صحيح اولد **الجواب** اولد طلاق بينه ايه
 ثابت اولد بلا تفاق عده و وقت ثبوت نونه و ناس قبل ثبوت الطلاق عمر و ك
 هنر زير مذكوره بوقبل ثبوت نونه خلاصه متبين اولد مشهور ايدوب ايدوب
 ايدوب كمن عمر و ك هنر زير و ايدوب شرمه و ايدوب جا نونه در استصحاب ايه
 اكر قبل ثبوت نونه كاخ صحيح اولد يسه و ايدوب ايدوب ايدوب ايدوب
 لازم كوردي بوايه شرمه باطله بعض هذا من فصل العده من طلاق حاوى
 المسئله و بعضه من باب الايدوب طلاق جواهر الفقا و **مسئله** زير مذكوره هنر
 باين بر طلاق ايه تطبيق ايدوب بعد مذكوره زير اخره و ايدوب استكره
 انقضائه عده لازم اوجي مذكوره كذا كذا كذا ايه اوج حيص كورم عده
 منقضيه اولد يسه ديكره قولينه يسه تصديق اولد **الجواب** اولد نونه
نظم اذا اقرت بانقضائه العده بالحيض فالشهر ان ادنى مده و
 اكتفيا بسنة الايام الى الثلثين على النضام كذا في المنطقه المسئله
 من مقاله النعمان و في باب العده من طلاق الحائضه الليرة المطلقة اذا اقرت
 بانقضائه العده بالحيض لا تصدق في اقل شهرين و هو المختار **مسئله** هنر
 زير يسه زير طلاق استكره زير اكره و نفعه عده كنده و بندين صغير
 او غلوك كمن كمن فراغ ايدوب كمن طلاق ايدوب ايدوب هنر مذكوره بوجهلده
 فراغ مقابله مهره طلاقه زير ايدوب ايدوب ايدوب ايدوب فراغ مقابله مهر
 مذكوره بر طلاق و يسه بعد مذكوره زير و ايدوب ايدوب ايدوب ايدوب

نونى و نونى
 نونى و نونى

هنر مطلقه و ك
 قبل الايدوب تزوج

مطلقه نونى
 ايدوب نونى

و نونى

قادر اولون **الجواب** اولور اختلعت عن زوج باطل ان ترك ولد هاعند
الزوج فالملح جائز والشرب باطل كما في فصله بدل الملح في طلاق خرائنة
الفتاوى **مسئله** زينة حاله غضبه منكوحة بنه بره فجهه ديوشتم انكاه
مذكوره به طلاق واقع اولور **الجواب** اولور زينه تعزير لازم اولور صريحاً
زنا اليه قد فرقوا بلفظ خبث برقاع معناه احتمال الله شبهه لانه ايدر
لعان وحده قد نزل برسي لازم كل في فصل التعزير من حدود الدرر
وايضاً لاصلاح وفي كتاب العال في فوائد خواهر زاده على القوروي
مسئله صدر الشريعة نكاح النجبة في العرف افسح من الرانية لان الرانية
تدفع لسرّاً وتساوى منه والنجبة في تجاهر به بالأجره كالأحرار
حدوده صريح اي بيوريلان جوابك وجمي ندر **الجواب** صدر الشريعة
كلامه حول زينه مقبول اجرة اياه زنا مسقط حد در امام اعظم قدس
در ذكر حدوده باب وضي واجب الحدوه وغيره تفصيل اولي
صدر الشريعة منسأ سقوطي منسأ نيق قلندر وماكل قيل علم و
حكمة وماكل افراد الحديه حسامه **مسئله** زينة كالأحرار في نيب
زينة المذكور بكا جبر زنا ايدر زينة منكر اولي جبر زينة مرقومه
قوله عمل اولون اي هه زينه حرام اولون طلاق واقع اولور **الجواب**
اولون قول زيدك زينة قول زيد حقه مقبول كذا في كتاب
الفتاوى الزينية **مسئله** زينه منكوحة هذي بان بر طلاقه تطبيق وعند
تمام ولد قد نصكره بینه بینه طلاق ثلاثه الله مطلقه اولو ديسه بعد
مذكوره الحق لازم اولي جبر حله محتاج اولور **الجواب** اولون باين طلاق الله
ملك بعد انقضاء عدتله ان ملك كبرو بینه اجنبية واشد اجنبية
طلاق واقع اولون اولي بر طلاقه حل محليته فوتوا واشد كرك عن اجنبية
وكر بعد هازوج ايون بلاتكامل كجامر در وبعض مشايخ قدس باين
تطبيق ايرو بینه عجزه بینه ثلثه الله تطبيق اليه ثلثه طلاق واقع اولور
اعتبار صراحة لفظه كذا ريبونته معناه در ديمشك تطبيق اولي جبر
باين ايسه باينه لاحق اولور رعاده وحاوي امنية وقوا الفقهاء بو قولك
صحيح ومقتبه اولوسه المذكور ديمشك اكر چه صاحب در منال احسن ويعقوب
باشا عه اجنبية وقوع تصويج ايرق ران شخه منظومه وطبا شره
بو قولك حق اولوسه تحقيق اشدر والحاصل عن ندر نصكره عدم وقوعه

نكاح النجبة
وغيره

باين عدته
شدة الطلاق

نوع يوقر حله لازم اولور **مسئله** خارجة عمر وكوب زينة خائنه جده
ايدر من مذكوره به طلاق وير طلاق ثلثه حرام اولوسه ديسه زينه
حرام اولوسه زينة طلاق ثلثه واقع اولور **الجواب** اولون زينه حرام
اولوسه زينه وكوب عمر وكلاضه اعاده في منصفه را كاجوابه كانه زينه
طلاق ثلثه حرام اولوسه ديمشك اولي كلامه محل طلاق مراد في تسمية
اي جبر واما طلاق قلم اي جبر شخه واقع اولور تسمية واضافه لازم
مسئله جواب الفتاوى نكاح اقره باب اولور وباب ابعده المذكوره در
اكر عمر وطلاق ويروب ومذكوره طلاق ثلثه الله حرام اولوسه ديسه زينه
داخي حرام اولوسه ديسه ايرى تسمية واضافه بولون زينه ثلثه واقع
اولور **مسئله** زينه منكوحة عودى اولان ذميه دالمشرب غير ايرى
زوجه شوقه غلظه ايه شتم اتم كره مسلمان كره من زينه اكر بره ايرى
خرا ايرى بر داخي ساكاشتم ايرى جميع اسباب ملكه اولوسه ديسه زينه
داخي قبول اليه بعده مرقومه بینه شرب غير ايرى شتم داخي اليه ذميه
من زينه مرقومه تطبيق اتم كره نصكره شرطها وزنه اسبابه ايرى مرقومه
وير ملكه قادر اولور **الجواب** اكر مطلقه اولان ذميه ذميه اولان ذميه
قضاة مسلمين ذميه بر قاضي به اليك ايرى بر افعه شرع اولور ايسه قاضيه
المسلمين مقتضه شرع مطهر وزنه حكم اليه اسبابه المذكور في اليون
تطبيقه شرط تطبيق صحيح كذا في ذميه نكاح اوليه ويسيله اسباب ذميه
اولور بعضه بان قوا قارى الهدايه وبعضه بان السلم مبيع ايرى
وغيرها **مسئله** زينه زوجه زينه طلاق استدر زينه اكر زينه اولان صغير
او غلبه نفقة يسلسك طلاق ويره ايرى مذكوره داخي راضيه اولور
زينه داخي بوشطه بوقا بله طلاق وير جبر مذكوره بعد تطبيق بینه
او غلبوى زينه زده قادر اولور **الجواب** اولور شرطها وزنه نكاحه
جبر اولون زينه زوجه زينه ترك ايرى بكتسه زوج نفقة نكاحه
اولر اما اسكار ولد وزينه طلع مرة اسكار بيان اولي جبر بيان
اولي جبر صحيح كذا في ترك ولد ورضيع وكره نعيم اولوسه وبعده الخلع
بینه ولدي ايرى بله نفقة يسلسك اسكوه زينه زينه طيب ايرى اولور
فصله بدل الملح في طلاق خرائنة الفتاوى في مسائل الملح بزینه ايرى
مسئله زينه منكوحة هذي تطبيق اتم كره مذكوره ذميه صغيره قيرى

خارجة عمر وكوب
براد طلاق ايرى

زينه منكوحة
غير ايرى

اكر مطلقه
ذميه

زيد غایب است
زود می بیند و از دست
باز می آید

او بیخیزد و بگوید یا نه که زابو خان بود دکار دیو صغیر و بی مرقومه دن
 المته قادر اولور **الجواب** اولور اگر هند واقع فاجره غیر مأمونه ایسه و الا
 هند خصا زید حق در حق الماس بحضانه الصغیر حال قیام التکاح اربعه
 فرقه الاثر ان ان تکونه مرتد او فاجره غیر مأمونه کذا فی باب الحضانة من
 طلاق الکافی **مسئله** زید منکوحه هند بینه حرام اولور بیکه مذکور هر طلاق
 واقع اولور **الجواب** اولور متونه ذکر اولور ظاهر مذکوره که بالاینه عدم وقوع
 انکه کما لیس کذا فی باب الحضانة و فی فصل الکتابه من طلاق
 المنيه **مسئله** زید زوجت هند بینه قبه دیوشتم ایدر کند غیر یا پشت
 البتة و اریق کت دیون قبوسند طشره قومه طلاق واقع اولور و
 زید نه لایز اولور **الجواب** اگر زید بویه دیکه طلاق نیت ایدسه طلاق واقع
 اولور خصوصاً امام زین العابدین از زید قبه دیوشتم ایدر کند و لیس غیر
 اهل بن عورت قبه دیو تعبیر ایدر بقولوا لا شئ بقول النجیه ولا تعزل
 بطول العجبة بوشه ایدر ساقط اولور قول اهل العین مذکور لایست
 و عدم لزوم الحد و سقوط الشبهه من مشهورات الحدود و وقوع الطلاق
 بقوله یقیل کت الفصل الحاس من طلاق التاخر اینه **مسئله** زید
 زوجت هند طلاق ایدر بر دیو صغیری اولور هند زوج خود و ارمیوس
 نفقه سیله صغیر که حضانه زید طالبه اولور با باسی زید مرقوم اولور
 اتمام زینب و بیرون بسند رینه دیسه صغیر مرقوم نفقه اولور **الجواب**
 ماداره که زوج خود از جماعتیه اناسه هند اولور نفقه سی با اناسه
 و ایدر که چه فقیر ایسه ده صغیر مالی یونفیسه و با باسه احتیاج ایدر
 جبر و حسن و لئو زید باب النفقه من طلاق النهایه **مسئله** با باسه
 وفات ایدر صغیر که آنه سی هند و متوفی اولور با باسه اناسی زینب
 و عیسه غم اولور کین هند مذکور **الجواب** اینه و ارجح حق حضانه نفقه
الجواب با باسه اناسه زینب کذا فی باب النسب و الحضانة من طلاق
 الوقایه **مسئله** زید هند عقد نکاح ایدر کند بیکه قبل الدخول مذکور
 هند مهر مساسند و سائر نکاحه متعلق خصوصاً فی ارضه اولور مذکور
 فراغی حقاً بله سنده طلبی ایدر زید خلع ایدر طلاق ایدر بعد النکاح ایدر
 مساسنی و نفقه عدتی زید در طلبه قادر اولور **الجواب** مهر نفقه
 ماضیه طلبی ایدر من امانه عدتی زید و نفقه عدتی ماضیه طلبی ایدر

ما کما فی قوله
فراغی حقاً بله

سینه و اول
و بقیه

زید زینب
بره زینب

صفحه

نفقه عدتی
مهر نفقه
لا زید

مسئله
طلاق و عیسه

مهر و نفقه
و افعال

مهر و نفقه
نکاح

اصلا نفقه وكسوه سن ويرميون ايج وصبلا ق فوسه وكدي زير حاضر
 قادر اولسه زيره نذرا زهر اولور **الجواب** بندك نفقه وكسوه سخي زير
 قاضي جبر الكيويو زير باب النفقة من طلاق الدرر وحواشي اخي صدر
 الشرعية وغيرها **مسئله** زيرك طلاق ثلثة ايله مطلقى اولوب حله لازم
 اولدقن زير من كورك و محلل اولان زوجك بريندنه واقع اولان طلاق
 عدت كامله لازم **الجواب** لازم كذا في باب الرجعة والعدت في طلاق الوفاة
مسئله صورة مزبوره در محلل اولان زوج ثاني مذكوره بعد الوفاة بر طلاقه
 تطليق ايروب عدتده ايمن تاخير ايتيمو ثانيا تزوج ايروب صكره قبل
 الدخول بيه تطليق ايروب قبل انقضاء العدة زوج اول تزوج ايلسه وجه
 مشروع وزره اولان كفاي صحیح و اولور **الجواب** وجه مشروع وزره اولان
 تكاهن عدتلك سموضنه و تكاهن محضنه امام زفر ذاب و المشركو كاهن
 امام مزبور كقوليله عمل ايروب بو كاهن وقوعه نصكره محضنه حكم اير
 حاكم صحیح و قضا نافع در كتاب صحیح اولور كذا في الفصل من العادة
 وفي كتاب الطلاق من فوائد الفقهاء **مسئله** زير زوجة طلاق ويرسه قرق
 كون مزبور نصكره مطلقه مذكوره بومدة ايجده اوج كره حيص كوندم
 مدة عدم منقضيه اولدي ديوجو ويرسه قولن تصديق اولور **الجواب**
 اقل مدة حيص كمره خرة انه تصديق اولده امام اير حيفنه قسندن
 الحش كوندر اما بين قتلنره اولور طهور كوندر شرح الاسلام اغسال ايجو
 اوج ساعتد اخن زياده اختيار ايلشد اكر مطلقه مذكوره اولور طهور
 كون اوج ساعتده مدة عدم تمام اولدي ديوجو ويرسه اما بين قتلنره
 قولن تصديق اولور عمل اولور ساء ارحا مندر اولان دن اخبارده اميندر
 كذا في طلاق المنظوم النسفية و شرحها في مقالة النعمان **كتاب العتاق**
مسئله كسنه نك منكوهر معتدله اولين بند سنا كندردن اصف عبدك
 زيره اولغدر زيروب و هندك قيرى زيرب زيره قيرن اسمدر ديون ايكسه معا
 زيرى اولدرد بر شاتوقى كاخ اسمه لبره زمان زيرب زيربم قولدر زير
 بيع ايريرين ديسه بيهه قادره اولور **الجواب** اولور هندك اولغدر نك زير
 آزاد و حرا اولور اوجده بند زيرب كى مجموع ايروب قولن اولور زيرب ثابته
 داي اولور ايسه ده قوردي وهدايه نك وان قال هذا بنى و بنت على هذا
 عتق قولدرى على وجه الشرط ذكر اولغدرى كل درمن عتاق الزاهدي والتوفيق **مسئله**

ام اوله كسوفه كسوه
 فالى جبر البور

حاكم امام زيرب
 عمل اير

مدتة عدم تمام اولور
 امام حش قسندن
 الحش كوندر اما بين
 اولور طهور

سنا كندردن
 اولغدر زيرب
 اولور

بند عبد مملوكى آزاد ايروب و عتق نامه سخي و يردك نصكره نكر اول عبد مزبورى
 استخدام نكده قادره اولور **الجواب** اولور سائل هر ارا صليدين كى زيرام
 اختيار كى الله در قنده ديلرسه كير **مسئله** زير عبد مملوكى عروى آزاد اير
 لكن كاغدين ويرسه بعد العتق عمر و كذا في سخي و مولا سخره ياقه سيله
 اشتراك اوزره تجارت ايروب بيشن بيل خن متند نصكره زيرك قسنى
 ويروب شتر كند ايرلوي كند و ماله باسقه تجارت ايروب تا هله ايروب و غنله
 قير صاحب اولور ازا ده بوي كى سنجه كوي بعد عمر و زيرب سفر كير بيه اولم
 قيرم وار اولم و يرمز سنجون كاغدى بجا ويرد بيه زيرب خن سخي ازا ده
 ايتدم كير بجا اما كاغدى كير و مود بو ازا ده نذ قير مال قير ايسه بنمدر بجا
 وير كاغدى سكا ويرب لم ديكه قادر اولور **الجواب** اولور عمر و ك بعد العتق
 كسب ايتروك جمعا عمر و كير نيكه دكلدر مدار عتاق در عتاق نامه مذك
 ما جهرى در عمر و كيرى كاغدى اوليه بويه دكلدر حى كاغدى كسب مضمونى ثابت
 اولسه لغو اولور عمر و كاغدى ديلرسه عتق زيرك بوزينه اثبات ايرير قاض
 كاغدى وير **مسئله** بر قصبه ده زير عمر و نه بر اسيو اشترا ايروب مذكور
 بيله الوب اخر ولايته كسندن مذكوره حرة دعوا سني ايروب زيرك يقينه
 اثباتدنه عاجز اولغين اسير مرقور بر يره امانت قولسه بعده زير قصبه
 مرقومه بر عوده ايروب واقع قى مشكل بر حجة ايران ايروب عمر مرقومون
 مذكور اسير كسنى طلب ايلدر عمر مرقوم اسير مذكور يقينى و رقه
 مقر ايكن مذكوري نكرن اشترا ايتروكنى بيته عادله ايله اثبات اير بجا
 زيرك مطالبه سندن خلاص اولور **الجواب** اسير مرقومك حريته قضا و حكم
 اوليجه مشترى مذكوره عمر و نى ايله رجوع ايره من كذا في الفصل الاربعين
 من العادة **مسئله** زير مملوكى اولان عمر وى مديت ايروب بوجو عتاق ايروب
 فوت اولدقن نصكره منكوهره بند عمر و مذكور نم مملوكدر نم مالله اشترا
 اولغدر زير مضمونكا مدبر و عتاق اتمدر ديونك ايلسه و على و فقها
 بيته قائم ايلسه عمر و ازا اولور بوجوسه هندك مملوكى اولور **الجواب**
 ازا اولور وجه منصوص اوزره بيته قائم اولغى عمر و مرقومك مملوكى
 ايروكى متيقن اولور زيرك تدبير و عتاق مالكا اولدر و فى شصه اولور
 نافع اولور لقوله لا عتق فيما لا يملكه ابي آدم كذا في عتاق ايرير و الوفاية
مسئله زير عبد مملوكى ايكور قسندنه جوبان ايروب بوقويونلر كوت ايكور

زيرام حش ايرير

ازاد ايرير
 ويرب

حرة و ملك الزاهدي
 بالعتق صحیح
 ايرير

مملوكى نم مملوكدر
 جوامع مشابيه

